

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SLAV DİLLERİ VE EDEBİYATLARI ANABİLİM DALI
(RUS DİLİ VE EDEBİYATI BİLİM DALI)

RUS EDEBİYATINDA “ALTMİŞLİLER KUŞAĞI” YENİ ŞİİR SANATI VE
YEVGENİY ALEKSANDROVİÇ YEVTUŞENKO’NUN LİRİĞİ

Doktora Tezi

Tuğba AYDOĞDU YÜKSEL

Ankara, 2022

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SLAV DİLLERİ VE EDEBİYATLARI ANABİLİM DALI
(RUS DİLİ VE EDEBİYATI BİLİM DALI)

RUS EDEBİYATINDA “ALTMİŞLİLER KUŞAĞI” YENİ ŞİİR SANATI VE
YEVGENİY ALEKSANDROVİÇ YEVTUŞENKO’NUN LİRİĞİ

Doktora Tezi

Tuğba AYDOĞDU YÜKSEL

Tez Danışmanı

Prof. Dr. M. Özlem PARER

Ankara, 2022

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SLAV DİLLERİ VE EDEBİYATLARI ANABİLİM DALI
(RUS DİLİ VE EDEBİYATI BİLİM DALI)

RUS EDEBİYATINDA “ALTMİŞLİLER KUŞAĞI” YENİ ŞİİR SANATI VE
YEVGENİY ALEKSANDROVİÇ YEVTUŞENKO’NUN LİRİĞİ

Doktora Tezi

Tez Danışmanı: Prof. Dr. M. Özlem PARER

TEZ JÜRİSİ ÜYELERİ

Adı ve Soyadı İmzası

İmzası

Prof. Dr. M. Özlem PARER

.....

Prof. Dr. Zeynep ZAFER

.....

Dr. Öğr. Üyesi Erdem ERİNÇ

.....

Doç. Dr. Sabire ARIK

.....

Doç. Dr. Olena KOZAN

.....

Tez Savunması Tarihi

29.12.2022

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne,

Prof. Dr. M. Özlem PARER danışmanlığında hazırladığım “Rus Edebiyatında “Altmışlılar Kuşağı” Yeni Şiir Sanatı ve Yevgeniy Aleksandroviç Yevtuşenko’nun Liriği (Ankara.2022) ” adlı doktora tezimdeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu, başka kaynaklardan aldığım bilgileri metinde ve kaynakçada eksiksiz olarak gösterdiğimi, çalışma sürecinde bilimsel araştırma ve etik kurallarına uygun olarak davrandığımı ve aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonucu kabul edeceğimi beyan ederim.

29.12.2022

Tuğba AYDOĞDU YÜKSEL

ÖNSÖZ

Lisansüstü eğitim hayatım boyunca hem tez yazma sürecimde hem de manevi anlamda desteğini esirgemeyen ve akademik alanda yetişmem konusunda yol gösteren, değerli tez danışmanım Prof. Dr. M. Özlem PARER'e sonsuz sabrı ve kıymetli katkıları için çok teşekkür ediyorum.

Tez sürecimde yanımda olan, manevi destekleriyle beni hiç yalnız bırakmayan değerli aileme ve dostlarıma bilhassa moral ve motivasyon kaynağım Dr. Esra ŞÖLENTAŞ'a teşekkür etmekten mutluluk duyuyorum. Anlayışı, cömert sevgisi ve sabrı ile her daim bana güç veren canım yol arkadaşım Dr. Akça Okan YÜKSEL'e minnettarım. Çalışmamı, birlikte geçireceğimiz anlardan kısmak zorunda kaldığım, bazen kızdığım ve üzdüğüm, ama buna rağmen her seferinde büyük bir sevgi ve şefkatle, küçücük kollarıyla kocaman sarılan kıymetlim, oğlum Cemil Çağan YÜKSEL'e ithaf ediyorum.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	iv
İÇİNDEKİLER.....	v
GİRİŞ.....	1
BİRİNCİ BÖLÜM	7
20. YÜZYIL SANATINDA İŞGALCI TASARI “SOSYALİST GERÇEKLİK”	7
1.1. 20. Yüzyılın İlk Yarısında Edebi Topluluklar ve Faaliyetleri	7
1.2. Sovyetler Birliği Döneminde Kültür ve Sanat Alanında Yürütülen Devlet Politikası	14
1.2.1. Sosyalist Gerçeklik	14
1.2.2. Kültürel Politikada Parti-Devlet Liderliği, Sansür	19
1.3. 1940-1960’lı Yıllarda Edebiyatın Estetik ve Sosyo-Politik Konumu	24
1.4. Totaliter Yönetimin Sonu ve Çözülme (Ottepel) Dönemi	27
1.4.1. Çözülme Döneminde Edebi Türlerin Dönüşümü	31
1.4.2. Altmışlılar Kuşağının Ortaya Çıkışı	31
İKİNCİ BÖLÜM	55
ALTMİŞLİLER KUŞAĞI	55
2.1. 1960-1970’li Yıllarda Edebi Yaşam.....	55
2.1.1. 1960’larda Rus Şiirinin Gelişimi	55
2.1.2. Altmışlılar Kuşağı ve 1960’larda Sovyet Toplumunun Evrimi.....	57
2.2. 20. Yüzyılın İkinci Yarısından Sonra Rusya’da Kültürel Dünya ve Sovyet Şiiri.....	67
2.3. Majör Şiir (Gromkaya Lirikası)	77
2.4. Minör Şiir (Tihaya Lirikası).....	84
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM.....	96
YEVGENİ ALEKSANDROVİÇ YEVTUŞENKO	96
3.1. Yevtuşenko’nun Yaşamı (1932-2017) ve Yaratıcılığı	96

3.2. Yevtushenko'nun Sanatında Politik Sansür	123
3.3. Yevtushenko'nun Erken Dönem (1952-1965) Şiirleri.....	145
3.3.1. Edebi Dil	166
3.3.2. Motifler	180
3.3.2.1. İdeoloji ve Politika	181
3.3.2.2. Savaş.....	198
3.3.2.3. Kadın ve Aşk	211
3.3.2.4. Doğa.....	234
3.3.2.5. Anavatan.....	242
3.3.2.6. Manevi Problemlerin Çözümü:İtiraf ve Günah Çıkarma	254
3.3.2.7. İnsan ve Toplum Motifleri Çerçevesinde “Sıradan İnsan	263
3.4. Yevtushenko'nun Erken Dönem Poemaları	284
3.4.1. Zima Kavşağı (1955).....	289
3.4.2. Bratsk HES (1965).....	295
SONUÇ	307
KAYNAKÇA.....	3378
İNTERNET KAYNAKLARI	3394
ÖZET	318
ABSTRACT	334

GİRİŞ

20. yüzyıl Rusya'sında yaşanan sosyal olayların, yürütülen iç ve dış politikaların ve izlenen bazı politik tutumların yaratmış olduğu kaçınılmaz çarpışma ortamlarının o dönemin sanat sınırlarına dahil olduğu bilinmektedir. Çalışmamızın konusunu oluşturan *Rus Edebiyatında “Altmışlılar Kuşağı” Yeni Şiir Sanatı ve Yevgeniy Aleksandroviç Yevtuşenko’nun Liriği* nezdinde, hiçbir sanatçının perspektifinden kaçmayan gündemin yansıdığı eserlerin, tahakkümün yaratmış olduğu bir ortamda nasıl şekillendiğini, bununla birlikte baskının ortadan kalkmasının ardından sanatçının kişiliğinde ve yaratıcılığında ne gibi değişimlerin söz konusu olduğunu, yansımanın nedenleri ve sonuçları bağlamında inceleyerek somut bir şekilde görebilmeyi hedeflemekteyiz. Bu bir nevi soru imgeleminin cevabını daha iyi irdellemek için ise bütün coşkunculuklarıyla ve dizginlenemez enerjileriyle sahneye adım atan, şiiirleriyle ünlü “Altmışlılar Kuşağı”nı ve bu kuşağın en önemli temsilcilerinden Yevgeniy Aleksandroviç Yevtuşenko’nun bireysel kişiliği dahilinde şekillenen şiiirsel sanatını da konuya dahil ederek çalışmamızı derinleştirmek niyetindeyiz.

Gümüş Çağ dönemi ile birlikte bilimde, sanatta ve edebiyatta kayda değer hareketlilik ve çeşitlilik gözlemlenmiştir. Bilhassa edebiyatta yaşanan modernleşme faaliyetleri, modernist akımlar, çok sayıda edebi örgütlenmeler ve yazar gruplarıyla inceleme alanını genişleten bir yapıya dönüşmüştür. Realist yazarların sanatsal olgunluğa eriştikleri bu dönem romantik bir gerçekçilik algısı ile oluşturdıkları yeni dünya düzeni ve “kutsal devrimci” düşüncenin yüceltildiği eserlere ev sahipliği yapmıştır. Bu temel bilgiler ışığında çalışmamızın birinci bölümünde 1934 yılı ile birlikte Sovyet ideolojisinin kültürel alanda faaliyet göstermesi olarak tanımlanabilecek “sosyalist gerçekçilik”in hayata geçirilmesi ve yüzyılın ilerleyen dönemlerinde yaratacağı etkileri çözümlemeye çalışacağız. 19. yüzyılın eleştirel gerçekçilik algısının son sayfasını kapatan “sosyalist

gerçekçilik” düşüncesi, İ.Stalin zamanında uygulamaya konan ancak temelini V.Lenin’in öngörülerinden alan kültür politikası, sosyalist kavramı ile gerçekçilik akımının birleşiminden doğmuştur. Stalinist öğretiyeye göre önemli olan gerçeği olduğu gibi yansıtmak değil, onu yeniden biçimlendirmek ve sanatın coşkusu ile ideoloji tutumunu birleştirmektir. Var olma çabası gösteren bir ideolojinin sanatçısının da aşılması gerekenleri ve kaydedilen çabaları halka aktaran yegâne kişi olduğu için bu kişilerin sorumluluklarının bilincine ve sanatlarının devinimine vurgu yapılmıştır.

Ülkenin entelektüel kesimini kontrol altına alarak bilimin, tarihin ve sanatın, siyasetin hizmetçisi konumuna düşürecek bir dizi düzenlemeyi de beraberinde getiren “sosyalist gerçekçilik” anlayışı temelinde kendini gösteren parti ideolojisinin yarattığı sansür baskısının, Rus yazar ve şairlerin kişisel ve sanatsal kaderini olumsuz yönde etkilediğini, uygulanan yaptırımların şiddet gerektiren durumlar da ortaya çıkarmış olduğunu, beraberinde tutuklamalar, sürgünler, infazlar ve intiharların yaşandığı karanlık bir dönemi bu bölümün bir diğer alt başlığında ifade etmeye çalışacağız.

Totaliter yönetimin dondurucu ayazının 20. yüzyılın ilk yarısından itibaren etkisini kaybetmeye başladığının gözlemlendiğini ve ardından gelen çözülme toplumdun dönüşmesi, gelişmesi ve özgür düşüncenin yayılması çerçevesinde birinci bölümün diğer bir alt başlığı altında inceleyeceğiz. Edebi yaşamda özgürleşme faaliyetlerinin önünün açılmasıyla birlikte, 19. yüzyıl klasik sanat anlayışına, Gümüş Çağ kültürüne, dekadanlığa ve biçimci ekole karşı meydana gelen ilgiden, yaratıcılığın canlanmasından, tartışma ortamlarının yaratılmasından, dergi, gazete ve yayınevlerinin çalışmalarının hızlanmasından, yeni yayınevlerinin kurulmasından bahsederek birçok dogmanın ve yasağın kaldırılmasının, sanatçıların eserlerinin itibarının iadesinin yaratıcı süreç üzerinde etkisini, Sovyet edebiyatı ana başvuru kaynakları ışığında somutlaştırmayı hedeflemekteyiz.

Yine bu bölümde edebiyatta ve sanatta sansürün zayıflamaya başlaması ile birlikte edebiyatın, Stalinist bürokrasinin yersiz müdahalelerine karşı bilinçlenmenin odağı haline geldiği bilgisinin üzerinde durarak baskı mekanizmasının hafiflediğinin en belirgin göstergesi niteliğinde edebi türlerin dönüşümünü ve çalışmamızın ikinci bölümünün ana başlığı olan “Altmışlılar Kuşağı”nın ortaya çıkış aşamalarını açıklamaya çalışacağız. 1950’lerin ortasında başlayıp 1960’lı yılların sonuna kadar devam eden dönem, Stalin sonrası şiirin dönüşümü ve gelişimi olarak kayıtlara geçmiştir. 20. yüzyıl Rus kültüründe ülke ve dünya siyasetinde yer alan problemlere karşı küresel bir bakış açısı sergileyen “Altmışlılar Kuşağı”nın harekete geçme ihtiyacı hissetmelerinin sebepleri üzerinde durarak toplu bir güce ve bu gücün yönettiği baskıya karşı bilinçlenme hakkındaki soruların cevaplarını bulmaya ve zihinlerinde gerçekleştirdikleri ütöpik hesaplaşmaları ülkenin geçirdiği derin değişiklikler için bir sinyal olarak nasıl algıladıklarını saptamaya çalışacağız. Sosyalist gerçekçilerden niteliksel anlamda farklı fikirlerle hareket ederek, kendi sanatlarının ideolojisini ilan eden aralarında edebiyatçılar, ressamalar, müzisyenler, sinema ve tiyatro sanatçıları, filozoflar, gazeteciler ve sosyologlar bulunan genel olarak genç temsilcilerin oluşturduğu bir örgütlenme olan “Altmışlılar”ın içerisinde de en aktif ve popüler olan isimlerin şair ve yazarlar grubu olduğu bilgisinden yola çıkarak 29 Temmuz 1958’de Mayakovski Anıtı’nın açılış töreninin sonunda gerçekleşen ve gelenek haline dönüşen sahnelerde ve sokaklarda şiir okuma faaliyetinin toplumsal yansımalarını ve gelişme sürecini ifade etmeye çalışacağız. Sovyet tarihinde toplumsal iklimde bir değişim dönemi olan 60’lı yılların uzun zamandır totaliter rejim etkisinde olan ülkenin bilincini yeniden kazandığı ve demokratikleşmeye yönelmeye başladığının sinyallerini veren, yaratıcılığı, sanatı ve bilimi siyasetin ve ideolojik savaşların üzerinde tutan bir anlayışla ilerleyen Ye.Yevtuşenko (1932-2017), R.Rojdestvenskiy (1932-1994), A.Voznesenkiy (1933-2010), Bella Ahmadulina (1937-2010) ve B.Okucava (1924-1997) gibi isimlerin sahne sanatlarını ve bireysel stillerini “majör şiir” olarak da ifade

edebileceğimiz “gromkaya lirika” alt başlığında etraflıca inceleyeceğiz. Gürültülü majör şiirin tam karşısında yer alan “tihsya lirika” yani “minör şiir”in, sosyal yenilenme hayaline karşı örgütlenen, halk kültürü kaynaklarına ahlaki ve dini açıdan bir geri dönüş fikrini barındıran, temsilcileri N.Rubtsov (1936-1971), V.Sokolov (1928-1997), A.Jigulin (1930-2000), N.Tryapkin (1918-1999) ve A.Prasolov (1930-1972)’un yaratıcı stillerini inceleyerek yaşam dinamiklerini geri kazanan şiirin konumunu ete kemiğe büründürmeye çalışacağız.

20. yüzyılın ikinci yarısında ortaya çıkan “Altmışlılar Kuşağı”nı ve Sovyetlerin hegemonik etkisi altında hayatta kalmaya çalışan ve bu kuşağın temsilcileri sayesinde ivme kazanan şiiri, Yevtuşenko’nun liriğinin sanatsal ve kişisel dönüşümü bağlamında ele almayı planlıyoruz. Bu bağlamda çalışmamızın üçüncü ve son bölümünde, “Altmışlılar Kuşağı”nın bir nevi lideri rolünü üstlenen, İrkustsk bölgesinin Zima kazasında 1932 yılında dünyaya gelen Ukrayna asıllı Yevgeniy Aleksandroviç Yevtuşenko’nun edebiyat ve sanatla iç içe geçen yaşantısının sonraki hayatında meydana getirdiği etkiyi gözlemlemek üzere yaşamı ve yaratıcılığı üzerinde yoğunlaşacağız. Henüz 11 yaşındayken anne ve babasının ayrılması, İkinci Dünya Savaşı nedeniyle annesiyle birlikte Moskova’ya taşınması, ardından annesinin birliklere moral konserleri vermek için solistlik yapmak üzere cepheye gitmesi ile tek başına hayatta kalma mücadelesi vermesi gibi bir dizi negatif sonuçlar doğurması muhtemel değişikliklere maruz kalan Yevtuşenko’nun yolunun şiirle kesişmesi ve gelecekteki mesleğini icra etmeye başlamasını dünya çapında oluşan şair ve yazar ama bilhassa insan kimliğini, özel yaşamı dahilinde evlilikleri ve çocukları hakkında da genel bilgilerle destekleyerek ifade etmeyi hedefliyoruz.

Bu bölüm altındaki bir diğer alt başlığımızla Yevtuşenko’nun şiirlerindeki edebi dili ve motifleri ayrı ayrı irdelleyerek çalışmamıza derinlik katma niyetindeyiz. Yevtuşenko’nun edebi dil sınırlarına dahil olan neolojizm ve okkazionalizm gibi

teknikleri, metafor ve aforizma gibi anlatım biçimlerini kullanma amacını anlamaya ve şairin bizzat tarafımdan çevirisi yapılan şiirlerinden örneklerle göstermeye çalışacağız. İlk şiirleri basım kaygısı altında, yayınevlerinin talep ettiği konular çerçevesinde şekillenen şairin, devam eden dönemlerde yeniden kuruluş, savaş yılları, zaferler, yenilgiler, aşk, sevgi, insanların acıları ve hüznüleri gibi gerçek yaşama ait her motife evrilmiş olduğunu, ideoloji ve politika, savaş, kadın ve aşk, doğa, anavatan, manevi problemlerin çözümü, “insan” ve “toplum” motifleri çerçevesinde “sıradan insan” başlıkları altında mümkün olduğunca fazla şiir örnekleriyle destekleyerek göstermeye çalışacağız.

Son alt başlığımızda, modern bir kahramanın karakterini anlamak ve dünyayı yaşananlar çerçevesinde değerlendirebilmek amacıyla şiirde yeni tür ve üslup yapıları oluşturma ihtiyacı sonucunda ortaya çıkan poemayı irdeleyerek Yevtuşenko’nun erken dönem poemalarını çalışmamıza dahil edeceğiz. Bilhassa şairin 1955 yılında kaleme aldığı *Zima İstasyonu (Stantsiya Zima)* ile 1965 yılında okurla buluşturduğu *Bratsk HES (Bratskaya GES)* poemaları üzerindeki incelememizi derinleştirerek dönemin atmosferinin zihinlerde nasıl dönüşüp kaleminden nasıl aktığını tasavvur etmek için algıyı harekete geçirmeyi hedeflemekteyiz.

Genelden özele doğru bir yöntemle araştırma ve inceleme yapmayı planladığımız çalışmamızda, biyografiler, konu tarihçeleri ve üslup paralelliklerinin incelendiği pozitivist edebiyat bilimi yöntemi ile şairin ve şiirlerinin incelendiği, tarihin ve zamanın şair ve eseri üzerinde kurduğu hâkimiyet çerçevesinde ele alan tarihsel yöntem kullanacağız. Bu çerçevede Yevtuşenko’nun 1953 ve 1965 yılları arasında kaleme aldığı şiirlerini, her bir şiirin yazıldığı döneme ait sosyal, siyasi ve kültürel özelliklerle, şairin hayatı ve edebi kişiliği, anlatım tarzı ile birlikte estetik bütünlük çerçevesinde inceleyeceğiz. Ayrıca edebiyat biliminde toplumsal ve tarihsel bağlarla inceleme sınırlarını belirleyen, estetik niteliğin dışında, yazarın sosyal rolü, eserlerin iletişimsel

işlevi ve bu eserlerin ortaya çıktıkları dönem ile esas çıkışlarını belirleyen toplumsal şartları yorumlama niyetindeyiz.

Yapılan literatür taramalarında Yevtuşenko'nun yaşamının ve çalışmalarının çeşitli açılardan ele alındığı ve analiz edildiği çok sayıda Rusça kaynağın bulunduğu, özellikle V.P.Prişepa, Ye.Sidorov, V.V.Komin ve D.Bıkov tarafından konu üzerinde araştırma ve inceleme faaliyetlerinin derinlemesine yürütüldüğü farklı çalışmaların ortaya koyulduğu görülmüştür. Bu kıymetli verilerden ve kaynaklardan beslenerek şekil alan çalışmamızın, ülkemizde konu üzerine daha önce yapılmış herhangi bir akademik çalışmanın bulunmaması yönüyle de birleşerek alanda önem arz edeceğini düşünüyoruz. Bilimde, sanatta ve edebiyatta yeni yeteneklerin, yeni yönelimlerin ortaya çıktığı Gümüş Çağ döneminden sonra, Sovyet edebiyatında şiirin yeniden önem kazandığı bir dönem olarak “Altmışlılar Kuşağı”nın ve bu kuşağın en önemli isimlerinden olan Yevtuşenko'nun sanatının estetik yönlerinin incelenmesinin, araştırmacılara fayda sağlaması açısından önemli bir çalışma olacağını umut ediyoruz.

BİRİNCİ BÖLÜM

20. YÜZYIL SANATINDA İŞGALCI TASARI “SOSYALİST GERÇEKLİK”

1.1.20. Yüzyılın İlk Yarısında Edebi Topluluklar ve Faaliyetleri

20. yüzyılda yaşanan sosyal ve politik olaylar, Rus edebiyatının şekillenmesinde etkili olmuştur. 1904-1905 yılları arasında gerçekleşen Rus-Japon Savaşı, 1905-1907 devrimleri, I. Dünya Savaşı (1915-1918), İç Savaş (1918-1922), ilk ayağı 1917 Ekim Devrimi olan ve 1991 yılına dek varlığını sürdüren Sovyetler Birliği’nin kurulması ve 1941-1945 yılları arasındaki II. Dünya Savaşı başta olmak üzere, yüzyıl boyunca ülkede yaşanan çeşitli olayların izlenen bazı politik tutumların o dönemin sanat sınırlarına yansıdığı bilinmektedir.

Sovyetler Birliği’nin ilk yıllarında, bilimde, sanatta ve edebiyatta yeni yeteneklerin, yeni yönelimlerin ortaya çıktığı “Gümüş Çağ” dönemi yaşanır. N.Berdyayev *Kendini Bilme (Samopoznaniye, 1940)* isimli kitabında bu dönemi

“Rusya’da bağımsız felsefi düşüncelerin uyandığı, şiirin geliştiği ve estetik duyarlılığın, dini kaygı ve arayışın, mistisizm ve okültizme karşı ilginin arttığı bir dönemdi. Yeni ruhlar ortaya çıkmış, yaratıcı yaşamın yeni kaynakları keşfedilmiş, yeni şafaklara şahit olunmuş, gün batımı ve ölüm duyguları, gün doğumu hissi ve yaşamı dönüştürme umudu ile birleştirilmişti.”¹

şeklinde ifade ederek edebiyat ve sanattaki etkisine dikkat çekmiş; L.Tolstoy ise

“İncil dilinde bir asır ve bir asrın sonu, bir yüzyılın sonu ve başlangıcı anlamına gelmez, ancak bir dünya görüşünün, bir inancın, insanlarla iletişim kurmanın bir yolunun sonu ve başka bir dünya görüşünün,

¹ N.A. Berdyayev, *Samopoznaniye*, s.77, <https://predanie.ru/book/69711-samopoznaniye/#/toc18> adresinden 18.03.2019 tarihinde alınmıştır.

başka bir inancın, başka bir iletişim yolunun başlangıcı anlamına gelir.”²

diyerek Gümüş Çağ teriminin modern bir anlayış olarak felsefeye nüfuz ettiğini dile getirmiştir.

20. yüzyıl Rus edebiyatı ve şiir türü ile bağlantılı³ olan Gümüş Çağ döneminde edebi alanda yaşanan hareketlilik ve çeşitlilik dikkate değer bir düzeydedir. “Geleneklerin yanı sıra materyalist ve idealist dünya görüşlerine başkaldıran, yeni sanat anlayışını yansıtan, edebiyatta modernleşmenin öncüsü ve savunucusu oldukları iddiasıyla kendini tüm dekadadan akım ve oluşumların üzerinde gören ve bu döneme her biri ayrı ayrı damga vuran sembolizm, fütürizm ve akmeizm”⁴ gibi modernist akımlarla birlikte sayısız edebi örgütlenme ve yazar grupları kurulmuştur:

Proletkult (1917-1925) Proleter Kültür ve Eğitim Kuruluşları (Proletarskiye kulturno-prosvetitelniye organizatsii), Şubat Devriminden hemen sonra ünlü filozof ve bilim adamı A. Bogdanov önderliğinde P.Lebedev, F.Kalinin, A.Maşirov, V.İgnatov, V.Faydış gibi proleter şair ve yazarlar tarafından kurulan bir gruptur. İşçi sınıfının kolektif iradesine, düşüncesine eğitilmesine ve aydınlanmasına yön vermek amacıyla faaliyete geçmiştir.

Serapion Kardeşler (Serapionovi bratya, 1919-1921), V.Jirmunskiy, A.Beliy, V.Şklovskiy, K.Çukovskiy gibi ünlü yazarlar ve filologlar tarafından verilen dersleri dinlemek için Petrograd’da açılan “Vsemirnaya literatura” isimli edebi çeviri bürosuna gelenler grubun temelini oluşturur. Aralarında M.Zoşenko, V.İvanov, K.Fedin, İ.Guzdayev, M.Slonimskiy gibi yazarların bulunduğu bu topluluk adını E.T.A.

² L.N.Tolstoy, *Polnoye sobraniye soçineniy, Konets veka, uniçtojeniye starogo priznaki i priçını*, T. 36, s. 231, <http://tolstoy.ru/online/90/36/> adresinden 18.03.2019 tarihinde alınmıştır.

³ V.İ.Şestakov, *Russkiy serebryanniy vek: zapozdavşiy renessans*, İzdat: “Aleteya” (SPB), 2019, s. 16.

⁴ M.Ö.Parer, *Rus Modernleşmesinde Son Avangart Fenomen: OBERİU, (Bir OBERİU Günlüğü)*, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi, C.53, S. 2 (2013) s. 532.

Hoffmann'ın aynı isimli ünlü romanından alır. Grup, belirli kurallar ve düzenlemelere karşı durarak edebiyatın çeşitliliğini ve bireyselliğini savunmuştur.

Kuznitsa (1920-1932), Sovyet Proleter Yazarlar Topluluğu (Vsesoyuznoe obşestvo proletarskih pisateley-VOPP) Proletkult grubundan ayrılan, V.Aleksandrovskiy, V.Kazin, S.Rodov, M.Gerasimov, G.Sannikov, M.Volkov gibi proleter yazarların oluşturduğu topluluktur.

LEF (1922-1929) Sanatın Sol Cephesi (Levy front Iskustv), 1922 yılı sonunda, V. Mayakovskiy önderliğinde kurulan, N.Aseyev, B.Arbatov, O.Brik, V.Kamenskiy, B.Kuşner, S.Tretyakov, N.Çujak ve B.Pasternak'ın üye olduğu bir gruptur. Grup teorisyenleri ütöpik bir sanat anlayışını, yeni bir yaşam çevresi ve yeni bir insanın oluşumu olarak ileri sürmüşlerdir.

MAPP (1923-1932), Moskova Proleter Yazarlar Birliği (Moskovskaya assotsiatsiya proletarskih pisateley) “Oktyabr”, “Molodaya gvardiya” ve “Raboçaya vesna” gibi bazı küçük grupların bir araya gelerek oluşturduğu topluluktur. Bu topluluk *Kuznitsa* grubuna ve proleter edebiyat muhaliflerine karşı çıkmış ve daha sonra hızla büyütölerek RAPP'a dönüştürölmüştür.

RAPP (1925-1932), Rus Proleter Yazarlar Birliği (Rossiyskaya assotsiatsiya proletarskih pisateley), D.Furmanov, Y.Libedinskiy, V.Kırşon, A.Fadeyev, V.Stavskiy, V.Yermilov, A.Selivanovskiy gibi isimlerin ideolojik ve estetik pozisyonlarının liderliğinde kurulan grup, parti yetkilileri ve edebiyat işçilerinin oluşturduğu proleter edebiyat kavramını savunmuştur. Amaçları edebiyatın parti ideolojisine boyun eğmesi ve edebi süreçte iktidar yetkisini sağlamaktır.

VAPP (1921-1928), Rusya Proleter Yazarlar Birliği (Vserossiyskaya assotsiatsiya proletarskih pisateley), *Kuznitsa* grubundan ayrılan V.Aleksandrovskiy, P.Arskiy, M.Gerasimov gibi şairlerin oluşturduğu gruptur. İlk başkanı V.T. Krillov olan topluluğun

ideolojisi proleter edebiyatın gelişimi için genel bir program oluşturmaktır. Edebiyat belirli bir sınıfın görevlerine ve yalnızca bu sınıf aracılığıyla tüm insanlığa hizmet eder düşüncesi, gruba hakimdir.

Pereval (1923-1932), ünlü Rus eleştirmen ve redaktör A.Voronskiy'in önderliğinde kurulan, estetik ve teorik programı çerçevesinde yaratıcılığın sınırlandırılması gerektiğini düşünen gruptur. İsmi 1923 yılında A.Voronskiy'in yazdığı "Na perevale" isimli makaleden almıştır. M.Golodniy, A.Svetlov, N.Zarudin, A.Kosterin, M.Prişvin, İ. Katayev gibi isimlerin oluşturduğu bu gruba göre bir yazar sadece kişisel deneyiminden yola çıkarak yazmalıdır. Biçim alanında, imgelerin, dilin, üslubun hareketliliğini ifade eden "dinamik gerçekçilik" ilkesi ile hareket etmişlerdir.

OBERIU (1927-1930), *Gerçek Sanat Topluluğu* (*Obyedinenye realnogo iskusstva*), D.Harms önderliğinde kurulan A.Vvedenskiy, N.Zabolotskiy, İ.Bahterev ve D.Levin gibi isimlerin bulunduğu avangard fenomenin son edebi oluşumudur. Topluluk, bağımsız yaratıcılığı tercih eden şairlerin yeni dünya ve yeni sanat düşüncesi çerçevesinde Petersburg'da bir araya gelmesiyle üç yıla yakın bir süre varlık göstermiştir. 1928 yılında yayınlanan manifestosu grubun tek basılı ürünü olarak kaynaklara geçmiştir.

"Gümüş Çağ" döneminin yenilikçi hareketlerinden ilki sembolizmdir. 1870-1880'li yıllarda ilk olarak Fransa'da ortaya çıkan sembolizm, Almanya, İngiltere, Avusturya gibi Avrupa ülkelerinin yanı sıra Rus edebiyatında da yaygınlaşır.⁵ 1890'lı yıllarda Rusya'da sanat alanlarına nüfuz eden akım, öncelikle sezgisel olarak anlaşılan varlıkların, fikirlerin, belirsiz ve genellikle karmaşık duyguların, semboller aracılığıyla ifade edilmesine odaklanır. Sembolizmin bazı temsilcileri edebiyatta erotizm, spritualizm ve ölüm gibi konuların daha geniş yer alması için çabalarlar. Bunun dışında din konusu önem kazanır. Herhangi bir sanatın dini temelini vurgulama yolu seçilir. Sonuç olarak

⁵ L.N.Timofeyev, S.V.Turayev, *Slovar literaturovedçeskikh terminov*, Moskova, "Prosveşeniye", 1974, s. 349.

sembolist isimler Rusya’da dindarlığın canlanmasına, kısmen Ortodoksluk, Teosofi⁶ ve Antroposofi⁷, kısmen de Hristiyanlık öncesi Yunan mitolojisi konularının gelişmesine büyük ölçüde katkıda bulunurlar. Bu sembolizm, kendini insanın fiziksel yaşamı ile manevi yaşamı arasında bir köprü olarak ilan ederek, sembolistlerin yaratmak istediği mistisizmle bütünleşir.⁸

D.Merejkovski, Z.Gippius, K.Balmont, F.Sologub, A.Blok, A.Beliy, Vyaç.İvanov Rusya’da sembolizmin önde gelen temsilcileridir. Bu isimler erken (yaşlı) kuşak (D.Merejkovski, Z.Gippius, K.Balmont, V.Bryusov ve F.Sologub) ve geç (genç) kuşak (A.Blok, A.Beliy, Vyaç. İvanov, V.Solovyev ve İ.Annenski) şeklinde iki gruba ayrılarak yollarına devam ederler. “Mir iskusstva” (1899-1904) ortak düşüncede birleşen sembolist yazarların ilk dergisidir. Daha sonra V. Bryusov’un önderliğinde çıkan “Vesı” (1904-1909) dergisi Moskova sembolistleri için önemli birleşme noktası halini alır.

1910 yılına doğru sembolist şairler bazı seçkin eserler verse de sembolizmin Rusya’daki etkisi yavaş yavaş kaybolmaya başlar. Akım yeni isimler ortaya çıkarmakta kısır kalır. Daha sonra sembolizmden beslenen iki yeni akım baş gösterir. Sembolizmin mistik, gizemli, sonsuz ve dini kaygıları akmeistlerin; şiirlerindeki melodik etkiler ve uyuma verdikleri önem ise fütüristlerin çıkış noktalarını oluşturur.⁹ Böylelikle sembolizmin mistik ideolojisine karşı çıkan akmeistler ve *salt sözcüğü* savunan fütüristler, yeni modernist akımlar olarak sahneye çıkar.

⁶ Yunanca **theos** (tanrı) ve **sophia** (bilgi) kelimelerinden oluşan terim, ilahi bilgi anlamına gelir. Tüm yaşam için temel olan evrensel ve ebedi bir ilkeye inanmaya dayanan felsefi bir sistemi ifade eder. 1875 yılında Rus aristokrat Yelena Petrovna Blavatski (1831–1891) önderliğinde, Henry Steel Olcott (1832–1907) ve William Quan Judge (1851–1896) gibi isimler tarafından New York’ta Teosofi Topluluğu’nun kurulmasıyla ortaya çıkmıştır.

⁷ Yunanca **anthropos** (insan) ve **sophia** (bilgelik) kavramlarının birleşimiyle oluşmuştur. Avusturyalı Rudolf Steiner (1861-1925) tarafından 19. yüzyılın sonu ve 20. yüzyılın başında geliştirilen ruhani bir felsefedir. Aristoteles, Platon ve Thomas Aquinas felsefelerine dayanan, Avrupa idealist felsefesi temelinde geliştirilen bir bilgi veya ruhsal araştırma yoludur. (<https://waldorfanswers.org/Anthroposophy.htm>)

⁸ V.Kazak, **Leksikon russkoy literaturı XX veka, "Kultura"**, Moskova, 1996, s. 379.

⁹ İ.S.Yejov, Y.İ.Şamurin, **Russkaya poeziya XX veka, Antologiya russkoy liriki ot simvolizma do naşih dneı**, Novaya Moskva, 1925, s. 24.

Yunanca “akme” (zirve, tepe, bir şeyin en yüksek noktası) sözcüğünden türemiş olan akmeizm, 1910 yılında Petersburg’da N.Gumilyov önderliğinde kurulmuştur. *Sanat için sanat* görüşünden hareket eden grup sembolizmin mistik bulanıklığına karşılık nesnelere önem verir. Açıklık, aydınlık, gerçek ve yaşam adına edebiyatın yaşama, insana ve doğaya dönük olmasını vurgular.¹⁰ Edebiyat eleştirmeni S.Makovskiy’in editörlüğünde yayınlanan “Apollon” (1909-1917) isimli derginin 1913 yılındaki ilk sayısında yer alan N.Gumilyov’un “Sembolizmin Mirası ve Akmeizm” (Naslediye simvolizma i akmeizm) ve S.Gorodetskiy’nin “Modern Rus Şiirindeki Bazı Eğilimler” (Nekotoriye teçeniya v covremennoy russkoy poezii) isimli makaleleri akmeizmin manifestosu niteliğindedir.

A.Ahmatova ve N.Gumilyov liderliğinde ilerleyen akmeistler, köklerini sembolizmden aldıklarını ve sembolistlerin *değerli babaları*¹¹ olduğunu her zaman kabul etmişlerdir. Ancak reform yapmak amacıyla “babalar”ının temalarının soyutluğuna ve genişliğine, somut ve net bir şekilde karşı çıkarlar.¹² 1911-1914 yılları arasında “Şairler Atölyesi” (Tseh poetov) isimli bir birlik altında bir araya gelen A.Ahmatova, O.Mandelştam, G.Adamoviç, S.Gorodetski, M.Zenkeviç, G.İvanov, V.Narbut, İ.Odoyevtseva, N.Otsup, V.Rojdestvenski gibi isimler akımın çekirdeğini oluşturur.

Akmeizm uzun soluklu bir akım olamamıştır. 1914 yılı başlarında grup dağılmaya başlar. *Şairler Atölyesi* kapatılır.¹³ Editörlüğünü M.Loziński’nin yaptığı “Giperborey”

¹⁰ M.Ö.Parer, **Egzotik ve Mistik Öyküleriyle Gumilyov**, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi 43, 1 (2003) 79-94, s. 82.

¹¹ N.Gumilyov Sembolizmin Mirası ve Akmeizm (Naslediye simvolizma i akmeizm) isimli makalesinde sembolistleri değerli babaları olarak gördüklerini, miraslarını kabul etmekle birlikte, onların yerine gelmiş olduklarını açıkça dile getirir.

¹² İ.S.Yejov, Y. İ. Şamurin, 1925, a.g.e., s. 24.

¹³ Daha sonra birden fazla kez dernek faaliyetlerine devam etme girişimleri yapılmıştır. 1916 yılında G. Adamoviç ve G. İvanov tarafından yönetilen ikinci şairler atölyesinin de ömrü kısa olur. 1920’de, N. Gumilyov’un akmeist çizgisini örgütsel olarak korumaya yönelik son girişimi olan üçüncü şairler atölyesi ortaya çıkar. N. Olevnikov, N. Otsup, N. Berberova, L. Lipavskiy gibi isimlerin birleştiği grup N. Gumilyov’un trajik ölümüne kadar varlığını sürdürür.

isimli derginin on sayısını ve birkaç almanak yayınlamayı başarmış bir akım olarak son bulur.

Esas olarak resim ve şiirde gelişen avangart sanat akımı fütürizm, “sembolizmin ilkelerinin ve etkisinin yıkılmasında akmeizme göre çok daha etkili ve programlı bir hareket geliştirmiştir.”¹⁴ Gerçekçiliği reddeden akım, kendi dinamik tarzı olan *geleceğin sanatını* yaratmaya çalışmıştır. Gelecek kültü ile yola çıkış, geçmişin kültürel mirasının tamamen reddedilmesi ve ondan kopulması düşüncesini beraberinde getirmiştir. İlk olarak 1909’da İtalya’da F.T.Marinetti’nin “Le Figaro” da yayımladığı manifestosuyla sesini duyuran akımın Rusya’da ortaya çıkışı 1910 yılında “Hakimler Kapanı I” (Sadok sudey I)’in yayımlanmasıyla gerçekleşir.¹⁵ A.Kruçyonih, V.Hlebnikov, V.Mayakovskiy, D. ve İ.Burlyuk kardeşler, V.Kamenskiy, B.Livşitz gibi isimlerin bir araya gelmesiyle oluşan akımın faaliyeti tüm edebi gelenekleri terk etmek, sözcüğün mutlak özgürlüğünü ilan etmek ve biçimin içerikten daha önemli olduğunu ifade etmek¹⁶ üzerine şekillenmiştir. Fütüristler sözcüğün bağımsızlığıyla biçiminin ve ötümünün (zvuçaniye) içerikten daha önemli olduğunu savunmuşlar, bu düşüncelerini de *salt sözcük* (slovo tak takogo) kavramıyla ifade etmişlerdir. “Akıl ötesi dil” (zaumnıy yazık) yaratma düşüncelerinin çıkış noktası bu kavram olmuştur.¹⁷ Akım 1912 yılında yayınlanan “Toplumsal Beğeniye Tokat” (Poşyoşina obşestvennomu vkusu) isimli manifestosuyla “Puşkin, Dostoyevski ve Tolstoy gibi klasikleri çağdaşlık gemisinden atma” çağrısında bulunarak geçmişi reddettiklerini açıklamıştır. “İskusstvo kommunı” ve “LEF” (Leviy front iskusstva) isimli dergiler en önemli yayın organları olan fütürizmin Rusya’daki faaliyeti 1928 yılında sona ermiştir.

¹⁴ M.Ö.Parer, **Rus Edebiyatında Fütürizm**, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi 42,1-2 (2002) 43-65, s. 44.

¹⁵ L.N.Timofeyev, S. V. Turayev, 1974, a.g.e., s. 349.

¹⁶ **Entsiklopediya Vsemirnaya istoriya.** (<https://w.histrf.ru/articles/article/show/futurizm>) adresinden 25.04.2020 tarihinde alınmıştır.

¹⁷ V.Kazak, 1996, a.g.e., s. 441-442.

Modernist akımlar realist edebiyatı eski ve yok olmak üzere olan bir edebiyat olarak düşünmüşlerdir. Çünkü modernistlere göre maddesel dünyanın gerçeklik algısının sınırlanması ve sanatsal gerçekliğin yaratılması gerekmektedir. Bununla birlikte bu dönemde edebiyatta gerçekçiliğin gelişimi de devam etmiştir. Özellikle devrimden sonraki ilk yıllarda ulusal edebiyatın büyük bir kısmı, romantik bir gerçeklik algısı ile oluşturulmuştur. 1920’li yıllarda M.Gorki, İ. A.Bunin, İ.Şmelyov, B.Zaytsev, A.Tolstoy gibi gerçekçi yazarların yaratıcı olgunluğunun ve devrim öncesi süreçte yer alan eserlerinin gelişimi oldukça ses getirir.¹⁸ Edebi arenada kaynağı yaşamın bizzat kendisi olan, yeni dünya düzeni üzerine fikirler yaratan devrimci düşüncenin yüceltildiği eserler çoğunluktadır. Bu duygusal atmosferde V.Mayakovskiy’in *Devrime Övgü (Oda revolyutsii,1918)* ve *Sol Marş (Leviy marş,1918)* isimli şiirleri, A.Blok’un *Oniki (Dvenadtsat,1918)*, D.Bedniy’in *Ana Cadde (Glavnaya ulitsa, 1922)* ve V.Hlebnikov’un *Sovyetlerden Önceki Gece (Noç pered Sovyetami, 1921)* isimli lirik poemaları öne çıkmıştır. V.Mayakovskiy’in deyimiyle devrim edebiyatı şiirlerde başlamıştır.¹⁹

1.2.Sovyetler Birliği Döneminde Kültür ve Sanat Alanında Yürütülen Devlet Politikası

1.2.1. Sosyalist Gerçeklik

Akımların ve grupların çeşitliliği ile edebi alandaki yaratıcı faaliyetleri 20. yüzyılın ilk çeyreği ile sınırlı kalmıştır. Bu dönemde parti bütün edebi grupları yok etme gibi bir strateji geliştirmiştir. Ancak parti en güçlü edebi grup olan RAPP (Rus Proleter Yazarlar Birliği) için aynı düşüncede olmaz. Bu oluşumun NEP (Novaya ekonomičeskaya politika)’i teşvik etme konusunda edebiyatı örgütleyebilmek açısından

¹⁸ İstoriya Russkoy Literaturı XX veka v çetıryoh knigah, kniga pervaya 1910-1930 godı, Moskva “Vişşaya škola” 2005, s. 8.

¹⁹G.A.Mojayev, Literatura i iskusstvo, <https://www.booksite.ru/fulltext/1/001/008/107/011.htm> adresinden 15.05.2020 tarihinde alınmıştır.

kuvvetli bir propaganda aracı olacağını düşünerek grubu destekler. Edebiyat üzerinde kuvvetli etkisi yadsınamayan, L.Averbah (1903-1937) liderliğindeki RAPP, kısa süre içerisinde çok sayıda edebi dergi, gazete ve diğer basımlar üzerinde muazzam bir kontrol kazanmış ve kendi edebiyat teorisini geliştirmiştir. Partinin NEP başarılarını iletirmek için edebiyatı kullanma konusundaki teşvikine rağmen, L.Averbah yazarların yaratıcılığına gem vurmak üzere harekete geçme konusunda oldukça ilgisiz bir tavır benimsemiştir. Hatta L.Averbah bir yazara konuları dikte etmenin imkânsız olduğunu yazılı olarak da belirtmiştir. Parti, hükümet destekli bir örgütün bu tür davranış ve açıklamalarına son vermek için, 23 Nisan 1932’de RAPP’in feshedilmesi konusunda bir karar yayınlamıştır. Ayrıca bu kararla birlikte 1934’te örgütlenecek diğer tüm edebi grupların dağıtılacağı tek bir Sovyet Yazarlar Birliği’nin kurulması da önerilmiştir. Bu da bir anlamda proleter edebiyatına ihtiyaç olmadığını, Sovyetler Birliği’ndeki tüm edebiyatın sosyalizmin ilerlemesi ile doğru orantılı olarak sosyalist nitelik barındırması gerektiğini ortaya çıkarmaktadır.

Bununla birlikte İ.Stalin’in ününü, sosyalist gerçekliğin büyüklüğünü, halkın komünizm mücadelesinin kahramanlığını yansıtan gönüllülük esaslı eserler de ön plana çıkmaktadır. Örneğin Stalin hakkında Sovyet halklarının tüm dillerinde çeşitli türlerde eserler yazılmıştır. Sosyalist gerçekçilik edebiyatının kurucusu Lunaçarskiy, 1930’larda Stalin imajını yeniden yaratmaya yönelmiştir. Çünkü Stalin’in planları, yaptığı iş, dünyayı dönüştürmesi, enerjisi ve iradesi onu çok etkilemiştir. Böylece Stalin hakkında bir kurgu eseri yazmak niyetiyle belgesel materyal hazırlamaya başlamıştır. Ancak yazarın ölümüyle çalışma yarıda kalmıştır.²⁰

Kişi ve kuruluşların, özellikle de yazarların özgürlüğünün tezahürü ile birlikte, RAPP “Na straje literaturı” isimli resmi yayın organında partinin edebi konudaki resmi

²⁰ G.S.Çeremin, **OBRAZ İ B. STALİNA B SOVETSKOY HUDOJESTVENNOY LİTERATURE**, M., 1950
<http://www.philology.ru/literature2/cheremin-50.htm> adresinden 15.05.2020 tarihinde alınmıştır.

kararlarına sert eleştiriler yayınlamıştır. Bütün itirazlara rağmen çoğunluk uygulamalara boyun eğmek zorunda kalmış ve planlandığı üzere 1934'te Sovyet Yazarlar Birliği kurulmuştur.²¹

1934 yılında “sosyalist gerçekçilik” düşüncesinin hayata geçmesi ile birlikte bütün edebi oluşumlara son verilmiştir. Kültürün yeniden kodlanması, estetik önceliklerin değiştirilmesi, yeni bir sanat dili oluşturulması, dünyanın yeniden şekillendirilmesi, “yeni insanı” biçimlendirme, temel değerler sistemini yeniden yapılandırma programı²² olarak ifade edebileceğimiz sosyalist gerçekçiliğin temel ilkelerini M.Gorki 1934 yılında gerçekleştirilen I. Sovyet Yazarlar Birliği Kongresi’nde şöyle açıklar:

“Sosyalist gerçekçilik, amacı insanın doğanın güçlerini yenmesi, sağlıklı ve uzun ömürlü olması ve ihtiyaçlarının sürekli artması ile doğru orantılı olarak tek bir aile gibi birleşmiş, insanlığın ideal yurdu olan dünyada yaşamanın büyük mutluluğuna ulaşması konusunda en değerli bireysel yeteneklerinin sürekli gelişmesi olan bir eylem, bir yaratıcılıktır.”²³

Sosyalist gerçekçilik en basit ve genel tanımıyla Sovyet ideolojisinin kültürel alanda faaliyet göstermesidir. Parti ilkelerinin sanat ve edebiyat alanlarına girmesi, bu alanların merkezi kontrol altına alınması, sanatın Marksizm-Leninizm fikirleriyle koordinasyonu ve sosyalizmin inşasına katkısı ile ilişkilidir.

Stalin, sosyalist gerçekçilik kavramının tüm Sovyet sanatı için zorunlu olduğunu ilan eder ancak en önemli alan olarak edebiyatı seçer.²⁴ Sovyet yazarlarını “insan ruhunun mühendisleri”ne²⁵ benzetmekte ve kendi ideolojisini yaymak adına kitle bilinciyle

²¹ E.C.Simmons, **POLİTİÇESKİY KONTROL İ SOVETSKAYA LİTERATURA**, (Političeskaya lingvistika.-Bıp.1(24), Yekaterinburg, 2008, s.156-163.) <http://www.philology.ru/literature2/simmons-08.htm> adresinden 15.05.2020 tarihinde alınmıştır.

²² N.V.Dubrovina, **Sotsialističeskiy realizm: metod ili stil**, ISSN 1810-0201. Vestnik, TGU, vıpusk 7 (99), 2011.181-185.

²³ **Perviy s'yezd sovetskih pisateley 1934**, Stenografičeskiy otçyot, zasedaniye pervoye, s.18.

²⁴ B.Groys, **The Total Art of Stalinism**, New Jersey, 1992, s.36.

²⁵ O.Figes, **Karanlıkta Fısıldaşanlar, Stalin Rusya'sında Özel Yaşam**, Çeviren: Nurettin Elhüseyni, İstanbul, 2011, Yapı Kredi Yayınları, s.230.

uğraşmayı düşünmektedir. Yazar A.Boroday'ın belirttiği gibi edebiyat ve sanat figürleri kültürel misyonerlik yoluyla manevi yaşamı etkilediği için²⁶ edebiyat, sosyalist sanatın inşası için en uygun özellikleri barındırır.

Ayrıca birey, bireysel ve toplumsal ihtiyaçları dâhilinde kitlelere tabiidir.²⁷ Rusya'nın sahip olduğu coğrafi konum, iniş çıkışlarla dolu bir tarih, şahit olunan hızlı geçiş dönemleri ve bu dönemlere rağmen değişmeyen kültürü ve kimliği temel alan sanat bir yandan kitlelerin dikkatini çekerken bir yandan da milliyetçilik duygusuna hizmet etmekten geri kalmamaktadır.²⁸

Sosyalist devrim lideri V.Lenin yaklaşmakta olan hükümetin ayak seslerini duyurabilmek, birlik ve bütünlük sağlayabilmek için devrimcilere yol gösterdiği, her devrimcinin üzerine düşen görevi yapması yönünde uyarılarda bulunduğu, Sovyet hükümetinin kültürel politika ilkelerinin sıralandığı “Parti Örgütü ve Parti Edebiyatı” (Partiynaya Organizatsiya i partiynaya literatura, 1905) isimli bir makale kaleme almıştır. Lenin bu makalesinde:

“Edebi eser sadece sosyalist proletarya için herhangi bir grubun veya şahsiyetin kazanımı yönünde bir araç, bütünüyle bireysel bir eylem ve genel proletarya faaliyetinden bağımsız olamaz. Kahrolsun parti üyesi olmayan yazarlar! Kahrolsun Tanrılaştırılmış yazarlar! Edebiyat proletaryanın ortak davasının bir parçası, tüm işçi sınıfının bilinçli öncüsü tarafından harekete geçirilen, tek ve büyük sosyal-demokrat mekanizmanın tekerleği ve dişlisi olmalıdır. Aynı zamanda organize, planlı ve bütünleşmiş sosyal-demokrat parti çalışmalarının ayrılmaz bir parçası da olmalıdır. (...) Gazeteler çeşitli parti örgütlerinin organları olmalıdır. Yazarlar parti örgütlerine kesinlikle girmelidir. Yayınevleri ve depolar, kitabevleri, kütüphaneler ve benzer kuruluşlar, bunların

²⁶ A.D.Boroday, **Kulturnaya politika v sovetskom obşestve: tendentsii i protivoreçiya formirovaniya molodoy hudojestvennoy intelligentsii.** (Vtoraya polovina 50-h-80- e gg.)

²⁷ V.V.Voskresenskaya, **İsskustvo kak sredstvo mirostroyeniya: sotsialistiçeskiy realizm (1930-ye godı),** 166-199.s.172.

²⁸ J.Berger, **Sanat ve Devrim,** İstanbul, 2007, Agora Kitaplığı, s.50-51.

hepsi parti denetiminde olmalıdır. Örgütsel sosyalist proletarya, bütün bu çalışmayı takip etmeli, hepsini kontrol etmeli, böylelikle eski, yarı Oblomovvari, yarı çıkarıcı Rus ilkesi olan yazar, yazar; okur, okur ilkesinin tüm zeminini ortadan kaldırarak, tek bir istisna olmadan bu proletaryaya yaşayan canlı bir akışı eklemeli.”²⁹

Lenin bu sözleriyle Sovyet hükümetinin kültürel politikasının temelini oluşturan sanat ve yaratıcılık faaliyetleriyle ilişkisinin en önemli ilkelerini ortaya çıkarmıştır. Sosyalist gerçekçiliğin, Stalin zamanında uygulamaya konmuş olduğu ancak kaynaklarını Lenin’in öngörülerinden aldığı görülmektedir.

“Sosyalist gerçekçilik” ismi, genel ideoloji çerçevesinde bütün ilkeleri barındıran sosyalist kavramı ile gerçekçilik akımının birleşiminden doğmuştur. Devrim ve sosyalizm ilkelerine sanatta en yoğun anlatımı gerçekçilik akımının verebileceğine inanılmıştır. Parti ileri gelenleri A.Lunaçarskiy’in yönlendirmeleriyle, türlü engellerle karşılaşan ve var olma çabası gösteren bir ideolojinin sanatçısının da karşılaşılan bu engelleri ve aşılması yönündeki çabaları halka aktaran yegâne kişi olduğu için, sorumluluklarının bilincine ve sanatlarının devinimine vurgu yapmışlardır. Çünkü benimsetilmek istenen “sosyalist gerçekçilik” fikri 19. yüzyıla damga vuran ve 20. yüzyıl başlarında da çeşitli yansımalarla sanatta var olmaya devam eden gerçekçilik düşüncelerinden farklı olmak zorundadır.

Önemli olan gerçeği olduğu gibi yansıtmak değil, gerçeği yeniden biçimlendirmek ve sanatın coşkusu ile ideolojinin tutumunu birleştirmektir. Sovyet toplumu ve sosyalizm düşüncesi, sadakatin tam olduğu varsayımı üzerine inşa edilmiştir. Bu nedenle yetkililer duygulardan ziyade davranışa odaklanmışlardır.³⁰ Sonuç olarak sosyalizm esaslarına dayalı oluşturulacak olan yeni insan ve yeni toplum için, sanat ve

²⁹ V.İ.Lenin, **Partiynaya organizatsiya i partiynaya literatura, (1905), Novaya jizn**, No:12, 13 noyabrya 1905 g., Publikuyetsya po tekstu Soçineniy V. İ. Lenina, 5, izd., tom12, str.99-105. http://www.revolucia.ru/org_lit.htm adresinden 20.05.2020 tarihinde alınmıştır.

³⁰ **Vizualnaya antropologiya: rejimi vidimosti pri sotsializme**, Moskva, 2009, s.33.

edebiyat alanında realizme bağılı yerleşik ve arkaik ama aynı zamanda da gelecek kaygısı içerisinde yer alan bütüncül bir değişiklik yaratılır. Yazarlar keşfettikleri gerçekleri sanatsal bilinçlerinde yaratıcılıklarıyla biçimlendirerek, olması gereken hayatı göz önüne sereceklerdir. Okur da okudukları doğrultusunda yaşamına yön verecektir.

1.2.2. Kültürel Politikada Parti-Devlet Liderliği, Sansür

Stalin'in Troçki ve diğer kişilere karşı zafer kazanmış olması sebebiyle parti de edebiyat üzerinde kontrol kurma yönünde daha fazla ilerleme fırsatı bulmuştur. Ajitasyon ve propaganda konularını konuşmak üzere 1928 yılında toplanan Merkez Komite, tüm halkı kucaklamak ve yeni bir NEP'i destekleyen yeni kültürel dünya görüşü sahibi olmak için savaşmak adına, sanatın bütün türlerinin seferber edilmesi gerektiği yönünde karar alır. Bu tutum partinin edebiyatı kontrol etmek ve dolayısıyla kendi programını desteklemek için bir araç olarak kullanmaya yönelik ilk çabasıdır.

Rusya'nın entelektüel kesimini kontrol altına alma düşüncesi, politik yaşamla alakalı bütün konularda merkezi bir konumda yer alan ve istediği bütün kararların alınmasından tatmin olmayan bir liderin, bilimin, tarihin ve sanatın değerini, siyasetin hizmetçisi konumuna kadar alçaltacak bir dizi düzenleme getirmesi anlamına gelmektedir. Tarihçiler, yazarlar ve filozoflar eserlerini, Stalin'in sözlerine aykırı düşmeyen bir içerikle yapılandırmak zorunda kalmışlardır.³¹

Partinin ve devletin sürekli olarak herhangi bir entelektüeli sıkı kontrol altına almaya çalışması, kültürel alan da dâhil olmak üzere edebiyat, sanat ve sinema gibi ülkedeki tüm yaratıcı faaliyetlere otorite odaklılık getirmiştir. Parti diktatörlüğü ve

³¹ J. Deutscher, **STALİN, BİR DEVRİMCİNİN HAYATI: 2**, İstanbul, 1990, Sosyal Yayınlar, s. 105-106.

ilkeleri, sansür organları, politik baskı, sosyalist gerçekçilik, kültürel yapı, sosyalist kültür gibi ideolojik tutumlar, edebiyat üzerindeki baskıcı örgütsel temelleri oluşturmuştur.

Dikte edilen düşüncelerle bir eseri oluşturma faaliyetinin yanı sıra “Stalin gibi yazmak” da Sovyet yazarlarının bir nevi görevi haline gelmiştir. Stalin’in şahsi üslubu, Rusya’nın milli üslubu olmuştur. Hatta iş, bir yazarın benimsemek zorunda kaldığı farklı bir üslupla kaleme aldığı eserinde Stalin’den aldığı bir cümleyi tıpatıp kullanmasına ve birbirinin aynısı metinlerin ortaya çıkmasına kadar varmıştır. Bunun sonucunda da tekdüze ve içerik yoksunu bir edebi kültür can çekişmeye başlamıştır.³²

Bolşevikler insanı yeniden kalıba dökmenin bir biçimi ve yolu olarak sadece insanlar üzerinde değil kelimeler üzerinde de diktatörlük kurma eğilimi gösterdikleri ve “bizimle olmayan herkes bize karşıdır” ilkesi çerçevesinde hareket ettikleri için, devrim ve parti ideolojisinin yaptırımları, Rus yazar ve şairlerin kişisel-sanatsal kaderini olumsuz yönde etkilemiştir. Hükümetin uyguladığı yaptırımlar şiddet gerektiren durumlar ortaya çıkarmıştır. 1930’lu yıllar yazar ve şairlerin özgür seslerinin bastırıldığı yıllar olarak tutuklanmalar, gözaltına alınmalar, hapse atılmalar, kurşuna dizilmeler ve intiharlarla doludur.

Bireysel yaratıcılık faaliyetiyle özgünlük kazanan bir sanatçı ile manevi yaşamın tekdüzeliğe dönüştürülmesini gerektiren totaliter tutum arasında yaşanan çelişki ve sistemle ters düşme, bazı ünlü yazarların toplama kamplarına ve cezaevlerine gönderilmesine sebep olur. Genel olarak Sovyet kampları, cezaevleri ve sürgünler, mahkûmların suçlu davranışlarını başkalarına bulaştıramayacakları uzak bir yere sürülerek kendilerini topluma faydalı biri haline getirmeleri için insanlık dışı muamele görmeleri anlamına gelmektedir.³³ Bu bağlamda Sovyetler Birliği çalışma kampı olan GULAG (Glavnoye Upravleniye Lagerey-Ana Kamp İdaresi), devlet mekanizmasının bir

³² İ. Deutscher, 1990, a.g.e., s.109.

³³ A. Applebaum, **GULAG**, Ankara, 2008, a.g.e., s.552.

parçası, bürokratik bir yapı, hapis alanı, kendi gelenekleri, ahlaki normları, sosyal-ekonomik ilişkileri, hatta kendi yargı ve hukuk sistemi olan devasa bir ülkedir.³⁴ Aslında dikenli tellerin dışındaki yaşamın da içindeki yaşam kadar zor olduğu, daha az ölümcül olmayan ve kesinlikle daha fazla insani muamele barındırmayan “bolşaya zona” olarak ifade edilen hayatta da tam olarak özgürlük yaşanmadığı bilinmektedir.³⁵

Sovyet hükümeti hiçbir zaman burada bulunan hükümlülerin sayısı hakkında bilgi vermemiştir. Her yıl 100.000 yeni suçlu Gulag kamplarına katılır. 1950 yılının yazında kamplarda, kolonilerde ve hapishanelerde 2.800.000 insandan fazlasının bulunduğu kayıtlara geçmiştir. Aynı sayıda Sovyet vatandaşı da sürgünde ve idari emirle sınır dışı edilen kişilerin bulunduğu, NKVD tarafından idare edilen özel bir yerleşim yerinde tutulmaktadır. Gulag’ın varlık gösterdiği tüm süreçte bu kamplardan, kolonilerden ve hapishanelerden 20.000.000’den fazla kişi geçmiştir. Bunlar içerisinde de her beş hükümlüden biri devrim karşıtlığından hüküm giymiştir.³⁶ Buraya gönderilen çok sayıda yazar ise yorgunluk, zulüm ve tıbbi yardım eksikliğinden hayatını kaybetmiştir.

Bununla birlikte katiller ve kurbanlar arasındaki net sınırları belirlemek her zaman mümkün olmamıştır. Sovyet toplumu ve Gulag ilk bakışta görüldüğünden çok daha yakın bir biçimde iç içe geçmiştir. Komünizm ve kamp yaşamı biçimi milyonlarca insanın zihninde birleşmiş ve kamp alt kültürü Rus kültürünün bir parçası haline gelmiştir.³⁷

Totaliter rejimler, yönetimleri altında bulunan halkı tutsaklaştırmaya onu belleğinden ederek başlar. Çünkü geçmişin tanıklığını yapacak kimsenin bırakılmaması önemli bir ussal eylemdir. Belleğinden etme yöntemi zamanın önemli isimlerinin fiziksel

³⁴ G.M.İvanova, *İstoriya GULAGa 1918-1958 Sotsialno- ekonomičeskiy i politiko-pravovoy aspektı*, Moskva, 2006, Nauka. s. 11.

³⁵ A.Applebaum, 2008, a.g.e., s.552.

³⁶ G.M.İvanova, 2006, a.g.e., s.423.

³⁷ a.g.e., s.423.

ve zihinsel olarak mahkûm edilmeleri, tarihçilerinin görevden alınmaları ve rejim için tehlike potansiyeline sahip sanatçıların susturulup işlerinden ve halktan uzaklaştırılarak görünmez duruma düşürüp unutulmalarını sağlamaktır.³⁸ Sovyet rejimi de böyle bir politika izlemiş ve bu tutum 1930'ların sonu ve 1950'li yılların başlangıcında doruk noktasına ulaşmıştır.

1947'de L.Andreyev'in oğlu ünlü Rus şair, düşünür ve filozof D.Andreyev tutuklanarak 1957'ye dek kalacağı Vladimirskaya Hapishanesine kapatılmıştır. Şair hücrelerinde *Barış Gülü (Roza mira,1958)* isimli mistik felsefi eseri ile şiirlere odaklanmıştır. 1949 yılında 20. yüzyılın büyük din filozoflarından biri ve tüberküloz hastası olan L.Karsavin tutuklanmış, hapishane hastanesinde felsefe alanında, fikirlerini şiir formunda ifade ettiği *Bir Sone Tacı (Venok sonetov,1949)* ve *Terza Rimalar (Tertsini, 1949)* eserlerini yazmış ve yine burada 1952'de hayatını kaybetmiştir.³⁹

Sovyet döneminin edebi sürecinin önemli bir bölümünü yasaklı yayınlar veya sansürlenmiş eserler oluşturmuştur. Partinin belirlemiş olduğu sınırlar çerçevesinde yazmayan yazarların eserleri alıkoyularak basımı yasaklanmış veya ideolojik düşünce dâhilinde değiştirilerek yayınlanmıştır. Özgür düşüncenin ifadesinin sınırlandırılması veya bütünüyle yok edilmesi, basılmış eserlerde yazarların kendilerine ait olmayan ifadelere rastlamaları, yazar-eser aidiyetini de zedelemiştir.

Örneğin M.Bulgakov, S.Yesenin, M.Zoşenko, S.Kalıçkov, N.Kluyev, A.Platonov, N.Erdman ve daha birçok önemli ismin edebi kariyerleri iki etap şeklinde gelişmiştir. Sovyet sansürü tarafından çarpıtılmış olan eserlerinin bir bölümü 1950'lerin sonu 1960'lı yıllarda “çözülme (ottepel) dönemi”nde ancak gün yüzüne çıkmıştır. Miraslarının diğer bir bölümü ise 1980'li yılların ikinci yarısında “yeniden yapılanma”

³⁸ P.Connerton, **Toplumlar Nasıl Anımsar?**, Çev: Alaeddin Şenel, İstanbul; 1999, Ayrıntı Yayınları, s.27

³⁹ Sone, iki dördlük ve iki üçlükten oluşan nazım biçimi.

Terza rima, üç dizelik bendlerle kurulu nazım biçimi.

(perestroyka) ve “şeffaflık” (glasnost) zamanlarında okura ulaşmıştır. Birçok yazarın onlar hayattayken basılmayan eseri ancak ölümlerinden sonra yayınlanabilmiştir.

Sanatçıların ve büyük isimlerin özgürlüklerinin fiziksel olarak ellerinden alınması, düşünce özgürlüklerine engel olamamıştır. Yazar, şair ve sanatçılara bütün bu zorluklara rağmen devam etme isteği veren manevi güç, haklılıklarına ve sanatlarına, okurlarına ve kendilerine olan inançları olmuştur.⁴⁰ Baskı altında bazen yavaş bir ilerleme gösterebilirler bile 20. yüzyılın parlak isimlerinin yaratıcılık faaliyetleri her zaman devam etmiştir.

Ancak yaşanan baskı ve susturulmalar bütün çabalara rağmen edebiyatın bu dönemde düşük bir seviyede kalmasına neden olmuştur. Bu düşüş devlet yetkililerince bile hissedilmiş ve edebi yaşam canlandırılmaya çalışılmıştır.⁴¹ Bu konuyla ilgili olarak 1952 yılında gerçekleştirilen 19. Parti Kongresi’nin Merkez Komite Raporu kayıtlarında şöyle bir açıklama yapılmıştır:

“Sovyet kültürünün en önemli ve vazgeçilemez bölümünü edebiyat ve sanat oluşturmaktadır. Sovyet edebiyatının, görsel sanatların, tiyatronun ve sinemanın gelişmesinde büyük başarılar elde ediyoruz... Fakat edebiyatımızın ve sanatımızın gelişiminde büyük başarıların arkasında büyük eksiklikleri görmemek yanlış olur. Gerçek şu ki, edebiyatın ve sanatın gelişimindeki önemli başarılarla rağmen, birçok yapıtın ideolojik ve sanatsal seviyesi yeterince yüksek değil. Edebiyatta ve sanatta çok sayıda vasat ve karanlık bazen de Sovyet gerçekliğini çarpıtan, sadece para için yazılan yapıtlar bulunmakta. (...) Sovyet gerçekliğimizin hiciv için materyal sağlamadığını düşünmek yanlış olur. Bize hiciv ateşini yakan, yaşamdan bütün negatif, çürümüş, ölü, ileriye doğru hareketi engelleyen her şeyi yıkan Sovyet Gogolleri ve Şedrinleri lazım. (...) Yazarlarımızın, ressamlarımızın, bestecilerimizin

⁴⁰ *İstoriya Russkoy Literaturı XX veka v çetıryoh knigah, kniga tretya 1940-1960 godı*, Moskva “Vişşaya şkola” 2006, s. 10.

⁴¹ N.L.Leyderman, M.N.Lipovetskiy, *Sovremennaya literatura 1950-1990-e godı, V dvux tomah, Tom I 1953-1968*, Moskva: Akademiya, 2003, s. 31.

ve film yapımcılarımızın görevi, Sovyet toplumunun yaşamını derinlemesine incelemek ve bizim yüce halkımıza layık büyük sanatsal eserler oluşturmaktır. (...) ⁴²

Sovyetlerin ilk Halk Eğitim Komiseri olan A.Lunaçarskiy (1875-1933) Sovyet rejiminin sanatla ilgili olarak yürüttüğü politika hakkında oldukça olumlu bir tablo çizmiştir. Devletin sanatçılara zorla devrimci fikirleri ve zevkleri empoze etme düşüncesinin, böyle bir zorlama ve dayatmanın mümkün olamayacağını ifade eder. Çünkü gerçek sanatın birinci niteliği, sanatçının samimiyetinden ve yaratıcılığından kaynaklanmaktadır. Ancak şiddet içeren formların yanı sıra ikna, cesaretlendirme, yeni sanatçıların eğitimi gibi önlemlerin, sanatın devrimci ilhamı için kullanılması gerektiğine vurgu yapar. ⁴³

Stalin kendi döneminde yaşayan edebiyatçıların ve sanatçıların hepsine olmasa da çoğuna karşı katı ve şiddetli bir tutum takınmasına rağmen, 19. yüzyılın önemli isimlerine karşı kısmen daha rahat bir tavır sergilemiştir. A.Puşkin, L.Tolstoy, A.Çehov ve N.Gogol gibi edebiyatın yapıtaşı isimlerin eserleri milyonlarca kez basılmış ve dağıtılmıştır. ⁴⁴

1.3.1940-1960'lı Yıllarda Edebiyatın Estetik ve Sosyo-Politik Konumu

1940-1960 yıllarında ülkenin sosyal ve kültürel yaşamında önemli olaylar meydana gelmiştir. Geleneksel olarak bu yılların edebi sürecinde II. Dünya Savaşı (1939-1945), savaş sonrası 10 yıl (1945-1955) ve “çözülme dönemi” (1950’lerin ortasından 1960’ların sonuna kadar) konuları yer almaktadır.

⁴² **Отчётный доклад Тсентрал’ного Комитета ВКП (б) XIX съезду партии**, Dalneyşey podyom materialnogo blagosostoyaniya, zdavoohraneniya i kulturnogo urovnya jizni naroda, <http://stalinism.ru/dokumentyi/materialy-xix-s-ezda-vkp-b-kpss.html?showall=&start=5> adresinden 21.04.2020 tarihinde alınmıştır.

⁴³ A.V.Lunaçarskiy, **Estetika, literaturnaya kritika, Sobraniye soçineniy v vosmi tomah, Tom 7**, Revolyutsiya i iskusstva, 1967.

⁴⁴ İ.Deutscher, 1990, a.g.e., s. 391-392.

1940'lı yıllarda edebiyat katmanlarının büyük bir kısmını ülkenin sosyal, ekonomik, kültürel ve dini yaşamının en önemli olaylarından olan savaş oluşturmaktadır. 1941 Haziranından 1945 Mayısına kadar tüm kültürel yaşam ağır ve kanlı savaşın etrafında yoğunlaşır. Doğal olarak edebiyat alanında da savaş teması ağırlık kazanmıştır.

Bu dönemde yazarlık faaliyetinin temel amacı, halkın ruhunu en zor anlarda desteklemek ve tüm güçlerini düşmanla savaşmak için harekete geçirmek olur. Rus edebiyatı, savaş dönemini ve savaş sonrası yılları var güçleriyle betimlemeye çalışan A.Tvardovskiy (1910-1971), K.Simonov (1915-1979), V.Grossman (1905-1964), Y.Bondarev (1924-2020), K.Vorobyov (1919-1975), V.Nekrasov (1911-1987) ve A.Prokofyev (1900-1971)'in yanı sıra aynı zamanda 1910'lu ve 1930'lu yılların edebi sürecinde yer alan M.Prişvin (1873-1954), M.Şolohov (1905-1984), L.Leonov (1899-1994), A.Ahmatova (1889-1966), A.Platonov (1899-1951), B.Pasternak (1890-1960), A.Fadeyev (1901-1956), K.Fedin (1892-1977) gibi eski kuşak yazar ve şairlerin de katkıda bulunmaya devam ettiği çok yönlü ve çok renkli bir edebiyat olmuştur.

1941-1942 yıllarında ideoloji hazzını en güçlü yansıtan, ezberlenmesi kolay ve bir melodi bütünlüğünde söylenen marşlar ve şarkılar ile birlikte şiirler, en yaygın ve en çok talep edilen türlerdir. Özellikle şarkı türü bu dönemde hemen tüm ülke için önem arz etmektedir. Buna en iyi örnek L.Kumaç (1898-1949)'ın yazmış olduğu *Kutsal Savaş (Svyaşennaya voyna, 1941)* şarkısıdır. Sonrasında bu şarkı savaşa katılan, cepheye giden ve geride kalan herkes için bir marş niteliğine bürünür. Yine bu yıllarda yayınlanan, M.İsakovskiy (1900-1973)'in *Katyuşa* (1938), A.Surkov (1899-1983)'un *Cesurların Şarkısı (Pesnya smelih, 1941)*, S.Alımov (1938-2019)'un *Vasya Vasilyok* (1942) isimli eserleri önemli askeri marşlardandır. Lirik şarkılar da çok beğenilen türler arasında olmuştur. Bu şarkılarda cephe dostlukları, cesaret, aşk ve hasretlik konu edilmiştir.⁴⁵

⁴⁵ *İstoriya Russkoy Literaturı XX veka v četıryoh knigah, kniga tretya 1940-1960 godı*, Moskva "Vişşaya şkola" 2006, s. 246.

Savaş dönemi Rus şiirinde aşk teması oldukça önemli bir yer tutar. Çünkü hayatta kalma ve savaşma konusunda askerlerin en büyük motivasyonu aşktır. Aynı şekilde “anne/annelik” teması vatan ile özdeşleştirilerek savaş şiirlerinde yer almıştır. Yine bu dönemde “itiraf”, “günah çıkarma” ve “mahremiyet” konularının bütün açıklığıyla ifade edildiği içerikler ön plana çıkmıştır. Özellikle M.İsakov, A.Ahmatova ve M.Dudin gibi şairlerin sanatlarında örneklerine rastlanır.

Sovyet hükümetinin egemen ve baskıcı tutumu savaş döneminde de devam etmiştir. Edebi eserler savaşın stratejik inceliklerini ne kadar doğru yansıttığı, yazarın iyimserliğinin bulunup bulunmaması ve komünist fikirleri içerip içermemesi ölçüsünde değerlendirilmiştir. Devlet sansürüne takılmadan yayınlanan eserlere çok ender rastlanmıştır. Örneğin A.Ahmatova, K.Vorobyov, V.Grossman, A.Platonov gibi yazarların çalışmaları savaş döneminde de ve savaş sonrası dönemde de yayınlanmamıştır.

Savaş sonrası on yılda edebiyat gelişmeye devam etmiştir. Savaş bittikten sonra kendi edebi yoluna dönen şairler yeni zorluklarla, ekonomik ve toplumsal-politik problemlerle yüz yüze gelmişlerdir. Bu bağlamda edebiyata savaş temalı eserler kazandıran şairler kuşağı biçim değiştirerek etik ve estetik benzerlikleri birbirinden ayırma yoluna gitmişlerdir. Etik değerler çerçevesinde savaş döneminde insanın psikolojik ve ruhsal özünü, onun insanlık dışı koşullarda yaptığı çatışmaların çeşitlerini araştırmanın peşine düşmüşlerdir.⁴⁶ Sanattan talep edilen, savaşın zor ve hasretle geçen betimlemelerine karşın neşe dolu, iyimser, barış inşa etmenin yüceliğini içeren eserler olmuştur. Bu yıllarda B.Pasternak ve N.Zabolotskiy en çok okunan eserlerini vermişlerdir. A.Ahmatova, N.Aseyev ve diğer şairlerin yasaklanan şiirleri basılmıştır. Bununla birlikte V.Grossman, K.Vorobyov, V.Nekrasov gibi yeni yaratıcı kimlikler var

⁴⁶ *İstoriya Russkoy Literaturı XX veka v četıryoh knigah, kniga tretya 1940-1960 godı*, Moskva “Vişşaya şkola” 2006, s. 7.

olma çabasına girişmişlerdir. Fakat edebi eserlerin mutlaka bir bölümü herhangi bir sebepten basılmadığı için edebi alanda tam bir özgürlükten bahsedilememektedir.

1.4.Totaliter Yönetimin Sonu ve Çözülme (Ottepel) Dönemi

20. yüzyılın ilk yarısında sanat şüphesiz siyasi otoritelere bağımlı bir konumda bulunmaktadır. Ancak Rusya tarihinin en önemli ve etkileyici figürlerinden olan Stalin'in ezici ve benmerkezci devlet anlayışı ve bu çerçevede edindiği "kurucu-baba" rolü ile ağırlık merkezi haline gelmesi ⁴⁷ 1953 yılı itibariyle son bulur.

Toplumsal, kültürel ve sanatsal yaşam 1953 yılı Mart ayında Stalin'in ölümünden sonra bir dönüşüme uğrar. Bu tarihten itibaren 1954-1969 yılları N.Kruşçev yönetimi dönemi, siyaset bilimciler ve tarihçiler tarafından "çözülme (ottepel) kültürü" olarak isimlendirilir. "Ottepel", erime, çözülme anlamlarına gelir ve bu dönemde oldukça belirgin olan en önemli nokta Sovyetler Birliği'nin manevi ve kültürel yaşamını etkileyen değişikliklerin gerçekleşmeye başlaması olmuştur.

Baskın ve merkeziyetçi zihniyetin yok olmasının ardından rejim aynı yıl bir dizi reforma girişir. Ele alınan ilk düzenleme siyasi mahkûmları dışarıda bırakan bir af yasasını kabul etmek olur. Yaklaşık 1.000.000 mahkûm Stalin'in çalışma kamplarından serbest bırakılır. Toplumunun dönüşmesi, gelişmesi ve özgür düşüncenin yayılması adına oldukça önemli bir dönem olan 1950'li ve 1960'lı yılların tanınan isimlerinin çoğu bu kamplardan dönen insanlardan veya onların çocuklarından oluşacaktır. Toplumsal ve kültürel yaşamın birçok alanında bir yumuşama ve hoşgörü ortamı belirir.

⁴⁷Y.V.Şimov, **Reabilitatsiya Stalina vklyuçayet protivopostavleniye stalinskogo "jestokogo, no çestnogo" poryadka nışenemu uşerbnomu i vorovatomu avtoritarizmu, İstoriçeskaya Ekspertiza**, Jurnal retsenzii N.3(12)/2017, Sankt-Peterburg, OOO "Nestor-Istoriya", s. 70.

Rejim, yazarlar üzerinde oluşturduğu doğrudan veto yetkisini kullanmayı bırakır. Edebiyatta ve sanatta sansürün zayıflamasıyla birlikte edebiyat, kişisel ve özel yaşama, Stalinist bürokrasinin yersiz müdahalelerine dur demeye karşı uyanışın odağı haline gelir. Özellikle V.Pomerantsev'in "Edebiyatta Samimiyet Üzerine" (Ob iskrennosti v literature) isimli makalesinin 1953 yılında "Noviy mir" dergisinde yayınlanmasından sonra edebi atmosferde bir değişim yanlılığı baş gösterir. V.Pomerantsev makalesinde o döneme kadar edebi ve sosyal yaşamda, yazar kişiliğinde görmüş olduğu sorunları dile getirmektedir. Eserlerdeki samimiyet eksikliğini eleştirisinin yanı sıra bu eksikliğin nasıl giderileceğine, yaratıcılığın nasıl artırılacağına ve çağdaş bir yazarın ve eserin nasıl olması gerektiğine dair tavsiyelerde bulunduğu yazısında şöyle der:

"Samimiyet, bana göre bazı kitaplarda ve piyeslerde eksiktir. (...) Samimiyetsizliğin ise bir yalan olması şart değildir. Nesnelerin yapmacıklığı ve samimiyetsizliği. (...) Sanatın tarihi ve psikolojinin temelleri, kurgusal romanlara ve oyunlara feryat ediyor. Samimiyetin derecesi, yani bir şeyin dolaysızlığı, değerlendirmenin ilk ölçütü olmalıdır. Samimiyet, yetenek olarak adlandırdığımız Tanrı vergisi şeyin ana bileşenidir. Samimiyet, kitap ve piyes yazarını, kitap ve piyes derleyicisinden ayırır. Bir şeyler inşa etmek için zekâ, beceri ve deneyim gereklidir. Bir şey yaratmak için ise yetenek, her şeyden önce de samimiyet gereklidir. (...) Yazarlar, çatışan ve zor sorunları atlatmanın tüm yollarını, hilelerini ve püf noktalarını bir kenara atmakla yükümlüdürler. (...) Gerçek yazar, bana göre, her zaman gelişmenin bir yolunu bulur, gerçek olmayan bir yazara ise Yazarlar Birliği'nin hiçbir aracı yardım edemez."⁴⁸

Pomerantsev bu makalesiyle aslında Sovyet yazarlarının standart üretici konumundan duyduğu rahatsızlığa vurgu yapmıştır. Bu bağlamda Sovyet edebiyatının

⁴⁸ V.Pomerantsev, **Ob iskrennosti v literature**, Noviy mir, 1953 g., No. 12, str. 218
<http://vivovoco.astronet.ru/VV/PAPERS/LITRA/MEMO/POMER.HTM> adresinden 19.05.2019 tarihinde alınmıştır.

ideolojik doğasına, partizanlık ilkesine karşı çıkma ve dünya görüşünün hayati önemini göz ardı etme cesareti göstermiştir.

Toplumsal yaşamda oldukça ses getiren bu makalenin yayınlanmasının ardından İ.Ehrenburg'un aslında tüm döneme, ismini veren *Çözülme* (Ottepel, 1954) isimli uzun öyküsü "Noviy mir" dergisinde yayınlanır. Stalin ayazından sonra ılık bir çözülmenin yaşandığı "çözülme" metaforu tarihsel bir süreç içerisinde okura sunulur. Sovyet dönemi ana başvuru kaynaklarına göre eser çok sayıda dile çevrilmiş, ismi tarihi bir kilometre taşını ifade ettiği için okuru çok etkilemiş ama çağdaşları tarafından kabul görmemiştir. Ancak bu noktada önemli olan şey özgürlük habercilerinin ortaya çıkmaya başlamış olmasıdır. Ülke için hem bir rahatlama hem de bir soluklanma aynı zamanda da geleceğe dair iyimser bir öngörü anlamına gelmiştir. Rus sosyolog T.Zaslavskaya o dönemi şöyle anlatır:

"...Çözülmenin ve yeni fikirlerin ortaya çıkmaya başladığını görmek çok büyük bir mutluluktur. Bu döneme kadar nasıl bir hayat sürdüğümüzden bahsetmek istiyorum. O dönemde doktora tezimi savunmuştum ve Ekonomi Enstitüsünde çalışıyordum. Fakat çalışmak ve nefes almak tamamen imkânsızdı. Örneğin kütüphanemiz kapatılmıştı, kitaplar özel bir izinle, yazılı izinle ancak veriliyordu. Tüm zorluğa rağmen gerçekleşen tartışma ortamlarında konuşmaya çalışanın hemen gırtlığı sıkılıyordu. Yani hayat gerçek bir hapisaneydi."⁴⁹

Stalin'in ölümünden sonraki ilk kongre olan 20. Kongre, 14 Şubat 1956'da Kremlin Sarayı'nda gerçekleştirilir. Bu kongre bütün sosyalist sistemi sarsan bir olay olarak kayıtlara geçer. Planda, geçmişin sorunlarını basitleştirmek, ölü liderin statüsünün açıklığa kavuşturularak her şeyi tek bir kişiye yüklemek ve bundan sonraki aşamada ülkenin gideceği yolu belirlemek amacıyla "gizli bildiri" (sekretniy doklad) olarak bilinen bir konuşmanın okunması bulunmaktadır. Ayrıca kitlesel baskı konusunda Stalin'i

⁴⁹ Gorbaçevskiye çteniya, Vremya peremyon: ideyi i lyudi, Moskva:2015, SamPoligrafist, s.92-93.

suçlayarak 1930’lardan beri karşı-devrimci faaliyet adı altındaki sahte suçlamalarla tutuklanan kişileri aklamak hedeflenmiştir.⁵⁰ Bu amaçla kongre öncesinde özel bir komisyon oluşturularak 1935-1940 yılları arasında gerçekleştirilen kitlesel tutuklamaların ve idamların raporlaştırılması istenir. Elde edilen verilerin muazzam boyutu, parti ileri gelenlerini ve delegeleri şaşkınlığa uğratır. Bu yüzden parti kongresinin sadece delegelerin katılacağı kapalı ve gizli bir oturumla yapılmasına karar verilir. Konuşma metni kolektif olarak hazırlanır ve ifşaatın ardındaki itici ana güç olan Kruşçev 25 Şubat’ta konuşmayı yapma sorumluluğunu üstlenir. Çünkü iktidar olma niyetiyle yola çıkan Kruşçev, Stalin’in suçlarının teşhir edilmesini liderlik alanında kendi konumunu güçlendirmek, rakiplerini zayıflatmak ile birlikte siyasal reformu benimseyen kesimlerde bir destek tabanı oluşturmak için kullanır.⁵¹ Sorgulanamayacak bir otoritenin varlığıyla ilgilenen Kruşçev, seçkinler üzerinde Lenin ve Stalin’in sahip olduğu etki mekanizmalarına asla sahip olamayacaktır.

Ancak kongredeki gizli bildiri ilginç bir şekilde bir süre sonra tüm ülkede duyulur. Broşür halinde basılan metin, fabrikalara, okullara, işyerlerine, üniversitelere kısacası tüm Sovyetlere dağıtılmıştır. Böylece “Yoldaşlar! Kişi kültüne kesin olarak son vermeliyiz; hem ideolojik-teorik hem de pratik çalışma ile ilgili doğru çıkarımlarda bulunmak zorundayız.”⁵² diyerek söylevini sonlandıran Kruşçev’in toplumda oluşturmak istediği desteğin temeli atılmış olur.

Stalin’den sonraki parti liderleri, liderlik adı altında bağımsız kararlar verme yeteneğinden mahrumlardı, etkisiz ve bazen de çelişkili kararlar aldılar. Kruşçev bu liderlerin ilki olmuştur. Yirmi yıl içinde komünizmi inşa etme vaadi ve aceleci eylemleri, sosyalizmin en ateşli destekçileri için bile beklenmedik ve tuhaf karşılanmıştır.⁵³ Bununla

⁵⁰ S.F.Cohen, **SOCIAL DIMENSIONS OF DE-STALINIZATION**, 1953-64, s. 8.

⁵¹ O.Figes, 2011, a.g.e., s.633.

⁵² N.S.Kruşçev, **Doklad na zakritom zasedanii XX syezda KPSS 24-25 fevralya 1956 g.o.**

⁵³ V.G.Horos, **Kak i počemu “shlopnulis” şestidesyatiye**, UDK [82+94] (470) «196», 2018, s. 24.

birlikte var olan düzeneği de kırmaya çalışmamıştır. Sistem daha önce olduğu gibi aynen kalmış, parti devleti terminolojisi konumunu değiştirmemiş, kamu yaşamının tüm sektörlerinden sorumlu bir lider ve insanların faaliyetleri üzerinde etki gösteren bir diktatör anlayışı kısacası kontrol mekanizması varlığını sürdürmeye devam etmiştir.⁵⁴

1.4.1. Altmışlılar Kuşağının Ortaya Çıkışı

Savaş sonrası sosyalleşme modeli tüm Avrupa’da tamamen yeni bir kişilik tipi dünyaya getirmiştir. Bu tip yakın tarihte yaşanan ekonomik zorluk tehditleriyle ilgilenmeyen ve varoluşsal güvenliği bir zorunluluk olarak algılayan yeni kuşağın kişilik tipidir.⁵⁵ Altmışlar kuşağının Sovyet sosyal sistemine dahil edilmesi ve hükümeti etkileme girişimleri rejimin dönüşüm olasılığı konusunda topluma umut vermiştir.⁵⁶

Yeni kuşak, Sovyetlerde, Rus şiirinde bir hareketlenme ve gelişme olarak yansıma bulur. 1950’lerin ortasında başlayıp 1960’lı yılların sonuna kadar devam eden bu dönem, Stalin sonrası şiirin dönüşümü ve gelişimi olarak kayıtlara geçen, en geniş duygu yelpazesinin, felsefi ve içsel endişelerin ifade yollarının arandığı küresel bir fikir ve yeniden düşünme dönemidir. Kişisel özgürlük ve görev bilinci, insani ve estetik niteliklerin bir arada olması, toplu bir güce ve gücün zulmüne karşı bilinçlenme hakkındaki sorular, sayısız yeteneğin doğuşuna yol açar.

Bu kuşak sosyalist realistlerden niteliksel olarak farklı fikirlerle hareket ederek kendi sanatlarının ideolojisini ilan eden isimlerin bir araya gelmesiyle sesini duyurur. İdeolojilerinin temelini, yanlış fikirlerin merkezi olan totaliter efsaneyi çürütmek ve

⁵⁴ G.G.Vodolazov, “Şestidesyatniki”, Hruşyov i XX Syezd, UDK [82+94] (470) «196», 2018.

⁵⁵ N.Korovitsina, *Kak jivut tsentralnoye yevropeytsı posle “Barhatnih” revolyutsiy Polyaki, Çehi, Slovaki*, Moskva, 2019, İye Ran, s. 8.

⁵⁶ İ.Suslov, *Dissidentı, Şestidesyatniki i “obşestvennost” v SSSR, 1953-1975 godı, Obşestvenniye dvijeniya v Rossii: toçki rosta, kamni pretknoveniya*, Moskva, 2009, s. 8.

sanatlarının hakikat anlayışını “gerçek sadece gerçektir” ilkesine dayandırmak oluşturur.⁵⁷

“Altmışlılar Kuşağı”nın temsilcisi ve tezimizin ilerleyen bölümlerinde yaşamını ve edebi kişiliğini detaylı olarak inceleyeceğimiz şair Ye.Yevtuşenko 24 Temmuz 1993’te çağdaşı R.Rojdestvenskiy’e ithafen yazdığı aynı isimli şiiriyle kendi kuşaklarından gururla bahsetmiş, bu kuşağın ne olduğu ve ne olmadığı yönünde genel bir çerçeve çizmiştir:

Kimdik biz,
altmışlılar?
Yirminci yüzyılda
köpükten surun tepesindeki
askerleriz,
gelen yirmi birinci yüzyıldan.
Biz
merdivensiz,
ve korkusuz bir şekilde
umutsuzca hücumla tırmandık,
geri alarak
arama sırasında elimizden
kopartılan şiirin
kristal potinini.
Çınlayan şamarlar indirerek
uyuklamaması adına
çağdaşımıza,
açtık
parmaklıkları
bir pencere
Avrupa’ya
ve Amerika’ya.
Biz birileri için “moda”ydık

⁵⁷ P.B.Bogdanova, **Rejissorı-semidesyatniki: kultura i sudbi, Şestidesyankiki. Otkaz ot Stalinizma**, Moskva, 2014, Novoye literaturnoye obozreniye, s. 16.

birilerini ise şöhretimizle kızdırdık,
fakat zamanımızın istismarcıları
sizi,

biz özgür kıldık.
Ürküttü zevklerimiz,
yeteneklerimiz
ve unutmamız çoğu şeyi,
ama tevazudan ölmedik
ve ölmeye de niyetimiz yok.
Bırak, bizi vasat,
satılık ve ikiye bölünmüş diye yaftalasınlar,
biz üzerlerine tükürülmüşüz

ama yine de
efsaneyiz,

ve de ölümsüz!⁵⁸

Sovyetler Birliği Komünist Partisi'nin 1956 yılında gerçekleştirilen 20. Kongresi'nde, Kruşçev, Stalin döneminde yürütülen politikaları eleştirdiği ve Stalin kültürünü yıkmaya dair bir konuşma yapmıştır. Bu toplantı 20. yüzyıl Rus toplumsal yaşamında, edebiyatta, sanatta ve düşünce tarzında “altmışlılar” (şestidesyatniki) olarak ortaya çıkan ve Sovyet aydınlarının ilerici görüşünün temsilcileri olan bir kuşağın varlık göstermesinin ilk ayağı olmuştur. Sovyet toplumunun mustarip olduğu, kültürel yaşamı durma noktasına getiren Stalinizm ve totalitarizm hastalığından kurtulmak için tarihsel bir hareket başlatan ve “20. Kongre'nin Çocukları” (Deti XXogo syezda) olarak da adlandırılan bu kuşağın ismi “Altmışlılar” (şestidesyatniki) olarak, edebiyat eleştirmeni S.Rassadin'in 1960 yılında “Yunost” dergisinin Aralık sayısında “Şestidesyatniki. Knigi o molodom sovremennike” (Altmışlılar. Genç Çağdaş Üzerine Kitaplar) isimli bir makalesinin yayımlanması ile koyulmuştur.⁵⁹

“Altmışlılar Kuşağı” aralarında edebiyatçılar, ressamalar, müzisyenler, sinema ve tiyatro sanatçıları, filozoflar, gazeteciler, sosyologlar bulunan genel olarak genç temsilcileri kapsamaktadır. Genç temsilci denmektedir çünkü 1950'li yılların sonu ve

⁵⁸ <http://ev-evt.net/stihi/sh/60niki.php> adresinden 21.06.2020 tarihinde alınmıştır.

⁵⁹ Radiyo svoboda, **Stanislav Rassadin, razglyadevşiy “şestidesyatnikov”**, <https://www.svoboda.org/a/24521376.html> adresinden 22.05.2020 tarihinde alınmıştır.

1960'lı yıllarda sanatsal ve kişisel dönüşüm etapları gerçekleşen ve toplumda ses getiren bu insanlar, yaklaşık olarak 1928-1945 yılları arasında doğan, Rusya'nın geçirdiği savaş esnasında ilk çocukluk dönemlerinde, savaştan sonraki yıllarda ise gençlik çağlarında olan kişilerden oluşmaktadır. Bu insanlar vatan sevgisi, Sovyetler Birliği'yle beraber geleceğine inanılan komünizm ve özgürlük gibi çeşitli değerlere sahiplerdir.

Sovyet tarihinin bel kemiği niteliğindeki sosyal ve politik etkileri büyük çapta hissedilen olaylar, sosyalizmin inşası ve Gulag kampları, siyasi, ekonomik, sosyal ve kültürel değişimler o dönem öğrencilerinin hayatları üzerinde de etkisini gösterir.⁶⁰ Değişim atmosferi içerisinde yer almak yeni nesil yetenekli gençliğin altyapısını oluşturur. Bu gençler Stalin'in ölümünden sonra faaliyete geçmek için uygun bir ortam yakalamıştır. Stalin ve ateşli yandaşlarının ideolojilerinin bencilce çıkarları uğruna yıkıma sürüklediği veya yıkıma sürüklenenlerin çektiği acılara birinci dereceden tanık olan bu insanlar, ailelerini kaybedenler, zihinlerinde gerçekleştirdikleri hesaplaşmayı, ülkenin geçirdiği derin değişiklikler için bir sinyal olarak algılamış ve harekete geçme ihtiyacı hissetmişlerdir.

Sosyolog G.Yavlinskiy "Altmışlılar Kuşağı" ile ilgili yazdığı "Poslestalinskiye repressii okazalis meneye gubitelnimi dlya šestidesyatnikov, çem monokratiya, kotoraya voznikla s reformami" (Stalinizm sonrası baskılar, altmışlılar için, reformlarla ortaya çıkan monokrasiden daha az ölümcül oldu) isimli yazısında bu kuşakla ilgili üç noktaya değinmiştir. İlki, "Altmışlılar Kuşağı" mensuplarının iyi eğitilmiş ve genellikle yetenekli insanlar olduklarına yönelik düşüncesidir. Hem politik hem de ideolojik açıdan çok bunun onların farklılıklarının en önemli göstergesi olduğunu ifade eder. İkincisi, yalana başvurmadan, ne düşündülerse söyledikleri ve oldukları gibi davrandıkları yönündedir. Üçüncüsü herhangi bir avantaj elde etmek için, herhangi bir sebepten ötürü veya sebepsiz

⁶⁰ V.Yu.Aksyutin, **Sovetskiy student:takoy je "vnutrenniy vrag", kak i dorevol'yutsionniy?** İSTORİÇESKAYA EKSPERTİZA, Jurnal retsenziy No.3(12) /2017, s.202.

başka birinin aleyhine davranılmaması gerektiğine inanan son derece güzel bir kuşak olduğuna vurgu yapar.⁶¹

Altmışlılar ifadesinin kimine göre grup üyelerinin yetenek ve dayanışmasını işaret eden bir “övgü” olarak, kimine göre ise iktidarla iş birliği içerisinde oluşa dair sebepsiz bir inanç, solcu düşünce ile bağlantılılığı işaret eden bir “küfür” bağlamında algılandığı üzerinde duran yazar ve edebiyatçı D.Bıkov, altmışlıları bireysel varoluş biçimlerinin, toplum dışındaki yaşamın yeni arayışları olarak değerlendirir.⁶² Bu kuşağa mensup isimler de tıpkı Stalin gibi “yeni insan” yaratmak isterler. Özgür düşünce, yeni şiir, yeni müzik, yeni tarz ve bambaşka fırsatlarla dolu gelişen bir yaşama sahip yeni insan. Ancak aşına olunan bu yeni insan modelinin 1920’lerde Sovyetler Birliği’ndeki aynı düşünceden tamamen başka bir anlamda olduğu zamanla idrak edilecektir.

Genel manada bu kuşak için söylenen sadece Stalin kültünü yıkmak için sahneye çıktıkları ifadesi tamamen doğru olmamakla birlikte, bu kuşağın totaliter rejimin ideolojik temellerinin darbe almasına hatta yıkılmasına hizmet ettiğini söylemek mümkündür. Rus edebiyatçı ve eleştirmen İ.Vinogradov “Altmışlılar Kuşağı” ile ilgili bir makalesinde, radikal reformlara ihtiyaç duyulan ülkede insanların, ülkenin varlığıyla ilgili bir dizi karmaşık sosyal, politik, ahlaki ve kültürel sorunla karşı karşıya kaldıklarını ifade eder. Bu sorunlara cevap arandığında ise farklı farklı insanlar ve bu insanlara ait çok farklı cevaplar bulunduğu işaret etmiştir. Dört gruba ayırdığı “Altmışlılar Kuşağı”nın bir kesimi sadece genel çerçevede rejim, ideoloji ve tek adam felsefesi ile ilgilenmiştir. Sosyalizme hiç inanmayan, ancak ülkenin kurtuluşunu küresel liberal ekonomi yoluna dönüşünde gören ve yönetimi burjuva demokrasisi olarak tanımlayan ikinci bir grup bulunmaktadır. Üçüncü bir grup gizli kalmayı tercih eden ve monarşiden yana olan kesimdir. Dördüncü grup ise politika ve kişisel dini arayışlar çerçevesinde hareket

⁶¹ Gorbachevskiye çteniya, Vremya peremyon: ideyi i lyudi, Moskva:2015, SamPoligrafist, s.97.

⁶² D.Bıkov, 2019, a.g.e., s.7.

etmiştir. Görüldüğü üzere bu kuşak mensuplarının hepsi Sovyet yönetimi, Stalin ve Stalin sosyalizmi, rejimin yıkılması, ülkenin gelişimi üzerine kafa yormamıştır. Ancak, geçmişin perdesini aralayarak ve zihin üzerindeki baskıyı zayıflatarak toplumda beliren çeşitli sorulara bir şekilde cevap bulmak için çabalamışlardır. ⁶³ B.Okucava kendi kuşağı hakkında şöyle der: “Biz, zamanımızın çocuklarıyız, o dönemin yasalarına ve standartlarına göre değerlendirilmeliyiz. Çoğumuz devrimci değildi ve komünist rejimi yok etmek istemedi. Ben, örneğin, bunun mümkün olduğunu bile düşünemedim. Görevimiz onu insanileştirmektir.”⁶⁴

Bu bağlamda “Altmışlılar Kuşağı”nda parti eğiliminin önemli olmadığını söylemek mümkündür. Yani grup üyeleri bir partiye mensup değillerdir. Çünkü özgürlük, dürüstlük ve demokrasi sağlanması konusunda devlet yetkilileriyle hiçbir ittifakın mümkün olmadığı görüşünde birleşmişlerdir. Onların aidiyet hissettiği tek sınıf toplum, tek konu özgürlük ve tek yer vatanlarıdır. Rus siyaset bilimci V.Kuvaldin, “Altmışlıların görevi, sistemi daha uygulanabilir bir şeye dönüştürerek devlet sosyalizminin çıkmazını kırmaktır.”⁶⁵ diyerek bu yaklaşımı doğrulamaktadır.

Ancak parti düşünceleri bu kadar açık ve net olan “Altmışlılar Kuşağı”nın, bu kuşakla aynı dönemlerde yer alan M. Gorbaçov, G.Popov, B.Yeltsin gibi siyasi isimleri etkilediği de ifade edilmektedir. Hatta birçok siyasi analist, altmışlıların entelektüelleri tarafından temsil edilen “kültürel muhalefet”in, Gorbaçov’u tam olarak desteklediğine, perestroyka yıllarında ona karşı bir muhalefet oluşturmadığına, aksine ona destek olarak hizmet ettiğine inanmaktadır.⁶⁶ Bununla ilgili olarak Y.Yasin altmışlılar olmadan çözülmeye karşı bir tepki olan “durgunluk” (zastoy) ve “yeniden yapılanma”

⁶³ “Kto takie šestidesyatniki? İh rol v russkoy kulture, Şto posle nih ostalosh i ostalos li? Moskva, PRZEGŁĄD RUSYCYSTYCZNY 2011, no.2 (134).

⁶⁴ “Stolitsa” dergisinin B. Okucava ile 1992 yılında gerçekleştirdiği bir röportaj.

<http://izbrannoe.com/news/mysli/bulat-okudzhava-my-bolny-mechemsya-v-bredu/> adresinden 09.08.2020 tarihinde alınmıştır.

⁶⁵ Gorbaçevskiye çteniya, Vremya peremyon: ideyi i lyudi, Moskva:2015, SamPoligrafist, S.109

⁶⁶ Vlast i oppozitsiya, Rossiyskiy političeskiy protses XX stoletiya, Moskva, 1995, ROSSPEN, s. 279

(perestroyka)nın gerçekleşmeyeceğini ifade eder. Çünkü yeniden yapılanma altmışlıların fikirlerinden yola çıkılarak oluşturulmuştur. Zira M.Gorbaçov'un 1980'li yıllarda başlattığı reform hareketlerinden biri olan "şeffaflık" (glasnost) örneği de yönetimin önemli uygulamalarından biridir. Buradan hareketle bu devlet adamının sistemi kurtarma çabalarının, bir zamanlar sistemi yok etmeye çalışan araçlarla olduğunu ve politik bir paradoks yaşandığını söylemek mümkündür."⁶⁷

Altmışlılar, sosyalizmi liberalizmle uzlaştırmak için bir şekilde sol ve sağ fikirleri birleştirmeye çalışmıştır. Toplumdaki devrimsel değişiklikleri ifade ettikleri eserlerinde hükümetin sol kanat muhalefeti oldukları düşünülse bile, aslında şairler birlik ve bütünlük için çabalamışlardır. Örneğin Yevtuşenko'nun 1966'da kaleme aldığı *Senegal Türküsü* (*Senegalskaya ballada*) yapıtında şairin siyahilerin sesi olduğu görülür,⁶⁸ sanatının temel alanını insan ve toplum kavramlarının oluşturduğu Yevtuşenko, "ben" ve "biz, hepimiz" arasındaki ahlaksal kavramı "insan" ve "toplum" arasındaki ana fikir ile ilişkilendirerek evrensel birlik ve beraberlik fikrini yaratmak için çabalamıştır.

Sistemin bütün sınırlamalarına, düşünceyi sınırlayan ideolojik ve sansür baskılarına rağmen varlığın sevincini duyumsayan insanların bir araya toplandığı "Altmışlılar Kuşağı" hiçbir şekilde mevcut siyasi rejimin özünü kabul etmediklerinin bilincinde olan kişilerle temsil edilmiştir. Sosyalist realizmin merkezinde yer alan kolektif kitle anlayışını reddeden bu isimler, rejimin dışında bir hayatın varlığının, hayatı bütün güzellikleriyle idrak etmenin ve tam anlamıyla yaşamının farkına varılmasına önem vermişlerdir. Bu insanlar kültürün, bilimin veya iktidarın bir şahsiyeti olmaktan uzak, sadece politik açıdan değil genel anlamda hayatın heyecanını ve coşkunluğunu yaşamak açısından aktif bir karaktere sahiptirler.⁶⁹ Hepsi içsel olarak özgürdür, dünyaya

⁶⁷M.Barbakadze, **Şestidesyatniki**, Moskva;2007, Fond "Liberalnaya Missiya", Yasin,Y.,G., **Şestidesyatniki:Nostal'giya ili Aktual'nost'**, s. 18.

⁶⁸ **İstoriya Russkoy Literaturı XX veka v četiryoh knigah, kniga tretya 1940-1960 godı**, Moskva "Vişşaya şkola" 2006, s. 288.

⁶⁹ D. Bıkov, 2019, a.g.e., s. 6.

bir pencere açmışlardır, sadece dış dünyaya değil aynı zamanda kendi ülkelerinin gerçek dünyasına, kendi manevi dünyalarına. Onlar için yaratıcılık, kariyer başarıları, zenginleşme ve lüks bir yaşam için bir araç değildir, tek amaç ve tek değerdir.⁷⁰ Yazar Y.Yasin

“Benim kuşağımdaki birçok insanın bu dönemde içsel kurtuluş hissini yaşadığına inanıyorum, özgürlüğü istiyorlardı ve ona sahip olmak için bir şeyler yapmaya hazırlardı. Sadece kendileri için değil aynı zamanda kendi ülkelerinin vatandaşları için de. Ve altmışlı yıllarda birçoğu bunun için bir şey yaptı. Onlar, muhtemelen “Altmışlılar Kuşağı”ydı.”⁷¹

diyerek kalabalıklar önündeki şiir performanslarıyla Ye.Yevtushenko, A.Voznesenskiy, Bella Ahmadulina; Bardlarıyla A.Galiç, B.Okucava, V.Vısotskiy, Y.Vizbor; Nesirleriyle D.Granin, V.Aksyonov; Sinemada M.Kalatozov, P.Çuhray, E.Ryazanov, M.Hutsiyev, A.Tarkovskiy, E. Klimov; Tiyatroda O.Yefremov, Y.Lyubimov, M.Zaharov gibi şair, yazar ve rejisör olan kültür taşıyıcılarının yanı sıra haklarında daha az bilinen ve yazılan kesim olan; E.İlyenkov, M.Mamardaşvili, A.Zinoviyev, Y.Levada, Y.Karyakin, B.Gruşin, B.Şragin, K.Kantor, G.Volkov, G.Şedrovtskiy ve daha birçok isim felsefe alanında ve beşeri bilimlerde faaliyet gösteren sosyolog, tarihçi ve gazetecilerden oluşan bir çevreye vurgu yapmıştır. Bu insanlar için düşünmek ve akıl yürütmek sadece bir şans ve eğilim değil, onları bir arada tutan asıl meslekleridir.⁷²

Batı kültürünün, bir ideolojiye gömülü olan Sovyet toplumuna uyarlanması gerektiği⁷³ ileri sürülse de ülkenin demokratikleşme arzusunu ifade eden grubun tarzı tamamen batıcılık kapsamında değerlendirilemez. Altmışlılar daha ziyade açık bir dünya, sınırların gereksizliği ve dostluk tutumuna yakın olmuşlardır.⁷⁴ Devrimin yüksek

⁷⁰ANAR, **Plennik veka, stati, esse, vıstupleniya**, s.416-417.

⁷¹M. Barbakadze, 2007, a.g.e., s. 6.

⁷² **Gorbaçevskiye çteniya, Vremya peremyon: ideyi i lyudi**, Moskva:2015, SamPoligrafist, s. 81.

⁷³ P.Vayl, A.Genis, **60-ye Mir Sovetskogo Çeloveka**, 2001, Moskva, Novoye literaturnoye obozreniye, s.43.

⁷⁴ D.Bikov, 2019, a.g.e., s. 7.

ideallerini restore etmeyi, bu idealleri “kişi kültü”yle alakalı sapkınlıklardan ve dogmalardan temizlemeyi ümit etmişlerdir.

Sosyalizme hümanist bir bakış açısı getirmeyi hedefleyen kuşak, “güler yüzlü sosyalizm” (sotsializm s çeloveçeskim litsom)⁷⁵ ifadesine odaklanır. Bu ifade temelde komünizm ideali ile ilişkiliydi, her iki anlayış da daha iyi bir gelecek için mücadele amacı gütmektedir. Ancak özelde komünizm sahte ve demagojik, güler yüzlü sosyalizm inancı ise samimi ve içtendi.⁷⁶

Kültürel değerlerinin ve yaratıcılıklarının bilincinde olan Yevtuşenko, R.Rojdestvenskiy, A.Voznesenskiy, Bella Ahmadulina, Yu.Kim, V.Vısotskiy, N.Matveyeva, B.Okucava ve daha birçok ünlü şair ulusal özgürlük ve insan onuru için savaşmıştır. Eserlerinde öncelikle bireysellik ve toplum, kişisel kader ve tarih arasındaki ilişkinin ideal ifadesini yeniden kurmayı hedeflemiş, Sovyet vatandaşlık şiirinin geleneksel ve sosyal coşkusu, hümanist ve evrensel bir coşkuya dönüştürmek için çabalamışlardır. Bu temalara örnek olarak R.Rojdestvenskiy’in 1962 yılında yazmış olduğu *Requiem* ve Yevtuşenko’nun 1965 yılında yayınlanan *Bratsk HES (Bratskaya GES)* poemaları gösterilebilir.⁷⁷

Rus sanatının her bir alanına ve kültürüne dâhil olan manevi uyanış sürecinde edebiyatın ve sanatın görevini tahmin etmek çok zor değildir. Kültür taşıyıcıları olan yazarlar ve sanatçılar yeni görevlerini seve seve kabul ederler.⁷⁸ Bu kesim içerisinde de en aktif ve popüler kısım, aralarında başta şairler olmak üzere yazarlardır. Altmışlılar

⁷⁵ Çekoslovakya Komünist Partisi lideri Aleksandr Dubcek’in (1921- 1992) 18 Temmuz 1968’de sosyalizmin insani yüzünü, gülen yüzünü kaybetmemesi için yeni bir politika çağrısında bulunduğu bir konuşma yapmasıyla ortaya çıkmıştır. Mevcut Sovyet sisteminin yanında bir tür devrimci hamle bulma arzusu ve başka bir sosyalizm için umut anlamına gelir.

⁷⁶ P.B.Bogdanova, *Ottepelnıye strategii rejisserov şestidesyatnikov*, s. 19.

⁷⁷ *Poeti iz SSSR, Metodiko-bibliografiçeskiye materialı, posvyaşenniye yubileyam rossiyskih sovetskih poetov: 80-letiyu so dnya rojdeniya Bellı Ahmadulinoy, 85-letiyu so dnya rojdeniya Roberta Rojdestvenskogo*, Elista; 2017, s. 7.

⁷⁸ LP.Bıkov, A. V.Podçinyonov, T.A.Snigireva, *Russkaya literatura XX veka, problemi i imena*, Yekaterinburg; 1994, s. 51.

terimi edebiyat tarihine oldukça sağlam bir giriş yapmıştır. Sadece Rus şairler ve yazarlar açısından değil, Sovyetler Birliği'nin farklı cumhuriyetlerinin önemli yazarları tarafından da ilgiyle karşılanır, sonuç olarak sosyal ve estetik platformda bir birliktelik sağlanmış olur. Ukrayna'dan D.Pavlıçko, Kazakistan'dan O.Suleymanov, Urallardan B.Maryev, Rostov'dan P.Vegin ve çok uluslu Sovyetlerin farklı şehirlerden birçok genç şair bu kuşağa dâhil olmuştur.⁷⁹

Grubun edebi alanda odak noktasını, V.Dudintsev'in 1956 yılında yayınlanan *Yalnız Ekmekle Yaşanmaz (Na hlebom yedinim)* isimli otoriter rejim döneminde talihsiz seçmen Lopatkin'in üzücü kaderini betimlediği romanı gibi keskin ve korkusuz yayınlar oluşturmaktadır. En büyük görevi redaktörlüğünü A.Tvardovski'nin yürüttüğü "Noviy mir" üstlenmiştir. Savaş nesrinden dolayı edebiyatseverlerin çok iyi bildiği bu isim genellikle V.Nekrasov'un *Stalingrad Cephelelerinde (V okopah Stalingrada, 1946)*, G. Baklanov'un *Bir Karış Toprak (Pyad zemli, 1954)*, Yu.Bondarev'in *Taburlar Ateş İstiyor (Batalyonı prosyat ognya, 1957)* gibi genç yazarların savaş hakkındaki eserleriyle; İ.Ehrenburg'un *İnsanlar, Yıllar, Yaşam (Lyudi, godı, jizn, 1960)* isimli anı türündeki eserlerinin basılmasına önderlik etmiştir. Derginin, 1962 yılında A.Soljenitsın'ın ölüm kamplarını ifşa ettiği *İvan Denisoviç'in Bir Günü (Odin den İvana Denisoviça)* isimli romanını basmasıyla da o dönemde oldukça ses getirir. V.Şklovski'nin *Bir Zamanlar (Jili-bili, 1966)*, K.Paustovski'nin *Yaşam Üzerine Bir Öykü (Povest o jizni, 1946-1963)*, V.Katayev'in *Unutma Otu (Trava zabveniya, 1967)* gibi anı türündeki eserleri bu dönemde yayınlanan nesir örneklerindendir.

⁷⁹ Poeti iz SSSR, Metodiko-bibliografiçeskiye materialı, posvyaşenniye yubileyam rossiyskih sovetskih poetov: 80-letiyu so dnya rojdeniya Bellı Ahmadulinoy, 85-letiyu so dnya rojdeniya Roberta Rojdestvenskogo, Elista; 2017, s. 4.

Rus edebiyat tarihine büyük katkılar sağlayan bu yılların edebiyatçılarının edebi faaliyetlerindeki zeminini ise şiir ve şairler oluşturur. Çünkü şair, Yevtuşenko'nun ifadesiyle bir şairden fazlasıdır, cesurdur, hareketi başlatan, eyleme ivme kazandırandır:

Rusya'da şair, bir şairden daha fazlasıdır.
Yalnızca ona nasip olmuştur,
vatandaşlığın gururlu ruhunun dolaştığı,
rahatı ve huzuru olmayanların,
şair olarak doğması.⁸⁰
(...)

Şiir okurun ufkunu harekete geçirerek, verilmek istenen bütün hisleri kolaylıkla karşı tarafa yansıtır. Herkesi endişelendiren konulara, soruna odaklanarak sosyal ve kişisel farkındalık için etkili bir teşvik olur. Bu kuşakla birlikte şiir, en hareketli dönemlerinden birini daha yaşamaya başlamıştır. Yevtuşenko “Neredeyse tüm Rusya şiir okuyor ve neredeyse yarısı da onları yazıyor.” diyerek var olan durumdan coşkuyla bahseder.⁸¹ Hatta bu dönemin ana şairi şiirlerini yazmaktan ziyade ezberinde tutan parti lideri Kruşçev olmuştur. Stalin'in de aslında şiirler yazdığı ölümünden sonra ortaya çıkmıştır.

Bu dönemde akşamları sık sık bir araya gelinir, belirli evlerde toplanıp tartışma ortamları oluşturulur, durum değerlendirmesi yapılır ve genelde şiir okunur. En iyi bilinen gayri resmi kültür merkezi gazeteci A.Ginzburg'un (1936-2020) Moskova'da, Tretyakov Galerisi yakınındaki dairesidir. Ginzburg'un babası Stalin'in hapisanelerinden birinde hayatını kaybetmiştir. Moskova Devlet Üniversitesi'nde eğitimini tamamlayan genç, yabancılarla sık görüşmelerinin ve bağımsız görüşlerinin sakıncalı bulunmasının ardından kısa süre içerisinde işi de dâhil olmak üzere sahip olduğu birçok şeyi kaybetmiştir. Böyle bir geçmiş karşısında rejimi sevmesi olağan bir durum olmayan

⁸⁰ Yevtuşenko'nun 1965 yılında yayımlanan Bratsk HES (Bratskaya GES) isimli poemasının “Poema öncesi dua” (Molitva pered poemoy) şiirinin ilk dizeleri.

⁸¹ L.P.Bikov, A.V.Podçinyonov, T.A.Snigireva, 1994, a.g.e., s. 51-52.

Ginzburg, nefretini saklama ihtiyacı hissetmeden özgürce yaşar. Bu özgürlüğü kendisiyle birlikte cesurca ilan edecek insanlara evini açmıştır. Ancak grup üyeleri rejimin ideolojik direncini kırarak, gerçek tarihi, toplumun bir anısı haline dönüştürme görevini üstlenmiş, düşüncenin bağımsızlığı yönünde çabalayarak eylem özgürlüğü arzularını somutlaştırma yolunu seçmişlerdir. Rejime karşı manevi ve ideolojik muhalefet zihniyetine hâkimiyet, yer altı evlerinden ve komün dairelerin mutfaklarından çıkarak yavaş yavaş ortak kültürel bir mekâna dönüşür. Aydınlar topluluğunun ve kültürün yeniden yaratılması için kamusal alan ve kamusal tartışma gerektiği kararında uzlaşılr. Bu kamusal alanlar şairlerin inançlarına göre, değerleri ve inançları, devrimin nefret ve korkusuyla değil, umut ve vaadiyle beslenen insanları çağıracaktır.

29 Temmuz 1958’de Moskova’da V.Mayakovskiy anıtının açılış töreninin sonunda, 20. yüzyıl Rus kültüründe sıra dışı bir faaliyete girişerek, gençliklerinin vermiş olduğu heyecan ile korkusuzca ülke ve dünya siyasetinde yer alan problemlere karşı küresel bir bakış açısı sergileyen altmışlılar sahne alır. Bu gecenin ardından şiir okumak veya dinlemek için Mayak’taki toplantılar 1961 yılına kadar bir gelenek halinde sürdürülür. Gürültülü ve oldukça cesur sahne şiirleri, doğru orantıda karakterlere sahip korkusuz şairler tarafından sahnelere ve sokaklara taşınır, halkın ilgisini beklenenden daha fazla çeker. Fütürizm geleneğini sürdüren şairlerin şiirleri dinleyicilerin karşısında okunduğu için aracısız, doğrudan bir eylem halini almıştır. Yani okurlarına kitap veya herhangi bir yayın organıyla değil doğrudan seslenirler. Böylelikle gazetelerde, dergilerde, yıllıklarda yer alan yayınlara ilgi duyan şiir severler, süreli yayınlara karşı ilgilerini kaybederler. Kitle iletişimi şiirle birlikte bir tür samimiyet kazanır.⁸²

Bu coşkulu gösteriler bir süre devam eder. Ancak toplantıya aktif olarak katılan bazı kişilerin Sovyet karşıtı eylem ve hareketinden dolayı tutuklanmalarının ardından son

⁸² L.P.Bikov, A.V.Podçinyonov, T.A.Snigireva, 1994, a.g.e., s. 53.

toplantı 1961 yılının sonbaharında gerçekleştirilerek altmışlıların Mayak'taki faaliyeti durdurulur.

Fakat şiirin sözlü ve ifadeli okunması geleneği şiir gecelerinin düzenlendiği yeni mekânlar olan Politeknik Müzesi ve stadyumlarda sürdürülmeye devam eder. Politeknik Müzesinde gerçekleşen toplantılardan biri M.Hutsiyev'in *İlyiç Karakolu (Zastava İlyiça*, yaygın ismiyle *20 yaşımdayım, Mne dvatsat let*,) isimli 60'lı yılların başında çekilen filmine kaynaklık eder. Bu kuşağa vurgu yapan filmin konusu Moskova'da geçmektedir, ana kahramanları Sergey, Slava ve Nikolay ordudan terhis edildikten sonra günlük yaşamlarına devam eden üç kafadardır. Birbirlerinden farklı olan aileleri, yaşamları ve hedeflerine karşın üçü de dönemin sorunlarına ve yenilikçi fikirlerine kayıtsız kalamaz. Politeknik Müzesinde düzenlenen edebiyat gecelerinden birine katılırlar. Uzun yıllar popülerliğini koruyan filmin önemli sahnelerinden biri olan Sergey'in rüyası tüm dönemi çok güzel özetleyen bir kesittir. Sergey hayatının en zor dönemlerinden birinde ne yapacağını bilemediği bir konumdayken savaş sırasında ölen babasının hayalini görür. Babasına sorar: *“Söyle lütfen baba, şimdi ne yapacağım? Bu şekilde nasıl devam edeceğim?”*; Önce bir sessizlik olur. Babası soruya soruyla cevap verir: *“Kaç yaşındasın?”*, *“Yirmi üç.”* der Sergey. Babası: *“Ben ise yirmi bir yaşımdayım, sana ne tavsiyede bulunabilirim ki?”*.⁸³

Ne yapılacağı konusunda bir fikri olmayan babalar ve babalarının bilemeyeceği bir durumla karşılaşan çocuklar gerçekte sansüre atıfta bulunan bir durumdur.⁸⁴ Filmin de filmin temsil ettiği “Altmışlılar Kuşağı”nın da aslında esas çerçevesi bu tablodur; dedeler bir devrim yapmış, babalar kırk beşte anavatanlarını savunmuş, çocuklar ise bu nesillerin sürekliliği bağlamında canla başla çalışmalarına devam etmişlerdir.

⁸³ “Mne dvatsat let” Kinostudiya im. M. Gorkovo (1964), 2.37.00 (filmde konuşmanın geçtiği dk) https://www.youtube.com/watch?v=ESkjb_skG_c adresinden 11.10.2020 tarihinde alınmıştır.

⁸⁴ Mosfilm, Razgovor c kinovedom: jizn filma “Zastava İlyiça” https://www.mosfilm.ru/news/?ELEMENT_ID=11826 adresinden 11.10.2020 tarihinde alınmıştır.

A.Ahmatova'nın 1963 yılında kaleme aldığı seslerin gür çıkmasından yine de bir nebze çekindiği şiirindeki “*Moskova'daki her şey şiirlerle dolup taşıyor./ Ve kafiyelerin korkunç mızraklarıyla deliniyor*”⁸⁵ dizeleri bu dönemde şiirin konumunu ve sosyal etkisinin önemini özetler niteliktedir.

Ancak şiirle birlikte rejime karşı manevi ve ideolojik muhalefet zihniyetine hâkimiyetin gerçekleştiği diğer alanlar olan “samizdat”, “tamizdat”, radyo yayıncılığı, periyodik yayınlar ve “bardlar” da bu kültürel dönüşümün topluma yansımaları olmuştur.⁸⁶ Altmışlılar, Komünist Parti'nin 20. Kongresi öncesi başlayan ama sonrasında gelişen samizdat aracılığıyla kültürün muhafaza edilmesi ve gelişmesi konusunda devasa bir yatırım gerçekleştirmişlerdir.

Şair N.Glazkov tarafından bulunan ve edebi eserlerin yasadışı sansürsüz üretimi anlamına gelen “samizdat”, 1959'dan beri sadece üretim yönteminde değil, aynı zamanda kurulan dağıtım ağına da önemli özelliklere sahip olan ve özel bir anlam edinen, sıkı sansür varlığı nedeniyle ortaya çıkan bir olgudur. Sanatsal veya toplumsal edebiyat eserleri ev şartlarında çoğaltılmış, daktiloda yeniden yazılmıştır. “Samizdat” sayesinde O.Mandelştam, B.Pasternak, N.Korjavin, A.Soljenitsın ve V.Grossman'ın birçok eseri okuyucuya ulaşmış, B.Okucava, A.Galiç, Yu.Kim, N.Matveyeva, Y.Vizbor ve V.Vısotskiy'in şiirleri ve şarkıları teyp bantlarında ve gramofon plaklarında tüm ülkeye yayılmıştır. Aynı şekilde Sovyet yazarlarının SSCB dışındaki yayınları olarak adlandırılan “tamizdat” da Rus edebiyatının korunması ve yayılması konusunda başvuru olan tek yol olmuştur.⁸⁷ Bu açıdan bakıldığında da yetkililerce “ideolojik sabotaj” olarak adlandırılan düşünceden eyleme geçiş planının⁸⁸ sokaklarda ve kamusal alanlarda

⁸⁵ Russkaya poeziya 1960-h godov kak gipertekst, Anna Ahmatova, https://ruthenia.ru/60s/ahmatova/vse_v_moskve.htm adresinden 11.10.2020 tarihinde alınmıştır.

⁸⁶ Gorbaçevskiye çteniya, Vremya peremyon: ideyi i lyudi, Moskva:2015, SamPoligrafist, s. 88.

⁸⁷ İstoriya Russkoy Literaturı XX veka v çetıryoh knigah, kniga tretya 1940-1960 godı, Moskva “Vişşaya şkola” 2006, s. 16.

⁸⁸ Gorbaçevskiye çteniya, Vremya peremyon: ideyi i lyudi, Moskva:2015, SamPoligrafist, s. 87.

gerçekleşmiş olması, rejim yanlılarının altmışlıları bir tehdit olarak görmekten de geri kalmamaları konusunda haklılığını ispat etmektedir.

“Altmışlılar Kuşağı” şairleri genç çağdaşının ruhsal zenginlikleri, entelektüel ve duygusal tepkilerinin duyarlılığı, çeşitliliği ve karmaşıklığı yönünde eserler vermişler, romantik karakteri yapıtlarına taşımışlardır. 1900’lerin başlarında görülen avangart geleneğe yönelerek, dönemin çağdaş toplumunun, manevi görüntüsünün ve yaratıcı düşüncelerinin aktif bir şekilde ifade edilmesine karşı duyulan özlemlerini somutlaştırmaya çalışmışlardır. L.Ulitskaya 2010 yılında yayınlanan *Yeşil Çadır* (*Zelyonnyy şatyor*) isimli öyküsünde “Altmışlılar Kuşağı”na atıfta bulunur: “Rusya’da şimdiye kadar olmadığı gibi bundan sonra da şiirin, havasız bir alanı bu kadar doldurduğu ve bizzat hava olduğu böyle bir dönem olmayacaktır.”⁸⁹ Öyküde, tam anlamıyla bir Sovyet kızı olan Olya’nın hayatı ele alınır. Kadın kahraman dürüst ve ilkeli yetiştirilmiştir. Evli ve bir çocuk sahibi Olya’nın saflığı ve dürüstlüğüne üniversite hocasıyla ilgili yaşadığı bir konu leke sürer. Hocalarından biri gizli bir Sovyet karşıtı ve halk düşmanıdır. Yurtdışında yayınlanan saldırgan görüş ve iftiraları nedeniyle hapsedilir. Olya da bazı sınıf arkadaşları ile birlikte, o anki şaşkınlıkla, bir savunma mektubu imzalar. Olya ve mektupta imzası olan arkadaşları üniversiteden ihraç edilir. Bir süre sonra hayatları tamamen değişir ve Olya’nın eşi evi terk eder. Bahsi geçen konuyla alakalı her mahkemeye tanık olarak çağırılan Olya yine bugünlerden birinde ısınmak için girdiği bir restoranda bir grup entelektüel tarafından kendi masalarına davet edilir ve o günden sonra hayatı bambaşka bir yöne evrilir. O dönemde “muhalif” sözcüğü henüz Rusçada çok tutulan bir kelime olmamıştır, bunun yerine zeki düşüncelere sahip insanların bir araya geldiği “altmışlılar” terimi daha çok tutulmuştur. Bu gurubun en gözde isimlerinden İlya ile sevgili olan Olya hayatının hiçbir döneminde hatta üniversite yıllarında bile olmadığı kadar aktif bir yaşam sürmeye başlar. Sürekli okumakta, fotoğraf

⁸⁹ L.Y.Ulitskaya, *Zelyonnyy şatyor*, Eksmo, 2011, s. 73.

çekmekte, yeni yerler görmekte ve yeni şeyler öğrenmektedir. Geceleri daktilo başına oturan Olya, çoğu İ.Brodskiy ve O.Mandelştam'ın şiirlerinden oluşan, Sovyet karşıtı söylemleri kâğıda geçirmektedir. Yani samizdatın faaliyet gösterdiği bir yer de evleri olmuştur. İlya da bu çoğaltmaların basılmasıyla meşguldür. 80'li yılların başında İlya yurtdışına çıkmak ister ama Olya onunla gidemez. Çünkü oğlundan dolayı eski eşi bunu onaylamaz. Kendisiyle gelmezse boşanmalarının en doğrusu olacağını öne süren İlya bu konuda ısrarcı davranır ve çözüme kavuşamayan çocuk meselesi yüzünden bu ikilinin yolları ayrılır. İlya'nın yurtdışına gittiği gece Olya çoktandır birlikte yaşadığı ama fark etmediği hastalığıyla yüzleşir. Yazar yarattığı karakterler üzerinden çok sayıda filme ve belgesele konu olan “Altmışlılar Kuşağı”nı, dönemin siyasi faaliyetlerini ve toplumsal yaşamı açıkça gözler önüne sermiştir.

Ulusal ve uluslararası klasik mirasa derin saygı duymaları ve mevcut şiirsel geleneklerden kopmamaları altmışlılar için çok önemlidir. En yakın öncülleriyle ve klasik şairlerle doğrudan bağlantılıdır. Yevtuşenko 1965 yılında yayınlanan *Bratsk HES* (*Bratskaya GES*) poemasının *Poemadan Önce Dua* (*Molitva pered poemoy*) şiirinin dizelerinde bu duruma atıfta bulunarak şöyle der:

(...)
Ve sessizce diz çökerek,
hazırım hem ölüme hem de zafere,
yardımınızı istiyorum acizane,
büyük Rus şairleri.⁹⁰
(...)

Bu konumda muhalif kanatın varlığı “Altmışlılar Kuşağı”nı daha iyi idrak edebilmek için bir araç olacaktır. Sayısız bölünmenin ve çeşitliliğin bulunduğu Sovyet toplumunda muhalif hareket aynı “samizdat” gibi bu kuşakla bağlantılıdır, fakat doğrudan ve tamamen altmışlı yılların fenomenine uyduğunu ifade etmek de doğru değildir.

⁹⁰ Ye.A.Yevtuşenko, **Bratskaya GES**, Molitva pered poemoy, Moskva, Sovetskiy pisatel, 1967, s. 67.

Muhafifler de kendi içerisinde bölünmüş, özellikle insan hakları savunucusu muhafifler ve siyasi muhafifler olarak birbirinden tamamen farklı 2 fikir topluluğu görülmüştür. Siyasi muhafifler Sovyet rejiminin varlığını sorgulayarak siyasi hedefleri takip etmişlerdir. Fakat konu ortak olunca ikisi de birleşmiş, altmışlılara ve Sovyet yetkililerinin kendilerine karşı açık düşmanca tavırlarına, kendilerinin de yok olma pahasına medeni bir şekilde karşı kmışlardır. Aralarında A.Amalrik, V.Bukovskiy, L.Bogoraz, V.Novodvorskaya, Y.Daniel, A.Marenko, S.Kovalev'in bulunduğu muhafif isimler hapishanelerde, akıl hastanelerinde ve sürgünlerde hayatlarını kaybetmişlerdir.⁹¹

Altmışlıların parlak ve yetenekli insanları 1970'li yılların sonuna doğru hızlı faaliyetlerini, toplumun büyük bir kesiminin gelişimi ve bağımsızlığını sürdürebilmesi adına yürüttüğü ivmeyi yitirmişlerdir. İnsanları cesaretlendiren faaliyetleri sistemle ters düşmüştür. Yönetimin katı tutumu bu kuşağın yükselişini durdurmuştur. V.Aksyonov, A.Kuznetsov, A.Galiç, V.Voynovi, H.Korjaviv, M.Kalik, A.Bogin, L.Mondurus ülkeyi sonsuza dek terk etmiş, B.iibabin ve V.Kornilov geçici olarak çeşitli dergilerde görev almış, bazı isimler de kendi uzmanlık alanlarında çalışmaya devam etmiştir.⁹² L.Brejnev dönemindeki bu aşamaya "durgunluk" (zastoy) adı verilmiş, 1980'li yıllar itibariyle uygulamaya konan "yeniden yapılanmaya" (perestroyka) kadar geçen sürede de sonlanmıştır.

Gorbaçov ile birlikte "altmışlılar"ın umutları tekrar canlanır. Bu dönemde kuşak mensupları "yeniden yapılanmanın mühendisleri (prorabı perestroyki)" olarak da adlandırılmışlardır.⁹³

Sovyet dönemi ana başvuru kaynaklarına göre, zlme sırasında ortaya çıkan "Altmışlılar Kuşağı"ndan sonra "durgunluk dönemi"nde ve hatta Sovyetler Birliği'nin

⁹¹ **Gorbaçevskiye teniya, Vremya peremyon: ideyi i lyudi**, Moskva:2015, SamPoligrafist, s. 81.

⁹² a.g.e, 2015, s. 81.

⁹³ M. Barbakadze, 2007, a.g.e., s. 29-30.

dağıldığı 1991 yılına kadar bile yeni bir nesil ortaya çıkmamıştır. 1990’lı ve daha sonraki yıllarda artık, babalarının ve dedelerinin “Altmışlılar Kuşağı”na mensup olduğu yeni bir nesil gelmiştir. Her ne kadar çağın gereklerini yaşama ve çağa ayak uydurma açısından büyükleriyle anlaşılmadıkları noktalar olsa da bu nesil yine onların mirasını devralmış, o gelenekle büyümüş “altmışlılar” sonrası kuşak olarak varlıklarını sürdürmüştür. Ancak “Noviy mir” etkisini, Politeknik ve Mayak’taki şiir dinletilerini deneyimleyemeyen yeni bir nesil olarak kalmışlardır.

Genel olarak değerlendirildiğinde, Sovyet tarihinde toplumsal iklimde bir değişim dönemi olan 60’lar, uzun zamandır totaliter rejim etkisinde olan ülkenin, bilincini yeniden kazandığı ve demokratikleşmeye yönelmeye çalıştığı yıllar olmuştur. Stalin mirasını reddeden ve sosyalizm modelinin gerçek anlamda demokratik bir biçimde yaşanması ile birlikte adil ve insancıl özellikler barındırması için çaba sarf eden, en önemlisi sosyalizmi geliştirme fırsatına kesin olarak inanan özgür beyinler olan “altmışlılar” için en ünlü Sovyet kuşağı denebilir. Çünkü altmışlılardan daha yaşlı ve daha genç olan diğer nesillerin biyografisinin Sovyet kısmı pek çok farklı olay içermemektedir.⁹⁴

Pek çok aydın Sovyet sistemini kamusal eleştirilere maruz bırakmamış ve sosyal sistemdeki yerini korumaya çabalamıştır. Tabiri caizse oyunun kurallarını gözeterek resmi olarak sözde “altmışlılar” çatısı altında yer almışlardır. Bununla birlikte gerçek anlamda “altmışlılar” olarak anılan isimler hakkında da gizlice Stalinist mirasın üstesinden gelmeye çalıştıkları⁹⁵ söylentileri her zaman var olmuştur.

Var olan koşulların da insanları geçmişi ve bugünü yeniden düşünmeye ittiğine şahit olan ünlü isimler faaliyetlerinde başarıyı yakalamışlardır. Çoğu kaynağa göre sokaklarda gür sesleriyle ve cesur tavırlarıyla biliniyor olmaları onları asi ve düzen bozucu grup konumuna düşürmemelidir. Bu insanların düşüncelerinin temelinde

⁹⁴ a.g.e, 2015, s. 58.

⁹⁵ İ. Suslov, 2009, a.g.e., s. 93.

sosyalizmin, özgürlük, eşitlik ve dayanışma ile sentezi bulunmaktadır. Uzun ve yoğun Stalin ideolojilerinin ardından taşlaşmış ve gelecek umudu olmayan bir ülkede, asla yeni ve iyi bir şey olmayacak hissinin “Altmışlılar Kuşağı” ile birlikte silinmeye başlaması, bu kuşağın, toplumsal ve kültürel yaşamın canlanmasına, ülkenin kalkınmasına katkıda bulundukları sonucunu çıkarmaktadır.

Elbette 1960’lı yıllar tamamen ve sadece Altmışlılar fenomeni olarak kabul edilemez. Bütün dünya bu yılların şu veya bu faaliyetlerinden etkilenmiştir. Birçok ülkede farklı nedenlerle protesto hareketleri görülmüştür. ABD’nin Vietnam’la mücadelesi sonucu verilen kayıplar, yaşanan dehşet sahneleri, yine ABD’deki ırkçı yaklaşımlar ve ırk ayrımının önüne geçmek ve siyahi nüfusun haklarının savunulması amacıyla kurulan Afroamerikan Sivil Haklar Hareketi önderi Martin Luther King’in öldürülmesi, 1968’de Fransa merkezli olan ancak daha sonra neredeyse bütün Batı ülkelerinde görülen öğrenci olayları⁹⁶, yine aynı yıl gerçekleşen Prag Baharı gibi döneme damga vuran olaylar, toplumsal değişimin izdüşümü olarak görülmektedir. Çünkü toplum bakımından önemli konuların ortaya çıkması ve bu konuların protesto edilebilirliği, gerçekleşmesi beklenen değişimin ve yeninin arzu edilebilir olmasını mümkün kılmıştır.

⁹⁶ 1960’lı yılların Sovyetlerde yer alan altmışlı kuşağının bir analogu, 1968 yılında toplumun dinamik unsuru olan üniversite öğrencilerinin ve tüm gençliğin sokaklara dökülerek var olan dünya düzeninin ve yerleşik düşüncenin değiştirilmesi yönündeki kararlı adımlarında görülmüştür.

1.4.2. Çözölme Döneminde Edebi Türlerin Dönüşümü

Kruşçev'in liderlik koltuğuna oturmasının ardından edebi yaşamda özgürleşme faaliyetlerinin önü açılmıştır. Bu arada, Gulag'dan kurtulanlar da dahil olmak üzere birçok yazar sahneye çıkmaya başlamıştır. Sovyet yazarlar sosyalist gerçekçiliğin kamusal temalarından ve kahramanlarından uzaklaşarak, gerçek insanları ailevi ve sosyal bağlamları içinde sunmaya yönelir.⁹⁷ Çağdaş dönemin en temel problemlerinin yer aldığı, yüzyılın biyografisi, yeni toplumun izlediği yol, o yolun tarihle ilişkisi gibi konular epik poemaların içeriğini oluşturmuştur. N.Zabolotski'nin *Şiirler (Stihotvoreniya, 1957)*, M.Tank'ın *Yıldırım İzi (Sled molnii, 1957)*, L.Martınov'un *Şiirler (Stihotvoreniya, 1961)*, S.Marşak'ın *Seçilmiş Şiir (İzbrannaya lirika, 1962)*, M.Svetlov'un *Av Köşkü (Ohotniçiy domik, 1964)*, A.Ahmatova'nın *Zamanın Akışı (Beg vremeni, 1965)* isimli şiir derlemelerinde, V.Rojdestvenskiy, A.Tarkovskiy, K.Vaşenkin, D.Samoylov gibi isimlerin çeşitli çalışmalarında, bahsedilen konuların örneklerine rastlanır.⁹⁸

“Çözölme dönemi” ile birlikte 19. yüzyıl klasik sanat anlayışına, “Gümüş Çağ” kültürüne, dekadanzağa, sanat için sanat temsilcilerine ve biçimci ekole karşı bir ilgi meydana gelmiştir. A.Ahmatova, B.Pasternak, N.Aseyev vd.'nin yeni şiirleri basılır. N.Klyuyev, O.Mandelştam, M.Bulgakov'un yanı sıra, İ.Bunin, M.Tsvetayeva ve İ.Şmelyov vd.'nin bulunduğu birinci göç dalgası tekrar gündeme gelir.

Y.Bondarev'in “kişi kültü”nün ortadan kaldırılmasıyla ilgili olarak *Sessizlik (Tişina, 1962)* ve *Çift (Dvoe, 1964)* isimli romanları, S.Zlobin'in savaş esirlerinin rehabilitasyonuna katkıda bulunmayı hedeflediği ve 1962'de yayınlanan *Kayıp (Propavşiy bez vesti)* isimli romanı, A.Soljenitsın'ın yine aynı yıl “Noviy mir” isimli derginin on birinci sayısında yayınlanan ve Sovyet kamplarında bulunan insanların

⁹⁷ O. Fıges, 2011, a.g.e., s. 629.

⁹⁸ G.A.Mojayev, **Literatura i iskusstvo**, <https://www.booksite.ru/fulltext/1/001/008/107/011.htm> adresinden 15.05.2020 tarihinde alınmıştır.

çektığı sıkıntıları anlattığı uzun öyküsü *İvan Denisoviç'in Bir Günü* (*Odin den İvana Denisoviça*) eserlerinin yayınlanması, baskı mekanizmasının hafiflediğinin en belirgin göstergesidir.

Edebi alandaki önemli değişimler olan yaratıcılığın canlandırılması, hararetli tartışma ortamlarının yaratılması, dergi, gazete ve yayınevlerinin aktif bir şekilde çalışmasının önünün açılmasıyla da yumuşama devam etmiştir. SSCB yazarlarının 1954 yılında gerçekleştirdikleri ikinci toplantıdan sonra dergilerin ve yıllıkların baskı sayısında keskin bir artış görülür. Genç isimlerin yaratıcılık faaliyetlerine çekilmesi amacıyla yeni edebi-sanatsal ve yazın bilimsel kurumların varlık göstermesi sağlanır. Moskova'da "Sovetskaya Rossiya" isimli yeni bir yayınevi kurulur. Bununla birlikte birçok genç şair, yaratıcı özgürlüklerinin ve titiz bir ihtimam atmosferinin hüküm sürdüğü bir yer olarak "Belaya gvardiya" yayınevinin çevresinde yerini alır.

Yeni yayınevlerinin kurulmasının yanı sıra "Yunost", "Moskva", "Naş sovremennik", "Voprosı literaturı", "Russkaya literatura" gibi toplumsal-politik dergilerin; "Sovetskaya Rossiya", "Literaturnaya Rossiya" gibi gazetelerin ve "Drujba narodov", "Literaturnaya Rossiya" ile "Tarusskiye stranitsı" yıllıklarının edebi alanda var olması bu canlanmaya ivme katar.⁹⁹ Henüz tanınmamış şairlerin şiirleri düzenli olarak "Stihotvoreniye" edebiyat yaylığında yayınlanmaktadır. Bu yayınlar adı geçen şairlerin yeteneklerinin tanınması için önemli bir aşama haline dönüşmüştür. Özgürlüğün psikolojik olarak yarattığı rahatlık edebiyat alanında verimli bir dönemin yaşanmasını sağlamıştır.

"Çözölme dönemi" ile birlikte birçok dogmanın ve yasağın kaldırılması, birkaç sanatçının eserlerinin itibarının iadesi, bu yılların edebi açıdan kalitesi ve yaratıcı süreç üzerinde olumlu etki yaratmıştır. Erken dönem yasaklı konular yoğun bir biçimde yazın

⁹⁹ *İstoriya Russkoy Literaturı XX veka v çetıryoh knigah, kniga tretya 1940-1960 godı*, Moskva "Vişşaya şkola" 2006, s.13.

bilim alanına girmeye başlar. Farklı yayınevlerinde bu yıllarda bütün şairlerin şiirleri, hatta “halk düşmanı” olarak nitelendirilerek yasaklananlar bile basılır. Edebi çevre V.Şalamov’un nesrinin, Y.Ginzburg’un *Dik Rota (Krutoy marşrut, 1967)* isimli eserinin ve S.Klıçkov, O.Mandelştam, İ.Babel ve cezaya çarptırılmış daha birçok yazar ve şairin savunuculuğunu yapma deneyimlerine girişir.¹⁰⁰

Edebiyat sahnesinde toplumsal ve politik yaşamın durağanlığının üstesinden geldiğini ifade eden yeni fikirler baş göstermeye başlar. Edebiyattaki bu yeni dönem eserlerine örnek olarak ise L.Leonov’un *Rus Ormanı (Russkiy les, 1954)* romanı, V.Oveçkin’in *Bölgesel Günlük Hayatlar (Rayonnie Budni, 1956)* isimli denemesi, G.Troyepolskiy’in *Bir Argonomistin Notları (Zapiski argonoma, 1953)* gibi eserleri gösterilebilir.

“Çözülme dönemi” ülkenin sosyal ve politik yaşamının tüm alanlarının kısmi rehabilitasyon sürecini başlatan bir dönem olarak kayıtlara geçmiştir. Bu bağlamda Rusya tarihi ve kültürü açısından en önemli dönemlerden birini oluşturmaktadır. Sovyet sisteminin dokunulmazlığına olan inancının yanı sıra, Lenin’in düşünce ve devlet hayatının normlarını geri getirme umudu, daha sonra ise totaliter bir devlette, hümanist bir sosyalizm inşa etme ihtimali gibi fikirler, bu dönemde halk bilincinin oldukça zor bir süreçten geçmesine sebep olmuştur.

Kültürel hayatta bir uyanış ve bir gelişme olarak görülen bu geçiş dönemi halk tarafından olduğu kadar devlet açısından da fırtınalı ve oldukça zor bir dönemdir. Her ne kadar demokratikleşme sürecinin bilincinde olunsu da hükümet sanatsal faaliyetler üzerindeki kontrolünü kaybetmek istemediği için soyut otorite devam etmiş ve objektif değerlendirmeler gerçekleştirilememiştir. Ancak sanat alanındaki kontrolcü tutumun gizlenmesi amacıyla toplumun dikkati başka yönler çekilir. 1957 yılında Lenin Ödülü

¹⁰⁰ *İstoriya Russkoy Literaturı XX veka v çetıryoh knigah, kniga tretya 1940-1960 godı, Moskva “Vişşaya şkola” 2006, s.16.*

verilmeye başlanır. 50 daldan 8'i edebiyat ve sanat eserlerine ayrılır. L.Leonov (1957), A.Tvardovskiy (1961), K.Çukovskiy (1962), C.Aytmatov (1963), S.Marşak (1963), V.Peskov (1964) çeşitli yıllarda ödüle layık görülen sanatçılar olmuşlardır.

Bu dönemde yürütülen uluslararası kültürel iş birlikleri ve faaliyetler de oldukça önemli bir konumda bulunmaktadır. Ülkenin demir kapıları özgür sanatsal faaliyetlere açılır. İngiliz, Amerikan ve Fransız sanatçıların seçkin eserlerinin yer aldığı sergiler gerçekleştirilir. 1957 yılında Moskova'da dünyanın 131 farklı ülkesinden yaklaşık 34 bin kişinin katıldığı “Dünya Gençlik ve Şiir Festivali” (Vsemirny festival molodyoji i stihov), 1959, 1961 ve 1963 yıllarında “Moskova Uluslararası Film Festivalleri” (Moskovskiy mejdunarodny kinofestival) ile 1958 ve 1962 yıllarında “P.İ.Çaykovskiy Uluslararası Yarışmaları” (Mejdunarodny konkurs imeni P.İ.Çaykovskogo) düzenlenir.

“Çözülme dönemi” kısa ve devamlılığının öngörülemediği bir dönem olmasının yanı sıra, faaliyetleri 50'li yıllarda başlamış olan bir kuşak ile iç içe geçmiştir. Yazar ve eleştirmen D.Bikov iki çözülme dönemine şahit olduğunu ifade eder. İlki Stalin'in ölümünden hemen sonra başlayan ve İ.Ehrenburg'un uzun öyküsüyle gündeme gelen bir dönemdir. En önemli şairleri Y.Martınov, B.Slutskiy, V.Kornilov ve N.Korjavin olan ilk çözülme döneminin kahramanları ciddi bir baskıya maruz kalmışlardır. *Yalnız Ekmekle Yaşanmaz* (Ne hlebom yedinım, 1957) isimli eserin yazarı V.Dudintsev 30 yıl baskı yapmaz. G.Nikolayeva *Yolda Savaş* (Bitva v puti, 1958) isimli eserinden dolayı sürülür. V.Grossman'ın 1959'da yazdığı romanı *Yaşam ve Yazgı* (Jizn i sudba, 1959) isimli eserine bir arama sırasında el konur. A.Yaşın *Vologda Düğünü* (Vologodskaya svadba, 1962) isimli eserinden sonra zorbalık ve baskıya maruz kalır. *Oğula Ziyaretler* (V gostyah u sina, 1958) isimli uzun öyküsü ise “perestroyka”ya kadar yayınlanmaz.

İkinci çözülme dönemi olan 1960'lı yıllar ise, ahlaki ve hümanist bakış açısı çerçevesinde Stalinizm de denilen totalitarizmi reddeden, özgürlük hissinin duygulara döküldüğü, yeni gerçekçiliği anlama ve anlamlandırma faaliyetlerinin sözlü eylemlerle

toplumsal yaşama dâhil edildiği yıllardır. Ye.Yevtuşenko, A.Voznesenskiy, Bella Ahmadulina, B.Okucava, V.Vısotskiy gibi önemli isimlerin oluşturduğu “Altmışlılar Kuşağı” nispeten daha rahat ve kolay bir dönem geçirmiştir. Birinci çözülme dönemi yazarlarını gerçek kahramanlar olarak isimlendiren D.Bıkov, “her adımı kanla fethedildiği için altmışlara yönelik düşmanlıklarının bir kısmı anlaşılabilir durumdadır”, diyerek birinci ve ikinci çözülme dönemi arasındaki bir anlaşmazlığın varlığını da vurgulamaktadır.¹⁰¹

¹⁰¹ D.Bıkov, **Şestidesyatniki, Literaturniye portreti**, Moskva, 2019, Molodaya Gvardiya, s.9-12.

İKİNCİ BÖLÜM

ALTMİŞLİLER KUŞAĞI

2.1.1960-1970'li Yıllarda Edebi Yaşam

2.1.1. 1960'larda Rus Şiirinin Gelişimi

Tarihin dramatik olayları, toplumda ayrışmalara sebep olan, yeni kuşaklar ve gruplar yaratan aşamalardır. Bu bağlamda yaşanan her dönem, önceki yıllarda var olan gerçeklerin, önemli anların, kültürün, sanatın ve edebiyatın gelişimindeki farklı eğilimlerin gösterilmesinde kilometre taşı niteliğindedir. 20. yüzyılın ilk yarısında ideoloji çerçevesinde şekillenme zorunluluğu olan Rus edebiyatı, aynı yüzyılın ikinci yarısında 60'lı yıllarla birlikte izlediği yolu değiştirmeye başlamıştır.¹⁰² Doğal olarak bu yılların edebi faaliyetlerinin merkezine Rus insanının yaşadığı toplumsal, siyasi ve ekonomik olayların manevi yaşam üzerinde oluşturduğu etkilerinin gün yüzüne çıkarılması teması yerleştirilir. Bu tutum, edebiyatta modernizmin ve modernist bilincin kısmi bir iyileştirmesini öngörmektedir.

Genel olarak düzyazı, drama, gazetecilik ve edebiyat eleştirisinde filizlenen iyileştirme düşüncesi, şiirde maksimum düzeyde kendini ifade eden bir yapıya dönüşür. Şiir hakkında yazar A.Tvardovskiy

“Şiir, doğası ve amacı gereği edebiyatın en demokratik türüdür. Dünya şiirindeki en büyük ve en önemli konumda olan ulusal şiirimiz her zaman büyük bir okuyucu kitlesinin görüş alanında bulunmuş, insanların manevi yaşamının bir parçası olmuştur. Gerçek şiir sadece kitaplarda var olmaz, toplumda, insanlar arasında yaşamaya devam

¹⁰²L.P.Bikov, A.V.Podçinenov, *Russkaya Literatura XX veka, problemi i imena, Kniga dlya učiteley i uçaşihsy*, Yekaterinburg, 1994, s. 49.

eder. Şiirler okuyucuya giden yolda çoğu zaman şairinin adını bile kaybeder.”¹⁰³

diyerek şiirin ne denli önemli bir edebi alan olduğuna vurgu yapmıştır. Şiir türü, sosyalist gerçekçilik ilkesinin yaratmış olduğu karışıklık nedeniyle kendi sınırlarına çekilmek zorunda kalsa da kısa bir aradan sonra bütün canlılığıyla geri dönmüş ve edebi alanda bir atılım gerçekleştirmiştir.

60’lı yıllarla birlikte şiirin verdiği heyecan, benzersiz hümanist bir kişiliğin, onurun ve erdemin varlığını topluma hatırlatmaya çalışmıştır. Manevi yaşamın güçlü bir şekilde harekete geçirilmesinin, artan ifade ihtiyacının, ruha, düşünceye ve insan duygularına olan ilginin bir betimi olarak şiirler ve poemalar birbiri ardına okuyucuyla buluşmaya başlar. Bu canlanmanın ilk adımı aslında M.Tsvetayeva, P.Vasilyeva, B.Slutskiy gibi, isimleri o zamana kadar rejim tarafından yasaklanan şairlerin şiirlerinin yer aldığı “Den poezii” (Şiir günü) isimli yıllığın ilk kez 1950 yılında yayınlanmasıyla atılmıştır.¹⁰⁴ Daha sonra Yevtuşenko’nun *Babiy Yar* (1961), *Şefkat (Nejnost)*, 1962), *Stalin’in Mirasçıları (Nasledniki Stalina)*, 1962), *Beyaz Kar Taneleri Düşüyor (İdut belıye snegi)*, 1969) ve A.Voznesenskiy’in *Barış Karşıtları (Antimiri)*, 1964), N.Aseyev’in *Düzen (Lad)*, 1963), yanı sıra S.Kirsanov’un *Yarın Bir Gün (Odnajdı zaftra)*, 1964), A.Tvardovskiy’in *Savaş Sonrası Şiirler (Poslevoyenniye stih)*, 1962), L.Martınov’un *İlk Doğan Hakkı (Pervorodstvo)*, 1965), A.Yaşın’ın *Vicdan (Sovest)*, 1961), *Yerde Yalınayak (Bosikom po zemle)*, 1965) ve Y.Smelyakov’un *Rusya Günü (Den Rossii)*, 1967) isimli eserleri bu dönemin en çok satan kitapları olur. Ayrıca A.Ahmatova’nın *Zamanın Akışı (Beg vremeni)*, 1965) isimli son derlemesi de okurla buluşur.¹⁰⁵

¹⁰³ A.T.Tvardovskiy, *Sobraniye soçineniy v şesti tomah*, t.5, Moskva, Hudojestvennaya literatura, s. 308.

¹⁰⁴ G.S.Andriyaş, *İstoriya russkoy literaturı XX veka*, Moskva; 2006, MİİT, s. 68.

¹⁰⁵ V.N.Barakov, *Çuvstvo zemli: “poçyotnoe” napravleniye v russkoy poezii i yego razvitiye v 60- e-80-e godı XX veka*, Moskva: Vologda, 1997, s. 10.

1920 ve 1930’lu yılların eski nesil şairleri henüz son sözlerini söylememelerine rağmen, 1960’lı yıllarla birlikte sahneye çıkan genç nesil şairleri şiir türünde eserler verme konusunda ana rolü üstlenir. Ancak yeni isimlerin heyecanına ortak olan eski neslin vermiş olduğu destekle bu kuşağın sesinin daha kuvvetli çıkmaya başladığı açıktır. Böylece lirik yükseliş, şiir türüyle ilgilenen tüm nesilleri ele geçirmiş olur.¹⁰⁶

20. yüzyılın son yıllarında, 1960’lı yıllarda şiir türünde yaşanan hızlı gelişmenin ardından yeni bir dönem başlamış ve şiir yavaş yavaş olağan sınırlarına çekilmiştir. Ancak bu, şiirsel süreçte gerilemenin başladığı anlamına gelmez. 1970-1990’lı yıllarda Rus şiirinin büyük bir kitlesini kaybettiği doğrudur ancak şairlerin yaratıcı faaliyetleri her zaman devam etmiştir.¹⁰⁷ Bu dönem Rus şiirinde “bronz çağ” olarak adlandırılır. Çağın karakteristik özelliklerinden biri bu dönemin olağanüstü çeşitliliği, renkliliği ve farklı ruh halini içeren şiiridir. Ancak “çözülme dönemi”ndeki kadar etkili bir şiirsel gelişme görülmemiştir. Yevtuşenko’nun “*Rusya’da şair, bir şairden daha fazlasıdır.*” ifadesi böylece özel bir tarihsel çerçevede yer alarak zamansal anlamını yitirmiştir.

2.1.2. Altmışlılar Kuşağı ve 1960’larda Sovyet Toplumunun Evrimi

Manevi ve entelektüel kurtuluşun başlangıcına, bireyin ideolojik zincirlerden kurtuluşuna işaret eden “çözülme dönemi”, entelijansiyanın belirli bir bölümünde yeni bir bakış açısı ve dünya görüşü oluşturdu. Bu anlayış, sosyo-kültürel alanda yeni bir aydın türünün de ortaya çıkmasına katkıda bulunmuş oldu. Toplumsal düşüncenin manevi bir olgusu olarak 50’li yılların ikinci yarısında şekillenmeye başlayan “Altmışlılar Kuşağı”, zihinsel özgürlük tezini savunarak var olan sistemin eleştirisini ve hatta inkârını yapma

¹⁰⁶ N.L.Leyderman, M.N.Lipovetski, 2003, a.g.e., s. 115.

¹⁰⁷ G.S.Andriyaş, 2016, a.g.e., s. 92.

cesaretini gösteren insanların oluşturduğu ve 90'ların başına kadar varlığını kısmen sürdüren bir nesildir.

Bu noktada “nesil” kavramını iyi idrak etmek gerekir. Nesil, kuşak, aynı anda doğup yaşayan tüm insanlar değil de ortak bir sosyo-kültürel deneyime sahip olan, benzer kültürel koşullarda büyümekte olan insanlar anlamına gelmektedir.¹⁰⁸ Kuşağın aynı estetik değerler ve hedefler doğrultusunda birleşen mensupları aynı sosyo-politik koşullar altında yaşamış, benzer zafer veya yenilgilere şahit olmuş, ortak sevinç veya hüzneleri tecrübe etmiş kişilerden oluşmaktadır. Bunun doğal sonucu olarak da bu kuşağın kendine özgü özellikleri o dönemde yaşanan toplumsal, siyasi ve ahlaki açlık ile bütünleşerek bu yeni kuşağın hızla benimsenmesini sağlamıştır.

Yeni nesil genellikle bir öncekiyle karşı karşıya gelerek kurulur. “Altmışlılar Kuşağı”nı oluşturan genç isimler öz benliklerini algılamış, kendilerinden önce var olan ve sonra da var olacak olan kuşaklarla aralarındaki farkı belirleyebilme yetisine sahip, temel ahlaki ve ideolojik ilkeler, kişisel bağımsızlık, yaratıcı özgürlük, sevgi ve dostluk gibi kavramlara sıkı sıkıya bağlı, zaman zaman da daha yaşlı ilericilerin desteğini alan insanlar olarak tanımlanabilir. Bu bağlamda bir önceki hükümetin eleştirilerine dayanan çözülme politikası “Altmışlılar Kuşağı”nın oluşmasına büyük katkı sağlamıştır.¹⁰⁹ İnsan hakları hareketinin aktif bir katılımcısı L.M.Alekseyeva kuşağın, 20. Kongre sayesinde kurulduğunu, çünkü insanların birbiriyle konuşmaya başladığını, kafa dengi insanların birbirini bulduğunu ve daha önce tamamen parçalanmış bir toplumdan, bir nesle dönüştüğünü¹¹⁰ ifade eder.

¹⁰⁸D.S.Kozlov, **Komsomol i samoidentifikatsiya molodyoji v usloviyah “ottepeli” 1950-1960-h gg.(Na materiale Yevropeyskogo severa SSSR)**, Arhangelsk, 2013, s.8

¹⁰⁹A.V.Şubin, **Dissidenti, neformali i svoboda v SSSR**.
https://royallib.com/read/shubin_aleksandr/dissidenti_neformali_i_svoboda_v_ssr.html#327680
adresinden 01.11.2020 tarihinde alınmıştır.

¹¹⁰L.M.Alekseyeva, **Znayeş, počemu ya poşol v aspiranturu? Potomu što ya prokurorom bil**, Şestidesyatniki, sostavitel M. Barbakadze, Moskva, 2007, Fond “Liberalnaya missiya”, s.21.

Farklı ideolojik ve siyasi görüşlerin temsilcileri, bu ifadeye çoğu zaman tam tersi olmak üzere çeşitli anlamlar yüklemektedir. Örneğin edebiyat eleştirmeni A.Nemzer “Altmışlılar Kuşağı” için: “Bunlar kim, kimse gerçekten söyleyemez. Kelime herhangi bir şey olabilirdi, bir sembol, bir küfür, bir iltifat veya bir öcü, ama asla bir terim değil.”¹¹¹ şeklinde bir açıklama yapmıştır.

Başta edebiyat olmak üzere sanat, altmışların dünya görüşü üzerinde güçlü bir etkiye sahiptir. “Çözülme dönemi” koşullarında, edebiyatta yeni eğilimlerin ortaya çıkması ve Batı da dâhil çağdaş gündemi takip etmekten geri kalmayan bir neslin varlık göstermesiyle beraber sanat üzerindeki parti kontrolü, özgür yaratıcılık haklarını savunmaya çalışan entelijansiyadan olumsuz tepki alır.¹¹² Giyimde, davranışta, sanatta ve edebiyatta daha fazla özgürlük olması, sıradan insanların kendini ifade edebilmeye başlaması ve kişiliklerin daha fazla bireyselleşmesi ile kendini gösteren anlayış, nesil her ne kadar sosyolog, tarihçi, gazeteci, rejisör yazar ve şair koltuğunda oturan geniş bir yelpazeyi kapsamakta olsa da özellikle edebi alanda ve bilhassa şiir türünde tezahür eden önemli bir gelişmeyi beraberinde getirir.

“20. Kongre’nin Çocukları” olarak da bilinen bu kuşak, yaratıcılığı, sanatı ve bilimi, siyasetin ve ideolojik savaşların üzerinde tutan insanlar üzerinde kolaylıkla bir etki yaratmıştır. Bu bağlamda Yevtuşenko, R.Rojdestvenkiy, A.Voznesenskiy ve Bella Ahmadulina gibi şairlerin topluluk önünde konuşmayı tercih etmeleri, fikirlerini aktif olarak tanıtmaları, eserlerini yayınlamaya çabalamaları, mevcut kültürel paradigmada statü kazanmaya çalışmaları önemlidir. A.Ahmatova bu genç isimler hakkında “Bana göre şu an şiirimizde oldukça büyük bir yükseliş var. Yarım yüzyıl boyunca Rusya’da üç veya dört kez şiirde bir yükseliş görüldü; bin dokuz yüz onlu ve on ikili yıllarda veya

¹¹¹ A.Nemzer, **Strast k razrıvam, Zаметki o sravnitelno novoy mifologii**, Noviy mir, 1992, No.4., s.231.

¹¹² A.S.Konohova, **Formirovaniye mirovozzreniya sovetskoy molodyoji, 1953-1964 gg. (Na materialah Leningrada i Leningradskoy oblasti)**, Sankt-Peterburg, 2015, s.144.

Anavatan Savaşı sırasındaydı, fakat şimdiki gibi yüksek bir şiir seviyesi, sanırım, hiçbir zaman gerçekleşmedi.”¹¹³ diyerek onların başarısından ne kadar mutlu ve umutlu olduğu konusuna vurgu yapmıştır.

Her durumda Stalin’in önünde diz çöken eski nesle güvenmeyen, toplumun yeni kahramanları ve gerçeği arayanları, evrensel ilkelerin peşine düşerek ahlaki değerlerin yeniden canlandırılması ve uygulanması yönünde genç okurların ve yaşlı yoldaşların çoğunun korkusunu yenmesini sağlamıştır. Yeni neslin filizlenmeye başladığı 1950’li yılların ikinci yarısında öğrenci olan V.Tihomirov “Enstitüde, biz, dünün okul çocukları, genel olarak Rus edebiyatının, sanatının, kültürünün manevi ve ahlaki değerlerinin derinliklerini keşfettik ve bu değerler, resmî ideolojiye göre dayatılan düz ve tek taraflı “ideallerden” farklıydı.”¹¹⁴ şeklinde bir açıklama yapar. O yılların başka bir öğrencisi V.Horos, değişim rüzgârının, tüm öğrencilik dönemi boyunca hissedildiğini, fakülte şairlerinin Yevtuşenko başkanlığındaki Moskova şairleriyle buluştuğunu ve genel olarak hayatın her yönden ilginç ve hoş olduğunu ifade eder:

“O yıllara dönüp baktığımda bazen kendi kendime hem çimlerin daha yeşil hem de gökyüzünün daha mavi olduğu zamanların izlenimlerinin sadece gençlik tarafından doğup doğmadığını soruyorum. Yine de hayır, çünkü tüm toplum bir süreliğine “gençleşti”. Bunun kanıtı, örneğin, Politeknik’teki büyük izleyicileri çeken şairler gecesidir.”¹¹⁵

Genel olarak, Stalinizmin kabul edilemezliği, totaliterliğin insanlık dışı doğası, toplumsal yaşamın demokratikleşmesi ve liberalleşmesi, vatandaşların anayasal haklarını koruma, konuşma ve düşünce özgürlüğü için mücadele “Altmışlılar Kuşağı” için çağın anlaşılması yönünde ele alınan temaları oluşturmuştur. Bu bağlamda şairlerin ilk şiirlerinde sosyalist gerçekçilik düşüncesinin sosyal yaşam ve şiir üzerindeki etkilerine

¹¹³ V.Şalamov, **Sobraniye soçineniy v şesti tomah, tom 5, Esse i zmetki, zapisanniye knijki 1954-1979**, Knijniy Klub Knigovek, 2013, s.69.

¹¹⁴ V.V.Tihomirov, **Moya “Ottepel”** UDK 82-94 (470) “196”, 2018, s.35.

¹¹⁵ V.G.Horos, a.g.e., a.g.e., s.22.

yoğunlaşan konularla ilgili atıflar göze çarpmaktadır. Yevtuşenko'nun 1953 yılında M.Roşin'e ithafen yazdığı *Sık sık söylüyorum... (Ya što-to často zameçayu...)* şiirinde “*Kopacağım daha önce yaşadığım her şeyden/ Unutacağım farklı dertleri*”¹¹⁶ diyerek yaşanan toplumsal sorunlardan uzaklaşmak için harekete geçeceğine vurgu yapar. Ardından şair kuşağının kim olduğu ve hangi görevi üstlendiği konusunda parlak geleceğin sinyallerini vererek devam eder:

(...)

Düşeceğim ılık, buharlı toprağa

iki yana açarak ellerimi.

Ah, bizim kuşağımız!

Biz eşik değil, sadece bir basamağız.

Yalnızca girişteki önsözüz,

yeni bir girişe gireriz.¹¹⁷

Ancak çok kısa bir süre sonra yeni ve sıra dışı motifler şiirlerinde baskın rol oynamaya, edebi kimliklerini açık etmeye başlar. Bu kuşağın yaratıcılıkları, biyografileri, duygusal ve toplumsal duyarlılıkları, empati yetenekleri ile birleşerek ortaya muazzam bir şiir sanatı çıkarır.

Halk, “Altmışlılar Kuşağı”nın şiirlerinin merkezine yerleşmiş bir temadır. Bu açıdan sosyalist gerçekçilik şiirinin yolunu takip ettikleri söylenebilir. Çünkü her iki grup için de halk önemli bir parametredir. Ancak “altmışlılar” sosyalist gerçekçilik şairlerine göre sivil halkın duygularını ve deneyimlerini ön plana çıkarmış ve dile getirme yolunu seçmişlerdir. İnsan hakkındaki tüm gerçeklere, yaşamda yer alan uyum ve çatışma gibi gerçek durumlara karşı ilgi artışının yanı sıra duygusal heyecan açısından da tamamen yeni bir uygulama tercih etmişlerdir. Her şeyden önce dolaysızlık ve sadece belirli

¹¹⁶Ye.A.Yevtuşenko, **1952-1965 stihotvoreniya i poemı, tom perviy**, Moskva, hudojestvennaya literatura, 1980, s. 58.

¹¹⁷a.g.e., s. 58.

insanların değil bütün ülkenin yaşamına, tüm dünyanın kaderine dokunan duygusal duyarlılık ortaya çıkmıştır. Bu bağlamda empati yoğunluğu çok güçlü bir şekilde hissedilir. Öyle ki lirik kahraman bazen şefkat nesnesiyle birleşir ve hatta ona dönüşür.¹¹⁸

Yeni neslin edebiyatında şiir, tarihsel olaylarla beslenmesinin yanı sıra yaşama yeni girmiş veya girecek olan her şeyi kabullenmeye ve sanatsal açıdan tanımlamaya çalışan bir alan haline getirilmeye çalışılmıştır. “Altmışlılar Kuşağı” sosyalizmin idealleri ile çelişmeyen kavramların ve değerlerin dilini konuşmakla birlikte çağdaşların zihniyeti ile tutarlı olan kavramların ve değerlerin dilini konuşmaktan da vazgeçmemiştir. Ama en önemlisi mevcut şiir geleneklerinden kopmamış olmalarıdır. Örneğin “altmışlılar” kendilerinden bir önceki şiir kuşağı olan cephe şairleri kuşağıyla yakından ilişkilidir. Onların cesur vizyonları, ciddi duruşları ve şeffaflıkla ifade ettikleri duygularından dolayı bu kuşağı kendilerine oldukça yakın görmüşlerdir. Aynı şekilde yeni nesildeki bazı isimler için “Gümüş Çağın” klasikleriyle, S.Yesenin’le ve 1920’lerin komsomol şiirleriyle doğrudan ve dolaylı temas kurmak oldukça önemlidir. Örneğin A.Voznesenskiy’in B.Pasternak’ın öğrencisi olması, A.Ahmatova ve M.Tsvetayeva kültürünün Bella Ahmadulina’nın şiirlerinde kendini göstermesi gibi önemli ve açık bağlantılar göze çarpmaktadır. Ancak “Altmışlılar Kuşağı” en önemli yaratıcı dürtülerini V.Mayakovskiy’in sanatından ve yaratıcılığından almıştır.¹¹⁹

Sosyalist gerçekçiliğin değişmesiyle birlikte yeni iletişim biçimleri genç şairlere yeni estetik ilişkilerin ve bu ilişkileri sergileme biçimlerinin hatlarını belirleme olanağı sağlar.¹²⁰ İ.Ehrenburg’un “Altmışlılar Kuşağı”ndan, “Özellikle 1956’da, toplumumuzun belki de daha az görkemli sözcüklerle ama daha titizlikle çalışan yeni nesli ortaya çıktı.”

¹¹⁸ N.L.Leyderman, M.N.Lipovetski, 2003, a.g.e., s. 127.

¹¹⁹ a.g.e., s. 119.

¹²⁰ Y.Kasimov, **Sovetskiy renesans i šestidesyatniki (razmıshleniya o poezii russkih i azərbaydjanskih šestidesyatnikov)**, Voprosı duhovnoy kultury-Filologičeskiye nauki, s. 151.

şeklinde bahsetmesi¹²¹ bu kuşağın estetik yeniliklerinin temelini niteliksel olarak yeni bir sanat sergileme, lirik çatışmalar ve zıtlıklar, yeni şiirsel betimlemeler, imgeler ve imge sistemleri, yeni ifadeler, semantik ve mantıksal deyimler, şiirsel keşifler gibi yeni sanat anlayışlarının oluşturduğunun göstergesidir.¹²²

Şiirlerinde ve poemalarında tam bir kafiye yerine yaklaşık bir ses bulunması onlar için yeterli bir ölçüt olur.¹²³ Aforizmaları, yergi cümlelerini ve aksanlı sözcükleri ön plana çıkarırlar. Küçük bir düşüncüyü ve ham bir fikri hemen ifade etmekle birlikte, iddialı bir sözcüğü parodiye çevirirler.¹²⁴ Bu bağlamda cümlelerin ve sözcüğün basım ve ifade açısından genişlemesi ve değişmesi durumu şair açısından dizginsiz bir deneyimleme tutkusuna dönüşür.¹²⁵

“Altmışlılar Kuşağı”nın sahne sanatında kendi değerleri ve özellikleri bulunmaktadır. Edebi tarzlarında sıklıkla açık bir retorik biçime bazen de şeffaf bir alegoriye başvurmuşlardır. Ayrıca bir çeşit paradoksal sanat geliştirmişlerdir; ya evdeki bir masanın üzerine çıkıp yüksek sesle konuşurlar ya da tam tersi fısıldayarak. Şiirlerindeki lirik kahraman imgesinin sıradan bir şekilde verilmesiyle de paradoksu güçlendirirler. Örneğin Yevtuşenko’nun 1954 yılında yazmış olduğu şiiri *Aylak aylak dolaşıyorum...* (*Ya şatayus v tolkuçke stoliçnoy,*) ile 1955 yılında yazdığı *Yazlık bir palto, kızıl bir keple* (*V palto nezimnem, v kepçonke rijey,*) isimli şiirleri barındırdıkları güçlü paradokslarla göze çarpmaktadır.¹²⁶

¹²¹ İ.Ehrenburg, **Lyudi, godı, jizn**, kniga VII, Tom.3, 1990, s.262-373.

http://www.belousenko.com/books/Erenburg/erenburg_memoirs_7.htm adresinden 09.10. 2020 tarihinde alınmıştır.

¹²² Y.Kasimov, **Sovetskiy renesans i šestidesyatniki (razmışleniya o poezii russkih i azərbaydjanskih šestidesyatnikov)**, Voprosı duhovnoy kulturi-Filologičeskiye nauki, s. 151.

¹²³ T.T.Davidova, , İ.K.Suşilina, **Sovremenniy literaturniy protses v Rossii**, Çast II. POEZİYA .

¹²⁴ B.A.İrçinova, **Poeti iz SSSR**, Elista, 2017, s. 7.

¹²⁵ V N.Barakov, 1997, a.g.e., s. 10.

¹²⁶ N.L.Leyderman, M.N.Lipovetski, 2003, a.g.e., s. 123.

Yaşama oldukça farklı bir bakış açısı ve duyum katan “Altmışlılar Kuşağı” büyük bir aradan sonra lirik ilkeyi ilan etmiştir. Yevtuşenko’nun 1955 yılında kaleme aldığı *Önsöz (Prolog)* isimli şiirinin de altını çizdiği gibi bu ilke, insanoğlunun farkı ilkesidir. Şair şiirinde insanın farkını betimlemektedir;

Farklıyım ben,
çalışmaktan yorgun düşmüşüm
ve avareyim,
bir hedefim var ama
amaçsızım da aynı zamanda,
oldukça istikrarsızım,
rahatsız ediciyim,
utangaç ve de küstahım,
kötüyüm, iyi kalpliyim aynı zamanda.
Öylesine seviyorum ki
her şeyin birbirine karışmış halini!
(...)
Yaşasın
eylem
ve hararetli gündem,
ve açgözlülük
muzaffer açgözlülük!
Sınırlar bana engel oluyor...¹²⁷

Bu dönemde lirik ilke ile birlikte bireyin manevi dünyasının ve ahlaki değerlerinin analizine yoğunlaşılır. İnsanoğlu hakkındaki gerçekler aracılığıyla lirik kahramanın içsel, manevi yaşamının dramı keşfedilerek zaman hakkındaki gerçek aralanır.¹²⁸ Bu bağlamda günah çıkartma ve itiraf içerikli yapıtlar “Altmışlılar Kuşağı” şairleri için önemli temalardan biri olmuştur. Manevi ve içsel içeriklerle örülmüş şiirlerinde şairler lirik

¹²⁷ <http://ev-evt.net/stihi/sh/60niki.php> adresinden 21.06.2020 tarihinde alınmıştır.

¹²⁸ N.L.Leyderman, M.N.Lipovetski, 2003, a.g.e., s. 123.

kahramanın yeni tipini yaratırlar. Bu yeni tip okura aşklarıyla ve arkadaşlarıyla olan ilişkilerini ve düşüncelerini oldukça açık bir dille, sansürsüz aktarır, bazen de kendilerini eleştirir. Yevtuşenko'nun *Kızılağaç Küpe (Olhovaya seryojka, 1975)*, *Her zaman bir kadın eli var... (Vsegda naydyotsa jenskaya ruka..., 1961)*, *Başıma gelen şey... (So mnoy vot što proishodit..., 1957)* şiirleri yaşadığı dönemin çok fazla ele alınmayan konuları olan insanın iç dünyasının ve psikolojisinin çok boyutluluğunu inceleme eğilimi ile birleştiğinde okur üzerinde derin bir etki bırakır.

“Altmışlar Kuşağı”, geleneksel olarak “devrim, Ekim, komünizm” kavramlarıyla ilişkilendirilen ütopyik fikirlerle yüzleşirken dayanak noktası aramıştır. Onlar için bu kavramlar bir mit haline gelmiş, canlı bedeni kaybetmişler ve onların yerini özgürlük ve adaletin, ahlaki temizlik ve özverinin bir simgesi haline gelen kep ve kızıl bayrak gibi kavramlar almıştır. Yevtuşenko'nun 1954 yılında yazmış olduğu *Bir Mayıs'ı Kutlayın! (Prazdnuyte Pervoye Maya)* isimli şiiri bahsi geçen konuya örnek teşkil etmektedir.

20. yüzyılın bilimsel ve teknolojik devrimleri, modernizm çağının yeni getirilerinden doğan en yeni fikirler ve kavramlar “Altmışlılar Kuşağı”nın perspektifinden kaçmaz. Çağrışımsal alanlarında, roketler, havaalanları, Tu-104¹²⁹, izotoplar, beatnikler¹³⁰ ve rock and roll gibi kavramlara ve eylemlere yönelirler.¹³¹ Bilimsel ve teknolojik ilerlemenin işaretleri Rus antik çağının imgeleri, büyük sanatsal başarılar ve küresel olayların yankıları ile birleşir.

1960'lı yıllarda lirizmle birlikte sanatsal söylemin artan özneliliği olarak drama da yayılmıştır. Edebi tarzlarında sıklıkla retorik biçime ve bazen de şeffaf alegoriye başvuran

¹²⁹Tupolev-104, Andrey Nikolayeviç Tupolev'in önderliğinde üretilen ve ilk uçuşunu 1955 yılında gerçekleştiren ilk Sovyet yolcu jet uçağı.

¹³⁰İlk olarak 1958'de “San Francisco Chronicle” isimli günlük gazetede ortaya çıkan terimin aslında ilkelerinin ve değerlerinin tanımı 1940'lı yıllara kadar uzanmaktadır. Gazeteci Herb Chain, Amerikan “beat” kelimesine dünyanın ilk uydusu olan Sputnik-1'in “nik” ekini ekleyerek yeni bir terim ortaya çıkarmıştır. Asosyal davranış, bohem yaşam biçimi, sıra dışı kıyafet ve saç stilleriyle bilinen bu kuşak Sovyetler Birliğinde 1960'ların sonunda ortaya çıkmıştır.

¹³¹ N.L.Leyderman, M.N.Lipovetski, 2003, a.g.e., s. 120.

“Altmışlılar Kuşağı”nın şiirlerinin sahneye taşınmasında tiyatronun ve oyunların tutumu çok belirleyici olmuştur. Drama ve tiyatronun bu yıllarda şiirle aktif bir şekilde bağlantılı olması sonucu sosyo-psikolojik dramalar, tarihi-belgesel nitelikli oyunlar ve komediler faaliyet göstermiştir. Böylece bu tiyatrolar ve modern şairlerin şiirleri ve 1920’lerin klasiklerinden oluşan sahne sanatının bir arada gelişmesine olanak tanımıştır.

Dramda lirik oluşum en demokratik tiyatro türlerinden olan melodram türünün yeniden canlanmasına sebep olmuştur. Savaş öncesi A.Afinogenov (1904-1941)’un *Maşenka* (1941), A.Arbutov (1908-1986)’un *Tanya* (1938), L.Leonov (1899-1994)’un *Sıradan İnsan* (1942) isimli savaşın trajik atmosferinin betimlendiği oyunları ile ortaya çıkan melodram türünün gerçek ve sağlam duruşu genç dramacılar V.Rozov (1913-2004), L.Zorin (1924-2020), A.Volodin (1919-2001), S.Alyoşin (1913-2008), E.Radzinskiy (1936) ve M.Roşin (1933-2010)’in aktif çalışmalarıyla hız kazanmıştır.¹³²

1960’lı yılların ikinci yarısında Sovyetler Birliği’nde yeraltı basımı olarak da ifade edilen gayri resmi veya paralel kültürün “samizdat şiiri” gelişmeye başlar. Altmışlı yılların fenomeniyle eşzamanlı olarak ortaya çıkan yeraltı kültürü çerçevesinde, çeşitli sanatsal yönlerin yaratıcı aktivitesinde kendini gösteren yeni bir avangard nesil de oluşmuştur. Bu sebeple bir anlamda sürekli takip edilen ve zulüm gören bir faaliyet haline dönüşür. Bahsi geçen harekette ismi yaygın olarak duyulan gruplar; 1960’ların ortasında Moskova’da, L.Gubanov, V.Aleynikov, Y.Kublanovskiy’in dâhil olduğu *SMOG* (*Cesaret, Fikir, İmge, Derinlik veya En Genç Dâhiler Derneği, SMOG-Smelost Mısl Obraz Glubina ili Samoe Molodoye Obşestvo Geniyev*); 1958-1965 yılları arasında faaliyet gösteren, V.Nekrasov, G.Sapgir, Y.Satunovskiy, İ.Holin, N.Veçtomov, V.Nemuhin, L.Kropivnitskiy gibi isimlerin oluşturduğu *Lianozov Şiir Grubu* (*Lianozovskaya poetičeskaya grupp*); İ.Brodskiy, V.Krivulin, A.Nayman, A.Kuşner,

¹³² N.L.Leyderman, M.N.Lipovetski, 2003, a.g.e., s. 143.

Y.Reyn, Y.Şvarts gibi isimlerin yer aldığı *Leningrad Şiir Ekolü (Leningradskaya škola)* ve ilk olarak “Apollo-77” yıllığında basılarak adı duyulan G.Sapgir, Y.Satunovskiy, İ.Holin gibi isimlerin dâhil olduğu *Konkret Grubu (Gruppa konkret)* dur.¹³³

Aktif edebi hayatına 1960’lı yıllarda başlayan ancak “Altmışlılar Kuşağı” deyince sadece Yevtuşenko, Bella Ahmadulina, R.Rojdestvenskiy, A.Voznesenskiy ve B.Okucava gibi birkaç ismin akla gelmesinin, bu kuşağın sadece bu isimlerle sınırlı kalmasının oldukça üzücü olduğuna ve kendisinin de onlarla aynı sahnede yer aldığına vurgu yapan R.Kazakova (1932-2008), neslin biyografisini şöyle özetlemiştir:

Altmışlılar, altmışlılar!
Yeni umudun ilk atlıları.
Görevimiz bize yük olmadı.
Işık ve gölge arasında savaşın en yakınında
siz kirli paraları yıkıyorsunuz...
Biz ise kirli zamanı yıkadık.¹³⁴

Bu dönemin temel tezi olan “güler yüzlü sosyalizm”, siyasi olayların değerlendirilmesinde ahlaki kriterlerin önemini belirlemiştir. “Altmışlılar” bu bağlamda Sovyet halkının belirli bir kesimini veya yaş grubunu temsil etmemiş, zamanın ruhunu sembolik bir biçimde veya yaşam tarzlarında en uygun şekilde aktarabilme yolunu seçmişlerdir.¹³⁵

2.2.20. Yüzyılın İkinci Yarısından Sonra Rusya’da Kültürel Dünya ve Sovyet Şiiri

Stalin’in gerçek bir siyasi isim ve popüler bir efsane olarak ölümü, 20. yüzyılda keskin bir çizgi oluşturmuştur. Masum olan veya olmayan ancak suçlu konumunda yer

¹³³ V.N.Barakov, 1997, a.g.e., s. 15.

¹³⁴ Literaturnaya Rossiya, **Slavı net, no i zabvenya net**, № 2007 / 17, 23.02.2015, <https://litrossia.ru/item/1862-oldarchive/> adresinden 11.11.2020 tarihinde alınmıştır.

¹³⁵ Ye.G.Serebryakova, **Şestidesyatniki:biografiya pokoleniya**, UDK 316.343.725(470)+94(470)“1960/1970”, s. 99.

arak çalışma kampları ve hapishanelerde hayatlarını geçirmek zorunda kalan dışlanmış insanlar yoluyla, ülkedeki siyasi durumun iyileştirilmesi niyetini ortaya koyan hükümet yetkilileri, totalitarizmin ciddi anlamda reddini başlatarak topluma yeni bir anlayış getirmiş olurlar. Hemen ardından bir dönem değişikliği, egemen rejimin görece liberalleşmesine doğru yavaş yavaş bir değişim gözlemlenir.¹³⁶

Bu döneme kadar daha katı ve kapalı yasalarla tecrit edilmiş olarak gelişen Sovyet kültürü, 1950'lerin sonundan sonra Batı ile diyalog kurma konusunda daha esnek, kararlı ve yeni fikirlere kapı aralayan bir konuma geçmeye başlamıştır.¹³⁷ Bu da Sovyetler Birliği'nin bilimsel ve teknik olarak gelişmeye, küresel sorunların çözümüne katılmaya başladığını göstermektedir. 20. yüzyılda, hızlanan yaşam temposu, çeşitli keşifler, yeni iletişim araçları, hava sahasının gelişmesi, uzay biliminde bir atılım ve bilgisayar teknolojisinin gelişmesiyle büyük bir ilerleme kaydedilmiştir. Bilimsel ve teknik düşüncenin gelişimi ile birlikte geleneksel yaşam biçimlerinin değişmesi de kaçınılmaz olmuştur.

İdeoloji, Sovyet kültürünün tüm alanı boyunca dünya görüşünü ve yönelimini belirlemiştir. Bununla birlikte şehir ve köy, merkez ve taşra, sistem ve yaşam arasında muazzam sosyal ve kültürel farklılıklar bulunmakla birlikte, bütününe bakıldığında katı ve net bir hiyerarşi yer almaktadır.¹³⁸ Farklı eğitim seviyelerine sahip insanlar, geleneksel Sovyet zihniyetinin ideolojik baskılarına maruz kalırlar.¹³⁹ Totaliter ideolojinin teklici olarak sunduğu değerleri ve normları kolayca kabul etme eğiliminde olan ve toplumun üzerinde egemenlik kurduğu bireyi bu zincirlerden kurtarmak ve kültürel olarak homojen bir toplum yaratmak, totaliter yeniden yapılanmanın temel amacı olmuştur.

¹³⁶ Kollektiv avtorov KRAMOLA, **İnakomıslıye v SSSR pri Hruşyeye i Brejneve 1953-1982 gg.**, Moskva, 2005, Materik, s. 33.

¹³⁷ Ye.G.Serebryakova, **Şestidesyatniki i vlast: ot dialoga k monologu**, 2012, vıp.4, UDK 821.161.1.09"19", s. 47.

¹³⁸ V.M.Voronkov, **Proyekt "şestidesyatnikov": Dvijenıye protesta v SSSR**, 2005, s. 178-179.

¹³⁹ **Vlast i oppozitsiya, Rossiyskiy političeskiy protses XX stoletiya**, Moskva, 1995, ROSSPEN, s. 234.

Bununla birlikte, toplumun kültürel farklılaşmasının temelde kaçınılmaz olduğu da ortaya çıkmıştır. Kendisini yasaklanmamış ve kurumsal olmayan yeni bir ortamda bulan birey, gayri resmi kültürel yaratıcılık sisteminde bu veya şu biçimde yer almaya başlar. Bu yeni ortam aracılığıyla birey kurumsal olarak örgütlenmiş resmi kültürün aksine, doğrudan gündelik hayatın içine dalmıştır.¹⁴⁰

“Çözülme dönemi” kültür devrimi, 28 Temmuz 1957’de Moskova’da altıncısı düzenlenen, dünyanın 131 farklı ülkesinden yaklaşık 34 bin kişinin katıldığı Dünya Gençlik ve Öğrenci Festivali ile başlamıştır. Moskova genç ve sosyal yabancılarla dolup taşmış, sanat sergileri açılmış, katılımcılar kültürlerine has çeşit çeşit ve rengârenk kıyafetlerle geçit töreninde boy göstermiştir. Oldukça hareketli geçen festivalin ardından konuklar teker teker ülkeden ayrılmış, ancak atmosfer Moskova’da kalmıştır. Sonrasında gözlemlenen durum ise hemen her köşede bir gitarla şarkı söyleme, farklı moda anlayışı, sosyalist gerçekçilik normlarını çiğnemek üzere harekete geçecek olan sanatsal bir anlayış ve şiir akşamları olmuştur.¹⁴¹ Bahsi geçen durum yazar V.Aksyonov’un “Altmışlılar” üzerine yazdığı *Gizemli Tutku (Tainstvennaya strast)* isimli romanın 2015 yılında yönetmen V.Furman tarafından beyaz perdeye aktarıldığı aynı isimli dizi serisinde betimlenmiştir.

“Altmışlılar Kuşağı”nın deneyimi olmadan 20. yüzyılın ikinci yarısının kültür ve sanat değişimlerini incelemek yeterince kapsamlı bir veri sunmayacaktır. ”20. Kongrenin Çocukları” 1960’lı yıllardan sonra Sovyet kültüründe ve dünyada tam manasıyla radikal bir değişim yaratmıştır.¹⁴²

¹⁴⁰ A.Yu.Zudin, **Grajdanskoye obşestvo i pravovoye gosudarstvo, Kultura sovetskogo obşestva:logika političeskoj tarnasformatsii**, 1999, № 3, s. 59-72.

¹⁴¹ A.V.Şubin, **Dissidenti, neformali i svoboda v SSSR**.
https://royallib.com/read/shubin_aleksandr/dissidenti_neformali_i_svoboda_v_ssr.html#327680
adresinden 13.11.2020 tarihinde alınmıştır.

¹⁴² Y.Dobrenko, **Uroki “Oktyabrya”** <https://voplit.ru/article/uroki-oktyabrya/> adresinden 13.11.2020 tarihinde alınmıştır.

Altmışlı yıllar edebi, kültürel ve siyasi bağlamda değerlendirilebilecek önemli ve evrensel faaliyetlerin öne çıktığı yıllardır. Çünkü bu yıllarda ortaya çıkan gruplar tüm dünyada bir şeylerin değişebilme ihtimalinin olduğunu fark ederek harekete geçen gruplardır. Örneğin “Altmışlılar Kuşağı” sadece Sovyet faaliyeti olmaktan ziyade aynı zamanda totaliter rejimler sonrasında yaşananlara bütünsel bir yaklaşım sunan Avrupa faaliyeti haline dönüşmüştür. Dolayısıyla hem Batı hem de Sovyet entelektüel ortamında büyük değişikliklere yol açmıştır. Böylece kültürel bir çağ olan “çözülme dönemi” kültürler arası bir karaktere de bürünmüştür.

Burada dikkat edilmesi gereken nokta “Altmışlılar Kuşağı”nın Batı kültürüne ve sanatına önem vermekte çekinmemekle birlikte, kapitalist ülkelerin siyasi yapısını ciddiye almamak konusunda da oldukça dikkatli davranmalarıdır.¹⁴³ Bu bağlamda “altmışlılar” üzerinde tüm ülkelerin siyasi tarihi, komünizm yanlılığı veya ideoloji anlayışının değil de dünya kültürü ve uygarlığın başarısının güçlü bir etkisinin olduğunu söylemek mümkündür. Bununla ilgili olarak kültür bilimci L.Brusilovskaya o dönemdeki durumdan sonra sahneye çıkan “altmışlılar” fenomeninin özünü şöyle karakterize eder:

“Altmışlılar arasında doğan bu davranış normları, değerler, alışkanlıklar, onun temel ahlaki ve ideolojik ilkeleri-kişisel bağımsızlık, yaratıcı özgürlük, sevgi ve dostluk, ideoloji dışı kategoriler olarak, Enternasyonal ise “tüm ülkelerin proleterlerinin” siyasi bir komünizm yanlısı örgütü değil, dünya kültür ve uygarlığının tüm kazanımlarına açıklık olarak anlaşılan, Sovyet halkının sonraki nesli üzerinde güçlü bir etki göstermiştir...”¹⁴⁴

Bu bağlamda Stalin döneminin komünist ideolojisini ve diğer dogmaları, sosyalist gerçekçiliğin kendisini ve onunla birlikte partizanlık ilkelerini reddeden “post-sosyalist

¹⁴³ A.S.Konohova, 2015, a.g.e., s. 135.

¹⁴⁴ L.B.Brusilovskaya, **Kultura povsednevnosti v epohu “ottepeli” (metamorfozi stilya)**, Obşestvenniye nauki i sovremennosti, 2000, No.1, s. 173.

gerçekçilik” (postsotsrealizm) fenomeni doğmuştur.¹⁴⁵ Yu.Levada, “Gençlik tarzının ve modanın tanınması ile birlikte Stalinist kültün yerini tamamen yapay bir Leninist kült aldı.” diye açıklar.¹⁴⁶ İfade edilen durumla birlikte sanatın çeşitliliği Sovyetler Birliği’nde beklenmedik bir dönüşüm mekanizması haline gelmiştir. 20. yüzyılın ikinci yarısında Rus sanat kültürünün merkezinde yer alan, evrensel ve manevi değerlerin koruyucusu olarak sıradan insan, kahramanlık idealinin yerini almıştır.¹⁴⁷

Sovyet dönemi ana başvuru kaynaklarına göre altmışlı yılların faaliyetleri özellikle sanat alanında, devrim öncesi kültür geleneklerinin iyileştirilmesiyle birlikte Sovyet kültürünü korumayı ve ana fikirlerini geliştirmeyi amaçlamıştır.¹⁴⁸ Alman sosyolog K.Mannheim da kuşakların olmadığı hayali bir toplumun aksine, nesilden sonra yeni bir neslin geldiğine vurgu yapar. Ona göre kültürel yaratım ve kültür birikimi aynı kişiler tarafından sona erdirilmez, her ikisi de yeni yaş gruplarında sürekli olarak yeniden üretilir. Her şeyden önce bu, kültürün birikmiş mirasıyla temasa geçen insanlar tarafından geliştirildiği anlamına gelir.¹⁴⁹

Rusya tarihinde her zaman özel bir rol oynayan edebiyat, yaratıcılık, düşünme ve tartışma konularında hem muazzam bir sanat olarak hem de önemli yaşam sorunlarının çözümü açısından altmışlı yılların şair ve yazarları için de bir faaliyet alanı oluşturmuştur. 1950’lerin sonlarında ve 1960’ların başında, Sovyet gerçekliğinin doğru bir şekilde anlatıldığı edebi eserler yayınlanır. B.Pasternak’ın *Doktor Jivago* (1957), A.Soljenitsın’ın *İvan Denisoviç’in Bir Günü* (*Odin den İvana Denisoviça*, 1962) ve *Matryona’nın Evi* (*Matrenin dvor*, 1959) romanlarının yayınlanmasıyla ve “Noviy mir” dergisi ile halkın günlük yaşamında Stalinist mirasın üstesinden gelme ihtiyacını tüm gücüyle gündeme

¹⁴⁵ İ.V.Kondakov, **Fenomen “estradsnosti” v kulture ottepeli**, K istorii oteçestvennoy kulturi i iskustva, HK 2018, No. 4.

¹⁴⁶ Yu.A.Levada, **Soçineniya: izbrannoye: sotsiologičeskiye oçerki, 2000-2005**, Moskva, 2011, s. 419.

¹⁴⁷ N.Yu.Kostyurina, **İstoriya literaturı**, Uçebnoye posobiye, Komsomolsk na Amure, 2012, s. 68.

¹⁴⁸ G.D.Drobinin, **İstoriya Russkoy literaturı: Andergraundnaya poeziya vtoroy polovini XX veka, Andergraund, Şestidesyatniki i ofitsialnaya poeziya**, Samara, 2019, s. 11.

¹⁴⁹ K.Mangeym, **Problema pokoleniy**, 1928, s. 27.

getirmiştir. Rus edebiyatı dünya görüşü ve ideolojik işlevleri yerine getirmek için geleneği takip etmiş, dini gelenek, felsefe ve sosyo-politik süreçlerle bir bağlantı göstermiştir. Bütün bunlar, Sovyet döneminde edebiyatın bir devlet propagandası aracı olarak kullanılması için ön koşulları yaratmıştır.¹⁵⁰ Böylece edebi olaylar toplumsal olaylara dönüşür ve edebiyat, toplumsal itaatsizliğin tek gücü olarak görülür.

“Altmışlılar” edebi hayata şiir bayrağı altında girerler. Bu kuşağın şiir tarzı kendine özgü karakteristik özellikler ve değerler barındırmaktadır. Şairlerinin çıkış noktaları dönemin politik ve kültürel sorunları kökenli olsa da onlar topluma hizmet amacıyla okuyucularını ve dinleyicilerini aydınlatmaya ve dönemde yaşanan problemlerle başa çıkmaya yardımcı olmayı tercih ederler. Şiir bu dönemde insan ve toplum arasındaki ilişki, doğaya karşı tutumu, bir kişinin dünya görüşünün aktarılması, genel yaşam kalıpları ile ilgilenir. Dikkatlerinin merkezinde bireyin iç dünyası, duyguları, düşünceleri, sevgisi ve nefreti vardır. Modernleşmenin devamına odaklanan şairler, modernizmin aracılık ettiği sanatın romantik fikrini ele alarak sanatta gerçekliği daha yüksek bir amaç ve daha yüksek bir anlamla donatmanın bir yolunu bulurlar.¹⁵¹

“Altmışlılar Kuşağı” ülkenin sosyal ve ideolojik hayatında önemli bir rol oynamış, Sovyet liberal entelijansiyasının düşünmeye eğilimli özel bir nesli olmuştur. Bu kuşağın temsilcilerinin asıl görevi, çiğnenmiş ahlaki temelleri yeniden canlandırmak olmuştur. Altmışlı yılların ifade ettiği değerler arasında; vicdanlı olma, asalet, hümanizm, yaratıcılık ve kendini ifade etme özgürlüğü, insan hakkı, mahremiyet, şefkat, mazlumlara ve suçsuz yere mahkûm olanlara destek olma bulunmaktadır. Yazar A.Makedonov altmışlı yıllar kuşağının genel eğilimlerini; ilki lirik alanın, düzyazının yeni katmanları sebebiyle daha da genişlemesi, ikincisi öznel olmak için duyulan büyük bir istek,

¹⁵⁰ N.Yu.Kostyurina, **İstoriya literaturı**, Uçebnoye posobiye, Komsomolsk na Amure, 2012, s. 59.

¹⁵¹ G.D.Drobinin, **İstoriya Russkoy literaturı: Andergraundnaya poeziya vtoroy polovini XX veka, Andergraund, Şestidesyatniki i ofitsialnaya poeziya**, Samara, 2019, s. 12.

üçüncüsü kendi farklılığına ve çeşitliliğine vurgu yapma faaliyeti olarak ifade etmiştir. Dolayısıyla her ne kadar şiir alanında yeni bir tavır takınıldığı, farklı bir tutum sergilendiği düşünülse de aslında bu süreçte şiir kültürüne ve mantığına derin bir saygı ve övgü söz konusu olmuştur.

Ancak kuşağın gittikçe genişleyen yaratıcılık faaliyetleri ve toplum üzerinde oluşan etkileri, yetkililerin dikkatinden kaçmamış, bu faaliyetler üzerinde daha yetkin ve etkili bir kontrol mekanizması kurma ve yaratıcılık özgürlüğü alanını daraltma girişimleri çok geçmeden başlamıştır. Örneğin uyumsuz yazar veya şairlerin Yazarlar Birliği'nden dışlanması en çok başvurulan yöntemlerden biri olmuştur. Ya da bu isimlerin yayınlarının yasaklanması ve yasaklı kitapların kütüphane gibi kamusal alanlardan toplatılması alınan önlemler arasında gösterilmektedir.¹⁵² Bu bağlamda edebiyat eleştirmeni S.Rassadin “Altmışlılar Kuşağı”nın, bazı edebi eserlerde özellikle de şiirde, birçok yönden otuzlu yılların başlarındaki “çileciliği” (asketizm) tekrarladığını vurgular.¹⁵³

Aslında partinin ve liderin öfke patlaması, B.Pasternak'ın 23 Ekim 1958'de Nobel Edebiyat Ödülü'ne layık görülmesiyle başlamıştır. Yazarların ve her düzeydeki parti yetkililerinin üyesi olduğu Yazarlar Birliği'nin bu duruma karşı çıkması sonucu, sınır dışı edilmekten korkan yazar ödülü reddeder. Gündemi meşgul eden durumdan fazlasıyla rahatsız olan ve fiziksel sağlığı konusunda da sıkıntı yaşayan B.Pasternak, 30 Mayıs 1960'ta 70 yaşındayken hayatını kaybeder. B.Pasternak, “Altmışlılar Kuşağı”na dâhil bir yazar değildir. Ancak onlar için kült bir figür görevi üstlenmiştir. Ödülle bağlantılı olarak büyük sorunlarla karşılaşması, Yazarlar Birliği'nden çıkarılması, önemli isimler tarafından dışlanması ve her şeye rağmen var olan yaratıcılığı, şairler üzerinde özellikle de Bella Ahmadulina, Yevtuşenko, A.Voznesenskiy ve B.Okucava üzerinde belirleyici

¹⁵² B.Ya.Mihaylovna, **Pokoleniye šestidesyatnikov, v obşestvennoy jizni Sovetskogo Soyuza.**

¹⁵³ S.Rassadin, **Şestidesyatniki. Knigi o molodom sovremennike**, <https://vk.com/@uslit-s-rassadin-shestidesyatniki-knigi-o-molodom-sovremennike> adresinden 07.10.2020 tarihinde alınmıştır.

bir etki yaratmıştır. Yani, B.Pasternak'ın yaratıcılığının büyü, kişiliğinin çekiciliği ve trajik kaderi, "Altmışlılar Kuşağı"nın belirledikleri yolda kararlılıkla yürümeleri yönünde itici bir güç olmuştur.¹⁵⁴

Yazarların ideolojik ve yaratıcı arayışlarının ve yeni sanatsal keşiflerinin içeriği ve yönü, çağın felaketlerinden ve dünyanın değişen resminden etkilenmekten geri kalmaz. Batı sineması Sovyet kültürünün ayrılmaz bir parçası olmuştur. Edebi arenadaki Aksyonov, Vladimov, Yevtuşenko, Voznesenskiy ve daha birçok isim Marilyn Monroe, Alain Delon, Brigitte Bardot gibi Batı sinemasının ünlü isimlerini büyük bir hayranlıkla takip etmişlerdir. Bununla birlikte E.Hemingway ve E.M.Remarque gibi ünlü yazarların savaş sonrası kayıp nesil hakkındaki kitapları "çözülme dönemi"nde Sovyet kitle bilincinin değiştirilmesi yönünde büyük önem taşımıştır. Bu bağlamda düzyazı türünde ismini duyuran Aksyonov, A.Gladilin, A.Kuznetsov gibi isimler bu eserlerden etkilenmişlerdir.¹⁵⁵ Yazar N.G. Makhinina, "Aksyonov'a göre, altmışların insanları, her şeyden önce, özleri gereği herhangi bir dogmaya karşı içsel direnişe yönelmiş sanatçılardır. Ve onların birliği, birbirlerinin yaratıcı yetkinliğinin tanınmasına dayanır."¹⁵⁶ diye yazmıştır.

1960'lı yılların ortasında efsanevi "Lenin normları"nın geri getirilmesi umudu sönmüş, var olan siyasi sistemin hümanist bir değer taşımayacağı açıkça görülmüştür. "Altmışlılar Kuşağı" için bu durum korkunç bir ahlaki sarsıntı haline dönüşmüştür. Bu durum karşısında şairlerin yaşadığı "ufuk kaybı" belirginleşmiş, okuyucu konumdan dinleyici güruha evirilen kesim yüksek sesli sözlere ve itirazlara inanmaktan vazgeçmiştir.¹⁵⁷

¹⁵⁴ İ.V.Kondakov, 2018, a.g.e.

¹⁵⁵ L.B.Brusilovskaya, "Ottepel" kak fenomen oteçestvennoy globalizatsii, s. 314-315.

¹⁵⁶ N.G.Mahinina, **Obraz pokoleniya v hudojestvenno-dokumentalnom romane V. Aksyonova "Tainstvennaya strast" (roman o šestidesyatnikah)**, Vestnik Tatarskogo gosudarstvennogo gumanitarno-pedagogičeskogo universiteta. Filologiya i kultura, 2012, No.4, UDK 82-31, s. 131.

¹⁵⁷ B.A.İrçinova, 2017, s. 8.

İdeolojik krizle bağlantılı olarak 60'ların ikinci yarısında daha etkili bir değerler sistemine ihtiyaç duyulur. Tanrı ve din konulu eserler ön plana çıkmaya başlar. Örneğin V.Solokhin eski ikonlara olan tutkunun ifade edildiği *Kara Tahtalar (Çornıye doski, 1969)* isimli kitabında, antika eşyaların koleksiyonunu yapmanın *halkın ruhunu biriktirmek* anlamına geldiğini açıklar. Bu yeni hobi tüm ülkeyi etkisi altına alır. İkonalar, çıkırıklar, çarıklar, sandıklar, at nalları ve çömlekler, her şey toplanmaya başlanır. V.Solouhin'in bizzat kendisi Tanrı arayışından bahsetmese bile çok kısa sürede köy yaşamına ilgi popüler inanç için bir tutku ile ilişkilendirilir. Böylece ilk başta aydın kesim arasında konuşulmayan devrim öncesi köy yaşantısından yola çıkan Ortodoksluk, ikonalarla ve kandillerle aydın kesimin yaşantısına dahil olur.¹⁵⁸

1970'li yıllarla birlikte bu yeni neslin bazı yazarları düşüncelerinin ve gerçeğin sanatsal ifadesi konusunda fikir değiştirir. Bu bağlamda belirleyici faktör edebi akımların, okulların ve ekollerin olağan değişimi değil, sanatçının yaratıcı bilincinin evrimi olur. Sanatçı artık eskisi kadar açık ve cesur olmak istememektedir. Bu fikir değişikliğinin sebebinin altında hem politik durum hem de kültürel kaygı yatmaktadır.

1950'li yılların ortasından itibaren özellikle de 1960'lı yıllar bilindiği üzere batı tarzı müzik kültürünün şekillenmeye başladığı dönemdir. ABD ve İngiltere'de başlayan pop müzik ve rock müzik kültürü hızlı bir şekilde günlük hayatta yer almış ve tüm dünyaya yayılmaya başlamıştır. Ancak Sovyetler Birliği bu gündemi takip etmekte biraz gecikmiştir. 1960'lı yılların ortasında popülerlik kazanan rock müzik kültürü ancak 1970'lerde Rusya'da görülmüştür. Yevtuşenko, Voznesenskiy, Ahmadulina ve Rojdestvenskiy bu açığı kapatmak ve boşluğu doldurmak için harekete geçen en önemli isimlerden olmuştur.

¹⁵⁸ P.Vanil, A.Genis, 2001, a.g.e., s. 267-268.

Rusya her ne kadar rock müzik türünü kültürüne yerleştirmek konusunda ağırdan almış olsa da kaynaklar, altmışlı yılların başlarında ülkeyi ele geçiren heyecanın sadece şairler arasında değil, müzisyenler arasında da yaygınlaştığını ve önemli isimlerin en popüler tür olan “bard”lar (avtorskaya pesnya) üzerinde çalıştığını göstermektedir. Başlarda bu tür, Sovyet toplumu tarafından resmi kültürün ikinci planına atılmıştır, ama manevi açıdan insanların ruhunda yer edecek bir güce sahip olduğu görülmüştür. Savaş yıllarındaki şarkılar bu açıdan güzel bir örnek teşkil etmektedir. Bu türün ilk örneğini M. Ançarov’un *Ressam Bir Arkadaşım Üzerine (O mayom druge-hudojnikе, 1941)* isimli eseri oluşturur. 1950’li yılların ikinci yarısından itibaren M.Ançarov, Yu.Vizbor, A.Galiç, A.Gorodnişniy, A.Dulov, Yu.Kim, N.Mateyeva, B.Okucava, A.Yakuşeva gibi ünlü isimlerin şarkıları ve diğer bardlar özellikle de gençler arasında büyük başarı elde etmiştir. Başlangıcı bu tarihler olan türün 1960-1970’lerde hızla geliştiği ve sosyal mesajını istisnasız herkesin anladığı görülmektedir.¹⁵⁹

Birçok insanın kafasındaki değişikliklerin başarılı bir şekilde uygulanması için kapalı bir toplumda, mevcut kültür içinde yeni düşünce akımları gelişmelidir. Yeni fikirlerin yer alabilmesi için, faaliyet gösterecekleri çevre için tanındık ve kabul edilebilir biçimler alması gerekir.¹⁶⁰ Bu nedenle “çözülme dönemi”nde her ne kadar merkezi güç hayatın birçok alanında etkili olmaya devam etse de aslında gerçekten Stalinist mirası eritmiş, ifade özgürlüğü ortaya çıkmış ve sosyo-politik hayatın demokratikleşmesi adımları atılmıştır. Sonuç olarak da birçok insan için daha parlak bir gelecek umudu doğmuştur.¹⁶¹

¹⁵⁹ V.N.Barakov, 1997, a.g.e., s. 12.

¹⁶⁰ D.S.Kozlov, **Naslediye ottepeli: K voprosu ob otnoşeniyah sovetskoy literaturı i obşestva vtoroy polovini 1960-x godov**, No.125, NLO1/2014
https://www.nlobooks.ru/magazines/novoe_literaturnoe_obozrenie/125_nlo_1_2014/article/10811/
adresinden 01.09.2020 tarihinde alınmıştır.

¹⁶¹ G.S.Yaneviç, V.S.Balakin, **Politiko-kulturnaya sudba “ottepeli”**, UDK 94(470.55) “19”, s. 48.

2.3.Majör Şiir (Gromkaya Lirikası)

“Çözölme dönemi” sınırları içerisinde yer alan “Altmışlılar Kuşağı” için 60’lı yılların ilk yarısında büyük salonlarda, kültür saraylarında, stadyumlarda, Moskova Politeknik Müzesinde ve Leningrad Politeknik Enstitüsünde gerçekleştirilen şiir gecelerinde şiirlerini ezbere okumak karakteristik bir özellik olmuştur.

İzabella Ahatovna Ahmadulina, Andrey Andreyeviç Voznesenskiy, Yevgeniy Aleksandroviç Yevtuşenko, Bulat Okucava ve Robert İvanoviç Rojdestvenskiy katıldıkları şiir gecelerinde yüksek sesleriyle “beylik gerçekleri” (hodyaçiye istini), dogmatizmi ve bağınazlığı terk ederek¹⁶² o dönemin en gözde faaliyeti haline gelen sahnede yüksek perdeden şiir okuma faaliyeti olan “majör şiir” tarzını oluşturmuştur. “majör şiir”i, kamuya açık sosyal mesajlar içeren ve yüksek sesle ifade edilen bir şiir türü olarak açıklamak mümkündür.

Bu yıllarda özellikle Yevtuşenko, Voznesenskiy, Ahmadulina ve Rojdestvenskiy, “büyük şairler dördlüsü” olarak Sovyet okuruyla buluşur. “Büyük dördlü”nün her bir şairi gerek belirgin kişilikleri gerekse dış görünüşleri ile çevrelerindekiyle oldukça farklıdır. Yevtuşenko’nun enerjik, zayıf ve uzun yapısı, Voznesenskiy’in zarif, iri gözleri ve bu gözlerdeki kendine güvenen bakışı, Rojdestvenskiy’in bir basketbolcu uzunluğundaki boyu ve Ahmadulina’nın egzotik güzelliğinin yanı sıra sahip olduğu eşsiz ses tonu, her bir şairin özgünlüğünün en belirgin göstergesidir.¹⁶³

Edebiyat tarihinde her dönemin, yaşanan her anın, duygu ve düşüncenin en yoğun biçimde ifade edildiği, modernliğini hiç kaybetmeyen şiirlerin mimarı şairleri tanımlamak elbette bilişsel bütünlük ve birikim ister. Sahne şiiri şairlerini ise sadece şair olarak

¹⁶² G.S.Andriyaş, 2016, a.g.e., s. 68.

¹⁶³ **Estradnaya poeziya**, Y. Yevtuşenko, A. Voznesenskiy, R. Rojdestvenskiy, B. Ahmadulina, https://studme.org/297173/literatura/estradnaya_poeziya_evtushenko_voznesenskiy_rozhdestvenskiy_ahmadulina adresinden 08.09.2020 tarihinde alınmıştır.

tanımlamak da çok kısır bir ifade şekli olabilir. Çünkü bu şairler klasik şair kalıplarından çok öte bir sanat sergilemekteydiler. Sahne şiiri şairleri, Sovyet sahne şiirinin üstlenmiş olduğu sosyal ve kültürel rolleri son derece bilinçli ve kararlı bir şekilde yerine getirmiştir. Bu isimler halkın umutlarını, özlemlerini ve ruh hallerini dile getirmekle kalmayan, sanatsal araçları ve yöntemleri geliştirmek konusunda da sonsuz gayret gösteren yenilikçi ve yaratıcı kişiliklerdir. Yevtuşenko'nun şiiri köşe yazarı tarzı gazeteciliğin yerini alır, Rojdestvenskiy ve Voznesenskiy kısmen gazetecilik alanında görev yapar, yine Voznesenskiy'in ve Ahmadulina'nın faaliyetleri çağdaş sanat olarak tanımlanabilecek olan kültürel olgunun en önemli ayağı olur.

Toplum bu şairlerin yaratıcı kişiliklerinin yanı sıra büyük bir merakla kıyafetleriyle, aksesuarlarıyla, yarattıkları skandallarla ve kişisel yaşamlarının iniş çıkışlarıyla da ilgilenir. Özellikle Yevtuşenko'nun ekoseli kostümleri, Voznesenskiy'in atkıları ve Ahmadulina'nın şapkaları göze çarpan özelliklerindendir. Dış görünüşlerinin yanı sıra hepsi sadece manevi anlamda ve etnik kökenleri açısından enternasyonal özellikler barındırmaktaydılar. Yevtuşenko'nun Ukrayna ve Letonya kökleri, Rojdestvenskiy'in Polonya kökeni, Voznesenskiy'in Gürcü ve Ahmadulina'nın baba tarafından Tatar ve anne tarafından İtalyan kökeni bu “büyük dörtlü”ye sıra dışı özellikler ve güzellikler katmaktaydı.¹⁶⁴

“Büyük dörtlü”nün şairlerinden olan Andrey Andreyeviç Voznesenskiy (1933-2010) bu dönemin keskin ve yoğun düşüncelerin ifadecisi, düzyazı, deneme, oyun ve söz yazarı, mimar ve tasarımcı kimliğiyle çok yönlü sanatsal kişiliğin simgesidir. Yüksek manevi değerleri olan, yüce gönüllü, özverili ve bütüncül insan kimliğiyle

¹⁶⁴**Estradnaya poeziya**, Y. Yevtuşenko, A. Voznesenskiy, R. Rojdestvenskiy, B. Ahmadulina, https://studme.org/297173/literatura/estradnaya_poeziya_evtushenko_voznesenskiy_rozhdestvenskiy_ahmadulina adresinden 08.09.2020 tarihinde alınmıştır.

özdeşleşen şair “*Eğer bir kişiye zarar veriyorsa, bütün ilerlemeler gericedir.*” diyerek hümanist yaklaşımını somutlaştırmıştır.¹⁶⁵

1958 yılında yapıtları yayınlanmaya başlayan şair ilk şiirlerini, kendisinin en büyük destekçisi B. Pasternak’a ithafen yazmıştır. 1960 yılında edebi çevrede oldukça ses getiren *Mozaik (Mozaika)* ve *Parabol (Parabola)* isimli iki yapıtı yayınlanır. 1964 yılında *Bariş Karşıtları (Antimiri)* isimli derlemesi okurla buluşur. Bunun dışında *Üçgen Armut (Treugolnaya gruşa, 1962)*, *Meşe Yaprağı Çello (Duboviy list violonçelnıy, 1975)*, *Vitray Ustası (Vitrajnıh del master, 1976)*, *Kendini Arama Aksiyomu (Aksioma samoiska, 1990)* gibi şiir derlemeleri öne çıkar.

Voznesenskiy 1959 yılında yazdığı ve 1962 yılında yayınlanan, modern Rus şiirinin gelişmesinin yollarını ve yönlerini belirleyen ve “*Lirik bir saldırı ol, geri çekilmek suçtur.*” diyerek giriş bölümünü sonlandırdığı *Üçgen Armut (Treugolnaya gruşa)* isimli şiir derlemesinde “*Şiirlerin bağımsız bir karakteri ve hayatı vardır.*” diyerek yaratıcılığını konuşturduğu edebi türe olan bağlılığını açıklar.

Eserlerindeki mecazlarıyla ünlü şair, bu sanatsal becerisini kullanarak insan ruhunun varlığını, Rus ve dünya kültürü koordinatlarına, evrenin ve temel parçacıkların mikro dünyasını ele alan modern düşünce döngüsüne ve tüm yerkürenin ölçeğine dönüştürür.¹⁶⁶

Robert İvanoviç Rojdestvenskiy (1932-1994)’in ilk şiirleri 1950 yılında yayınlanır. Sanatsal yaratıcılığının en parlak zamanı ise 1960’lı yıllara rastlar. Hitap yeteneği oldukça güçlü olan şair, Sovyet devlet ideolojisine sıkı sıkıya bağlıdır. Bu nedenle bu “büyük dörtlü” arasında en Sovyet şairi olanıydı denebilir. Uzun satırlar, şiir

¹⁶⁵ G.S.Andriyaş, 2016, a.g.e., s. 70-71.

¹⁶⁶ N.L.Leyderman, M.N.Lipovetski, 2003, a.g.e., s. 120.

geceledeki metinlerin grafik tasarımı ve kompozisyon düzeni şairin sanatsal yaratıcılığının en belirgin özelliklerindendir.

Rojdestvenskiy'in şiiri müzikal biçim eğilimi gösterir. 1961 yılında yazmış olduğu *Requiem* isimli poemasının sözleri müzisyen D.Kabalevskiy'in aynı isimli senfonisinde yer almıştır. Ünlü besteciler şairin şiirlerini pop yıldızlarının şarkılarına çevirmiştir. En önemlileri B.Mokrousov'un bestelediği *Oğlun İçin Üzülme... (Ne peçalsya o sine...,1966)*, O.Feltsman'ın 1967 yılında bestesini yaptığı *Muazzam Gökyüzü (Ogromnoye nebo)*, A.Babadjanyan'ın bestelediği *Düğün (Svadba, 1971)* şarkılarıdır. Bunun yanı sıra R. Rojdestvenskiy beyaz perde için de şarkılar yazmıştır. O. Feltsman'ın bestelediği *Yakayı Ele Vermeyenlerin Yeni Maceraları (Noviye priklyuçeniya neulovimih, 1967)*, Y.Ptiçkin'in bestesini yaptığı *Dünyevi Aşk (Lyubov zemnaya, 1972)* en önemli film müziklerindendir.

Mecaz anlamlar Rojdestvenskiy'in sanatında önemli bir alan kaplar. Şair metaforun bir şairin küçük dünyası olduğunu düşünür:

“Kalıplaşmış bir kaostun stereotipini kırmak önemlidir. Betona dönüşmüş bir bataklıkta uyum söz konusu değildir. Blok, devrim müziğinde uyumlu bir başlangıç aramıştır. Fakat detaylarda değil. Bir yüzde daha önemli olan nedir? Kulak mı? Göz mü? Burun mu? Kafiye'nin önemini ağır basması saçma. Bazıları, ritimleri yeni yıl ağacının dallarındaki mumlar gibi uzun satırların sonuna yerleştiriyor ve tamam, işte şiir hazır! Ben ise sadece sonu değil hepsi yoğun bir şekilde müzikal olsun diye ritmi bütün bir kıtaya yediriyorum.(...) Metaforu sanat için bir madalya olarak değil, şairin küçük dünyası olarak algılıyorum. Her büyük sanatçının metaforunda sizin de söylemeyi sevdiğiniz gibi, şiirinin tohumu, genleri bulunmaktadır.”¹⁶⁷

¹⁶⁷ A.Voznesenskiy, V.Ognev, *Dialog o poezii, Jurnal “Yunost”*, 1973, No. 9.
<https://how-much.net/publ/di/12-1-0-1122> adresinden 13.11.2010 tarihinde alınmıştır.

Retoriğe diğerk şairlerden daha fazla eğilim gösteren Rojdestvenskiy sosyalist gerçekçilik planlarına doğru yönelerek 1970’li yıllarda kendi programı olan “Belgesel Ekranı” ile eş zamanlı yürüttüğü gazetecilik faaliyetine hız vermiştir.¹⁶⁸

Şair, çevirmen, düzyazı ve film yazarı İzabella Ahatovna Ahmadulina (1937-2010)’nın yapıtları 1955 yılında yayınlanmaya başlamıştır. Ahmadulina’nın zarif şiirleri Sovyet okuyucusu için alışılmadık bir tarzdır. Karmaşık sözdizimi, sayısız arkaik kelime kullanımı, özel tonlama ve melodik tını, Ahmadulina’nın kaleminin en belirgin özelliklerindendir. Genellikle arka planda yer alan sıradan bir olay veya izlenim şiirlerinde kolaylıkla yer edinebilmiştir. Şair tanık olduğu sıradan olayları yeniden biçimlendirilmiş, sahneye uyarlanmış ve yavaş çekimde gösteriliyor izlenimi veren yeni bir durum yaratmıştır. Gerçeklik ve bu gerçekliğin şair tarafında sergilenişi arasındaki ilişki onun sanatının en belirgin özelliğı olmuştur.

Ahmadulina’nın şiirlerinin dil bilgisel özelliğı eski heceleri konuşma diliyle birleştirmesinden kaynaklanmaktadır. Bu biçim onun bireysel ideoloji stili olmuştur. Rus klasik şiir geleneğinin önemli bir özelliğı olan çapraz kafiye özelliğine sahip beş heceli yambdan oluşması Ahmadulina tarafından da uygulanan bir gelenektir.¹⁶⁹

Ahmadulina’nın şiirlerinin temasını geleneksel şiir konuları oluşturur. *Kış (Zima, 1950), Sonbahar (Osen, 1962), Tipi (Metel, 1965), Gece (Noç, 1965), Kötü İlkbahar (Plohaya vesna, 1966), Yağmur ve Bahçe (Dojd i sad, 1967),* gibi doğa konularını içeren yapıtları, *Ağustos (Avgust, 1958), Eylül (Sentyabır, 1958), Senin Evin (Tvoy dom, 1959), Veda (Proşaniye, 1960)* gibi aşk konularını içeren yapıtları örnek gösterilebilir. Yanı sıra *Sır (Tayna, 1983)* isimli derleme kitabında yer alan üçüncü göç dalgasına atıfta bulunduğu *Sokağımda, Ayak Seslerinin Duyulduğu Yıl... (Po ulitse moyey kotory god*

¹⁶⁸ B.A.İrçinova, 2017, a.g.e., s. 8.

¹⁶⁹ T.T.Davidova, İ.K.Suşilina, **Sovremenniy literaturniy protses v Rossii**, Çast II. POEZİYA <http://www.hi-edu.ru/e-books/xbook699/01/part-006.htm> adresinden 07.11.2020 tarihinde alınmıştır.

zvuçat şagi ..., 1959) isimli ünlü şiirinde olduğu gibi dostluk konusunu içeren yapıtları şairin şiir geleneğinin zeminini oluşturmuştur. O yıllarda kişisel yaşamla bağlantılı olarak aşk ve dostluk konularının terennümü diğer altmışlı kuşak mensuplarının da yabancı olmadığı ve Sovyet yetkilileri tarafından dayatılmış olan sosyal düşünceye dolaylı olarak karşı çıkmıştır. Ahmadulina ve diğer şairlerin sözcükleri sevgililerine ve arkadaşlarına karşı adanmış inançlarıyla, doğayı ve sanatı seven, tüm dayatmalara rağmen kendi entelektüel imajını oluşturan bir kesimi tasvir etmektedir.¹⁷⁰

Ahmadulina eserlerinde genellikle çağdaşına atıfta bulunur, tüm dünyayı ve hayatı savaş sonrası yaşamın halefi olarak ifade eder. Şaire göre insan hafızası zamanla zayıflasa ve savaşta ölenler zar zor hatırlansa da savaşın kendisini, ölenleri ve hatta ölümsüz insanları unutmamak gerekmektedir. Yaşam uğruna savaşa girenin, askerin ölümsüzlüğüne inanan şair, kişinin kendisini, mücadele edenlere ve hayatını feda edenlere karşı borçlu hissetmesi gerektiğini hatırlatır.¹⁷¹

Ahmadulina, Rojdestvenskiy ve Yevtuşenko'dan farklı bir lirik tarza sahipti. Şiirleri kendi konularıyla, estetik tutkularıyla, içe dönük tarzıyla ve merkeziyetçiliğiyle kaleme alınmıştır, yani aslında lirik kahramanın iç dünyasına odaklanan sosyalist ilkelere karşı çıkar. Bazen şiirleri gereksiz uzatmalarla doludur ve kibirli bir his uyandırarak bir narsisizm duygumu yaratır. Bu durumla bağlantılı olarak da şiirleri okura göre şekillenen avantajlar veya dezavantajlar olarak değişiklik gösterir.¹⁷² Bu farklılık da onun “Altmışlılar Kuşağı”nın içerisinde yer almasının en kapsamlı nedeni olarak gösterilebilir.

“Altmışlılar Kuşağı” arasında bardlarıyla ünlü Bulat Okucava (1924-1997) ülke çapında önemli bir konuma sahiptir. Ancak savaş edebiyatı kuşağına dâhil olur.

¹⁷⁰ T.T.Davidova, İ.K.Suşilina, **Sovremenniy literaturniy protses v Rossii**, Çast II. POEZİYA <http://www.hi-edu.ru/e-books/xbook699/01/part-006.htm> adresinden 07.11.2020 tarihinde alınmıştır.

¹⁷¹ M.N.Mirza, **Otrajeniye voyennoy temi v lirike poetov “şestidesyatnikov”**, UDK 821.161.1, s.149

¹⁷² T.T.Davidova, İ.K.Suşilina, **Sovremenniy literaturniy protses v Rossii**, Çast II. POEZİYA <http://www.hi-edu.ru/e-books/xbook699/01/part-006.htm> adresinden 07.11.2020 tarihinde alınmıştır.

Okucava'nın ahlaki konumu, daha hüznü ve dokunaklı insanlık fikriyle bağlantılı bir yol izlemiştir. Okucava'nın maneviyatının kaynağı insana merhamet ve yalnızlığından kurtulması için insana yardım etme gayreti gütmek olmuştur. Yalnızlık imgesi Okucava'nın lirik dünyasında insan varlığının temel kaderinin evrensel bir işareti olarak sık sık yer almış hem geçici psikolojik durumları hem de varoluşsal bir tutumu kapsamıştır. Toplumsal duygularını hararetle konuşmalar, vaazlar ve günah çıkarmalarla betimleyen “Altmışlılar Kuşağı”nın diğer şairlerinden farklı olarak Okucava, kendi toplumsal duygusunu mütevazı bir şekilde ifade etme yolunu seçmiştir. Estetik algısının merkezinde ülkü kavramı yer alır. Bu kavram somut olarak hiçbir zaman duyumsanmaz, ara sıra “umut” gibi sıradan bir sözcükle yer değiştirir. İnsanın umutsuz yaşayamayacağı, ruhun ise ülküsüz ve ışıksız var olamayacağı gibi düşünceler Okucava için değiştirilmesi imkânsız gerçekler olmuştur.

Bu açıdan Okucava “Altmışlılar Kuşağı” şairleri arasında, kahramanlarını ve tanrıçalarını yerleştirdiği kendi özel sanatsal evrenini yaratan yegâne isim olmuştur. “Altmışlılar”ın “küçük insanlar”ın dünyasına açılan lirik kahramanından farklı olarak ozan Okucava'nın şarkıcısı “küçük insanlar”ı anlatmaz, onlar açısından dünyaya bakar, şarkı söyler, evreni onların gözünden görür ve onların sesleriyle konuşur.¹⁷³

Kentsel romantizmin stilize edilmesiyle oluşan ve kitle kültürünün en popüler türlerinden olan özel lirik bir tür yaratan Okucava'nın 1970 ve 1980'li yıllardaki şiir tarzını şairin arkaik yönelimi ele geçirir. Eski yaşantının resimlenmiş sahneleri ve goblenlerin¹⁷⁴ gölgesinde romantik alanda oldukça farklı bir uygulama yolunda ilerler. 1967 yılında kaleme aldığı *Uzun Yol Şarkısı (Pesenka o dalney doroge)* ve 1973 tarihli *Savaş Tuvali (Batalnoye polotno)* isimli lirikleri bu anlatımının somut örnekleridir. Bu yıllardaki şiirlerinin genelinde şair, kahramanlarının eski moda ve rafine duygularını

¹⁷³ N.L.Leyderman, M.N.Lipovetski, 2003, a.g.e., s. 127-134.

¹⁷⁴ Resimli duvar halısı

betimlemektedir. Bu şiirlerin arkaik doğası sadece eski moda romantik değerler biçiminin muhafaza edilmeye çalışılması değil, aynı zamanda o türlerin dayanıklılığının ve sürdürülebilirliğinin inandırıcı bir göstergesi anlamına gelmektedir.¹⁷⁵

“Altmışlılar Kuşağı”nın “büyük dördlü” sünden hayata ilk veda eden Rojdestvenskiy olmuştur. Voznesenkiy ve Ahmadulina hayatlarının son anında kadar kendi tarzlarında şiir yazmayı sürdürmüşlerdir.

Sahne şiiri şairleri, sadece sanatsal araçlar ve yöntemleri geliştirmekle kalmamış aynı zamanda halkın umutlarını, özlemlerini ve ruh hallerini dile getirmişlerdir. Sovyet sahne şiirinin üstlenmiş olduğu sosyal ve kültürel roller son derece bilinçli ve kararlı bir şekilde yerine getirilmiştir. Yevtuşeko’nun şiiri köşe yazarı tarzı gazeteciliğin yerini almış, Rojdestvenskiy ve Voznesenskiy kısmen gazetecilik alanında görev yapmış, Voznesenskiy ve Ahmadulina’nın faaliyetleri çağdaş sanat olarak tanımlanabilecek olan kültürel olgunun en önemli ayağı olmuştur.

Sovyet “majör şiir” şüphesiz 20. yüzyıl Rus edebiyatında önemli bir kilometre taşını ifade eder. Sadece edebi ve kültürel yaşama değer katmamış aynı zamanda toplum üzerinde de büyük bir etki bırakmıştır.

2.4.Minör Şiir (Tihaya Lirik)

“Minör şiir” anlayışı 1960’lı yılların ikinci yarısında edebiyat sahnesine çıkar. “Altmışlılar Kuşağı”nın tabiri caizse gürültülü şiirlerine karşı bir oluşumdur. Bu yıllarda çağdaşlığın ulusal ve sosyal kaynaklarını anlama arzusu yoğunlaşır ve gerçekliğin sanatsal olarak yorumlanmasında tarihsel bir yaklaşım benimsenir. Derin düşünceler, zarafet, sessiz bir hüznün, sonsuz değişkenliği ile doğal dünyaya ve Rusya’nın ulusal

¹⁷⁵ N.L.Leyderman, M.N.Lipovetski, 2003, a.g.e., s. 138.

geçmişine sürekli atıfta bulunma, samimi bir yaşam ve bu yaşamda ideal, manevi, güven ve kısıtlama gibi romantik taleplerin ifadesi “minör şiir” faaliyetinin zeminini oluşturur.

N.Rubtsov (1936-1971), V.Sokolov (1928-1997), S.Kunyayev(1932), N.Tryapkin (1918-1999), A.Peredreyev (1934-1987), A.Jigulin (1930-2000), A.Prasolov (1930-1972), S.Çuhin (1945 – 1985) ve O.Fokina (1937) gibi isimler bu eğilimin en önemli şairleridir. Minör şiir eğiliminde yer alan isimlerin bireysel yaratıcılık karakterleri birbirlerinden oldukça farklı olmakla birlikte sosyal konumları da büyük farklılıklar gösterir. Hatta bazıları uzlaşmadan tamamen uzak ideolojik-politik platformlarda yer alır. Fakat belirli bir ahlaki ve estetik sistem doğrultusunda bir araya gelmişlerdir. Her birinin eseri ulusal toprakla, Rusya’nın kaderiyle, klasik gelenekle, köy kavramının, köylü yaşamının ve köy doğasının şiirsel algısı ve aşkla betimlenmesiyle yakından bağlantılıdır. Bu şairler bilimsel ve teknolojik devrimin, yenilikçiliğin, ilerlemenin ve batıcılığın imgesini geleneksel Rus etiketiyle, doğal, efsanevi ve destansı imgelerle, kilise ve Hristiyan öğretileriyle karşılaştırarak, şiir alanındaki denemelere karşı çıkmış, basit ve geleneksel şiir imgesinin altını çizmiştir.¹⁷⁶

Altmışlı yılların minör şiiri şairleri sosyal yenilenme hayaline karşı örgütlenen bir topluluk olmuştur. Bu akım sosyo-politik bir yenilenmeden ziyade halk kültürü kaynaklarına ahlaki ve dini bir geri dönüş fikrini barındırır. Akımın şairleri, F.Tyütçev, A.Fet ve S.Yesenin’in yolunda ve folklor geleneğinde ilerler. Minör şiir akımının önde gelen isimlerinden N.Rubtsov 1965 yılında yazdığı şiirinde şöyle der:

(...)

Kopyalamaya başlamayacağım

Tyütçev’in ve Fet’in kitabından,

Dinlemeyi bile bırakacağım

Aynı Tyütçev’i ve Fet’i

¹⁷⁶ T.T.Davidova, İ.K.Suşilina, **Sovremenniy literaturniy protses v Rossii**, Çast II. POEZİYA <http://www.hi-edu.ru/e-books/xbook699/01/part-006.htm> adresinden 07.11.2020 tarihinde alınmıştır.

Ve icat etmeyeceğim,
Kendimi, Rubtsov'u özel biri olarak
Buna inanmayı da bırakacağım
Rubtsov'un kendisine de,
Ama Tyütçev ve Fet'in
kitabının, Rubtsov'un kitabı olarak
devam etmesi için
Onların samimi sözünü arayıp bulacağım!¹⁷⁷

Minör şiir, "çözülme dönemi"nde özgürlük kategorisi gibi önemli bir kategoriye kaldırmış ve yerine çok daha dengeli bir gelenek kategorisi getirmiştir. Bu akımın şairleri vatanlarına ve doğaya aşk, Rus ataerki kültürdeki geleneklere geri dönüş gibi konuları ele almışlardır.

Temelde anavatan ve kültür sevgisinin her dönemin yazar ve şairlerinin eserlerine konu olduğu bilinmektedir. Ancak minör şiir şairleri konularını sadece bu çerçevede sınırlı tuttukları için bahsi geçen temalar üzerine kurulu eserlerinin sayıca daha fazla olduğu düşünülebilir. Bu bağlamda sadece minör şiir şairlerinin değil majör şiir şairlerinin de vatan ve kültür konularının kaynaklık ettiği eserleri bulunmaktadır. Voznesenskiy'in 1962-1963 yıllarına ait *Lonjyumo* isimli poeması:

(...)
Sevgili Rusya,
şaka yapmıyorlar.
Senin bütün acıların beni harap eder.
Rusya,
ben senin kılcal damarınım,
ben hasta olurum Rusya
sen hastalandığında.¹⁷⁸

¹⁷⁷Jizn i poeziya Nikolaya Rubtsova, Duşa hranit, Stihotvoreniya, ne vključavšiesya pri jizni poeta v sborniki, stihotvoreniya 1976-1971 gg. https://rubtsov-poetry.ru/poetry/shout_1.htm adresinden 29.10.2020 tarihinde alınmıştır.

¹⁷⁸Russkaya poeziya 1960-h godov, Andrey Voznesenskiy, Lonjyumo <https://ruthenia.ru/60s/vozes/lonzhumo.htm> adresinden 08.08.2020 tarihinde alınmıştır.

(...)

Yine aynı şekilde Yevtuşenko'nun 1955 yılında kaleme aldığı öğrettiği her şey için Rusya'ya minnettar olduğunu dile getirdiği *Sen öğrettin bana Rusya... (Rossiya, tı menya uçıla...)* isimli şiiri:

(...)

İnanıyorum ki bir Rus olarak,
emekçi bir Rus olarak yaşamak ve ölmek,
tatlı ve hüzünlü bir ödül olacak
benim için sonsuz dek.¹⁷⁹

Minör şiir akımının önde gelen şairlerinin yaşamları ve edebi yaratıcılıkları hakkında fikir sahibi olmak, bu isimlerin majör şiiri şairlerinden ayrıldıkları noktaları somutlaştırmak konusunda fayda sağlayacaktır.

Nikolay Mihayloviç Rubtsov (1936-1971)'un edebi alanda sesinin duyulması, stadyumlarda, kalabalık toplulukların önünde, yüksek sesle şiirler okuyan “Altmışlılar Kuşağı” döneminde gerçekleşmiştir. Bu dönemde stadyumlarda ve konser salonlarındaki gürültülü şiirlerin dışında farklı bir şiir akımı şekillenmeye başlar. Rusya'nın derinliği, vicdanı, tarihi ve kültürel hafızası bu akımın çıkış noktasını oluşturur. Rubtsov'un ilk şiirleri sadece aşk üzerine şekillenmiştir. Ancak erken yaşta öksüz kalması sonucu bir yetimhanede büyümüş olması, şairin sonraki şiirlerinin aşırı derecede dramatik ve ironik olmasına yol açmıştır.

Rubtsov şiirlerinde vatanına olan sevgisini sık sık vurgulamış, vatanına dini bir anlam bile yüklemiştir. *Şiirler (Lirika, 1965)*, *Tarlaların Yıldızı (Zvyozda poley, 1967)*, *Ruh Korur (Duşa hranit, 1969)*, *Çam Uğultusu (Sosen şum, 1970)* isimli şiir

¹⁷⁹ Ye.A.Yevtuşenko, **Ya Sibirskoy parodi**, İrkutsk, Vostočno-Sibirskoy pravdi, 1971, s. 68.

derlemelerinin yanı sıra *Benim Sessiz Vatanım (Tihaya maya rodina, 1964)* isimli şiiri ön plana çıkarmıştır.¹⁸⁰

(...)

Benim sessiz vatanım!

Söğütler, nehir, bülbüller...

Annem buraya gömüldü

Çocukluk yıllarımda.¹⁸¹

(...)

Rubtsov'un *Tarlaların Yıldızı (Zvyozda poley, 1967)* isimli ünlü kitabında yer alan bu şiir, insan ruhunun derin analizine odaklanarak akımın "minör şiir" ismini almasında öncü rol oynamıştır.¹⁸² Rubtsov yaşamı boyunca modern yaşamı yetersiz yansıtmakla ve yaratıcı faaliyetlerinin geçmişte kaldığı düşüncesiyle suçlanmıştır. Ancak Sovyet edebiyatı ana başvuru kaynaklarına göre onun şiirlerinin gerçekliği ve önemi, şairin, özellikle toplumsal ve kültürel birliği bir arada değerlendirmesinde yatmaktadır. Bu tutumu da şaire geniş ve derin bir modernite ile birlikte ulusal tarihin farkındalığı konumunu yaratır. Kendine özgü tarihi bir görüşü ve çağdaş bir vizyona sahip olması edebi alanda şairi bir üst konuma taşır.

Rubtsov'un popülerliği çoğunlukla şiirlerinin Rus kültürünün gelenekleriyle uyumlu şarkılarla bağlantılı olmasından kaynaklanmaktadır. A.Blok ve S.Yesenin gibi halk şarkılarını ve folkloru kullanarak, sentimentalist kentsel romantizm türünü özgür bir şekilde betimleme yolunu seçmiştir. Bu bağlamda şairin en iyi şiirleri arasında pek çoğunun tamamen şarkı türünde yazılmış olması tesadüf değildir. Kendisi de şiirlerini bir gitar veya akordeon çalarak mütevazı bir melodik tarzda seslendirmiştir.¹⁸³

¹⁸⁰ T.T.Davidova, İ.K.Suşilina, *Sovremenniy literaturniy protses v Rossii*, Çast II. POEZİYA <http://www.hi-edu.ru/e-books/xbook699/01/part-006.htm> adresinden 07.11.2020 tarihinde alınmıştır.

¹⁸¹ <https://rupoem.ru/rubcov/tixaya-moya-rodina.aspx> adresinden 23.10.2020 tarihinde alınmıştır.

¹⁸² V.N.Barakov, 1997, a.g.e., s. 20.

¹⁸³ Nikolay Mihayloviç Rubtsov (1936- 1971), s. 410.

https://www.booksite.ru/rubtsov/data/1427108_408-418.pdf adresinden 23.10.2020 tarihinde alınmıştır.

Rubtsov şiir alanında kendi yolunu ararken oldukça cesur, cüretkâr ve umursamaz bir tavır takınmıştır. Sancılı geçen edebi sürecin sonunda ebedi, dünyevi ve kozmik konular üzerine yazmaya karar vermiştir.

Vladimir Nikolayeviç Sokolov (1928-1997), ilk şiirlerini 8 yaşındayken yazmaya başlamıştır. Lise yıllarında “XX vek” (1944) ve “Na zare” (1946) isimli el yazması dergileri yayınlar. İlk şiiri *Bir Yoldaşın Anıları* (*Pamyati tovarişa*, 1948) adı altında “Komsomolskaya Pravda”da basılır. Savaşın hüküm sürdüğü yılların arka fonda yer aldığı diğer birçok esere kıyasla savaş döneminde çocukluk konulu bir eserin, Sovyetler Birliği’nin resmi bir organı olan gazetede basılmış olması yeni bir şiir kuşağının ortaya çıkışının habercisi olmuştur. V.Sokolov “Altmışlılar Kuşağı” genç şairlerinin ilk toplantılarında yer almıştır. Ancak çok göz önünde olmayı tercih etmemiştir.

Sokolov ismiyle birlikte Rus minör şiiri daha da güçlenmiştir. Şair kasıtlı olmayan ve okuyucusuyla baş başa bir konuşma içeriyormuş gibi olan şiirler yazmayı tercih etmiştir.¹⁸⁴ Eleştirmenler şairin sanatsal yaratıcılığını klasik yazar ve şairler A.Puşkin, M.Lermontov, A.Fet gibi isimlerin şiirlerinde yer alan Rus gelenekleri ile ilişkilendirmişlerdir. Bu sebeple şairin geliştirdiği şiirsel ekole “minör şiir akımı” adı verilmiştir.

İlk kitabı *Yolda Sabah* (*Utro v puti*) 1953 yılında okurla buluşmuştur. Şairin çok sayıdaki şiirinin temasını doğduğu, büyüdüğü ve ayrılmasına rağmen 1980’lerin ortalarına kadar sık sık gidip geldiği memleketi Lihoslavl şehri ve buraya gelip giderken bulunduğu Tver toprakları oluşturmaktadır. Örneğin; *İstasyonda* (*Na stantsii*, 1950), *Memlekette Akşam* (*Veçer na Rodine*, 1951), *Kenar* (*Okraina*, 1953), *Yaşadığım En İyi*

¹⁸⁴B.Lukyançuk, “**Tihaya Lirika**” poeta Viladimira Sokolova

<http://www.marie-olshansky.ru/ct/vsokolov1.shtml> adresinden 23.10.2020 tarihinde alınmıştır.

Yıllar (Luçşiyeye godı ya projil, 1972), Lokomotifler Hala Bir Yerlerde Uğulduyordu (Yişo gudeli gte-ta parovozi, 1984).

Anatoliy Viladimiroviç Jigulin (1930-2000) 1970’li yılların minör şiir akımının önde gelen isimlerinden olmuştur. Erken yaşta şiir yazmaya başlayan şairin yerel basındaki ilk yayını 1949 yılında gerçekleştirmiştir. Aynı yıl, Voronej Ormancılık Enstitüsünde (Voronejskiy lesotekniçeskiy institut) henüz birinci sınıftayken, anti-Stalinist yeraltı örgütü olan “Komünist Gençlik Partisi” (Komunističeskaya partiya molodojı, KPM)ne katıldığı için tutuklanarak halk düşmanı ilan edilmiştir. Hapishanelerde ve çalışma kamplarında geçirdiği sürede yaşamış olduğu oldukça zor ve kötü deneyimlere rağmen, şair, yaratıcılıktaki gençlik hayallerini gerçekleştirmek için insanlık onurunu, yeteneğini, iyiliğe ve adalete olan inancını korumayı başarmıştır.¹⁸⁵

Jigulin’in liriği kendi duygusal ve yaşam deneyimlerinin bir sonucudur. Sanatsal yaratıcılığında Orta Rusya’nın yani Kuzey-Doğu Sibirya doğası ve çalışma kamplarındaki hayat önemli parametreleri oluşturur. Acı dolu mısralarında bile şairin pozitif bir yaklaşım ile kötü kaderin üstesinden gelme çabası ön plana çıkar. Düşüncelerini sürekli geliştirerek kişisel deneyimini maksimum doğrulukta ve netlikte ifade eder. Jigulin çalışmalarında not defterlerinden ve şiirlerinin nihai halinden faydalanır. Bu şekilde tekrar eden döngü sayesinde eser bir bütünlük ve olgunluk kazanır. Jigulin’in şiiri dilin sadeliği ve netliğine, doğaya yakınlığa ve hayatta kalan birçok kişinin deneyiminin ahlaki ve insani konumuna inanır.

1959 yılında *Memleketimin Işıkları (Ogni moyego goroda)* isimli ilk derlemesi Voronej’de yayınlanmıştır. 1962 yılında Sovyet Yazarlar Birliğine kabul edilen şair, bu derlemenin ardından 1963 yılında *Raylar (Relsı)* isimli şiir derlemesini okurla buluşturmuştur. Ardından sırasıyla; *Bellek (Pamyat, 1964)*, *Seçilmiş Şiirler (İzbrannaya*

¹⁸⁵V.V.Kolobov, **Pisatel’skiy dnevnik A.V. Jigulina v istoriko-literaturno kontekste**, ISSN 2413-6859. Vestnik TGU, vıpusk 4 (4), 2015,29-34, s. 29.

lirika, 1965), *Kutup Çiçekleri (Polyarniye tsveti, 1966)*, *Şeffaf Günler (Prozračniye dni, 1970)*, *Solovki Martısı (Solovetskaya çayka, 1979)*, *Kızıl Kartopu-Siyah Kartopu (Kalina krasnaya-kalina çyornaya, 1979)*, *Hayat, Beklenmedik Mutluluk (Jizn, neçayannaya radost, 1980)*, *Sonsuzluk Umuduyla (V nadejde veçnoy, 1983)*, *Yanmış Defter (Sgorevşaya tetrad, 1987)* isimli eserleri yayınlanmıştır.

Jigulin'in en ünlü kitabı Sibirya-Kolıma macerasını anlattığı *Kara Taşlar (Çyornıye kamni, 1988)* isimli otobiyografik eseridir. Hapishanede ve çalışma kamplarında geçirdiği zor zamanların ardından özgürlüğüne kavuşan şair, hayatının en önemli anlarını ve olayları kaydettiği bir günlük tutmaya başlar. Daha sonra bu günlükler yaklaşık otuz yıl sonra *Kara Taşlar* isimli öyküsüne kaynak oluşturur. Bu bağlamda eser totaliter Stalinist rejimin korkunç suçlarına tanıklık eden birinin ağzından ülkenin trajik tarihi hakkındaki gerçeği anlatan tarihi bir belge niteliği taşır. 1960'lı yılların başında konu bağlamında odak noktasının savaş ve sürgün olduğu şiirlerin şairi olarak edebi yaşama adım atan şair, lirik öznellik sınırlarının ötesine geçmemiştir.¹⁸⁶

Ülkedeki siyasi değişimler birçok Rus yazar ve şairin kaderinde olduğu gibi, Nikolay İvanoviç Tryapkin (1918-1999)'in de sanatsal yaratıcılığında belirgin bir rol oynar. Tryapkin, lirik kahramanının yaşadığı manevi ıstırapı, gerilimi ve dehşeti aktardığı savaş hakkında yazdığı şiirlerle adından söz ettirmiştir. Büyük Anavatan Savaşı sonrasında ilk şiirleri ortaya çıkan şair tarzının canlılığıyla, şiirsel özgünlüğüyle ve Rus halk dilinin köklerine olan gerçek yakınlığıyla, okurun ve eleştirmenlerin dikkatini üzerinde toplamıştır.

Destanlar, şarkılar, koşmalar (çastuşka), atasözleri ve esprili söylemler (pribautka) şairin sanatsal yaratıcılığının temelini oluşturur. Kırsal alan ve doğa teması Tryapkin'in

¹⁸⁶ V.N.Barakov, 1997, a.g.e., s. 52.

çalışmalarının merkezinde yer alır. Şiirleriyle okura Rus köyünü, yaşam tarzını ve dilini anlatması sebebiyle köy şiiri şairi olarak anılmıştır.

Tryapkin'in eserleri 1953 yılından itibaren yayınlanmaya başlamıştır; *İlk Karık* (*Pervaya borozda*, 1953), *Beyaz Gece* (*Belaya noç*, 1956), *İlahiler* (*Raspevi*, 1958). Şiirlerinde hüznü ve sağduyulu güzellikleriyle Rus doğasını dokunaklı bir şekilde çizen şairin *Kazlar-Kuğular* (*Gusi-lebedi*, 1971), *Zlatoust* (1971), *Anız* (*Jniva*, 1974), *Akşam Canı* (*Veçerniy zvon*, 1975), *Buyruk* (*Zapoved*, 1976) isimli eserleri bu çerçeveye yerleşir. Şairin ilk dönem şiirleri ile ikinci dönem şiirlerinin temaları arasında farklılıklar bulunmaktadır. İlk dönemdeki şiirleri tamamen anavatana, doğaya, çocukluk anılarına, Rusya kırsalına ve köylü yaşamına atıfta bulunmaktadır. İkinci dönem şiirleri köyün ve şehrin iç içe geçmiş temaları, Büyük Anavatan Savaşı'nın zor dönemleri de dâhil olmak üzere ulusal tarihin motifleri ile ifade edilebilir.¹⁸⁷ Şair sadece anavatan, doğa ve köy temalarını yazmakla kalmamış aynı zamanda uzay, evrenin varlığı, dünya siyaseti ve tarih felsefesi gibi sorunlara da eğilmiştir. Ana temalara daha insani ve daha sıcak notalar ekleyerek o yılların şiirlerinde gündem olan yüksek sesi de gözle görülür şekilde yumuşatmıştır.

Aleksey Timofeyeviç Prasolov (1930-1972) 60'lı yıllarda oldukça ciddi ve düşünceli bir yapıyla 19. ve 20. yüzyılların en önemli şairleriyle ve Rus şiirinin en güzel örnekleriyle ilgilenmiştir. A.Puşkin, F.Tyütçev, A.Blok ve N.Zabolotskiy gibi isimler şiirinin takip ettiği yolu oluşturur. Şiirsel olgunluğu şair 33 yaşındayken oluşmuştur. 1963 yılında otuzdan fazla şiir yazmıştır. A.Prasolov A.Tvardovski sayesinde geniş okur kitlelerine ulaşmayı başarmış, aynı yıl "Noviy mir" dergisinin 8. sayısında şiirleri basılmıştır. Şair yaşamı boyunca *Gündüz ve Gece* (*Den i Noç*, 1966), *Şiirler* (*Lirika*,

¹⁸⁷ T.A.Pavlova, **Sbornik N. İ. Tryapkina "Skrip moyey kolibeli" kak poetičeskaya kniga**, Vestnik TvGU. Seriya "Filologiya". 2015. № 1. s. 335-340.

1966), *Dip ve Zirve (Zemlya i zenit, 1968)* ve *Senin Adına (Vo tvoye imya, 1971)* isimli dört derleme kaleme almıştır.

Minör şiir akımının şiirlerinde genellikle maddesel dünyanın betimi yer alırken, Prasofov'un şiirleri varlığın anlamını aramaya ve insan ruhunu anlamlandırmaya yöneliktir. Bu açıdan şair her ne kadar fazlaca eleştirilse de çizgisini bozmamıştır. Şiirinin yapısı zıtlıklar üzerine kurulmuş olma özelliği taşımakla birlikte, bu zıtlıklar durağan zıtlıklardır, eylemsizdir. Yani şair şiirin seslerini vermez, siyah beyaz grafikte organik olarak birleşen insan düşüncelerinin diyalektiğine bağlı kalır.¹⁸⁸

Kendi şiirsel yolunu çizmeyi başaramayan Rus şairler arasında Sergey Valentinoviç Çuhin (1945 - 1985) en yetenekli ve duygusal şairlerden biri olmuştur. 60'lı yılların ikinci yarısında, minör şiir akımının en parlak döneminde yazmaya başlar. S.Çuhin'in şiiri her şeyden önce güzel manzaralar, günlük yaşam sahneleri ve bazen de felsefi derslerden oluşmuştur ve köy onun için temel yaşam ve ahlaki dönüm noktasıdır.

Çuhin yıkıcı ve devrimci bir sanatçı kişiliğe sahip olmamıştır. Aksine yaptığı her işe, her şiirine bir ruh verir, buna rağmen maneviyat konusunda oldukça kaygısız bir tutumla yazar. Çuhin'in şiiri konu ve üslup açısından minör şiir akımı temalarının çok ötesine geçmez. Belirli çerçeveleri olan, keskin sınırlı şiir tarzlarından ayrılır. Bunun yanı sıra konuşma dilini ustaca kullanması ve dizelerindeki intizam çok dikkate değer bir özellik olmuştur. *Konuk Odası (Gornitsa, 1968)*, *İstirahat Günleri (Dni pokoya, 1973)*, *Ayrılık Sisi (Dım razluki, 1974)*, *Sonbahar Göçü (Osenniy perelyot, 1979)*, *Sıfır Saat (Nol časov, 1980)*, *Şiirler (Stihotvoreniya, 1982)* eserleriyle ünlü şairin yaratıcı kimliğinin N.Rubtsov'un şiirlerinin etkisi altında şekillendiği kaynaklarda yer almaktadır.

1960-1970'li yılların “köy nesri” ile paralellik gösteren minör şiir eğiliminin, “toprak şiiri” (poçvennaya poeziya) ve “slavofil şiir” (slavyanofilskaya poeziya) gibi

¹⁸⁸ V.N.Barakov, 1997, a.g.e., s. 39.

isimlerle karakterize edildiği görülmüştür.¹⁸⁹ Çünkü bu akımın şairlerinin şiirlerinde betimlenen vatan, doğa, gelenekler ve ataerkil toplum gibi konular aslında köy nesri yazarlarının edebi tarzıyla ve konularıyla yakından ilişkilidir. Bu anlayışta Rus klasik yazılı edebiyat geleneklerine ve folklor geleneğine karşı çıkılmaz. Halkın şiirsel yaratıcılığı klasik edebiyatın temelinde yatmaktadır. “Modern çağın minör şiiri” şairleri Rus klasik şiir geleneklerine koşulsuz şartsız bağlı kalmış, bu bağlamda 1960’lı yılların sonunda “köy şairleri” ismi altında birleşmişlerdir. Burada kastedilmek istenen bu oluşumun hem kökenlerine hem de doğa ve köy hayatına bağlılıkla birlikte A Koltsov ve N.Nekrasov’dan, S.Yesenin ve A.Tvardovskiy’e kadar belirli bir geleneksel tercih alanının oluştuğudur. Sonuç olarak köy şairleri ile şehir şairlerinin dâhil olduğu bir terim ortaya çıkmış olur. Fakat bu isimler, doğal dünya ile ilk ilgilenenler gibidir, yüksek tonlardan ve eleji tını eğiliminden kaçınırlar, basit seslerin ve göze batmayan kelimelerin, dahası şiirsel sadeliğin peşinden giderler.¹⁹⁰

Slav ve dünya mitolojisine dönük çalışmalar yapan şairler için folklor ve mitoloji sadece bir yapı malzemesinden ibaret olmamış, aynı zamanda dünya görüşlerinin önemli bir parçası haline gelmiştir. Folkloru ve halk ideallerini yeniden kurma, onların şiirinin ulusallığını ifade eder. Yaratıcılıkları şarkı, mitoloji, koşma, destan, menkıbe gibi farklı folklorik geleneklerden ortaya çıkar. Fakat en belirgin türler, şarkılar ve eleji türü olmuştur. Aşk ve aile konularını bir sır ve gizemli bir tutum olarak ifade ederler. Bu açıdan ailenin dünyevi yaşamda en önemli değer olduğu Ortodoks geleneğinin yankılarını görmek mümkündür. Anahtar figür “anne”dir. Anne imgesi “toprak şiirleri”nin temel ve duygusal yoğunluklarından biridir, daha geniş anlamda, yetimlik güdüsü ile doğrudan bağlantılıdır.¹⁹¹

¹⁸⁹ D.Balan, “Tihaya”, “Poçvennaya” i “Slavyanofilskaya” Poeziya, s. 126.

¹⁹⁰ V.N.Barakov, 1997, a.g.e., s. 21.

¹⁹¹ a.g.e., 1997, s. 118.

Bunun yanı sıra benlikte biriken ve derinleşenleri arama hem dışa dönük rahatlığın hem de tutkulu bir düşüncenin kendini derinleştirmesi ve daha fazla konsantrasyon arayışı devam etmiştir. İçsel konuşma eylemi V.Sokolov, G.Semyonov, N.Rubtsov ve A.Jigulin gibi isimlerle çeşitlenmiş ve herhangi bir güzelleştirme yapılmadan zihnin bütün gerçekliğiyle, kişilik hakkıyla gerçekleşen bir konuşma olarak okura yansıtılmıştır.¹⁹²

Eleştirmen A.Mihaylov'a göre "şiiirdeki ulusal geleneklere karşı artan ilgi iki nedenle açıklanır; birincisi, onlarca yıllık ve hatta yüzyılların deneyimiyle elde edilen değişmez bir estetik değerler biçimi arzusu; ikincisi, yetenek tarafından desteklenmeyen iddialı "yeniliklere" tepkidir."¹⁹³

Sovyet tarihçi A.V.Şubin, Sovyet gençlerinin alt kültürlerindeki protesto eğilimlerine değindiği eserinde, "Altmışlılar Kuşağı"nın "politikacılar" ve "şairler" olmak üzere iki gruba bölünmüş olduğundan bahseder. Araştırmacıya göre politikacılar, "Mayakovskiy Meydanı"nda insanları bir tür muhalefet hareketine dönüştürmek amacıyla kıyasıya ses yükselttiler, gerçek manadaki "şairler" ise saf sanatla uğraşmayı tercih ettiler. Popülaritesi, "majör şiiir" şairlerinin popülaritesinden daha düşük olmayan "minör şiiir" şairlerinin hangi düşünce doğrultusunda hareket ettikleri bilinmemekle birlikte, eserlerinin Rus edebiyat mirasına büyük katkı sağladığını söylemek mümkündür.

¹⁹² A.Makedonov, **Sverşeniya i kanunı, o poetike russkoy sovetskoy liriki 1930-1970 h godov**, Leningrad: Sovetski pisatel, 1985, s. 236.

¹⁹³ **Poezo sfera, Poeti o narodnosti poezii**,Çast tretya, <https://poezosfera.ru/poety-o-narodnosti-poezii-chast-tret.html> adresinden 03.09.2020 tarihinde alınmıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YEVGENİ ALEKSANDROVİÇ YEVTUŞENKO

3.1.Yevtuşenko'nun Yaşamı (1932-2017) ve Yaratıcılığı

Kimim Ben?

*Ben, SSCB'den bir Romalı
Evet, öyle, sadece Antik Roma'dan değilim,
Ne bir kılıcım var ne de kalkanım,
Ne senatoya girmek gibi bir arzum,
Ne de bir atım,
Yok, eski dostlarım da onlarsız
Sanki yok bütün yaşamım.
Hepsi öldü.
Ve ceza olarak sanki bir ben hayattayım.
Ye. Yevtuşenko, Aralık 2010*

Sanat yaşamı boyunca, edebiyatın siyaset ve ideoloji için değil, estetik kaygılar ve sanat için yapılması gerektiğine vurgu yapan, Stalin sonrası dönemde sahneye çıkan “Altmışlılar Kuşağı” yazar ve şairlerinin en önemli temsilcilerinden biri Ukrayna asıllı Yevgeniy Aleksandroviç Yevtuşenko, 18 Temmuz 1932’de İrkutsk bölgesinin Nijneudinsk şehrinde Zima Kavşağı’nda dünyaya gelmiştir. Babası Aleksandr Rudolfoviç Gangnus (1910–1976) jeolog ve amatör bir şairdir. Yevtuşenko’nun dünya tarihinde yer alan ilginç olaylarla tanışması, hayali bir dünyada yaşadığını düşündüğü babası sayesinde gerçekleşir. Şair bu durumdan *Erken Yazılmış Bir Biyografi* (*Prejdevremennaya avtobiografiya*, 1998) isimli eserinde “Babam çok okumuş bir adamdı, tarihe de çok meraklıydı, henüz anlattıklarını anlayacak kadar büyük olmamama rağmen bana saatlerce Babil’in düşüşünü, İspanyol Engizisyonu’nu,¹⁹⁴ Güllerin

¹⁹⁴ İspanya’nın dini birliği için bir tehdit unsuru olarak görülen Müslümanların ve Yahudilerin Katolikliğe döndürülmesinin hedeflendiği bir yargılama ve cezalandırma işlevidir. Aragon Kralı II. Fernando ve Kastilya Kraliçesi I. Isabel tarafından 27 Eylül 1480’de İşbiliye’de kurulmuştur. (Kaynak: Kılıç, A., İspanyol Engizisyonu ve Müslümanlar. DOI: dx.doi.org/10.12658/human.society.6.11.M0147, İnsan ve Toplum, 6 (1), 2016)

Savaşı'nı¹⁹⁵ ve Sessiz William'ı¹⁹⁶ anlatırdı.” şeklinde bahseder. Şair, babası sayesinde okuma yazma öğrenmiştir. Okumaya küçük yaştan itibaren çok düşkün olan Yevtuşenko, sadece Rus şair ve yazarların değil G.Boccaccio (1313-1375), M.Cervantes (1547-1616), G.Flaubert (1821-1880) gibi dünyaca ünlü yazarların eserlerini henüz altı yaşında olmasına rağmen neredeyse ezberlemiştir. Bununla ilgili olarak şair kendini şöyle anlatır:

“Babamın sayesinde daha yaşımlı altı olmasına rağmen okuyup yazabiliyordum. Sekiz yaşında ise ayırım yapmaksızın, Dumas, Flaubert, Schiller, Balzac, Dante, Maupassant, Tolstoy, Baccaccio, Shakespeare, Gaydar, London, Cervantes ve Wells gibi yazarları su gibi içiyordum. Kafamın içi hayal bile edilemeyecek derecede karıştı. Etrafımdaki hiçbir şeyi ve hiçbir kimseyi fark etmeden hayali bir dünyada yaşadım.”¹⁹⁷

Kendisi de amatör şiirler yazan baba A.Gangnus tam bir şiir tutkunudur ve düzenlenen şiir gecelerine oğluyla birlikte katılır. Yevtuşenko'nun sanatsal kişiliği, şiir gecelerinde A.Ahmatova, B.Pasternak, A.Tvardovskiy gibi isimlerle ve şiirleriyle tanışmasıyla şekillenmeye başlamıştır.

Annesi Zinaida Yermolayevna Yevtuşenko (1910–2002) jeolog, şarkıcı, oyuncu ve Rusya Sovyet Federe Sosyalist Cumhuriyeti¹⁹⁸ üyelerindendir.¹⁹⁹ 1938-1941 yılları arasında Moskova Stanislavskiy Tiyatrosu'nda solistlik yapmış aynı zamanda da bir jeolog olarak mesleğine devam etmiştir. Yevtuşenko'ya tiyatro sanatı ve müzik sevgisini

¹⁹⁵ Güllerin Savaşı İngiliz tarihinde 1455-1485 yılları arasında Tudor Hanedanlığından önce yaşanan bir dizi iç savaştır. İngiliz tahtı için Lancaster ve York Hanedanları arasında geçen savaşlar, Lancaster'ın kırmızı gülü ve York'un beyaz gülü temsil etmesiyle bu ismi almıştır.

¹⁹⁶ Sessiz William ya da Oranj Prensi ve Nassau Kontu I. William (1533- 1584). Hollanda'da İspanya Kralına karşı çıkan bir isyanın lideri ve Bağımsız Birleşik Eyaletler Cumhuriyeti'nin kurucusudur. Hollanda'nın, askeri olayların ve dini düşmanlıkların etkisi altında farklı kuzey ve güney eyaletlerine bölündüğünü görünce kendisini ülkenin birliği davasına adan.

¹⁹⁷ Ye.A. evtuşenko, **Volçiy pasport, Prejdevremennaya avtobiografiya**, Moskva, Vagrius, 1998, s. 60.

¹⁹⁸ RSFSR (Rossiyskaya Sovetskaya Federativnaya Stsialistiçeskaya Respublika)-Geçici Hükümet'in devrilmesiyle birlikte 25 Ekim 1917'de kurulan, Sovyetler Birliği'nin kurucu cumhuriyetidir. 1917 Ekim Devrimi ile 1922'de SSCB'nin oluşumu arasında varlık sürdürmüştür. 1922'de Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin kurulmasından sonra ve 1991'e kadar, RSFSR, SSCB içinde egemen bir birlik cumhuriyeti olarak kalmıştır.

¹⁹⁹ **Biografiya russkogo poeta Yevgeniya Aleksandroviça Yevtuşenko!**

<http://www.evtushenko.net/bio.html> adresinden 18.11.2020 tarihinde alınmıştır.

aşıl原因 anne, oğluyla birlikte sık sık oyunlara ve konserlere gitmiş, bunun yanı sıra evlerine de oyuncularını davet etmiştir. Böylece şairin estetik zevklerinin küçük yaştan itibaren oğullarının yeteneğine inanan ve deneyimlerine değer veren anne Z.Yevtuşenko ile baba A.Gangnus'un etkisi altında şekillendiğini, şiir yazma ve sahneye çıkma faaliyetlerinin daha o zamandan hayatının merkezine oturmuş olduğunu anlamak güç değildir. Şairin kendisi de gerek gelecekteki sanatsal kariyerinde gerekse de kişiliğinde temellenen anne ve babasının bazı özelliklerinin onda birleştiğini

“Çocukluğumdan beri bana kitap aşkı aşıladığı için babama, bana toprak ve çalışma sevgisi aşıladığı için ise anneme minnettarım. Sanırım hayatımın sonuna kadar yarı entelektüel yarı köylü olarak kalacağım.”²⁰⁰

şeklinde ifade ederek annesinin Sibiry'a'da doğduğunun ve babası gibi okumuş olmadığını, ancak toprak işlerinden çok iyi anladığının vurgusunu yapmıştır. Devamında ise miras aldığı bu özelliklerin kendisinde yaratmasını öngördüğü kazanımlarından bahsetmiştir:

Entelektüel olmanın beni kısıtlayabileceğinin farkındayım. Ama köylü olmanın beni entelektüelliğin yakışsız bir biçiminden, züppelikten koruyacağına eminim.”²⁰¹

Erken yaşta okumayı öğrenmesiyle kendi hayal dünyasına çekilen şair, çevresindeki her şeye karşı ilgisini kaybetmiştir. Öyle ki anne ve babasının aralarının açıldığını bile fark etmez. Onları psikolojik olarak birbirlerinin tamamen zıttı olarak tanımlamasına ve ailenin dağılmasını aslında beklenen bir son olarak düşünmesine rağmen, Yevtuşenko için zor yaşantının başlamış olduğu kuşkusuzdur. Jeoloji Enstitüsünde daha öğrenciyken tanışan ve 1920 yılından beri birlikte olan anne ve babası 1943 yılında ayrılır. Baba A.Gangnus yeni eşi ile Kazakistan'da hayatını sürdürür. Anne

²⁰⁰ Ye.A.Yevtuşenko, 1998, a.g.e., s. 59.

²⁰¹ a.g.e., s. 59.

Z.Yevtuşenko ise jeolog olarak çalıştığı işini tamamen bırakarak birliklere moral konserleri vermek için cepheye gider. Küçük Yevgeniy (Jenya) bu dönemde anneannesi Mariya İosifovna Bayskovskaya'nın gözetiminde kalır. Çocukluk eğitiminin sonu ve ilk gençlik eğitiminin bir kısmı kontrolsüz bir biçimde, sokaklarda gerçekleşen Yevtuşenko, küfretmeyi, sigara içmeyi, kavga etmeyi, hiç kimseden ve hiçbir şeyden korkmamayı öğrenir.²⁰² Annesinin dönüşü ise 1944 yılının Aralık ayını bulur. Şair bu dönemde yaşadıklarını 1955 yılında kaleme aldığı *Büyükanne* şiirinde dile getirir:

(...)

Hatırladım, yıllarca zihnimde olanları,
evde bir beklentiyle nasıl yaşadığımızı,
1941 yılının tipilerinin nasıl aştığını
küçük Zima Kavşağı'nın üzerinden.
O günlerde, kalın şilteler arasında,
donuyordum, maraş otu tütürerek kuyruklarda.
Savaş vardı.

Annem cepheydi.

Biz büyükannemle yaşıyorduk, tek başımıza.²⁰³

(...)

Zima'da ilk eğitimini görmeye devam eden geleceğin güçlü kaleminin, ilerleyen günlerde okuldaki başarısı düşmeye başlar. Bu duruma çeşitli davranış problemleri eklenir. Yevgeniy Yevtuşenko, şairin babasının soyadını taşıdığı henüz annesinin soyadını almadığı dönemde bir olay gerçekleşir. Bir gün beden eğitimi dersinin hocası Yevgeniy Gangnus'un en iyi arkadaşını yanına çağırır. Alman asıllı bir çocukla arkadaşlık yaptığı için onu suçlayıcı ifadelerde bulunur. Jenya'nın anneannesi duruma müdahale eder ancak bu olayla birlikte şairin soy isminin ilerleyen zamanlarda çok daha ciddi problemler yaşanmasına sebep olacağı öngörülür. Bunun üzerine 1944 yılında şairin

²⁰² Ye.A.Yevtuşenko, 1998, a.g.e., s. 59.

²⁰³ Ye.A.Yevtuşenko, **Şosse Entuziastov**, Babuşka Moskovskiy raboçiy, 1956, s. 36-37.

soyadı annesininki ile değiştirilir.²⁰⁴ Dönemin Sovyet yasalarına göre, geleceğin ünlü şairinin 12 yaşını tamamlaması durumunda soyadını değiştirmesi mümkün olmayacağı için şairin doğum tarihinde de kasıtlı bir değişiklik yapılmış ve 1932 olan doğum tarihi 1933 olarak kayıtlara geçmiştir.

Cepheden döndükten sonra bir süre daha sahnelerde solistlik yapan anne Yevtuşenko daha sonra şarkıcılığı bırakarak tiyatro yönetiminde sıradan bir işle meşgul olur. Ardından 1977 yılında emekli olana kadar Sovyet Turne ve Konser Derneği²⁰⁵ ile Moskova Filarmoni Orkestrasında çocuk müzik çalışmaları yönetmeni olarak görev yapmaya başlar.²⁰⁶ Annesinin dönüşüyle birlikte eğitimine Moskova’da devam eden Yevtuşenko bir süre sokaklarda eğitim görmenin vermiş olduğu başıboşluk hissinin okul sıralarında yok olmasından hiç hoşlanmaz. Hemen hemen her derste başarısız olduğunu ve hep kötü notlar aldığını söyleyen şair, dilbilgisi derslerinde de oldukça vasat bir öğrenci olduğunu itiraf etmiştir. Ancak beynini kullanmayı, çok çalışmaya ve her şeyi sorgusuz kabul etmeye tercih ettiğini kendi kaleminden dökülen “Neredeyse hatasız yazardım ve kuralları bilmeden doğru bir biçimde yazıyorsam, dilbilgisi kurallarını ezberlemek anlamsız gelirdi.”²⁰⁷ sözleriyle ifade etmiştir. Bu doğrultuda da ödev yapmak yerine annesinden gizli şiir yazmak, şair için kendi yaşam alanını yarattığı çok daha cezbedici bir faaliyet olmuştur.

Annesi her ne kadar oğlunun yazar ve şair kimliğinin şekillenmesinde önemli bir rol oynamış olsa da Yevtuşenko’nun şair olmasını istememiştir. *Erken Yazılmış Bir Biyografi (Prejdevremennaya avtobiografiya, 1998)* eserinde şair bu durumu şöyle açıklar:

²⁰⁴ V.Bogdanova, **Yevgeniy Yevtuşenko i Bella Ahmadulina. Odn tainstvennaya strast**, Moskva, 2017, Algoritim, s. 19-21.

²⁰⁵ **Vsesoyuznoye gastroino-kontsertnoye obyedineniye (1957-1964)**-Kültür Bakanlığı çerçevesinde faaliyet gösteren, Sovyet döneminin sanatsal ve yaratıcı organizasyonu.

²⁰⁶ **Biografiya russkogo poeta Yevgeniya Aleksandroviça Yevtuşenko!**
<http://www.evtushenko.net/bio.html> adresinden 18.11.2020 tarihinde alınmıştır.

²⁰⁷ Ye.A.Yevtuşenko, 1998, a.g.e., s. 69.

“Annem şair olmamı istemiyordu.

Şiiri anlamadığından değil, bir şeyi kesin olarak bildiği içindi: Şair güvencesiz, talihsiz, kederli ve acı çeken biriydi. Neredeyse Rus şairlerinin tümünün trajik bir kaderi vardı: Puşkin ve Lermontov düelloda öldürülmüşlerdi, deliler gibi çalışan Blok’un yaşamı aslında bir intihardı, Yesenin kendini asmış, Mayakovskiy kendini vurmuştu. Annem bana hiç söylememişti ama çok sayıda şairin de Stalin’in toplama kamplarında öldüğünü biliyor olmalıydı. Bütün bunlar benim şairlik geleceğimden endişe duymasına, şiirlerimin bulunduğu defterleri yırtmasına ve kendi deyimiyle, daha ciddi bir şeyle uğraşmam için beni ikna etmesine neden oluyordu.”²⁰⁸

Şair bütün bu düşüncelere rağmen inatla şiir yazmaya devam etmiş, şiir yazdıkça da okulla olan bağlantısı kopmaya başlamıştır. On beş yaşına geldiğinde okuldan atılmış, annesiyle düşünceleri ters düşmüş ve o hırsla kaçarak Kazakistan’a babasının yanına gitmiştir. Babası o sıralarda jeolojik kazı yapan bir grubun başındadır. Yevtuşenko da bu araştırma grubuna işçi olarak katılır. Babası onu grup liderinin oğlu ayrıcalığından muaf tutmuş, görev dağılımı konusunda diğer çalışanlardan ayırt etmemiş, çalıştığı kadar para kazanması konusunda da teşvik etmiştir. Bu serüven ona titizlikten vazgeçmek, cesur olmak, bilinmeyenin içine gözü kapalı dalmak gibi bir dizi kazanım sağladıysa da şairin asıl öğrendiği, insanoğluna inanmak ve güvenmekten asla vazgeçmemek²⁰⁹ olmuştur.

Kazakistan’da edindiği tecrübeler ve kazandığı parayla Moskova’ya annesinin yanına dönen şairin ilk işi bir daktilo almak olur. Okul gibi bir mecburiyeti de olmadığı için yoğun bir biçimde şiir yazmaya koyulur. Yazdığı onlarca şiirin hiçbirisi bir yayınevi tarafından kabul edilmeyen şairin ilk şiiri 1949 yılında “Sovetskiy sport” isimli gazetede yayınlanır. Şair burada tanıştığı gazeteci ve şair N.Tarasov ile onun arkadaşı jeofizikçi

²⁰⁸ Ye.A.Yevtuşenko, 1998, a.g.e., s. 64.

²⁰⁹ Ye.A.Yevtuşenko, **Volçiy pasport, Prejdevremennaya avtobiografiya**, 2015, İzdatelstvo Kolibri, <https://www.litmir.me/br/?b=153652&p=1> adresinden 18.11.2020 tarihinde alınmıştır.

aynı zamanda edebiyat eleştirmeni V.Barlas'ın yaşamının biçimlenmesinde büyük rolü olduğundan hemen her sohbetinde ve basılan her derlemesinde bahseder:

“1949 yılında, Sovetskiy Sport gazetesinde gazeteci ve şair Nikolay Tarasov'la tanışmak benim için bir başka şanstı. Kendisi sadece ilk şiirlerimi basmakla kalmadı, aynı zamanda hangi dizenin iyi, hangi dizenin kötü olduğunu ve nedenini sabırlı bir biçimde açıklayarak benimle uzun saatler boyunca oturdu. Arkadaşları, önceleri jeofizikçi olarak görev yapan ama şimdilerde edebiyat eleştirmeni olan V.Barlas ve haftalık dergi Futbol-hokkey'in editörü gazeteci L.Filatov da kütüphanelerinde yer alan nadir bulunan derlemeleri okumam için vererek bana şiir alanında çok şey öğretti.”²¹⁰

Şairin ilk dönem şiirleri genel olarak şairin varlığını kanıtlamaya çalıştığı günlük ve oldukça genel konulardan oluşmaktadır. Özellikle de futbol, basketbol, voleybol, dağcılık, boks, kürek gibi spor faaliyetleri şairin yeteneğini sergilemek zorunda olduğu motifler içerisinde yer almıştır. Spor ilk şiirlerinin konusu olmakla birlikte aynı zamanda Yevtuşenko'nun yaşamının önemli bir parçasıdır. Bir şairin en büyük tutkusunun şiir olduğu düşünülebilir ancak Yevtuşenko için futbol da bir o kadar önemlidir. Hayatında edebiyat ve futbolun yerinin her zaman başka olduğunu vurgulayan şair, başarılı bir futbolcu olmanın kıyısından döndüğünü ifade etmiştir. İlk şiirinin basıma kabul edildiği dönemde şair aynı zamanda neredeyse profesyonel bir oyuncu seviyesinde futbolla ilgilenmektedir. Yevtuşenko edebi arenada yer almaya başladığı dönemde kazandığı ilk parayla bir arkadaşını da yanına alarak kutlama yapmaya gider. Sabaha doğru sarhoş bir şekilde ve mide bulantısıyla eve dönen şair, aynı gün ünlü bir antrenörün takımı için seçeceği futbolcu denemelerine katılacağını unutmuştur. Randevusu aklına geldiğinde, seçmelerin yapılacağı stadyuma gider ancak sarhoşluğun etkisiyle performansını sergileyemez üstelik küçük bir çocuk olarak bu kadar fazla alkol almış olmasından dolayı

²¹⁰Ye.A.Yevtuşenko, **Volçiy pasport, Prejdevremennaya avtobiografiya**, 2015, İzdatelstvo Kolibri, <https://www.litmir.me/br/?b=153652&p=1> adresinden 18.11.2020 tarihinde alınmıştır.

ayıplanır. Yevtuşenko'nun kendi deyimiyle futbol oyunculuğunun utanç verici sonu böyle olmuştur.²¹¹ Futbolun kendisine çok şey öğrettiğini her fırsatta dile getiren şair, her ne kadar şiir üzerine yoğunlaşmış olsa da şiir ve futbol arasında da bir kıyaslamada bulunmaktan ve futbol hakkındaki düşüncelerini tüm şeffaflığıyla aktarmaktan çekinmez:

“Futbolda çoğu şey daha kolaydır. Eğer bir gol atarsan, somut bir kanıt vardır elinde-top ağıdardır. Karşı çıkılmaz bir gerçek. (Hakemler kabul etmeyebilir, evet, ama bu bir istisnadır.) Ama eğer şiirsel bir gol atarsan, buna karşı binlerce hakemin düdüğünün bu hedefi geçersiz ilan ettiği duyulur ve bir şey kanıtlamak imkânsızdır.

Ve çoğu kez kale direğinin yanından geçen şutlar resmi olarak gol ilan edilir.

Spor, bütün entrikalara ve pislığe rağmen, edebiyattan daha temizdir.

Ve bazen, futbolcu olmadığımı çok üzüliyorum.”²¹²

2009 yılında yayınlanan *Futboliyatım (Moya futboliada²¹³)* isimli kitabı, şairin, ilk şiirlerinin konu bağlamında etkisini sürdürdüğünün bunun yanı sıra diğer tutkusu olan futbolun da hayatında var olmaya devam ettiğinin bir göstergesidir. 1969 yılından itibaren 40 yıl boyunca üzerinde çalıştığı eseri şairin futbola olan sevgisini, 20. yüzyılın 1950 ve 1960'lı yılların ünlü futbolcuları bağlamında okura ulaştırdığının ifadesidir. 1960'lı ve 1970'li yıllar ile 2000'li yılları karşılaştıran şair, futbol ve futbolcu terimlerinin son zamanlarda oyun ve oyuncu kalıplarının dışına çıkarak tamamen maddi kaygılarla yerine getirildiğine vurgu yapar. Onun gözünde futbol hissiz bir eyleme, futbolcu ise bir iş

²¹¹Ye.A.Yevtuşenko, **Volçiy pasport, Prejdevremennaya avtobiografiya**, 2015, İzdatelstvo Kolibri, <https://www.litmir.me/br/?b=153652&p=1> adresinden 18.11.2020 tarihinde alınmıştır.

²¹²Ye.A.Yevtuşenko, 1998, a.g.e., s. 66.

²¹³Eserin ismini “Futbolculuk Kariyerim” olarak da çevirmek mümkündür. Şair burada şiirlerinin karakteristik bir özelliği olan neolojizmden yararlanarak yeni bir kelime türetmiştir. Rusça 'da yer alan олимпиада (olimpiyat, olimpiyat oyunları), универсиада (üniversite oyunları) gibi uluslararası anlamlara sahip kelimelerden yola çıkarak, kendi yaşamında önemli olan bir kelimeyi son ekle öznelletmiştir.

adamına dönüşmüştür. Kendi dönemindeki gerçek oyunu, o zamanın futbol sahasındaki özgürlük ve yetenekli futbolcular ile karakterize eder.²¹⁴

Henüz 17 yaşında olan şairin şiirleri 1952 yılına kadar düzenli olarak “Sovetskiy Sport” ve “Trud” gibi çeşitli gazete ve dergilerde yayınlanmaya devam eder. Ancak yayın organlarının şiirlerinde Stalin’den bahsetmesi yönündeki direktifleriyle ve hatta şairin yazmadığı dizelerin şiirlerine eklenmesiyle Yevtuşenko’da şair-şiir aidiyet duygusunun yitirmeye başlandığının sinyalleri verilir. 1951 yılından itibaren 1957 yılına kadar eğitim göreceği ve V.Dudintsev’in *Yalnız Ekmekle Yaşanmaz (Ne hlebom yedinum, 1957)* isimli romanını desteklemesi sebebiyle kaydının silinmesiyle oradaki eğitim hayatı son bulacak olan M. Gorki Edebiyat Enstitüsü’nde öğretim faaliyetlerine katılmaya başlar.²¹⁵ 1952 yılında en genç üye olarak SSCB Yazarlar Birliği’ne kabul edilen şair aynı yıl ilk şiir kitabı olan *Geleceğin Kâşifleri (Razvedçiki gryaduşego)* yayınlanır. Şair artık kendi deyimiyle gerçeklikten uzak ve çarpıcı imgelerle dolu, basında iyi karşılanan ancak okurun elini bile sürmediği şiir anlayışıyla, belirli bir monotonlukta şiirler yazmaktadır. Bu durumun farkına, girdiği bir kitapçada raflar dolusu kitabının hiç eksilmediğini ve genç bir adamın kendi kitabının birkaç sayfasını çevirip, yerine geri bıraktığını görünce varır:

“Bu beni yıktı.

Eve dönerek kitabı yeniden okudum ve kimsenin buna ihtiyacı olmadığını birden son derece net bir şekilde anladım.

Güzel kafiyelerin ve çarpıcı imgelerin, kıvrımlarla sadece boşluğu bezemeleri kimin umurunda? Bütün biçimci arayışlar bir araçtan bir amaca dönüşmüyorsa ne değeri olur ki?”²¹⁶

²¹⁴Veçerniy Saransk, **Yevgeni Yevtuşenko: “Ya bıl vlyubçiv, ya bıl vyubçiv!”**, 2009 <http://www.vsar.ru/2009/08/evtushenko-o-sebe/> adresinden 21.11.2020 tarihinde alınmıştır.

²¹⁵A.Belousenko, **Yevgeniy Aleksandroviç Yevtuşenko**, Elektronnaya biblioteka http://www.belousenko.com/wr_Evtushenko.htm adresinden 21.11.2020 tarihinde alınmıştır.

²¹⁶Ye.A.Yevtuşenko, 1998, a.g.e., s. 74.

Bu andan itibaren Yevtuşenko tüm yazdıklarından daha değişik şeyler yazmak için ilk adımı atar. Şairin şiir konularını bundan böyle gerçek yaşam oluşturacaktır. Yaşanan duygusal hesaplaşmaya ek olarak, 5 Mart 1953'te hayatını kaybeden Stalin'in cenazesine giden şairin tanık olduğu manzara, kendi deyimiyle hayatının ve şiirinin dönüm noktası olur. O gün yaşanan insan seli ve ezilerek feci şekilde kaybedilen hayatlar, Yevtuşenko'nun cenazeyi görmeden evine dönmesine sebep olur. Şair, olan biten her şeyin tek sorumlusunun Stalin olduğu, görülmesi ve idrak edilmesi gerekenin yalnızca bu olduğu kanısına varır.²¹⁷ Bu bağlamda manevi yaşam açısından zor zamanlar geçiren ülkesi için sadece özel günlerin ve maddesel nesnelerin konu edildiği eserlerin yazılmasını kendince ahlaksızlık olarak nitelendirir. Yeniden kuruluş, savaş yılları, zaferler, yenilgiler, aşk, sevgi, insanların acıları ve hüznüleri, dahası tarihe ve gerçek yaşama ait her motif, o andan itibaren hayatının sonuna kadar şiirlerinde kullanacağı temalar olarak sanat sınırlarına dâhil olur. Ayrıca şairin manevi huzuru için içsel muhasebesi sonucunda aldığı karar, bilinç ve kasıt dışı faydalı bir eylemi de beraberinde getirecektir. Çünkü yeni ve sosyalist bir toplumun inşasında içsel özellikleri yakalamayı başarabilen bir eser, pek tabii daha üst seviyede tutulacaktır.²¹⁸ Sonraki yıllarda kendisine yöneltilen, "Gerçek bir şair nasıl olunur?" sorusuna verdiği yanıt bahsi geçen durumla yakından bağlantılı olur. Yevtuşenko'ya göre gerçek bir şair olmak için kişide beş niteliğin olması gereklidir. Bunlar; vicdan, akıl, cesaret, şiir sevgisi ve iyi şiir yazma becerisidir. İyi şiir yazmaktan kasıt gündemin içerisinde ve halkla olan bağlarını koparmamaktır. Şiir, bilinen bir tabirle, insanların öz-bilincidir. İnsanlar kendilerini anlamak için şairlerini yaratırlar.²¹⁹

²¹⁷ Ye.A.Yevtuşenko, **Volçiy pasport, Prejdevremennaya avtobiografiya**, 2015, İzdatelstvo Kolibri, <https://www.litmir.me/br/?b=153652&p=1> adresinden 18.11.2020 tarihinde alınmıştır.

²¹⁸ Ye.A.Yevtuşenko, **İzbranniye proizvedeniya v dvuh tomah, Tom perviy, 1952-1965 STİHOTVORENİYA İ POEMI**, Moskva, Hudojestvennaya literatura, 1980.

²¹⁹ a.g.e., 1980.

Şiir, edebi arenadaki göz kamaştırıcı konumuna rağmen veya özellikle bu sebepten dolayı 20. yüzyılın başlarında ideoloji çerçevesinde şekillenen çeşitli sansür uygulamalarından nasibini almış ve bir süre üstü örtülü beklemek durumunda kalmıştır. Ancak 1950'lerin ortası ve 1960'larla birlikte uzun zamandır görülmemiş lirik yükseliş kendini göstermeye başlar. Yevtuşenko “çözülme dönemi”nin ilk lirik şairi olarak şiiri yeniden toplumsal yaşama dâhil etmiştir. Bu dönemde *Zima Kavşağı (Stantsiya Zima, 1955)* *Üçüncü Kar (Tretiy sneg, 1955)*, *Meraklıların Yolu (Şosse entuziastov, 1956)*, *Vaat (Obeşaniye, 1957)* isimli bir dizi şiir derlemesi yayınlar ve şöyle bir açıklamada bulunur:

“Dürüst olmak gerekirse, şimdi mütevazıymışım gibi davranmak istemiyorum, en nihayetinde herkes kendi değerini bilmeli. Kaçıncı sınıf şair olursam olayım birinci sınıf, ikinci sınıf ya da üçüncü sınıf, tarih benden tek bir şeyi almayacaktır: Savaş sonrası ilk on yılda insanların şiire olan ilgisini canlandıran bendim.”²²⁰

Yevtuşenko’nun 20.yüzyılın ikinci yarısından sonra kaleme aldığı derlemelerle birlikte “altmışlılar” fikrinin tohumları da atılmış olur. “Çözülme dönemi”nin en dikkat çeken faaliyetlerinden biri, okur kitlesinin dinleyici kitlesine evrilmesidir. Politeknik Müzesi’nde şiir gecelerinin düzenlenmesi ile “sahne şiiri” terimi edebi arenada kendini gösterir. Şair sahneler çıkarak şiirlerini yüksek sesle kalabalık gruplara okumaya başlar. Meydanlarda, stadyumlarda ve sokaklarda yılda sayısı bazen üç yüz veya dört yüzü bulan toplantılarda şiirlerini okumaktadır. O dönemde herhangi bir caddede ilerlerken, bir yolun halk tarafından kapatıldığını görmek orada şairin şiirsel ezgilerinin duyulması anlamına gelmektedir. 1960’lı yılların ortalarında bu oluşum artık küresel ölçekte rüştünü ispat etmiştir. Şair, medeni mizacı ve yaşama dokunma yeteneği sayesinde yavaş yavaş okuyucuların ilgisinin merkezine yerleşir.²²¹ Edebiyat eleştirmeni, gazeteci ve yazar

²²⁰ D.Gordon, *Gero smutnogo vremeni, Yevgeni Yevtuşenko: “Jeleznıy Feliks v pıl podvalov tıçotsya. Ya etomu nemnoječko pomog...”* https://www.gordon.com.ua/books/heroes/yevtushenko/view_print/ adresinden 01.12.2020 tarihinde alınmıştır.

²²¹ Ye.Sidorov, *Golosom vremeni (Zametki o poezii Yevgeniya Yevtuşenko)*, Yevtuşenko, Ye. A., Sobraniye soçineniy v tryoh tomah, Tom 1, M: Hudojestvennaya literatura, 1983.

L. Anniskiy (1934-2019) Yevtuşenko'nun şiir geceleri hakkında “popülerlikleri kısmen dönemlerinin teknik imkânlarıyla da alakalı olmak üzere ne Puşkin ne Mayakovskiy ne de Yesenin, hiçbiri bu Sibiryalı genç adam kadar çok sayıda okuru ve dinleyiciyi bir araya toplayamadı.”²²² demiştir. Yine kendisinin şahit olduğu bir olaydan ise şu şekilde bahseder: “1964 yılında bir yabancı, Yevtuşenko'nun tıp enstitüsünde gerçekleşen şiir gecesine katıldı ve ne gördüğünü şöyle ifade etmeye çalıştı: *Tıka basa dolu bir salon, uzun kollu ve zayıf bir şairin jestleri, somnambulist*²²³ *bir ses tonu ve alev alev yanan mavi gözler.* Yabancı tüm bunların ne anlama geldiğini anlamaya çalıştı ve ardından *Onu doğal bir fenomen olarak seviyorum*, cümlesiyle ifadesini sonlandırdı.”²²⁴

Edebiyat tarihi ana başvuru kaynakları incelendiğinde, şair ve halk arasındaki yakın ilişkinin yüksek sesle ifadesinin Dekabristlerle başladığı düşünülebilir. Dekabrist hareketi veya fikri, gerçekçi A. Puşkin ve M. Lermontov gibi yazar ve şairler ile saygın edebiyat eleştirmeni V. Belinskiy gibi, yazarlar hakkındaki eleştirileri muazzam etkilere sahip olan isimlerle desteklenmiş, Sovyet rejimi sırasında da V. Mayakovskiy ile devam etmiştir. Modern zamana doğru ilerledikçe akımlar ve düşünceler yer değiştirmiş ancak edebi türlerin özellikle de şiirin merkezinde yer alan temel konular zaman ve uzam sınırlarından ayrı tutulmuştur. “Çözülme dönemi”nde birey, halk, yurttaşlık konulu şiir geleneğini devralan Yevtuşenko'nun bu zaman dilimine ait şiirleri, genellikle geçmişin siyasi adaletsizliklerini ve ortak yaşanan duyguların gerçekliğini yansıtır. Stalin'in diktatörlüğü sırasında meydana gelen suçlara ve halkın yaşadığı dehşete atıfta bulunur, edebiyatta var olmayan bir kavram olan bireye odaklanır ve Stalin sonrası dönemin siyasi ve sosyal gerçeklerine değinir. Bu bağlamda Stalinizmin ideolojik ve ahlaki varsayımlarına karşı bir mücadelenin öyküsü olarak nitelendirilebilir. Ayrıca şairin sanatsal yaratıcılığının, yaklaşık olarak 1830'dan 1880'e kadar uzanan bir edebiyat

²²² L. Anniskiy, **Yevgeniy Yevtuşenko, stihotvoreniya proza**, Moskva, 2016, s. 5.

²²³ Uyurgezerlik hali, uykulu hal.

²²⁴ L. Anniskiy, 2016, a.g.e., s. 5.

hareketi olan, sosyal bilinç çerçevesindeki “narodnost (milliyet)” kavramını da yansıttığı düşünülebilir.²²⁵

Yevtuşenko ilk zamanlarda bu toplantıları yalnız düzenlemiştir. Daha sonra 1954’te Ahmadulina şaire eşlik eder. Ardından Voznesenskiy ve Rojdestvenskiy şiirleriyle, Okucava ise şarkılarıyla şairin yanında yer alarak kendilerini yüksek sesle ifade etme deneyimine girerler. Okucava 1961’de Yevtuşenko’ya ithafen gündemi oluşturan sahne şiirinin popülerliğine atıfta bulunarak *Yaşlı Laternacının Şarkısı* (*Pesenka starogo şarmanşika*) isimli bir şarkı yazar:

(...)

Şarlatan laterna
Ne kadar da tatlı şarkı söylüyorsun!
Şarlatan laterna
Beni nereye çağırıyorsun?²²⁶

(...)

Genç şairler yaptıkları her şeyde bir ilki oluşturmayı başarmışlardır; fikirleri en ilerici, sözcükleri ise en cüretkârdır. Yevtuşenko’nun sahnesini izleyen ve tabiri caizse büyülenen Batılı bir gazeteci, şairin geçici hükümete başkanlık edebileceğini bile dile getirmiştir. Özünde bir devrimci ve reformcu karaktere sahip olmayan Yevtuşenko, slogan gerektiren bir çağın ardından yürümeyi ve alt tonda verilen emirler yerine yüksek tonda çağrıları dinleyen kalabalık topluluklarla²²⁷ yoluna devam etmeyi tercih etmiştir.

Genç şairler geleneği inkâr etmemişler, ancak yeniliğin, yenilenmenin ve dünyanın radikal bir biçimde yeniden örgütlenmesini onaylamışlardır. Lirik sözlerinde atalet, dar kafalılık, muhafazakârlık reddedilir, özgürlük, bilimsel ve teknolojik devrim, ilerleme, geleceğe inanç yüceltilir. Bununla birlikte geleneksel ritmi bozarak, şiir sistemini yenilemeyi, yani klasik ve şiirsel bir ifadenin, ağlamaya ve çağrıya

²²⁵ A.K.Safarik, *A Literature of Conscience: Yevtushenko’s Post-Stalin Poetry*, Canada, 2008, s. 21.

²²⁶ http://www.bokudjava.ru/P_32.html adresinden 19.01.2021 tarihinde alınmıştır.

²²⁷ P.Vanil, A.Genis, 2001, a.g.e., s. 34.

dönüştürülmesini sağlamışlardır. Şiirleri genellikle günün konusuyla ilgili kamusal skeçleri andırır tarzda ifade bulur.

Yeni kuşak şairleri insanlığı harika, olağanüstü bir varlık olarak betimlerler ve mümkün olan her şekilde her bireyin büyüklüğünü ve özgünlüğünü vurgularlar. Sahne ile seyirci arasında karşı konulamaz bir boşluk yoktur onların görüşünde, “biz” kelimesiyle kendilerini izleyicilerle birleştirirler. Onlara göre yaşamın dönüşümü, şiirsel yaratıcılığın temel amacıdır ve şairin kendisi bir peygamber, bir öğretmen değil, herkesle aynı, belki biraz daha yetenekli, sadece herkesin düşündüğünü dile getirendir.²²⁸ Bu bağlamda genç şairler, bir şairin kitlelerin ruh halinin, fikirlerinin ve arzularının bir temsilcisi olduğunu savunmuşlardır. Dolayısıyla her birinin insanlara söyleyecek bir şeyleri vardır ve lirik kahramanda dinleyicilerin her biri kendinden bir şeyler bulur. Yevtuşenko 1957 yılında yayınlanan *En İyileri Bir Neslin (Luçşiye iz pokoleniya)* isimli şiiriyle “Altmışlılar Kuşağı” kavramını yüksek sesle ilan edilmiştir:

En iyileri bir neslin,
çiçeklenin
solmayın!
Fethinizin
felaketlerini görmeyin!
Farklı olaylar olacak
güçlü olun ve dost kalın.
Çünkü siz en iyilersiniz
dayanmak zorundasınız.
Şarkı söylenecek size,
güneşten gözünüz kamaşacak,
Fakat hem sıkıntılar olacak
hem de acılar...
Cesaretinizi kutsayın!
kutsayın savaşınızı!

²²⁸ Poeziya 60-h godov https://reader.lecta.rosuchebnik.ru/demo/8309-65/data/Chapter_33.xhtml adresinden 12.12.2020 tarihinde alınmıştır.

Taarruzunuza beni de alın
hiçbir şeye sitem etmeyin.
En iyileri bir neslin,
Beni de borazancı olarak alın!
Hücum borusu çalacağım ben,
tek bir nota değiştirmeden,
ama eğer nefesim yetmezse,
borazanı tüfekle değiştireceğim.
Ölürsem bile eğer, bırakın
neredeyse hiçbir şey yapmadan,
Sert dudaklarınız dokunacak alnıma...²²⁹

85 yıllık yaşamına dört evlilik sığdıracak olan Yevtuşenko bu dönemde ilk evliliğini gerçekleştirir. İlk eşi, sahne arkadaşı Ahmadulina'dır. 1957-1960 yılları arasında evli kalmışlardır. Özellikle Ahmadulina ile yaşadığı büyük aşkı konu alan erken dönem şiirleri, sonsuz bir bağlılık, iki farklı ruhun tek bedende bütünleşmesi, sevginin uçsuz bucaksızlığı ile doludur. Çok büyük bir aşk yaşamışlar ve ayrıldıkları dönem şair için hayatının en zor zamanlarından biri olmuştur. Çünkü ilişkilerinin sonunu getiren olayın altında bizzat kendisinin imzası vardır. Bir çocukları olacağını öğrenen Yevtuşenko, kendilerinin hala çocuk olduğunu, böyle bir sorumluluğa gerek olmadığını söyleyerek bebeği aldırması yönünde Ahmadulina'ya baskı yapmıştır. Yazar S.Volkov ile yaptığı röportajda şair bu durumu şöyle hatırlar:

“Hayatımda çok büyük bir hata yaptım, çok büyük bir hata. Bir bebek bekliyorduk, ama biz kendimiz hala çocuktuk. Biliyor musunuz, bir şekilde anlamadım bile. Bebeğimizin olmaması için onu zorladığımdan değil, hayır. Daha sonra doktor muhtemelen bir daha çocuğu olmayacağını söylediğinde korktum. Bu benim için Tanrı'nın bir cezasıydı. Sonra bir kız çocuğu evlat edinmiş olduğunu öğrendim. Ama kendi çocuğu olduğunda... Biliyor musunuz, dini ritüellere

²²⁹ Ye.A.Yevtuşenko, **İzbranniye proizvedeniya v dvuh tomah, Tom perviy, 1952-1965 STIHOTVORENİYA İ POEMI**, Moskva, Hudojestvennaya literatura, 1980, s. 137.

inanmamama rağmen, şükrettim, böyle bir gûnahtan ruhumu arındırdığı için Tanrı'ya çok teşekkür ettim! Çünkü hiçbir şey bir aşk çocuğundan daha iyi değildir. Bu çocuklar tamamen farklı oluyorlar. Ben ise bencildim. Ondan ayrıldım...”²³⁰

Ahmadulina beklemediği bir tepkiyle karşılaşınca istenmeyen bir bebeği dünyaya getirmenin anlamsızlığı konusunda ikna olur ve gebeliğini sonlandırır. Gebeliğin sonlanmış olması zaten evliliğin de miadını doldurduğunu gösterir. Şair çiftin evliliği düzeltilemez bir hal alır. Ayrı evlerde yaşamaya başlarlar. İlişkilerini toparlamak için çok çaba sarf ederler ancak bu mümkün olmaz ve kısa süre zarfında boşanırlar. Ahmadulina bir süreliğine Moskova'dan ayrılır, şiir gecelerinin düzenlenmesiyle birlikte kendini daha iyi ifade etmeye başlayan ve sanatının en verimli dönemini yaşayan Yevtuşenko ise yeni hayatına alışma sürecini hızlandırmak için başkalarına ihtiyaç duyar ve zamanının çoğunu şair arkadaşı M.Lukonin'in evinde geçirmeye başlar. Günlük yaşamlarına dâhil olduğu çiftin iyi veya kötü hemen her anına da tanıklık eder. Bir gün eşi Galina Lukonina Sokol ile şiddetli bir tartışma yaşayan M.Lukonin, eşine tokat atar. Yevtuşenko'nun da şahit olduğu bu olayın aslında ilk olmadığı öğrenilir. Kısa bir süre sonra tekrarlanan durum G.Lukonina'nın hastaneye gitmesini gerektirecek kadar dehşet verici boyutta yaşanmıştır. Tedavi sürecinde kendisine Yevtuşenko eşlik eder. Biten bir evlilik yeni bir yaklaşmayı beraberinde getirmektedir. O günden sonra, yaklaşık 12 yıllık bir arkadaşlık aşka dönüşmüş olur. Şair ve G.Lukonina 1961 yılında evlenir. Evlendikleri dönem “Altmışlılar Kuşağı” şairlerinin yaratıcı kariyerinin en parlak dönemini oluşturmaktadır. Her hafta büyük bir izleyici kitlesi karşısında sahneye çıkan şair aynı zamanda 1960'lı yılların başından itibaren yurtdışı seyahatlerine giderek uluslararası başarılarla da imza atmaya başlar. Ancak bir süre sonra ülkesine çağrılan şairin 1963'ten 1965'e kadar Sovyetler Birliği'nden ayrılması yasaklanır.

²³⁰ S.M.Volkov, *Dialogi s Yevgeniyem Yevtuşenko*, Moskva, 2018, Litagent, s. 53.

Yevtuşenko'nun ünü ve iş yoğunluğu arttıkça eşi ile fikir çatışmaları da aynı oranda artmaya başlar. Çiftin tartışmaları, Sokol'un biyolojik sebeplerden dolayı çocuğunun olmayacağını öğrendikten sonra daha çok şiddetlenir. 1968 yılında Yevtuşenko her zamanki gibi bir iş gezisine çıkar ve eve döndüğünde eşiyle birlikte bir erkek bebek onu karşılar. Evliliğini kurtarmak isteyen Sokol bir bebek evlat edinmiştir.²³¹ Şair ilk eşi Ahmadulina'nın trajik hamileliğini düşünerek, karısına karşı gelmez ve çocuğu nüfusuna geçirir. Babalık görevini layıkıyla yerine getiren şair, eşi ile arasını düzeltme konusunda aynı başarıyı yakalayamaz ve bir süre sonra evliliklerini sonlandırma kararı alırlar. Eşini sevmesine rağmen arkadaşının karşısında duyduğu suçluluk duygusu ve yaşadığı vicdan muhasebesi evliliği boyunca şairin yakasını bırakmaz. Hatta daha sonra bu evliliği ve ikinci eşi hakkında "İkinci kez evlendiğim için asla pişman olmadım ama bir arkadaşımı yaraladığım için pişman oldum ve hala da pişmanım."²³² şeklinde bir açıklama yapar. Oğlu Pyotr Yevgeniyeviç Yevtuşenko (1967-2014) ile bağıını koparmayan şair hiçbir zaman ondan yardımını ve desteğini esirgemez. Pyotr daha sonra ünlü bir ressam olur. Ancak henüz 47 yaşındayken bir akıl hastanesinde trajik bir biçimde hayatı son bulur.²³³

Aynı dönemde Yevtuşenko, *Elma (Yabloko)*, 1960), *El sallayış (Vzmah ruki)*, 1962) ve *Şefkat (Nejnost)*, 1962) isimli şiir derlemelerinin altına imzasını atar. Özellikle 1961 yılında kaleme aldığı *Babiy Yar* isimli şiiri Yahudilik ve antisemitizm probleminin nabzını tutan bir şiir olarak şairin dünya çapında ün kazanmasına vesile olur. Şiir dünyanın hemen hemen bütün dillerine çevrilmiştir. Yahudilere karşı tavrın medeniyetin mihenk taşı haline geldiği Batı dünyası özellikle çok etkilenmiştir. Şair çok sayıda ülke

²³¹ A.Sayed-Şah, *Nepokorennaya jena*, <https://story.ru/istorii-znamenitostej/muzhchina-zhenshchina/nepokorennaya-zhena/> adresinden 19.01.2021 tarihinde alınmıştır.

²³² V.Bogdanova, 2017, a.g.e., s. 150.

²³³ **Yevgeniy Yevtuşenko tayno pohoronil sina** <https://showbiz.net/2015/10/evgeniy-evtushenko-tayno-pohoronil-syna.html> adresinden 22.02.2021 tarihinde alınmıştır.

gezmesine, ABD’de, İngiltere’de, Fransa’da ve birçok ülkede şiirler okumasına rağmen, sadece *Babiy Yar* şiirinin yayınlandığı 1961 yılında bir anda gündeme oturur ve sadece bir günde tüm dünyanın tanıdığı bir isim haline gelir.²³⁴ 13 Nisan 1962 tarihinde “Time” dergisinin kapağında yer alması bunun en somut göstergesidir.²³⁵

1962 yılında Stalin’in na’sının mozoleden taşınması ile kişi kültünün ifşa edildiği dönemde, Kruşçev’in talimatıyla Pravda gazetesinde yayınlanan *Stalin’in Mirasçıları (Nasledniki Stalina)* isimli şiirini kaleme alır. Siyasi çevrede şimşekleri üzerine çeken bu çalışma Yevtuşenko’nun Stalin’in ölümüyle birlikte bir nevi siyasi direniş olarak addedilen neo-Stalinizm²³⁶ ışığında politik konularda şiirler yazdığının en cesur örnekleri arasında yerini alır. Bunun ilk somut göstergesi 1965 yılında *Bratsk HES (Bratskaya GES)* isimli poemasının yayınlanmasıdır. Rusya’nın geçmişine, şimdisine ve kısmen geleceğine dair görüşlerini betimlediği *Bratsk HES (Bratskaya GES)* isimli poema Rus hayatından, Rusya tarihinden bir fotoğraf koleksiyonudur. 20. yüzyılın ikinci yarısında, oldukça gergin bir dönemde kaleme alınan eserde, Mısır Piramidi ile Bratsk Hidroelektrik Santrali arasında geçen bir diyaloga yer verilmiştir. Piramit, şüpheliğin ve modası geçmişliğin somut bir göstergesidir. Bu gösterge komünist bir anlayışın ortaya çıkabileceğine inanmamaktadır. Şair Bratsk Hidroelektrik Santrali’nin, Mısır Piramidine bir cevap olduğunu, bu anıtın kardeşlik ve özgürlük anıtı²³⁷ olduğunu vurguladığı poeması ile ülkesi ve insanlık için duyduğu kaygıyı dile getirmiştir. Poemanın ilk satırı “Rusya’da şair, bir şairden daha fazlasıdır” dizesi şairin yaratıcılığının bir manifestosu ve sanat hayatına yerleşen bir slogan haline dönüşür. Çalışmamızın 3.4. Yevtuşenko’nun Erken Dönem Poemaları başlıklı bölümünde yapıt daha detaylı incelenecektir.

²³⁴P.Vanil, A.Genis, 2001, a.g.e., s. 33.

²³⁵ <http://content.time.com/time/covers/0,16641,19620413,00.html> adresinden 22.01.2021 tarihinde alınmıştır.

²³⁶ **Kulturologiya, Etapı i osnovniye tendentsii razvitiya rossiyskoy kultury (Çast II)**, Kazan, 2013

²³⁷ **Yevgeniy Yevtuşenko “Bratskaya GES”, 1965 god**, Sto lektsiy s Dmitriyem Bikovi, Vıpusk No. 66 https://tvrain.ru/lite/teleshov/sto_lektzij_s_dmitriem_bykovym/bratskaya_ges_bykov-426936/ adresinden 22.01.2021 tarihinde alınmıştır.

1968 yılında 20 Ağustos'u 21'ine bağlayan gece, aralarında Sovyetler Birliğinin de bulunduğu Varşova Paktı üyeleri Çekoslovakya'yı işgal eder. Bu olayın hemen arkasından aynı yılın 23 Ağustos'unda şair *Tanklar Prag'da İlerliyor (Tanki idut po Prage)* isimli ünlü şiirini kaleme alır. Bu şiirinde Yevtuşenko sivil konumunu ve çevresindeki insanların Sovyet tanklarının Çekoslovakya'ya girişine karşı takındıkları tutumu ifade etmiştir. Bahsi geçen durumla ilgili olarak da 1993 yılında yazdığı büyük derlemesi *Yüzyılın Dörtlükleri (Strofi veka)* isimli eserinde şöyle der:

“1968 yılında, Brejnev tankları Çekoslovakya sınırını geçtiğinde, hükümeti protesto eden bir yazı yazdım ve tutuklanmayı bekledim. Bir sabah zil çaldı. Kapıyı açtım ve karşımda çilli, genç bir asker gördüm. Bir kurşunla delinmiş, kapağında kan izi olan kitabımı bana uzattı. Trajik bir paradokstur ki kitabın adı “Meraklıların Yolu”ydı. Bu küçük derleme, kazara bir Çek kızını tankın paletleriyle ezdikten sonra kendisini vuran askerimizin göğüs cebindeymiş. Kendini öldürdüğü kurşun kitabımın içinden geçmiş. Ancak bu, haklı bir dava için bir savaş değildi.”²³⁸

1972-78 yılları şairin şiir derlemelerinin okurla buluştuğu yıllar olmaya devam etmiştir: *Bir Numaralı Otoban (Doroga nomer odin, 1972)* *Şarkı Söyleyen Baraj (Poyuşaya damba, 1972)*, *Rusya'da Şair, Bir Şairden Daha Fazlasıdır (Poet v Rossii-bolşe çem poet, 1973)*, *Mahrem Şiir (İntimnaya lirika, 1973)*, *Baba Rivayeti (Otsovskiy sluh, 1975)*, *Teşekkürler (Spasibo, 1976)*, *Sabah Halkı (Utrenniy narod, 1978)*.

Yevtuşenko 1974 yılında üçüncü evliliğini, “Progress” yayınevinin çevirmeni Jan Butler ile gerçekleştirir. J. Butler, İrlandalı, zengin ve ünlü bir ailenin kızıdır. Şair bu dönemde kariyerinin zirvesindedir ve aktif olarak çalışmaya ve seyahat etmeye devam eder. Şairin bu evliliğinden Aleksandr (1979) ve Anton (1981) isimli iki erkek çocuğu olur. Oldukça sağlıklı bir çocuk olan Aleksandr'a karşın, kardeşi Anton konjenital bir

²³⁸ Ye.A.Yevtuşenko, **Strofi veka, Antologiya Russkoy poezii**, Moskva, Polifakt, 1999, s.7.

beyin hastalığıyla dünyaya gelir. Hastalığa bağlı olarak doğumdan sonra hayatları bambaşka bir hal alır. Evde artık doktorlara, sürekli rehabilitasyon kurslarına, yoğun bir bakım programına ve destekleyici terapilere ihtiyacı olan hasta bir çocuk vardır. Oldukça zor olan bu durum karşısında Butler tüm gücüyle mücadele etmeye çalışır. Kendi çabasının yanında kocasının desteğine de ihtiyacı olur ama şair birini desteklemeye alışkın değildir ve aksine her zaman onu destekleyecek birini aradığı²³⁹ için evliliği zarar görmeye başlar. Kısa süre sonra ayrılırlar ve Butler iki çocuğunu da alarak ülkesine döner.

Buna rağmen Yevtuşenko durup dinlenmeden üretmeye devam etmiştir. 1982 yılında yayınlanan yapıtı *Ana ve Nötron Bombası (Mama i neytronnaya bomba)* isimli poeması şaire 1984 yılında “SSCB Devlet Ödülü”nü (Laureat Gosudarstvennoy premii SSSR) kazandırır. 1986 yılında, 1991 yılına kadar yürüteceği SSCB Yazarlar Birliği Yönetim Kurulu Sekreteri olarak göreve başlayan Yevtuşenko, 1987 yılında Amerikan “Sanat ve Edebiyat Akademisi” (American Academy of Arts and Letters) onur üyesi seçilir.

Yine bu dönemde Yevtuşenko ülkemizi ziyaret etmiştir. 1985 yılında Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Rus Dili ve Edebiyatı Kürsüsünde bölüm öğrencileriyle görüşür. Kanlı canlı bir Sovyet şairi ile tanışmış olmak ve bu şairin masanın üzerine çıkarak okuduğu ve *Babiy Yar* ve *Zima Kavşağı* şiirlerini dinlemek tabiri caizse bütün öğrencileri büyülemiştir.²⁴⁰ O gün o öğrenciler arasında bulunan yazar Mustafa Kemal Gültekin “Her bir şiir hepimizi Rus Edebiyatı’na daha da bağlamıştı.”²⁴¹ diye anlatır. Ardından bütün öğrencileri imza gününe ve akşam Sovyet Elçiliği’nde

²³⁹ V.Bogdanova, 2017, a.g.e., s. 193.

²⁴⁰ H.Arslan, **Rusça “seni seviyorum” çıktı ağzımdan**, Medya Günlüğü, 2017 <https://medyagunlugu.com/haber/rusca-seni-seviyorum-cikti-agzimdan-1-46961> adresinden 05.03.2021 tarihinde alınmıştır.

²⁴¹ M.K.Gültekin, **ZİMA’DA KIŞ YÜN ÇORAPSIZ GEÇMEZ SEVGİLİ YEVTUŞENKO**, Kirpi Dergisi, 2017.

gösterilecek olan kendi filmine davet eder. Böylece akıllarda ve ruhlarda yer edinerek, uluslararası ve gönüller arası köprüler kurar.

Şair çeşitli faaliyetlerin ve ödüllerin sahibi olduğu hareketli yaşamının bu döneminde Rusya'nın kuzeybatısında yer alan Karelya Cumhuriyeti'ne düzenlenen bir moral gezisine katılır. Bu gezi sırasında dördüncü ve son evliliğini yapacağı Mariya Novikova ile tanışır. O dönemde tıp fakültesi öğrencisi olan Novikova, annesinin isteği üzerine Yevtuşenko'nun imzasını almak için, şairin okurları için düzenlediği bir etkinliğe gider. İmzayı alırken bunun annesi için olduğunu söylemesi ve şairin kişiliğine ve sanatına karşı ilgisiz tavrı şairin çok dikkatini çeker. Etkinlikten sonra tesadüfen bir kez daha karşılaşmalarıyla Yevtuşenko'nun hayatının en uzun soluklu ilişkisi başlamış olur. Aralarında 30 yaş fark bulunan ikili 1987 yılında evlenir. Yevgeniy (1989) ve Dmitriy (1990) isimli iki erkek çocukları olan çift, şairin ölümüne kadar yaklaşık 30 yıl boyunca uyumlu bir birliktelik yaşar. 2009 yılında yayınlanan bir röportajında şair, tüm eşlerinin birbirlerini tanıdığını ve bazen şairin kendisini nasıl düzeltebilecekleri konusunda birbirlerini arayıp izlenimlerini ve deneyimlerini paylaştıklarını düşündüğünü bile dile getirir.²⁴²

Yevtuşenko 1991 yılında Amerika'nın Oklahoma eyaleti, Tulsa şehrindeki Amerikan Üniversitesi'nde, Rus şiiri ve Avrupa sineması üzerine dersler vermek üzere Üniversite ile bir sözleşme imzalar. Ailesini de yanına alarak Amerika'ya yerleşen şair 90'lı yılları burada geçirir. Bu dönemde şairin sanatsal yaratıcılığında nostaljik çizgilerin belirginleşmeye başladığı, Rusya ile yakından ilişkili sanatsal imgelere yöneldiği gözlemlenmiştir. Şairin en büyük eseri olan *Yüzyılın Dörtlükleri (Strofi veka)* isimli 20. yüzyıl Rus şiiri antolojisi, 1993 yılında ABD'de İngilizce olarak basılır. Aynı eserin Rusçasının basımı 1995 yılında gerçekleşir. Bu eser devrim öncesi yaşananlar, devrime

²⁴²D.Zavgorodnyaya, **Velikiye jensini velikogo poeta: kogo lyubil Yevgeniy Yevtuşenko**, <https://www.kp.ru/daily/26664/3685862/> adresinden 22.02.2021 tarihinde alınmıştır.

karşı umutlar ve çelişkiler, İç Savaş, zorunlu kolektifleştirme, baskıcı rejim, “çözülme dönemi”, Gulag kamplarından dönüş, sırasıyla Budapeşte, Prag ve Beyaz Saray’ı çevreleyen tankların yarattığı gündem, Afganistan’daki savaş, durgunluk dönemi, ardından uygulamaya konan şeffaflık politikası gibi 20. yüzyıla damga vuran olaylar esnasında yazılan şiirlerin bulunduğu, ana teması kendi kendine şekillenen, yani şiirler yoluyla tarihin anlatıldığı bir antolojidir.²⁴³ Şairin uzun yıllar süren çalışmaları ve araştırmalarının bir sonucu olan bu büyük yapıt, bin küsur sayfası ve eserlerine yer verilen şairlerin sayısı ile bütün dikkatleri üzerine çeker. Bilimsel bir çalışma olan yapıt çeşitli üniversitelerin Rus edebiyat tarihi derslerinde kıymetli bir kaynak olarak kullanılır.

6 Mayıs 1978’de Kırım Astrofizik Gözlemevinde keşfedilen güneş sisteminin küçük bir gezegeni, 1994 yılında şairin ismini (4234 Yevtuşenko, çap 12 km, Dünya’dan minimum uzaklık 247 milyon km.)²⁴⁴ almıştır ve sertifikası aynı yıl görkemli bir törenle şaire verilmiştir. Kendisi bu sertifika ile birlikte asteroit kuşağında Rus tarihçi V. Tatişçev (1686-1750)’e komşu olmuştur (4235 numaralı gezegene Tatişçev ismi verilmiştir).²⁴⁵

Neredeyse hayatının her döneminde oldukça üretken olan şair ardı ardına eserler kaleme almaya devam etmektedir. Bununla ilgili olarak: “...Eşim çılgın bir hayatım olduğunu söylüyor. Evet, öyle ama bunu değiştirmeyeceğim. İnsanları seviyorum ve onlara sahip olduğum en değerli şeyi vermeyi seviyorum, şiiri ...”²⁴⁶ diyerek içinde bulunduğu durumdan memnuniyetini ifade eder. 1990’lı yıllarda perestroyka sonrasında ironi, şüphecilik, yorgunluk ve hayal kırıklığı motifleri Yevtuşenko’nun yaratıcılığında baskın rolü oynar. *Son Deneme (Poslednyaya popıtka, 1990)*, *Benim Göçüm (Moya*

²⁴³ Ye.A.Yevtuşenko, 1999, s. 13.

²⁴⁴ **Biografiya russkogo poeta Yevgeniya Aleksandroviça Yevtuşenko!**

<https://kincbs.krd.muzkult.ru/media/2018/08/08/1228918515/evt.pdf> adresinden 18.11.2020 tarihinde alınmıştır.

²⁴⁵ Yevgeniy Yevtuşenko 1932-2017 http://radio_mohovaya9.tilda.ws/evtushenko adresinden 20.08.2020 tarihinde alınmıştır.

²⁴⁶ D.Gordon, **Geroi smutnogo vremeni, Yevgeniy Yevtuşenko: “Jeleznyy Feliks v pıl podvalov tıçotsya. Ya etomu nemnoječko pomog...”** https://www.gordon.com.ua/books/heroes/yevtushenko/view_print/ adresinden 27.01.2021 tarihinde alınmıştır.

emigratsiya, 1991), *Bir Damla Belarus Kanı* (*Beloruskaya krovinka*, 1991), *Yaşı Yok* (*Net let*, 1991), *Benim Altın Bilmecem* (*Zolotaya zagadka moya*, 1994), *Son Gözyaşları* (*Posledniye slyozi*, 1995), *Benim En En...* (*Moyo samoye samoye...*, 1995), *Tanrı Bizim Hepimizledir...* (*Bog bıvayet vseıı nami...*, 1996), *Ağır Seyreden Aşk* (*Medlennaya lyubov*, 1997), *Çalıntı Elmalar* (*Kradeniye yabloki*, 1999) isimli şiir derlemeleri yayınlanır. Son halini alması yaklaşık 3 yıl süren ve yine 1996 yılında yayınlanan *On Üç* (*Trinadtsat*) isimli poeması şairin son büyük eserlerinden olur. Devamında *Lubyanka ve Politeknik Arasında* (*Mejdu Lubyankoy i Politehničeskim*, 2000), *Yirmi Birinci Yüzyıla Gececeğim...* (*Ya proryv v dvadtsat perviy vek...*, 2001) isimli şiir derlemeleri okurla buluşur.²⁴⁷ 2005 yılında şairin *Anıtlar Göç Etmez. 21. Yüzyıl Şiirleri* (*Pamyatniki ne emigriruyut. Stihı XXI veka*) isimli derlemesi yayınlanır. Aynı yıl şair, Bryansk Devlet Üniversitesi'nde fahri doktora unvanı alır²⁴⁸, hemen akabinde ebedi temaları edebiyat yoluyla insanlara, özellikle de genç nesle aktarma yeteneğinden dolayı Torino'da "İtalyan Grinzane Cavour Edebiyat Ödülü"ne layık görülür.

Hayatında şiirin manevi açıdan yerinin önemi ve şiir türünde verdiği eserlerin fazlalığıyla bilinen Yevtuşenko, düzyazı türünde de adından söz ettirmeyi başarmıştır. İlk öyküsü *Çetvertaya Meşanskaya* 1959 yılında "Yunost" isimli dergide basılır. Öykü şairin annesi cepheye şarkı söylemeye gittiği sırada, 1944 yılında yalnız yaşadığı, Moskova'nın sakin bir sokağı olan Çetvertaya Meşanskaya'ya atıfta bulunmaktadır. Yine öykünün kahramanları ve olay örgüsü incelendiğinde şairin çocukluğunu paylaştığı kişilere ve şiirle birlikte en büyük tutkusu olan futbola gönderme yaptığı görülmektedir. 1963 yılında Yevtuşenko'nun ikinci öyküsü *Nazar Boncuğu*²⁴⁹ (*Kuriny bog*) okurla buluşur. Aynı yıl

²⁴⁷ **Biografiya russkogo poeta Yevgeniya Aleksandroviça Yevtuşenko!**

<https://klnCBS.krd.muzkult.ru/media/2018/08/08/1228918515/evt.pdf> adresinden 27.01.2021 tarihinde alınmıştır.

²⁴⁸ Ye.Potupov, **Nebronzoveyüşiy klassik. Yevgeniy Yevtuşenko: knigi i vstreçi**, Moskva, Krug, 2018, ISSN 2083-5485, No 8, s. 291-294.

²⁴⁹ Rusça'da *kuriny bog*, *sobaçiy bog*, *sobaçye şastye* olarak çeşitlendirilen, İngilizce'de *adder stone*, *hag stone*, *witch stone*, *snake's egg* olarak karşılık bulan ve dilimize "nazar boncuğu" olarak çevirebileceğimiz, doğal oluşum neticesinde meydana gelen, ortası delik, çok büyük olmayan toplayıcı özellikli bir taşdır.

Fransız haftalık yayın organı “L’Express”de *Otobiyografi* eseri basılır. Bu eserinde şair Sovyetler Birliği’nde gizlenen Stalinist taraftarları, ikiyüzlü kişilikleri teşhir eder ve yönetimi sert bir şekilde eleştirir. Şairin düzyazı türünde diğer bir denemesini 1967 yılında yayınlanan *Pearl Harbor* isimli kamusal öyküsü oluşturur. İkinci Dünya Savaşı sırasında gerçekleşen saldırıyı konu bu alan öykünün ardından şair düzyazı türünde yazmaya uzun bir süre ara verir. 1981 yılında fantastik öykülerinin yer aldığı *Ardabiola* isimli derlemesi ve *Yaban Yemişleri (Yagodniye mesta)* isimli romanı yayınlanır. Şairin aynı yıl yayınlanan kurgusal romanı *Ecelinden Önce Ölme (Ne umiray prejde smerti)* 1995 yılında İtalya’da en iyi yabancı roman olarak seçilmiştir. Şair 2006 yılında otobiyografik macera romanı olan *Altmışlı Yılların Çıkarması: Anı (Şestidesatnik: Memuarnaya proza)* yapıtını yayımlar. Son romanı ve ikinci otobiyografik eseri *Bering Tüneli (Beringov tonnel, 2017)* şairin hayatını kaybetmesi sebebiyle yarım kalmıştır. Ancak kitabın içeriğini şairin geçmişi ve anıları oluşturduğu için dördüncü ve son eşi Novikova’nın öncülüğünde, şairin etrafında yer alan kişilerin yardımıyla ve eksik bölümlerden bazılarının daha önceki yazılı anılarından alınmasıyla kitap kısa sürede tamamlanmıştır.

Şair 1980 yılında en iyi eleştirilerini derlediği *Yetenek, Tesadüf Olmayan Bir Mucizedir (Talant yest çudo nesluçaynoye)* isimli kitabını yayımlar. Birçok şair hakkında makaleler içeren bu kitabın ana fikri, yeteneğin zamanına, halkına ve insanlığa karşı görev ve sorumluluğu fikridir.²⁵⁰ Kitapta yer alan makalelerin çoğu şiir üzerine olmakla birlikte, düzyazı, sinema ve müzik konulu olan makaleler de yapıtta kendine yer bulmuştur.

Hayvanları ve meskenleri kötü güçlerden koruduğuna, hayvansal üretimi artırdığına ve şans getirdiğine inanılır.

²⁵⁰Ye.A.Yevtuşenko, **Talant yest çudo nesluçaynoye**, Kniga statey, Moskva, 1980, Sovetskiy pisatel, <https://avidreaders.ru/read-book/talant-est-chudo-nesluchaynoe.html> adresinden 22.02.2021 tarihinde alınmıştır.

Edebi alanda rüştünü ispat eden Yevtuşenko'nun dizginlenemez enerjisi bir sinema oyuncusu, yönetmen ve fotoğraf sanatçısı olmak için de fazlasıyla yeterlidir.²⁵¹ 1964 yılında *Ben Kübayım (Ya-Kuba)* isimli filmin senaryosunu kaleme alır. Senaryonun konusu şairin Küba'ya birkaç defa yolculuk yapması sonucu edindiği izlenimlerden esinlenerek oluşturulur. Aynı yıl şairin yaşamında erken dönem yaratıcılık faaliyetlerinin olgunluk dönemine geçiş yaptığı görülmektedir. 1979 yılında Yevtuşenko, S.Kuliş'in yönettiği, Rus bilim adamı ve kâşif K.Tsiolkovski (1857-1935) hakkında biyografik bir film olan *Uçuş (Vzlyot, 1979)* isimli filmde başrol oynar. 1983 yılında Yevtuşenko'nun rejisörlük koltuğuna oturduğu aynı zamanda da oyuncu olarak kadroda yer aldığı otobiyografik filmi *Anaokulu (Detskiy sad)*, 1990 yılında senaryo yazarlığı, rejisörlük ve oyunculuk yaptığı, *Stalin'in Cenazesi (Pohoronı Stalina)* isimli uzun metrajlı filmi gösterime girer. Şair 20. yüzyıl kültürüne ve Rus sinemasının popülerliğine yaptığı katkılarından dolayı "Lumiere Sinema Ödülü"ne, edebi başarılarından dolayı ise "Uluslararası Aquila Ödülü"ne layık görülür. Bu bağlamda görsel sanatlardaki başarısının sanat ve edebiyat araçlarının sentezinin izdüşümü olması ve yaratıcı yeteneğinin iki farklı kimlik olarak yansıması şaşırtıcı olmaz.

1998 yılında Yevtuşenko'nun anılarını derlediği ünlü otobiyografi eseri *Tart Belgesi (Volçiy pasport)* yayınlanır. Şair bu yapıtını "Bana benmerkezci dediler ama aslında ben bir merkez üssüydüm. Ama yazdıklarım kendi hakkımda bile değilken, sadece kendimle ilgili görünüyordu hatta bazen benden daha fazlası oldu. Bu bağlamda kitap bir çift kardiyogramdır: benim hakkımda ve yirminci yüzyıl ile ilgili."²⁵² Aynı yıl "Rusya'da şair, bir şairden daha fazlasıdır" isimli programıyla Rusya Televizyon Akademisi tarafından "TEFI Ödülü" (En İyi Eğitim Programı Ödülü)ne layık görülür.

²⁵¹ L. Anniskiy, 2016, a.g.e., s. 10.

²⁵² Ye.A. Yevtuşenko, 2015, a.g.e., s. 7.

21. yüzyılın ilk yıllarında Yevtuşenko'nun edebi faaliyetlerinde bir azalma göze çarpmaktadır. Bunun nedeni şairin Amerika Birleşik Devletleri'nde yaşamaya ve öğretmenlik yapmaya başlamasının yanı sıra, şairin diğer edebi türler ve sanat biçimlerinde giderek daha yoğun bir yaratıcı arayışa yönelmesiyle de açıklanmaktadır.²⁵³ 2000'li yıllar Yevtuşenko için bir nevi altmışlı yılların hatırlanması yönünde çeşitli faaliyetlerle dolu geçer. 2002 yılında Kremlin Sarayı'nda gerçekleştirilen, şairin 1964 yılında kaleme aldığı *İki Şehir (Dva goroda)* isimli şiirinden esinlenen *Evet Şehri İle Hayır Şehri Arasında (Mejdu gorodom Da i gorodom Net)* isimli solo şiir gecesinde sevenleriyle buluşur. 2008 yılında şairin 75. yaşı Rusya'nın kırk farklı bölgesinde, ayrıca ABD ve İtalya da dâhil olmak üzere dünyanın altı ülkesinde düzenlenen jübile konserleriyle kutlanır. Yine aynı yıl şairin 11.yüzyıldan 21. yüzyıla kadar Rus şiirinin en güzel örneklerini derlediği çok ciltli antolojinin ilk cildi *Başlangıçta Söz Vardı... Rus Şiirinin 10 yüzyılı (V naçale bilo slovo... 10 vekov russkoy poezii)* basılır.

Gürcistan üzerine çok sayıda eser yazan ve Gürcüceden çeviriler yapan şair, 2003 yılında “Gürcistan Onur Nişanı” ve Ukrayna kökeninden dolayı da “Ukrayna Yaşayan Efsane Nişanı” ile ödüllendirilir. 2004 yılında “Anavatan Hizmeti 3. Derece Liyakat Nişanı”nı alır. “Merani” isimli Gürcistan yayın organı 1979 yılında şairin Gürcistan ile ilgili bütün şiirlerini birleştirerek *Dünya'dan Daha Ağır (Tyajeleye zemli)* isimli bir kitap halinde basmıştır.²⁵⁴

Şair 2009 yılında ülkesinde edebiyat ve sanat alanında “Rusya Devlet Ödülü Sahibi” (Gosudarstvennaya premiya Rossii) unvanını alır. 2010 yılında Peredelkino'da “Yevgeniy Yevtuşenko Müzesi Galerisi” açılmıştır. Yevtuşenko'nun kişisel resim koleksiyonu ile bizzat kendisinin çektiği ve devlete bağışladığı 280 adet fotoğrafın

²⁵³ **Biografiya russkogo poeta Yevgeniya Aleksandroviça Yevtuşenko!**

<https://klnCBS.krd.muzkult.ru/media/2018/08/08/1228918515/evt.pdf> adresinden 27.01.2021 tarihinde alınmıştır.

²⁵⁴ **V Poiskah utraçennogo imuşestva**, Anaida Bestavaşvili, Moskva

<https://www.apsny.ge/analytics/1282270373.php> adresinden 27.12.2020 tarihinde alınmıştır.

bulunduğu müze her yıl çok sayıda şiir severin akınına uğramaktadır. Burada Yevtuşenko'nun edebi kariyerinin yanı sıra fotoğrafçılıkla da ilgilendiğini vurgulamak yerinde olacaktır. Şair büyük bir merak ve tutkuyla ilgilendiği fotoğrafçılık konusunda oldukça yetenekli olduğunu açtığı bir fotoğraf sergisiyle kanıtlamıştır.²⁵⁵

Şair 2011 yılında Amerika-Moskova arasında sık sık seyahat etmiştir. Amerika'da bulunduğu süre zarfında üniversitelerde Rus edebiyatı dersleri vermeye devam etmiş, ana başvuru kaynağı ise aynı yıl tamamlamış olduğu 5 ciltlik *Yüzyılın Dörtlükleri (Strofi veka)* isimli 20. yüzyıl Rus şiiri antolojisi olmuştur. Şiirin konumu açısından hep kaygılı bir yapıya sahip olan şair 2011 yılında "Literaturnaya Gazeta"da yayınlanan *Rusya Şiirleri Olmadan Sevilmez (Bez stihov lyubiti Rossii ne bitı)* isimli yazısında duyduğu kaygıyı dile getirir:

"Devletimiz tiyatroyu ve sinemayı desteklemekte, bu iyi. Fakat Rusya'nın tüm tarihini içeren Rus şiirinin eşsiz antolojisinin, halkımızın başucu kitabı, eğitimin ve yetiştirmenin ayrılmaz bir parçası olması için neden yardım etmiyor? (...) Sadece gerçek şairler değil, aynı zamanda şiirin gerçek okurları da gittikçe azalıyor. Nüfusun okur sayısındaki trajik düşüş, nüfus kalitesinde bir bozulma anlamına gelir ve aynı zamanda kaçınılmaz olarak ekonomiyi, ahlakı, vatanseverliği ve ulusal ilişkileri etkileyecektir. Şiir, bir türden daha fazlasıdır. Şiir, onsuz hepimizin insanlık dışı olduğumuz, ruhumuzun bir özelliğidir. Şiire olan sevgiyi yitirmek, sevginin kendini yitirmekle eşdeğerdir. Birbirlerine bağlıdır."²⁵⁶

Yevtuşenko için 2013 yılı sağlık açısından zor yıllardan biri olmuştur. Şairin yaklaşık 16 yıl önce sağ bacağına başlayan ağrılar şiddetlenip yürümesini de engeller duruma gelince tedaviye başlanır. Bacağına gelişen bir iltihaplanma ayak bileği

²⁵⁵ Naşa gazeta, Yevgeniy Yevtuşenko-ne tolko poet, no i fotograf

<https://nashagazeta.ch/news/cultura/17780> adresinden 04.03.2021 tarihinde alınmıştır.

²⁵⁶ Ye.A.Yevtuşenko, "Bez stihov lyubiti Rossii ne bitı" Literaturnaya gazeta, №8(6312) (2-03-2011)

https://lgz.ru/article/N8-6312---2011-03-02-/Ev%0D%0B5niy-Evtush%0D%0B5nko%3A-%C2%AB%0D%0B5z-stihov-lyubiti-Rossii-n%0D%0B5-b%D1%8Bti%C2%BB15373/?sphrase_id=2583938 adresinden 04.03.2021 tarihinde alınmıştır.

eklemine zarar vermiştir. Amerikalı doktorlar yıpranmış kıkırdağın yerine titanyum eklemi yerleştirmişler ancak vücudun bu dış müdahaleyi reddetmesi sonucunda sağ bacağı diz altından ampute etmek zorunda kalmışlardır.²⁵⁷ Şair çok geçmeden, 2015 yılının yazında kalp ritmiyle ilgili yaşadığı sorunlardan dolayı ameliyat olmuş ve o yıldan sonra kalp pili ile yaşamını sürdürmeye başlamıştır.

20. yüzyılın sahne şiirinin en önemli temsilcisi, girişken, cesur, duygusal karaktere sahip Yevtuşenko 85 yıl yaşamıştır. 1 Nisan 2017’de Amerika’da hayatını kaybetmiştir. Bazı kaynaklara göre şairin hayatı kalp krizi sebebiyle son bulmuştur. Ancak oğulları, babalarının 6 yıl önce kanserle mücadele ettiğini ve ölümünden kısa bir süre önce hastalığının nüksettiğini öğrendiklerini dile getirmişlerdir.

3.2.Yevtuşenko’nun Sanatında Politik Sansür

*“Sansür en iyi okurdur.”*²⁵⁸

Ye. A. Yevtuşenko

Rusya tarihinde devlet ve kültür etkileşimi her yönetim çerçevesinde belirli aşamalardan geçmiştir. 20. yüzyılda Sovyetler Birliği’nin şekillenmeye başladığı dönemle birlikte bu etkileşim resmi bir hale bürünmüştür. 1917 Ekim Devrimi ile iktidara gelen Bolşevikler beyan ettikleri fikirleri uygulama ihtiyacı doğrultusunda kültür başta olmak üzere toplumsal yaşamın çeşitli alanlarını yönetmek için basın, edebiyatın ve sanatın tarafsızlığını reddeden bir mekanizma oluşturmuşlardır. Bu mekanizma 1922 yılında kalıcı ve kapsamlı bir kurum olarak tasarlanan, Bakanlar Kurulu’na bağlı, sansür uygulamasıyla görevli bir devlet kurumu olan “Glavlit”tir. “Edebiyat ve Yayıncılık Genel

²⁵⁷ Poetu Yevgeniyu Yevtuşenko amputirovali nogu <https://spbdnevnik.ru/news/2013-09-19/poetu-evgeniyu-evtushenko-amputirovali-nogu> adresinden 04.03.2021 tarihinde alınmıştır.

²⁵⁸ Ye.A.Yevtuşenko, 2015, a.g.e., s. 321.

Müdürlüğü” ismiyle kurulan Glavlit daha sonra “Basında Askeri ve Devlet Sırlarını Koruma Baş Müdürlüğü” (Glavnoye upravleniye po ohrane voyennih i gosudarstvennih tayn v pečati) adını almıştır.

Glavlit, basılı veya kamusal kullanıma yönelik materyallerde bulunan ideolojik ve politik nitelikteki hatalar hakkında basın, bilgi ve kültür başkanlarını ve gerekirse parti ve Sovyet organlarını, sistematik olarak bilgilendirecektir.²⁵⁹ Bu bağlamda partinin siyasi, mali, cezai, sansür, pedagojik, ekonomik, dış politika vb. birçok görevini yürüten, Bolşevik kültürünün çok işlevli bir unsuru haline gelir.²⁶⁰

Sansür aygıtı Glavlit, ilk başta “Agitprop Departmanı” (Otdel agitatsii i propagandi), ardından “Basın Departmanı Merkez Komitesi” olmak üzere parti organları tarafından kontrol edilmiştir. Glavlitin birtakım faaliyetleri ise RKP (PKP(6); Rusya Komünist Partisi-Bolşevikler), VKP (BKП(6); Tüm Birlik Komünist Partisi- Bolşevikler) ve KPSS (KПCC; Sovyetler Birliği Komünist Partisi) gibi bazı organlar tarafından, illerde kontrol il komisyonlarınca, ilçelerde ise halk eğitimi bölümlerince yürütülmüştür.²⁶¹ Bu bağlamda iktidar partisi ve uzman kuruluşlar çeşitli sansür uygulamaları konusunda etkin deneyime sahip olmuştur.²⁶²

1920’li ve 1930’lu yıllarda Sovyetler Birliği’nin karakteristik özellikleri arasında en önemli misyonu üstlenen sansür, güç tekelinde çeşitli kaynakları, eserleri, faaliyetleri, bilgi, içerik ve odak noktası açısından kontrol etmek, yaratıcı grup olan yazarlar, şairler

²⁵⁹T.Goryayeva, *Političeskaya tsenzura v period stagnatsii i krizisa vlasti i ideologii v SSSR (1969-1991gg.)* 2010, <https://polit.ru/article/2010/07/06/goryaeva/> adresinden 21.03.2021 tarihinde alınmıştır.

²⁶⁰ M.V.Zelenov, *Glavlit i istoričeskaya nauka v 20-30-e godı Voprosı istorii*, 1997. No.3. s. 21- 35. http://opentextnn.ru/old/censorship/russia/sov/libraries/books/zelenov/index.html?id=1861#_ftn4 adresinden 21.03.2021 tarihinde alınmıştır.

²⁶¹ İ.Graşenkov, *Tsenzura literaturnogo tvorčestva i pečati v SSSR (1929–1941 gg.)*, Vlast, 2008, s. 85-88.

²⁶² İ.Ye.Levçenko, *İstočnikovedeniye tsenzuri sovetского perioda*, УДК 93.093 ББК 66.0, s. 1318-1328.

ve bestecileri belirli kalıplara mecbur bırakmak, dahası partiye ve devlet makamlarına bağlı, sanat eserleri ve kültür taşıyıcıları yaratmak amacıyla ön planda tutulmuştur.²⁶³

Tarihten, toplumdan ve kültürden etkilenen edebiyat ve sanat, toplumun yansıyan bilincidir.²⁶⁴ Dolayısıyla ilgili yapıtların da dönemsel ideolojiler ışığında şekillendiği düşünülebilir.²⁶⁵ Bu düşünce çerçevesinde anti-Sovyet eserlerin, savaşla ve devlet ile ilgili gizli bilgilerin, ulusal ve dini bağnazlığın, pornografik içeriği bulunan yayınların basımı veya dağıtımı yasaklanır. Ayrıca Soğuk Savaş, doğal afetler, ekonomik problemler, kıtlık gibi konular ve neredeyse tüm istatistiksel bilgiler sosyalist ideolojiye zarar vereceği düşünüldüğü için gizli ilan edilerek bu içeriklerle ilgili bilgi alışverişine engel olunur.²⁶⁶ Çünkü erken Stalinist toplumda, kolektivizasyon, sanayileşme ve kıtlığın trajik deneyimi hafızalarda hala canlıyken bu bilgilerin gizli tutulması önemli görülür. Dahası sürekli olarak yeni kutsallaştırılan kültürel üretimi övmeye ve onu kolektif hafızaya yerleştirmeye çalışılır.²⁶⁷

Glavlitte hemen hemen her metin üç kez kontrol edilmiş, ayrıca ek bir ideolojik testten de geçirilmiştir. Bu sıkı denetimin amacı hızla değişen siyasi ortamın olduğu bir çağda, “halk düşmanları”na yönelik simge yapılar ve sloganlar, tasfiyeler ve tutuklamalar gibi siyasi içerikli yayınların önüne geçmektir.²⁶⁸ Ayrıca yapıtlar sansürden önce bir ön sansür süreci geçirmiştir. Ön sansür, kültürel ürünlerin yaratılması sürecine müdahale ederek üreticilerini çeşitli şekillerde etkilemek anlamını taşımaktadır. Daha sonraki sansür uygulamalarına gelince, özellikle şu veya bu kültürel ürünün dolaşıma girmesini

²⁶³ Avtor iz. Per. S. Angl. **Nikolaya Edelmana, Zapret na dvusmyslennost: sovetskaya tsenzura praktika 1930-h godov**, (original statı: Plamper J. Abolishing Ambiguity: Soviet Censorship Practices in the 1930s // Russian Review. 2001. Vol. 60. № 4. P. 526—544.)

²⁶⁴ C.Sakallı, **Günümüz Edebiyat ve Eleştirisi Kuramları**, Ankara, 2016, Anı, s. 70-71.

²⁶⁵ T.Eagleton, **Marksizm ve Edebiyat Eleştirisi**, İstanbul, 2012, İletişim, s. 31.

²⁶⁶ O.V.Bolşakova, A.V. Blyum, **Sovetskaya tsenzura v epohu totalnogo terrora, 1929-1953**, 2001.04.015, SPB., Akad. Proyekt, 2000, s. 47-51.

²⁶⁷ Avtor iz. Per. S. Angl. **Nikolaya Edelmana, Zapret na dvusmyslennost: sovetskaya tsenzura praktika 1930-h godov**, (original statı: Plamper J. Abolishing Ambiguity: Soviet Censorship Practices in the 1930s // Russian Review. 2001. Vol. 60. № 4. P. 526—544.)

²⁶⁸ A.V.Belyum, **Bolşaya rossiyskaya entsiklopediya**.

engelleyecek önlemler almayı içermektedir.²⁶⁹ Bu bağlamda edebiyatı sansürleme mekanizmasının hem üç aşamalı oluşu hem de ön sansür süzgecinden geçmesi sonucu faaliyetin çok başarılı olduğu, herhangi bir müdahale içermeyen bir eserin yayınlanmasının oldukça nadir rastlanan bir durum olduğu ortaya çıkmıştır. Ancak, bu sansür normlarının uygulanmasının her zaman net olmadığı, siyasal ve ideolojik denetime rağmen örneğin 1937’de Leningrad’da devrime katılan bir kişinin kitabının basıldığı da edinilen bilgiler arasında yer almıştır.²⁷⁰ Yine Yu.Bondarev, V.Nekrasov, V.Bikov, G.Baklanov, İ.Ehrenburg, V.Grossman, V.Voynoviç, Ç.Aytmatov, V.Şukşin, F.İskender gibi totaliter sansür koşulları altında gerçeği doğru ve dürüst bir şekilde yansıtmaya çalışan yazarların en bilinen eserleri “Noviy mir”de yayınlanmıştır.²⁷¹

1920’lerden itibaren en yaygın ve kesinlikle en kurumsallaşmış parti-devlet katılımı biçimi olan sansür süreci giderek karmaşık bir kontrol sistemi haline gelmiştir.²⁷² 9 Şubat 1923’te SSCB Halk Komiserleri Konseyi örgütlenme hakkında bir kararname çıkarmıştır. Sahne ve sinema sanatları eserlerinde yayınlanmasına izin verilen ve kesinlikle yasaklanan eserlerin periyodik listelerinin derlenmesi ve yayınlanması görevini yürütmek üzere “Glavrepertkom (Glavnyy repertuarnyy komitet)” görevlendirilmiştir.²⁷³ Yine aynı yıl Lenin’in eşi, eğitimci ve pedagog N.Krupskaya (1869-1939) “kütüphanelerin kitap içeriğinin gözden geçirilmesi ve karşı-devrimci ve sanat değeri olmayan yayınlara el konulması yönünde bir talimat” geliştirmiştir. Ardından 1924 yılında “kütüphanelerden, okuma salonlarından ve kitapçılardan her türlü yayının toplatılması yönünde yönergeler” yayınlanmıştır. Daha sonra, 1925’te yıllık olarak

²⁶⁹ F.K.Yarmoliç, *Tsenzura i tsenzuriruyemiye v SSSR v 1920-ye-1930-ye gg. (na materiyalah Leningrada)*, WSCHODNI ROCZNIK HUMANISTYCZNY TOM XII, 2015, 2.223-235.

²⁷⁰ F.K.Yarmoliç, 2015, a.g.e., s. 224.

²⁷¹ V.V.Kolobov, *İz pokoleniya “şestidesyatnikov” (dnevnikoviye zapisi A. V. Jigulina ob Ye. A. Yevtuşenko)* 2016, UDK 070(091), s. 107-111.

²⁷² M.S.Fox, *Glavlit, Censorship and the Problem of Party Policy in Cultural Affairs, 1922-28*, Soviet Studies, 1992, Vol. 44, No. 6 (1992), s. 1045-1068.

²⁷³ İ.Graşenkov, 2008, a.g.e., s. 85-88.

“basında yayınlanması yasaklanan materyallerin ve bilgilerin listesi” ilan edilmiştir.²⁷⁴ Glavlit özellikle senaryoları, yayın metinlerini, müzikal, sirk gibi sahne performanslarının hazırlıklarını denetleyen ön sansürü yürütmekle birlikte bütün kütüphanelerde, kitabevlerinde ve basımevlerinde faaliyetleri denetlemekle görevlendirilmiştir.²⁷⁵ Bu uygulamalar bütününde değerlendirildiğinde Yevtuşenko’nun “Yirmilerin sansürü, sanatın biçimini etkilemeden yalnızca siyasi içeriğe uzanıyordu.”²⁷⁶ şeklinde yaptığı açıklamasının haklılığını ispat etmiş olmaktadır.

Stalin’in Troçki ve diğer kişilere karşı zafer kazanmış olması sebebiyle parti de edebiyat üzerinde kontrol kurma yönünde daha fazla ilerleme fırsatı bulmuştur. Çünkü NEP bir sanayileşme programından ziyade, bütün sanatların devlet tarafından *yeni toplum* kurma kampanyasına çağırıldığı bir nevi kültür devrimidir. Sovyet yazarının öncelikli amacı ise sosyal içerikli kitaplar yazarak işçileri sosyalist inşaya dâhil etmektir.²⁷⁷ Sovyet aydınları “tek doğru” olarak kabul edilen komünist ideolojinin propagandasını yapmak ve bunun için mümkün olan tüm yardımı sağlamak konusunda zorunludur. Kültürel mirasın bütün taşıyıcılarının halka hizmet etme güdüsünün maddi koşullara bağlı olmama sonucunu doğurduğuna yürekten inanmaları gerekmektedir.²⁷⁸ Bu andan itibaren “özgürlük” kavramı, toplumun gelişiminin nesnel yasalarını inşa eden partizanlık görüşüyle eşdeğerde “zorunluluk” sözcüğüyle ilişkilendirilir.

Ayrıca sansür makamlarının kararları sadece yasaklayıcı değil, aynı zamanda kuralcı bir karakter kazanmıştır. Bahsi geçen kurallar neyin nasıl yazılacağı ve yazarın üslubu konusunda belirleyici rol üstlenmiştir. Buna göre Sovyet sansürü hedeflenen negatif politikayla toplumu kültürel tek boyutluluk konumuna düşürmeye ve sıradanlığa

²⁷⁴ M.L.Gasparov, T.G.Yurçenko, **Sovetskaya epoha, Bolşaya rossiyskaya entsiklopediya.**

²⁷⁵ A.V.Belyum, **Bolşaya rossiyskaya entsiklopediya.**

²⁷⁶ Ye.A.Yevtuşenko, 2015, a.g.e., s. 273.

²⁷⁷ O.Figes, **Nataşa’ nın Dansı, Rusya’ nın Kültürel Tarihi**, YKY, 2018, s. 423.

²⁷⁸ İ.Graşenkov, 2008, a.g.e., s. 85-88.

mahkûm etmiştir.²⁷⁹ Ancak edebiyatın bir kültür politikası, eğitim ve bilinçlendirme aracı olarak görülmesi anlayışı, Marksist edebiyat kuramının, yazarın özerk ve bağımsız olması gerektiği yönündeki düşüncesiyle tamamen ters düşer.²⁸⁰

Acımasız sansür uygulamaları ve özellikle edebi alandaki baskıcı mekanizma edebiyatta çok kan kaybı yaşanmasına yola açar. Edebiyat ve sanat camiasının ödediği bedeller tutumlara göre şekillenir. Farklı düşünenler ve özgürlük talep edenler için psikolojik ve fiziki baskılar çeşitlenerek artar.²⁸¹ Edebiyatın nihai ürünün metni, içeriği ve politikacıların bu yapıtlar üzerindeki düşünce ve kararları tartışma konusu olur. Bu temasların trajik sonucu ise sonu yazılmamış kitaplar, bitmemiş tuvaler, oynanmamış roller, sakatlanmış karakterler ve kırık dökük biyografiler²⁸² olarak kalır. Bazı isimler “tüm zamanların ve halkların” liderine ait “kişi kültü”nün ağır yükü altında ezilir. Bazıları Sibiry ve Kolıma’daki çalışma kamplarında mucizevi bir şekilde hayatta kalmayı başarır.²⁸³ Bazıları da çok sevdikleri vatanlarından ayrılmak zorunda kalır, dahası bedelini hayatlarıyla ödeyenlerin sayısı da hiç az değildir. Bu bağlamda sansür uygulaması, Sovyet rejiminin “tek anlamlılığı” nasıl elde etmeye çalıştığını tam olarak anlamak için ender bir fırsat sunmaktadır.²⁸⁴

Bununla birlikte Stalin’in ününü, sosyalist gerçekliğin büyüklüğünü, halkın komünizm mücadelesinin kahramanlığını yansıtan gönüllülük esaslı eserler de ön plana çıkmıştır. Örneğin Stalin hakkında Sovyet halklarının tüm dillerinde çeşitli türlerde eserler yazılmıştır. Sosyalist gerçekçilik edebiyatının kurucusu Gorki, 1930’larda Stalin imajını yeniden yaratmaya yönelmiştir. Çünkü Stalin’in planlarının görkemi, yaptığı işin büyüklüğü, dünyayı dönüştürmesi, muazzam enerjisi ve iradesi onu çok etkilemiştir.

²⁷⁹ O.V.Bolşakova, A.V.Blyum, 2000, a.g.e., s. 47-51.

²⁸⁰ C.Sakallı, 2016, a.g.e., s. 70-71.

²⁸¹ S.Üçgül, **Göçmen Rus Yazarı Yuri Drujnikov’un Mikroroman Sanatı**, Kayseri, ERÜ, 2012, s. 1-3.

²⁸² M.L.Gasparov, T.G.Yurçenko, **Sovetskaya epoha, Bolşaya rossiyskaya entsiklopediya**.

²⁸³ V.V.Kolobov, 2016, a.g.e., s. 107-111

²⁸⁴ F.K.Yarmoliç, 2015, a.g.e., 223-235

Böylece Stalin hakkında bir kurgu eseri yazmak niyetiyle belgesel materyal hazırlamaya başlamıştır. Ancak yazarın ölümüyle çalışma tamamlanamamıştır.²⁸⁵

Rusya’da sözcüklere özel ihtimam gösteren yetkililer daha da ileri giderek özellikle bilincin ve “yeni insanın” şekillendirilmesi koşulları çerçevesinde çocuk edebiyatını kontrol etmek girişiminde bile bulunmuşlardır. N. Krupskaya’ya göre çocuk kitapları “komünizmin güçlü bir aracı”ydı.²⁸⁶ Bu bağlamda kreşle başlayan denetim faaliyetini ilk sansür dalgası olarak nitelendirmek çok da yanlış bir tanımlama olmayacaktır.²⁸⁷

İktidarı ele geçirdiği ilk günlerden itibaren Bolşevik Parti, edebiyata ve sanata aktif müdahale politikasını uygulamaya başlamıştır. Müdahale 19. yüzyıl Rus edebiyatına ve yabancı yazarların çalışmalarına kadar uzanır. Bununla ilgili olarak Yevtuşenko “Altmışlı yıllarda Sovyet sansürünün, Puşkin’in çarlık sansürüyle ilgili hicivli şiirlerini Taganka Tiyatrosu performansından nasıl silmeye çalıştığına tanık oldum.”²⁸⁸ şeklinde bir açıklama yapmıştır. Yanı sıra parti görevlilerinin özellikle gazete ve dergilerin baş editörlük görevlerine atanmaları yolunu açan özel kararnameler yayınlanmıştır.²⁸⁹ Ayrıca tarih dergilerinin yayınlanması da denetlenmiş ve tirajları belirlenmiştir. Parti bununla birlikte içerikleri ve hataları hakkında notlar hazırlamış hatta bazılarını kapatma yetkisini de kullanmaktan çekinmemiştir.²⁹⁰

Devamında yayıncılara, yayın için seçmeleri gereken kitap türleri ve yazarlara sunulan konuların niteliğine dikkat çeken bir yönerge hazırlanmıştır. Özel yayınevleri aleni bir şekilde Bolşevik karşıtı propaganda yapmamalarına rağmen, yine de yetkililerin

²⁸⁵ G.S.Çeremin, 1950, a.g.e.

²⁸⁶ O.V.Bolşakova, A.V Blyum, 2000, a.g.e., s. 47-51.

²⁸⁷ Ye.A.Yevtuşenko, **Volçiy pasport, biografii, avtobiografii, memuarı**, Moskva, Kolibri, 2015, s.278.

²⁸⁸ Ye.A.Yevtuşenko, 2015, a.g.e., s. 274.

²⁸⁹ M.L.Gasparov, T.G.Yurçenko, **Sovetskaya epoha, Bolşaya rossiyskaya entsiklopediya**.

²⁹⁰ M.V.Zelenov, **Glavit i istoričeskaya nauka v 20-30-e godı Voprosı istorii**, 1997. N.3. s. 21- 35

http://opentextnn.ru/old/censorship/russia/sov/libraries/books/zelenov/index.html?id=1861#_ftn4 adresinden 11.04.2021 adresinden alınmıştır.

şüphesini çekme konusunda negatif yönde oldukça başarılı olmuşlardır. 1920'lerin sonundaki zorluklara ve çelişiklere rağmen 1930'ların başında hükümet özel yayınevlerini devirmeyi ve basılı materyallerin yayınıni yoğunlaştırmayı başarmıştır. Dahası parti belirli yayınlara ve yayıncılara yasak getirilmesi ile yayınevlerinin kapatılması durumunun görece fayda sağladığına da inanmaktan geri durmamıştır. Çünkü ekonomik olarak kâğıt tasarrufu sağlanmış olacaktır.²⁹¹ Böylece, basını tekellerine alan Sovyet Hükümeti bir dereceye kadar, sansürün varlığının gerekçesini de kendilerince çeşitli bahanelere dayandırmış olur.

Genel bir perspektiften değerlendirildiğinde Sovyet yayıncılarının sadece okurun ilgisini çeken yayınlar değil, aynı zamanda partinin kurallarına boyun eğdiğinin göstergesi niteliğinde baskılar yapma amacı güttükleri, yazar ve şairlerin ise konu ve ideolojik yönelim açısından öncelikle yayıncıların istediklerini üretmek konusunda aktif oldukları çıkarımında bulunabiliriz. Çünkü öncelikli amaçları para kazanmak ve yaşamlarına bir nebze konfor katabilmek olan bir grubun varlığı da inkâr edilemez. Diğer bir açıdan ise parti kurallarına boyun eğmiş durumda olan halk, partinin dikte ettiği değerleri taşıyan sanat eserleriyle ilgilenenecektir, daha doğrusu ilgilenmek zorundadır. Dolayısıyla her taraftan kısıtılan sanatçı, toplumda var olmak için kontrol mekanizmasına teslim olur. Edebi arenaya bir an önce girebilmek uğruna, kendisini edebi kurgu biçiminde tanıtan soyut ve yol gösterici bir güce, sansüre boyun eğmek zorunda kalan isimlerden biri de Yevtuşenko'dur.

Küçük yaştan itibaren ütöik-iyimser bir ruh çerçevesinde yetiştirilen Yevtuşenko'nun bu ruh hali, özellikle sanatının ilk döneminde, ülkenin izlediğı yolun doğruluğı hakkında en ufak bir şüpheye bile izin vermemiştir.²⁹² Bu bağlamda şairin

²⁹¹F.K. armoliç, "Rossiya, naçinaya s 1917 goda, predstavlyayet soboy zagadku, kotoruyu mı tşetno pitayemsa razgadat" (Sovetskaya tsenzura na Severo-Zapade SSSR v 1920-1930-ye gg), Sankt-Peterburg, 2017, s. 73.

²⁹²N.L.Leyderman, M.N.Lipovetski, 2003, a.g.e., s. 123.

zihniyeti, resmî ideoloji ile uyumlu görülmüştür. Şairin ilk şiirlerinin içeriği de daha çok kendisine dayatılan düşüncelere hizmet etmiş, kendisine ait olmayan mısralar bile şiirlerine dâhil edilebilmiştir. Yani Yevtuşenko 1949 ve 1955 yılları arasında sansür koşullarını bilinçsizce kabul etmek zorunda kalmıştır.

Partinin ideolojik düşünceleri çerçevesinde, 23 Nisan 1932’de yayınlanan “Edebi ve sanatsal kuruluşların yeniden yapılandırılması” konulu kararname ile edebi gruplar ve dernekler yasaklanarak SSCB Yazarlar Birliği adı altında tek bir organizasyon oluşturulmuştur.²⁹³ Bu da bir anlamda proleter edebiyatına ihtiyaç olmadığını, Sovyetler Birliği’ndeki tüm edebiyatın sosyalizmin ilerlemesi ile doğru orantılı olarak sosyalist nitelik barındırması gerektiğini ortaya çıkarmaktadır. 1934 yılında sosyalist gerçekçilik düşüncesinin hayata geçmesi ile birlikte bütün edebi oluşumlara son verilmiştir. Kültürün yeniden kodlanması, estetik önceliklerin değiştirilmesi, yeni bir sanat dili oluşturulması, dünyanın yeniden şekillendirilmesi, “yeni insanı” biçimlendirme, temel değerler sistemini yeniden yapılandırma programı²⁹⁴ olarak ifade edebileceğimiz sosyalist gerçekçilik, “bir kültür politikası olarak benimsenmesinin yanı sıra ideolojik bakımdan araçsal konuma getirilmesi ve edebiyat üretiminin işlevselleştirilmesi dâhilinde edebiyatın da niteliğini belirlemiştir.”²⁹⁵ Bu bağlamda basılı ürünler üzerindeki idari kontrol, edebi yaratıcılığın oluşumunda önemli bir etkiye sahiptir. Sansür faaliyetleri sonucu, sanat eserlerinin gerçek üretiminin sekteye uğraması ve yaratıcılık alanlarından çekilmesi gözlemlenir. Yukarıdan aşağıya doğru yönlendirilen baskıcı şiddet paradigmasının ağırlığı altında gömülü olan gerçek kültürel üretim süreçlerini gizlemiştir.²⁹⁶ Çünkü metinlerin anlamının zorla çarpıtılmasına yol açan sansür tacizi,

²⁹³ M.L.Gasparov, T.G.Yurçenko, **Sovetskaya epoha, Bolşaya rossiyskaya entsiklopediya.**

²⁹⁴ N.V.Dubrovina, 2011, a.g.e., s. 181-185.

²⁹⁵ C.Sakallı, 2016, a.g.e., s. 70-71.

²⁹⁶ Avtor iz. Per. S. Angl. **Nikolaya Edelmana, Zapret na dvusmyslennost: sovetskaya tsenzura praktika 1930-h godov,** (original statı: Plamper J. Abolishing Ambiguity: Soviet Censorship Practices in the 1930s // Russian Review. 2001. Vol. 60. № 4. P. 526—544.)

yazarın niyetiyle çelişmekten öteye gitmemektedir. Hatta yazar A.Kuznetsov “Birbirimizin eserlerini basılı değil, el yazması olarak okumaya çalıştık, çünkü aradaki fark çok büyüktü.”²⁹⁷ diyerek yazar eseri aidiyetinin göz ardı edildiğine vurgu yapmıştır.

Yevtuşenko da “Sansür, sansürün kendisi ve oto sansürden oluşuyordu. Yazmadan önce, kendini koruma duygusu - hem kurtarıcı hem de utanç verici - ruhta saklı olanı bir kalemle karalamaya bile izin vermediğinde, otosansür gerçekleşmiş oluyordu. Otosansür, elbette, gönüllü değil, zorunluydu”.²⁹⁸ şeklinde bir açıklama yapmıştır. Ancak “parti edebiyatı” ve “parti basını” kavramlarını kullanmayı tercih eden parti başkanı Lenin, boyun eğmenin özgür sanat için tüm koşulları yarattığına inandığı için sansürü gerçek yaratıcı bağımsızlığın önünde bir engel olarak görmediği düşüncesini her fırsatta dile getirmiş ve bu mekanizmanın sürekliliğinin olacağına vurgu yapmıştır.²⁹⁹

Yazar V.Akatkin’in ifade ettiği gibi, totaliter zorluğa rağmen, edebiyat da dahil olmak üzere her alanda bir değişim bir yenilenme faaliyeti görülmüştür. Çağlar, nesiller, zevkler, değerler değişime uğramıştır.³⁰⁰ Komünist Partisi Sekreteri A.Jdanov yeni bir dünya kurulurken, yazarlardan ve sanatçılardan düşüncelerini ve sanatlarını toplumun ihtiyacı düzeyine çıkarmalarını tavsiye eder:³⁰¹

“Sovyet halkının bu yeni yüksek niteliklerini göstermek, halkımıza sadece bugün ve şimdi ne olduğunu değil, aynı zamanda yarın ne olacağını öngörmelerine rehberlik etmek, ileriye giden yolu aydınlatmak. İşte vicdanlı her Sovyet yazarının görevi budur. Bir yazar olayların gerisinde kalamaz, insanların ön saflarında yürümeli, insanlara gelişimlerinin yolunu göstermelidir. Sosyalist gerçekçilik yönteminin rehberliğinde, gerçekliğimizi dikkatli bir şekilde inceleyerek, gelişim süreçlerinin özüne daha derinden nüfuz etmeye

²⁹⁷ A.Kuznetsov, **Babiy Yar**, roman dokument, Moskva, Sovetskiy pisatel.Olimp, 1991, s .9.

²⁹⁸ Ye.A.Yevtuşenko, 2015, a.g.e., s. 292.

²⁹⁹ İ.Graşenkov, 2008, a.g.e., s. 85-88.

³⁰⁰ V.M. Akatkin, **A.T.Tvardovskiy i “molodiye” poeti 50-60-h godov**, 2013, Vestnik VGU, Seriy: Filologiya, No.2, UDK 821.161.1.09, s. 5-10.

³⁰¹ J.Freville, G.Plehanov, **Sosyalist Açıdan Toplum, Sanat ve Eleştiri**, İstanbul, Yön, 1991, s. 70.

alışan yazar, insanları eğitmeli ve onları ideolojik olarak silahlandırmalıdır.”³⁰²

Bu doğrultuda hareket eden Yevtuşenko’nun daha gl ama bir o kadar da esnek kalemi ve rahat kişiliği iktidar çevresinde huzursuzluğa sebep olur. Her adımı yetkililer tarafından takip edilir. Özellikle 1950’lerden itibaren lirik şiirin ykselişe geçmesi Sovyet sanat kültürünün yeni özelliklerinin oluşumunda bir dönüm noktası haline gelir.³⁰³ şairin şiir geceleri aracılığıyla popüler bir izleyici kitlesine erişimi muazzam bir ses getirir. Stadyumlarda ve meydanlarda artan kalabalık hükümet çevresinin dikkatinden kaçmaz. “Altmışlılar Kuşağı”nın yetenekli ge isimlerinin, Stalin ideolojisinin katı bir sınırla belirlemiş olduğu yaşam çerçevesinin karşısında oldukça rahat davranmaları, dik başlı ve korkusuz tavırları ile gittikçe büyüyen başarıları resmi makamları oldukça rahatsız eder. Hatta Yevtuşenko “Altmışlılar Kuşağı” hakkında “yetkililerin karşısında hakikati konuşma cesareti bulanlar ve insanları kendilerine inandıranlar bizdik”³⁰⁴ şeklinde bir açıklama yapmıştır. Ancak asıl ekinenin şair olduğunu ifade eden kaynaklara da ulaşılmış olup durumun tartışmaya açık olduğu düşünülmektedir. KGB Başkanı Yu.Andropov’un Politbrodaki asistanı İ.Sinitsin Yevtuşenko ile ilgili bir olayı şöyle aktarır:

“(…)Yevtuşenko zgr dşnncesiyle ünlüydü. Çok sevdiği Soljenitsın’ın sınır dışı edildiğini ve kendi şiir gecesinin de iptal edildiğini öğrenince çok öfkelendi ve telefon etti. Andropov Yevtuşenko’ya konuşmak istiyorsa kendisinin yanına gelebileceği yönünde bir çağrıda bulundu. Hattın diğer ucunda sessizlik hkimdi ve hemen ardından kapatma sesi duyuldu. Andropov “*Neden bu kadar korktu ki şimdi?! Ben sadece onunla konuşmak istemiştim!*” dedi. Ertesi

³⁰² A.Jdanov, **Doklad o jurnalah “Zbyozda” i “Leningrad”**, Gospolitizdat, 1952, s. 28.

³⁰³ Y.S.Manzireva, **Sovetskaya hudojestvennaya kultura: retrospektivniy vzglyad na fenomen**, Culture and Civilization. 1`2016, УДК 930.85+008.

³⁰⁴ Angarskiye vedomosti, 15 iyulya 2015 goda, No.57 (874) **Yevgeniy Yevtuşenko: Mı rodilis v strane, kotoroy bolşe net.**

gün KGB'den çekinen Yevtuşenko Moskova'dan ayrılmış ve arkadaşlarıyla köyde bir yere saklanmıştı.”³⁰⁵

Yevtuşenko her ne kadar Stalin sonrası dönemin ve “Altmışlılar Kuşağı”nın önde gelen ismi olarak ün kazanmış olsa da şair 1960'ların ikinci yarısından itibaren kendini ve sanatını tam olarak ifade edebilme özgürlüğünü elde ederek çok sayıda eserini edebiyata kazandırma girişimini hızlandırır. Çok yönlü ve çeşitli türlerde verdiği eserlerinde şair, bir yandan rejime bağlılığını gösteren diğer yandan da karşıt görüşünü yansıtmaktan çekinmeyen dürüst davranışıyla her zaman ustaca bir denge kurmayı başarmıştır.³⁰⁶ Bu başarısını da şöyle açıklar:

“Pek çok şiir yazdım, aralarında bazıları başarısız oldu, fakat içtendi, ancak bu hepsinin gerçekçi olduğu anlamına gelmiyor. Yine de samimiyet ve gerçek farklı şeylerdir. Yüzyılın karmaşık evriminden geçtim, zamanla değiştim, ama bu bukalemunvari bir değişim değil, dünya görüşünün gerçek bir dönüşümüydü. Ayrıca şiir ve kitaplarımla kendim de toplumda bazı değişiklikler yarattığım için çok mutluyum.”³⁰⁷

Yevtuşenko'nun edebi yaratıcılık hayatında bir nevi zulüm olarak addedilebilecek faaliyetler şairin 1957 yılında V.Dudintsev'in *Yalnız Ekmekle Yaşanmaz (Ne hlebom yedinim, 1957)* isimli romanını desteklemesi sebebiyle enstitüden atılması ile başlamıştır. Bu tarihten itibaren şairin bazı şiirleri sorunsuz basılmış, bazıları ise yıllarca yer altında okunmuştur.³⁰⁸ Örneğin aynı yıl *Vaat (Obeşaniye)* derlemesinin yayınlanması, eserde yer alan *Zima Kavşağı* şiirinin derlemeden çıkarılmasından sonra mümkün olmuştur. 1966 yılında G.Adamaoviç'e ithafen yazmış olduğu *Paris'e Mektup* isimli şiir, sansür

³⁰⁵G.Poçeptsov, *Andropov: Jizn mejdu informatsiyey i dezinformatsiyey. Çast 3, Put na fone kraha SSSR*, s. 1-10.

³⁰⁶A.Belousenko, *Yevgeniy Aleksandroviç Yevtuşenko*, Elektronnaya biblioteka, <http://www.belousenko.com/wr/Evtushenko.htm> adresinden 07.04.2021 tarihinde alınmıştır.

³⁰⁷D.Gordon, *Geroi smutnogo vremeni, Yevgeniy Yevtuşenko: “Jeleznıy Feliks v pıl podvalov tıçotsya. Ya etomu nemnoječko pomog...”* https://www.gordon.com.ua/books/heroes/yevtushenko/view_print/ adresinden 07.04.2021 tarihinde alınmıştır.

³⁰⁸S.L.Straşnov, *K probleme stihotvornogo jurnalizma (na materiale tvorçestva Ye. Yevtuşenko vremen ottepeli)* UDK 821.161. 1–1/29, 2020, s. 133-136.

tarafından on kez reddedilmiştir. Ancak yazıldıktan yirmi iki yıl sonra yayınlanmıştır.³⁰⁹

Bir başka örnekte “Druzjba Narodov” dergisi editörlerinin, Glavlit’teki özel bir görüşmeden sonra yayınlamayı planladığı Yevtuşenko’ya ait bazı şiirleri sayıdan çıkardığı, çıkarılmayan diğer şiirlerinde ise düzeltmeler yaptığı görülmüştür.³¹⁰

Stalin’in ölümüne kadar devam eden sıkı idari kontrol mekanizması, liderin hayatını kaybetmesiyle birlikte kısmen değişikliğe uğrar. Bununla birlikte Rus toplumunun manevi bir devrim yaşamaya başladığına vurgu yapan şair, “sansür sadece bir devlet kurumu değil, soluduğumuz havaydı” diyerek yaşadığı dönemin sansür anlayışını ve ardından gelen kısmi özgürlüğü de şöyle ifade etmiştir:

“Stalin’in ölümünden sonra birçok devasa betonarme yasadak da çökmeye başladı, küçücük mümkün ise beklenmedik bir biçimde tehlikeli derecede ince duvarları olan bir balon gibi şişti veya ilk delinmede patlayıp küçüldü. Önde gelen ve gelmeyen bazı zihinlerde kafa karışıklığı, saçmalık ve şeytanlık oluştu.”³¹¹

Stalin’den birçok nedenden dolayı nefret ettiğini ifade eden şair, en korkunç şeyin, Stalin gibi insanların halkı kandırarak onlara, parlak bir gelecek adına, birbirlerini suçlamayı ve birbirlerine ihanet etmeyi öğrettiklerini dile getirme cesaretini gösterir. Bu bağlamda hükümeti tarafından insanlık dışı eylemlerle karşı karşıya kalan halka karşı hümanist bir sorumluluk duyar, insanlara, karşı koyabilme, müdahale edebilme yetisi kazandırmak ister. Çünkü onun sanatının merkezini insan ve hümanist değerler oluşturmaktadır. İnsanın iç dünyasının ve yaşam koşullarının yansıtılması, sanatsal araştırmasının asıl amacıdır. Bu bilinçle hareket etmeye başladıktan sonra geleceğin, geçmişin ışığında şekillendiği gerçeğinden yola çıkarak zamanının en ateşli konularını kaçırmamayı ve bunları çekinmeden dile getirmeyi kendine görev edinir. Bunun üzerine

³⁰⁹ Ye.A.Yevtuşenko, 2015, a.g.e., s. 303.

³¹⁰ T.Goryayeva, *Političeskaya tssenzura v periyod stagnatsii i krizisa vlasti i ideologii v SSSR (1969-1991gg.)* 2010, <https://polit.ru/article/2010/07/06/goryaeva/> adresinden 07.04.2021 tarihinde alınmıştır.

³¹¹ Ye.A.Yevtuşenko, *Tssenzura- luçşaya čitatelnitsa, 9. Tssenzura kak gosudarstvennyy vozduh* http://translatyr.org/librusec/366213#TOC_idp1564562432 adresinden 09.04.2021 tarihinde alınmıştır.

şair 1960'lı yılların başından itibaren yurtdışı seyahatlerine gitmeye başlar. İlk olarak Bulgaristan ve Romanya'ya, daha sonra ABD'ye, ardından Afrika ve Küba'ya gider. Dünyanın çoğu ülkesinde bulunarak Sovyet şiirini milyonlarca okurun ilgi konusu haline getiren ve şiirin demokratikleşmesinde önemli bir rol oynayarak adından söz ettiren şair, Batı'daki çeşitli röportajlarında şimşekleri üzerine çektiğinden bahseder:

“Biz göçmenleri de kızdırdık. Batı'ya geldik ve büyük salonlar topladık, ama kimse onları okumadı, çok daha fazlası dinlemedi bile. Birçoğu için, ayakta olmamız bir tür sahtekârlık gibi görünüyordu ve bu bir kez daha kültürümüzün tüm alçaklığını kanıtlıyor. Bu alçaklık hem yönetici seçkinlere hem de ona karşı savaşınlara nüfuz etti. Ancak Dekabristler, Puşkin'i onlarla birlikte Senato Meydanı'na gitmediği için asla suçlamadılar, aksine ondan “Sibirya'ya Mektup”³¹² şiirini aldıkları için mutlu oldular. Katılıyorum, bazen bir şeyde bulunmamak, ruhsal olarak katılmak, empati kurmak daha önemlidir. Bence şairin ana hedeflerinden biridir bu nokta.”³¹³

Ancak Yevtuşenko, bulunduğu ülke vatandaşları açısından farklı bir konuma sahip olmuştur. İlk zamanlar sadece ülkesi için duyduğu sorumluluk hissini, daha sonra tüm dünya için hissedilen şair, gittiği her ülkede yetkililerle tartışmaktan, muhalifleri savunmak için mektuplar yazmaktan, onaylamadığı olayları protesto etmekten korkmaz. Tarihi veya turistik yerleri gezmeyi değil de izinsiz gösteriler, özgür söyleşiler, eylemler, yürüyüşler gibi bulunduğu ortamda yaşanan olumsuzlukları incelemeyi ve çoğuna bizzat katılmayı tercih eder. ABD'de altmışlı yılların sosyalizme hümanist bir bakış açısı getirmeyi hedefleyen “güler yüzlü sosyalizm” (sotsializm s çeloveçeskim litsom) düşüncesini en iyi yansıtan isim olmuştur.³¹⁴ Şair “insanları her zaman partizanlıkla

³¹²“Poslaniye v Sibir”, A.S.Puşkin'in 1827 yılında yazdığı, Dekabrist görüşlerini motif olarak kullandığı yurttaşlık şiiri.

³¹³D.Gordon, **Geroi smutnogo vremeni, Yevgeniy Yevtuşenko: “Jeleznyy Feliks v pıl podvalov tıçotsya. Ya etomu nemnoječko pomog...”** https://www.gordon.com.ua/books/heroes/yevtushenko/view_print/ adresinden 07.04.2021 tarihinde alınmıştır.

³¹⁴V.Novodvorskaya, **Poet na dogovore. Valeriya Novodvorak o Yevgeniy Yevtuşenko**, http://www.medved-magazine.ru/articles/Valeriya_Novodvorskaya_O_Evgenii_Evtushenko.1171.html adresinden 07.04.2021 tarihinde alınmıştır.

değil, sahip oldukları nezaket çerçevesinde değerlendiririm. Benim için nezaket, bir kişinin ana göstergesidir. Kesinlikle insanlar çok boyutlu olmalı, ama hiçbirisi hiçbir koşulda birbirine hakaret etmemeli.”³¹⁵ diyerek hümanist değerlerin vurgusunu yapmıştır.

1960’lı yıllarla birlikte parti organları kültürel ve sanatsal özerklik sınırları dâhilinde hareket etmeye başlayarak bu sınırlara doğrudan idari müdahale uygulamasından vazgeçer. Kültür, Stalinist dönemdeki merkeziyetçi yapının aksine çoğulcu; ideolojik, politik ve sanatsal açıdan ise heterojen bir hale getirilmeye başlanır.³¹⁶ Bunun sebebi Sovyet yazar ve şairlerinin çıkarlarını düşünmekten oldukça uzaktır. Amaç Stalinist dönemin acımasız eleştirisini yapabilen, eserlerinde korkusuz karakterlere yer vererek yaşananları ortaya dökabilen bu insanların, yayınları sayesinde tasarlanan propagandayı hükümet adına yürütebilecek olmalarıdır.³¹⁷ Dolayısıyla liberallerin iktidar savaşında önemli bir rol üstlenebileceklerdir. Böylece daha önce el konulan değerlerin kültürel yaşama dönüşü başlar. Örneğin Kruşçev, halkın, Büyük Anavatan Savaşı’nda canla başla yer alarak, Sovyet iktidarı için hareket ettiklerini ve vatanseverliklerini kanıtladığını düşünerek artık sansürün hayatlarında bu kadar etkiye sahip olmasına gerek görmediğini ifade eder. Ona göre sansürün modası geçmiştir.

İdari müdahalelerin azaltılmaya başlamasının somut örneklerini konu bütünlüğünde tehlikeli olarak addedilebilecek eserlerin Glavlit ağından geçerek yayınlanması oluşturur. Yevtuşenko’nun *Stalin’in Mirasçıları (Nasledniki Stalina)* şiiri ve A.Soljenitsın’ın *İvan Denisoviç’in Bir Günü (Odin den İvana Denisoviça)* isimli romanı 1962 yılında, bir yıl sonra da A.Tvardovskiy’in *Diğer Dünyada Tyorkin (Terkin na tom svete)* isimli hiciv şiiri yayınlanır. Bu çerçevede toplumsal demokratikleşmeye ket vurma çabasında olan dogmacıların yavaş yavaş etkilerini yitirdiği düşünülebilir. Ancak

³¹⁵Angarskiye vedomosti, 15 iyulya 2015 goda, No.57 (874) **Yevgeniy Yevtuşenko: Mı rodilis v strane, kotoroy bolşe net.**

³¹⁶V.P.Konev, **Sovetskaya hudojestvennaya kultura perioda 30-h - 80-h godov. XX veka: teoretiko-istoričeskiy analiz**, Kemerov, 2004, s. 28-35.

³¹⁷A.Applebaum, 2008, a.g.e., s. 522.

devlet başkanının bu eserlerin yayınlanmasındaki kişisel yardımını ve sansürün kaldırılması emri, hiçbir şekilde sosyalist gerçekçilik alanında özgürce muamele edilmesi anlamına gelmemektedir. Yevtuşenko 1984 yılında kaleme aldığı şiiri *Kayıtsızlık Sansürü* (*Tsenzura Ravnoduşyem*)’nde bu konuyu etraflıca ele alır:

Halktan “teşekkür” bekleme.
Tabut geniştir, çiçek yokken içinde.
Pislik tükürüklerle yıkanır,
kibirle tabutun üstüne tükürdüklerinde.

Fakat yine de nefret ve kıskançlık daha iyidir,
kazma ve kürekle meşgul olmaktan,
avucun altında ağzını gizlice açmaktan
sadece esnemek için.

Boğulmaya benzer bir sansür vardı.
Görünen o ki yaka paça kapı dışarı edildi,
fakat şimdiki sansür tam bir kayıtsızlık
ve bir bakıma çok daha korkutucu.

Kendimizi nasıl aptalca aldatıyoruz,
çok eski zamanlardan beri
bu edebiyat halkın emrinde,
ki hak ettiği türden.

Tayga ağaçları kadar büyüdü kulaklar.
Rus edebiyatı, bağışla.
Bizi idam etme...Kayıtsızlığımıza karşı
intikam alma kayıtsızlıkla.³¹⁸

Kruşçev’in son dönemlerde bir yumuşama gözlense de genel manada katı ve sıkıntılı yönetiminden sonra L.Brejnev ile birlikte dönemin sansür anlayışı yeni biçimler almıştır. Çünkü yeni lider değişime karşı temkinli, çözülme karşıtı, neo-Stalisnist olarak

³¹⁸ Ye.A.Yevtuşenko, **Sobraniye soçineniy. Tom 8, str. 12**, Litmir, elektronnaya biblioteka, <https://www.litmir.me/br/?b=681901&p=12> adresinden 29.04.2021 tarihinde alınmıştır.

nitelendirilebilecek bir isimdir. Bu dönemden itibaren muhalif duygu ve düşünce içeren eserlerin basılmasını engelleme durumu sistematik bir politika izlemeye başlamıştır. Örneğin A.Tvardovskiy, ünlü poeması *Belleğin Tanıdığı Hak İle (Po pravu pamyati, 1963-1969)* eserini kendi dergisinde bile yayınlamayamamıştır. P.Demiçev ve D.Polikarpov gibi üst makam sahiplerinin yardımına başvurmak zorunda kalmıştır. Brejnev'in nispeten daha ılımlı rejimi ile birlikte, şairin en üretken ve kısmen verimli olarak addedilebilecek Rus kültürü ve sanatı üzerine yoğunlaştırdığı çalışmaları başlamıştır.³¹⁹

60'ların ikinci yarısından sonra edebi hayatın normu haline gelen sansür zulmüne rağmen uluslararası üne kavuşan şair artık görmezden gelinememiştir. Çok sayıda ve yakın aralıklarla eser yazdığı için bu makamlarla da diğer tüm isimlerden daha sık görüşmektedir. Hatta yaratılmaya çalışılan bu ortamdan dolayı edebiyatın ve sanatın bazı figürleri, bakanlıkların, yayın kurullarının ve parti komitelerinin kültür departmanlarının bazı kararları ile hem fikir olmazlar. Yevtuşenko da bu kesim arasında yer alan bir isim olarak 1967 yılının Şubat ayında partinin ideoloji ve kültür alanından sorumlu sekreteri P.Demiçev (1917-2010)e ithaf en bir mektup yazarak memnun olmadığı konuları açıkça dile getirmiştir.³²⁰ Her ne pahasına olursa olsun okuyucunun ve dinleyicinin dikkatini modern yaşamın önemli sorunları üzerinde tutma arzusu dizginlenemez bir şekilde kalemine yansımak için çıkış aramaktadır. Yevtuşenko'nun bu dönemde takındığı tavrın yanı sıra, Ağustos 1968'de, Sovyet tanklarının Çekoslovakya'yı işgal etmesinden sonra kaleme aldığı *Tanklar Prag'da İlerliyor (Tanki idut po Prage)* isimli ünlü şiirinden dolayı Yazarlar Birliği'nin yirmi iki saygın üyesi, şairi Sovyet vatandaşlığından mahrum etmeyi ve ülkeden sürmeyi talep eden bir mektubu Brejnev'e göndermişlerdir. Ancak bu teklif olumsuz karşılanmıştır.

³¹⁹V.P.Prişepa, **Rossiyskogo Oteçestva poet (Y.A.Yevtuşenko:1965-1995gg.)**, BBK 83.3(2)7 P76. Abaka, İzdatelstvo Hakasskogo gosudarstvennogo universiteta N.F. Katanova, 1996, s. 344.

³²⁰N.V.Beloşapka, **Gosudarstvo i kultura v SSSR: ot Hruşyova do Gorbaçyova**, Monografiya, İjevsk, 2012, s. 110.

Resmi kültürün, diktatörlüğün yardımıyla gelişme olanaklarını tüketmekte olduğu şairin dikkatinden kaçmamıştır. Bu durumun önüne geçmek için bir yandan yaratıcılık faaliyetlerine hız kesmeden devam etmesi, diğer yandan ise yapıtlarında yer verdiği ve okuyucuların dikkatini daha önce Stalinist ideolojiler tarafından reddedilen değerlere çekmeye çalıştığı konuları, dönemin Stalinist ideoloji şairlerine ilişkin suçlayıcı düşüncelerini bir şekilde maskelemek zorunda kalmıştır. Bu nedenle, bir yandan yaratıcı dili karmaşıklatacak, diğer yandan okuyucunun eserin örtülü anlamına nüfuz etmesine izin verecek sofistike sanatsal faaliyetler gerekli olmuştur. Buradan hareketle Yevtuşenko, ideolojik ve sanatsal sorunları çözmek için çeşitli edebi örtmeceler, imalar, takma adlar ve başka birinin kimliğine bürünme gibi gizli ve gizemli durumları yoğun bir şekilde kullanmaya başlar. Örneğin 1965 yılında *Ceza Taburunun Şarkısı (Ballada o ştrafnom batalyone)* şiirinde “ceza taburunun bir askeri” ve *Till Eulenspiegel Monoloğu (Monolog Tilya Ulenşpigelya)* şiirinde Till Eulenspiegel olarak bir kimliğe bürünür. 1966 yılında *Senegal Şarkısı (Senegalskaya ballada)*’da “Senegalli şair” olur. Burada dikkat çeken nokta şairin tamamen gizemli bir kişilik değil de daha şeffaf ama tam olarak da kendini ifşa etmediği bir durum yaratmış olmasıdır. Şair 1969’da oyunculuk ortamında var olmayan tamamen yeni bir kişilik olan Eugene Champ karakterine bürünür ve sansürü atlatmaya yardımcı olan yaygın bir edebi aldatmaca biçimine başvurur. Çünkü bu isim bir kişi değil şairin içmeyi çok sevdiği bir şampanyanın ismidir.³²¹

1950’li ve 1960’lı yıllarda, ülkede sanatın demokratikleşme süreci henüz yeni başladığında, edebi alanda metaforik imgeler bir yol olarak algılanmıştır. Bu imgeler ustaca örtülü bir biçimde anlamın aktarılması yönünde bir kolaylık sağlamıştır. Sanatçının dış dünyayı değerlendirmesi, bu değerlendirmeyi mecazi bir bilgi yoluyla okura aktarması, okurun da algı sürecini uzatarak, hayal gücünü harekete geçirmek için

³²¹ V.P.Prişepa, 1996 http://www.russofile.ru/articles/article_134.php#G04 adresinden 11.05.2021 tarihinde alınmıştır.

tasarlanmıştır. Metafor, başka türlü fark edilmesi mümkün olmayan şeylerin fark edilmesini sağlayan söz sanatıdır.³²² Metafor, lirik düzeydeki eserlerde konuşmanın ifade yeteneklerinin en açık şekilde gösterilmesini sağlar.³²³ Sanatsal düşüncenin evrensel bir ilkesi olarak metafor okurun algı sürecinde yaratıcı hayal gücünü harekete geçirmek için tasarlanmıştır ve okurun açıkça konuşmanın zor olabileceğini konuları anlamasına yardımcı olur dahası şairin düşünce ve duyguları yoğunlaştırmasına izin verir. Bu bağlamda Yevtuşenko da şiirsel figürlerin kullanımıyla, okuyucuların dikkatini daha önce Stalinist ideolojiler tarafından reddedilen değerlere çekmeyi başarmıştır.³²⁴

Bu dönemde dikkat çeken diğer bir nokta şairin, eserlerini ithaf ettiği kişiler açısından genellikle eleştirmenler ve yorumcular için ek zorluklar yaratmış olmasıdır. Yani şiirlerinde birilerine ithafen dizeler kaleme almış olduğu açıktır, ancak konu bütünlüğünde değerlendirildiğinde hitap sahibini kestirmek oldukça güçtür. Bunun örneğini Yevtuşenko'nun *Eski Dost (Starıy drug, 1973)* isimli şiirinde görmek mümkündür. Kimi kaynağa göre şair bu şiiri yakın arkadaşı M.Lukonin'ne ithafen yazmış ve aralarındaki karmaşık ilişkiyi ifade etmeye çalışmıştır. Ama aynı zamanda şiirin yazar V.Aksyonov'a ithafen yazılmış olduğu da başka kaynaklarda yer alan bilgiler arasındadır:

(...)
Eski bir dostun rüyasını görüyorum,
düşman haline gelen,
Ama rüyamda düşmanı görmüyorum,
aynı arkadaşımı görüyorum.³²⁵
(...)

³²²D.Davidson, **Şto oznaçayut metaforı**, Teoriya metaforı, M., 1990, s.172-193

<http://www.philology.ru/linguistics1/davidson-90.htm> adresinden 11.05.2021 tarihinde alınmıştır.

³²³ Ye.A.Çudinova, **Osobennosti metaforičeskoy obraznosti v poezii 1950-60h godov, ("Stantsiya Zima" Ye. Yevtuşenko)**, 2016.

³²⁴ a.g.e., 2016.

³²⁵ Ye.A.Yevtuşenko, **İzbranniye proizvedeniya, Tom vtoroy, 1966-1974 stihotvoreniya i poemı**, Moskva, Hudojestvennaya literatura, 1980, s. 340-341.

Yevtuşenko'nun şiirlerinin çok sayıda bölümden oluşması, bölümlerinin çok türlü tasarımı, yalnızca sanatsal düşüncesinin özelliklerinden değil, aynı zamanda bir dereceye kadar sansür koşullarından da kaynaklanmış olduğunu ortaya çıkarmıştır. Bu açıdan nispeten bağımsız bölümlere sahip şiirlerin yayınlanması daha kolay görülür. Bu uygulamanın örneklerini *Bratsk HES* ve *Kazan Üniversitesi* poemalarının her bölümünün kendi başlığı olmasında³²⁶ görebiliriz. Bununla birlikte eserin başlığını değiştirmek de sansürü aşmanın en kolay yollarından biri olmuştur. *Yalnızlık (Odinoçestvo, 1959)* şiiri *Sadakat (Vernost)* adı altında; *Bodur Huş Ağaçları (Karlikoviye beryozı, 1967)* şiiri sadece İrkutsk'da basılmış olup *Yakutsk'da (V Yakutii)* adı altında okurla buluşur; *Mavi Bir Kutup Tilkisinin Monoloğu (Monolog golubogo pestsa, 1967)* isimli şiiri *Alaska Kürk Çiftliğinde Bir Kutup Tilkisi Monoloğu (Monolog pestsa na alyaskinskoy zveroferme)* adı altında basılmıştır.³²⁷

Sansürün sanat alanlarını her yönden kuşattığı bütün şeffaflığıyla bilinmektedir. Dolayısıyla beyaz perdede de Yevtuşenko yine sansürün kendisiyle mücadele etmek zorunda kalmıştır. 1969'da yönetmen E.Ryazanov *Sirano de Berjerak* isimli filmini çekmeye başlamıştır. Bu ünlü eserin uyarlanmasında Rostan Sirano başrolünde Yevtuşenko ile çalışmak isteyen yönetmene son sözü SSCB Devlet Sinematografi Komitesi söyler. Yasak, Merkez Komite'nin kültür alanının sinema bölümünden sorumlu V.Baskakov'dan gelir. Baskakov filmin başrol oyuncusu başka bir oyuncuyla değiştirilirse prodüksiyonun devam edebileceğini, aksi takdirde çekimlerin durdurulacağını söyleyerek yönetmeni uyarır:

“Dramanın sonunda Rostan Sirano'nun kiralık katiller tarafından öldürüldüğünü unuttunuz mu? Bu doğrudan Yevtuşenko'nun kendisine

³²⁶ V.P.Prişepa, *Rossiyskogo Oteçestva poet (Y. A. Yevtuşenko:1965-1995 gg.)*, Abakan: İzdatelstvo Hakasskogo gosudarstvennogo universiteta im. N. F. Katanova, 1996.
http://www.russofile.ru/articles/article_134.php#G04 adresinden 11.05.2021 tarihinde alınmıştır.

³²⁷ V.Radzişevskiy, *Yevgeniy Yevtuşenko: “Ya yey-bogu liriçeskiy poet. A poçemu-to ne mogu ne pisat na političeskiye temi, bud oni proklyatı”*, Jurnal “Znamya” 8, 2018 .
<https://znamlit.ru/publication.php?id=7005> adresinden 11.05.2021 tarihinde alınmıştır.

empoze edilecek ve gereksiz bir heyecan yaratacaktır. Sinemamızın neden bu şairin etrafında bir fedakârlık halesi yaratması gerekiyor? Özetle, sokaktan herhangi bir kişiyi bile bu rol için alın, ama Yevtuşenko olmaz.”³²⁸

1970’lerde şair artık rejim için bir tehdit olmaktan çıkmıştır. Siyasi keskinlikten ve Sovyet karşıtı konulardan uzak durmayı tercih etmiştir.³²⁹ Bir anlamda Yevtuşenko’nun “durgunluk dönemi” başlamıştır.³³⁰ Bununla birlikte 1922-90 yılları arasında varlık gösteren Glavlit’in yürüttüğü faaliyetler Sovyetler Birliği’nin son lideri M.Gorbaçov’un “şeffaflık dönemi”nde zayıflamaya başlamıştır. 12.6.1990 tarihli SSCB Basın ve Diğer Kitle İletişim Yasası ile sansürün kaldırılmasıyla bağlantılı olarak, basılı eserlerde devlet sırlarının ifşa edilmemesi amacıyla yalnızca seçici kontrolünü gerçekleştirme yönünde faaliyet göstermeye başlamıştır.³³¹ 1982 yılında yayınlanan ve 1984 yılında “SSCB Devlet Ödülü”nü (Laureat Gosudarstvennoy premii SSSR) kazandıran *Ana ve Nötron Bombası (Mama i neytronnaya bomba)* isimli poemasıyla şair sansürün kaldırılması yönünde büyük bir adım atmış olur. 1991 yılında Sovyetler Birliği’nin dağılmasıyla birlikte yerli kültür figürlerinin çabaları ve şairin sürekli etkin katılımı ile sansür siyasi bir denetim kurumu olmaktan çıkarılmıştır. Ama unutmamalıdır ki sansürün kaldırılması, başka şekillerde var olma olasılığını yok etmeyecektir.

Bir şair için şiir, yaşamda var olan gerçekliği etkilemenin güçlü bir yoludur. Bu bağlamda Yevtuşenko’nun şiirleri, Sovyet dönemindeki toplumsal yaşamın, şairin kendi ruh hali ile bütünleşerek estetik bir biçimde somutlaştırılmasıyla ortaya çıkmıştır. Sovyet devletinin ve buna bağlı olarak Sovyet halkının yaşamında yer alan bütün dinamikler,

³²⁸ Ne snyatniye filmi: “Sirano de Berjerak” Eldara Ryazonova, Kinopoisk, 18 noyabrya 2017, <https://www.kinopoisk.ru/media/article/3070695/> adresinden 28.05.2021 tarihinde alınmıştır.

³²⁹ M.Zolotonosov, Şestidesyatniki// Yevgeniy Yevtuşenko// Bolşe, çem poet <http://www.idelo.ru/436/20.html#top> adresinden 28.05.2021 tarihinde alınmıştır.

³³⁰ Biografiya russkogo poeta Yevgeniya Aleksandroviça Yevtuşenko! <https://klnCBS.krd.muzkult.ru/media/2018/08/08/1228918515/evt.pdf> adresinden 28.05.2021 tarihinde alınmıştır.

³³¹ A.V.Belyum, Bolşaya rossiyskaya entsiklopediya.

şairin şiirlerinde yansıma bulmuştur. Sonuç olarak sosyo-psikolojik insan-toplum modeli ile toplum-devlet çatışması konularının iç içe geçmiş olduğu şiirleri ve süregelen sosyo-politik değişikliklere duyarlı olması nedeniyle, şairin kelimeleri üzerinde sıkı bir sansür denetiminin varlığı kaçınılmaz olmuştur.³³² Bu bağlamda edebiyatçı V.P.Prişepa (1957-2020)'nın da vurguladığı gibi, şair, organik bir biçimde modernitenin içine girmesi nedeniyle, yazar ve okur arasında dikilen engellere çarpmaktan başka bir şey yapamamıştır.³³³ Sansür saldırısıyla karşı karşıya kalan şair “Sansür, beni bir şair olarak boğduğu için, bir şairden daha fazlası olmama yardım etti.”³³⁴ diyerek mücadele yönteminde yaşadığı durumu kendi kelimeleriyle şöyle ifade eder:

“Ben, gelecek nesillere hiç tavsiye edemeyeceğim, “sansürle karşılıklı ilişki” türünü seçtim.(...)Ben, defalarca geri çekildiğim, toprağını terk ettiğim, şehirleri teslim ettiğim, uçaksavarları bir kamuflaj ağının altına sakladığım, kendilerini kişneyerek ele vermemeleri için topları taşıyan at koşumundaki, patlamalardan ürken atların ağızlarını bağladığım savaşın zor pozisyonunu seçtim ve şiirlerimden bazılarını düşman karargâhına göreve gönderdim, daha sonra onu içeriden zayıflatmak için 1962’de şöyle yazdım: *Şiir barışçıl bir dua değildir. Şiir acımasız bir savaştır.*”³³⁵

Sanat ve kültür bir toplumun gelişiminde son derece önemli bir rol oynar. Bu çerçevede 20. yüzyılın ikinci yarısında sanatsal faaliyetlerin hızlanması, Sovyet ideolojisinin sanatın ve kültürün gelişiminde yaratmaya çalıştığı baskı, sansür ve yasakların, bir sanatsal ürünün içeriğini ve değerini asla etkilemeyeceğini göstermiştir. Kurallar kanun koyucular tarafından kolektif bir biçimde ve ısrarla uygulanmasına rağmen, tam anlamıyla bireysellik ifade eden yaratıcılık, her zaman öznel ve üretken

³³² O.Kravtsova, **Yevgeniy Yevtuşenko: “Sotsialniy tip” sovetskogo çeloveka. Model “çelovek/sotsium”.** <https://www.netslova.ru/kravtsova/evtushenko-st.html> adresinden 30.05.2021 tarihinde alınmıştır.

³³³ V.P.Prişepa, **Rossiyskogo Oteçestva poet (Y. A. Yevtuşenko:1965-1995 gg.),** Abakan: İzdatelstvo Hakasskogo gosudarstvennogo universiteta im. N. F. Katanova, 1996. http://www.russofile.ru/articles/article_134.php#G04 adresinden 29.05.2021 tarihinde alınmıştır.

³³⁴ Ye.A.Yevtuşenko, 2015, a.g.e., s. 13.

³³⁵ Ye.A.Yevtuşenko, **Tsenzura- luçşaya çitatelnitsa, 9. A yesli bı ne bilo amerikanskogo imperializma?** http://translatyr.org/librusec/366213#TOC_idp1564562432 adresinden 30.05.2021 tarihinde alınmıştır.

olmuştur. Yevtuşenko'nun "Rus sansürü bir akordeon gibiydi. Kıvrımları iyice sıkıştırıldığında, şiir dizeleri perdelerin arasına sıkışmış kelebekler gibi çırpınıyordu. Ama düşünülenin aksine daha yeni ölmüş gibi görünen kelebekler havaya uçtu."³³⁶ ifadesi bu dönemi muazzam şekilde özetlemektedir.

3.3.Yevtuşenko'nun Erken Dönem (1952-1965) Şiirleri

Şiire olan tutkusunu "Profesyonel bir şair olmasaydım, hayatımın sonuna kadar sadık bir şiir okuyucusu olarak kalacaktım."³³⁷ diye aktaran, erken çocukluktan itibaren kendini bir şair olarak gören ve hisseden şair ilk mısralarını henüz 5 yaşındayken yazmıştır:

Erkenden uyanır
ne olsam diye düşünürdüm,
Korsan olmak isterdim,
gemileri yağmalamak.³³⁸

Yevtuşenko'nun şair olmak konusunda öz bilinç farkındalığı, sonraki yıllarda 8 cilt halinde yayınlanan toplu eserlerindeki 1937, 1938 ve 1939 tarihli ilk şiirlerinde açıkça görülmüştür.³³⁹ Tüm mesleki yaşamı boyunca savunduğu düşünce herhangi bir şairin temel eğitimcisinin yine şairin kendisi ve yaşam deneyimi olduğudur. Tabii ki bu kavrama sadece fiziksel biyografiyi değil, kitaplar aracılığıyla özümseven manevi biyografiyi de görünür kılarak dahil etmek gerekmektedir.³⁴⁰

³³⁶ Ye.A.Yevtuşenko, 2015, a.g.e., s. 273.

³³⁷ Ye.A.Yevtuşenko, *Talant yest çudo nesluçaynoye (kniga statey), Vospitaniye poeziyey* Moskva, Sovetskoy pisatel, 1980, s. 273.

³³⁸ *Biografiya Yevgeniya Yevtuşenko* <https://uznayvse.ru/znamenitosti/biografiya-evgeniy-evtushenko.html> adresinden 21.07.2021 tarihinde alınmıştır.

³³⁹ *Biografiya russkogo poeta Yevgeniya Aleksandroviça Yevtuşenko!* <http://www.evtushenko.net/bio.html> adresinden 21.07.2021 tarihinde alınmıştır.

³⁴⁰ Ye.A.Yevtuşenko, *Talant yest çudo nesluçaynoye (kniga statey), Vospitaniye poeziyey* Moskva, Sovetskoy pisatel, 1980, s. 7.

Şair asıl mesleği jeolog olan ancak şiir yazmayı ve okumayı çok seven babasının sayesinde şiirle tanışmıştır. Şiirle yolları hayatının her döneminde kesişen şair, anne ve babasının ayrılmasından sonra büyükannesinin velayeti altında Zima’da kalmıştır. Büyükannesinin şiire olan yakınlığı babası kadar olmasa da yine de torununa, sevdiği şair Şevçenko’dan Ukraynaca mısralar okumayı ihmal etmemiştir. Şiir dinletilerinin yanı sıra, tayga köylerinde duyduğu ulusal şarkıları ve manileri not alan şair, bazen kendisi de bu sanat türünden beslenerek çeşitli örnekler yazmıştır. Bu bağlamda Yevtuşenko’ya şiir konusundaki duygu ve düşünceleri sorulduğunda, şair, şiir eğitiminin folklor eğitimiyle bütünüyle bağlantılı olduğunu ve ulusal şarkıların güzelliğini hissedemeyen bir kişinin şiirin güzelliğini hissedebilmesine olanak olmadığını belirtmiştir.

Yevtuşenko’nun daha sonra ergenlik döneminin arifesinde bir akıl hocası olmuştur; Ra Hala. Ra Hala, babasının öz kardeşi İrina Rudolfovna Kozintseva’dır. Yevtuşenko “... O bana Stalin’in bir katil olduğunu söyleyen dünyadaki ilk kişiydi. Babam ilk şiir öğretmenim, Ra Hala ise ilk siyaset öğretmenimdi.”³⁴¹ şeklinde bir açıklama yaparak gerek edebi alanda gerekse politika alanında ileride birbirini ayrılmaz bir bütün olarak tamamlayacak iki kavramla hayatının iç içe geçtiğini ifade etmiştir. İ.Falikov da Yevtuşenko’nun şiir konusundaki en bakir dönemini şöyle betimlemiştir:

“Genç ve çalışkan Jenya şiirlerini yazarken oldukça fazla sayıda, dikkatli ve azimli bir biçimde yazardı. Tek katlı, doğaya yakın bir evde yaşardı. Bu ev tayganın mavi duvarlarına bakan bitişik bostanda bulunurdu. Çok uzaklarda başı dumanlı Hingan Sıradağlarını görmek mümkündü. Şiirleri pek tabii ilkel doğadan beslenirdi. Bu dönemde devam eden savaş, yetişkinlerin savaş sohbetleri, radyonun savaşla ilgili yayınları, beyaz perdede gösterime giren savaş filmleri de doğayla birleşerek, henüz on iki yaşında olan bir vatanseverin, bir tayga sakininin hicivsel bir önyargı olmadan yazılmış organik felsefesini ortaya çıkarıyor.”³⁴²

³⁴¹ İ.Falikov, **Yevtuşenko, Love Story**, Moskva, 2017, Molodaya gvardiya, s. 18.

³⁴² a.g.e., s. 56-57.

Tanık olunduğu üzere Yevtuşenko böyle bir ortamda geçirebileceği en doğal ergenliği geçirir ve bir gün onun dünyaya açılmasını sağlayacak malzemeleri zihnine depolar. Zima’da şiiri iyice özümseyen Yevtuşenko, Moskova’ya döndüğünde büyük bir hevesle ilgi alanını genişletmeye ve derinleştirmeye başlar. Yaklaşık 14 yaşlarındayken Džersinski Kenti’nde yer alan Pionerler Evi’nde tüm ilgi ve alakasını şiir alanında yoğunlaştırır. İlk defa 1923 yılında Moskova’da çocuk kulübü olarak kurulan Pionerler Evi, Rusya’daki en büyük ve en kapsamlı tamamlayıcı eğitim kurumu olmuştur. Bu sürekli eğitim faaliyetinin amacı bilim, sanat, kültür, teknik ve spor gibi alanlarda çocukların ve gençlerin yaratıcı gelişimi, eğitimi ve araştırma alanları için uygun ortamı sağlamaktır. 1930 yılı itibariyle ülke genelinde benzer kurumlar açılmaya devam etmiştir. 1936 yılında, Piyonerler ve Dekabristler Evi olarak yeni bir oluşum şeklinde göstermiştir.³⁴³ Benzer hedefler doğrultusunda açılan kurumların sayısı 1939 yılında 13’e kadar ulaşmıştır.

Dzeržinski’de çocuklar için kurulan ilk ev, Uritskiy Sokağı’nda eski, tek katlı bir yapıda faaliyet göstermeye başlamıştır. Evin en büyük odası müdürün kararıyla sinema salonu olarak kullanılmıştır. İlgili kaynaklarda bina, diğer odaların da sinema salonunun etrafında konumlanmış şekilde yer aldığı bir yapı olarak belirtilmiştir. Pionerler Evi’nde faaliyete başlayan ilk alan kaynakçılık bölümü olmuştur. Yaklaşık 160 çocuğun mevcut alana ilgi gösterdiği edinilen bilgiler arasında bulunmaktadır. Ardından ise marangozluk ve fotoğrafçılık kulüpleri faaliyete başlamıştır. Ancak savaş sırasında durum daha farklı bir boyuta taşınmıştır. Örneğin kulüplere ara verilmiş ve çok sayıda pioner, yetişkinlerle eşit ölçüde savaşta, silah altında görev almıştır. Kulüp binası ise beş yıl boyunca karargâh olarak hizmet vermiştir. 1946 yılında kulüp yeniden açılmıştır, fakat bina pratikte

³⁴³ Vorobyovı gori, **Moskovskiy Dvorets pionerov**

https://vg.mskobr.ru/elektronnye_servisy/useful_links/moskovskij_dvorec_pionerov/ adresinden 22.07.2021 tarihinde alınmıştır.

çocuklarla birlikte eğitim faaliyetlerinin uygulanmasına elverişli olmamıştır. Bu sebeple daha yeni fikirler ve araçlar yardımıyla aynı düşünce temelinde şekillenen çağdaş bir yapı kurulmasına karar verilmiştir. 1964 yılında Lenin Caddesi üzerinde yeni ismiyle bir hizmet alanı kurulur: Pionerler Sarayı (Dvortsa pionerov). Binanın açılışı ise 22 Ocak 1967’de gerçekleşmiştir. Açılış günü konuşma yapan kurum müdürü, mevcut yapının sadece çocuklara ait olduğunun, yetişkinlerin asla orada bulunmayacağını altını çizer. Faaliyetlerine hızla devam eden kurumun yakın gelecekte tenis kortu, voleybol sahası, açık yüzme havuzu açılması gibi planları vardır, ancak bu tasarılar gerçekleşmemiştir.³⁴⁴

Pionerler Evi’nin yanı sıra Edebiyat Enstitüsü’nde de şiirle ve edebiyatla ilgili aktif faaliyet gösteren Yevtuşenko, Enstitünün diğer öğrencilerinden Ye.Vinokurov (1925-1993), V.Solouhin (1924-1997), K.Vanşenkin (1925-2012) gibi genç şairlerle birlikte şiir okumanın ve üzerine sohbet etmenin keyfine varır. A.Ahmatova (1889-1966), M.Tsvetayeva (1892-1941) ve O.Mandelştam (1891-1938) gibi çok önemli şairlerin sanatsal yaratıcılıklarıyla tanışan şair, M.Lukonin (1918-1976), B.Slutskiy (1919-1986), Y.Vinokurov (1925-1993), V.Sokolov (1928-1997) ve Y.Smelyakov (1913-1972) gibi birçok yazardan etkilenmeye başlar. Edebiyat Enstitüsü’nde geçen eğitim hayatı şairin şiire bakış açısında çok fazla derinleşme sağlamıştır. Kendisi de seminerlerde, toplantılarda ve Enstitü koridorlarında yapılan fikir alışverişlerinin kendine sağladığı kazancı cömertçe ifade etmekten geri durmamıştır. Bütün bu yaşanmışlıklar ve tanışmalar, bir anlamda sosyal eğitimler, şairin şiir sevgisini besleyen sonsuz kaynaklar olmuştur. Böylece şairin erken dönem çalışmaları şekillenmeye başlamış olur.

Yevtuşenko edebi arenada yerini almadan önce şiirlerini bastırabilmek için çok sayıda kapı çalmış, ancak bütün o kapılardan eli boş dönmüştür. Hatta içinde bulunduğu nevrotik durumu “Şiirlerimle bütün yayınevlerini resmen bombardımana tutuyordum ve

³⁴⁴ Djersinskoye vremya, **Dvoret detstva**, <https://dzer.ru/1460-dvorec-detstva.html> adresinden 21.07.2021 tarihinde alınmıştır.

her defasında da ret yiyordum.”³⁴⁵ diye ifade etmiştir. Buna rağmen asla pes etmez ve yoğun bir biçimde yazmaya devam eder. Bir seferinde de şiirlerini topladığı bir defteri “Molodaya gvardiya” yayınevine gönderir. Bir süre sonra yayınevine davet edildiğini bildiren bir mektup alır. Oraya gittiğinde yayınevi editörü, söz yazarı ve şair Andrey Dostal (1925-1972) ile karşılaşır. Aralarında geçen konuşma İ.Falikov’un aktardığına göre şöyledir:

“-Kime bakmıştın evlat?

Jenya elinde tuttuğu mektubu gösterir.

- Baban hasta olmalı, kendisi gelemediği için mi seni gönderdi?

- O şiirleri babam değil, ben yazdım.

Dostal elinde okul çantası olan uzun boylu çocuğa şaşkın şaşkın bakar ve ardından güler.

- Pekâlâ, kabul edelim şaşırdım. Karşımda saçları ağarmış, hayatın bütün zorluklarını yaşamış birini görmeyi bekliyordum. Öyle ki şiirlerinde savaş, ıstırap ve aşk trajedileri var...”³⁴⁶

Şairin kendisi de aslında bu durumun farkındadır. Daha önce şiirlerini gönderdiği ancak olumsuz cevap aldığı bir yayınevini kastederek: “Pionerskaya Pravda”nın bir çocuktan bu tarz şiirler aldığında ne düşündüğünü hayal edebiliyorum” şeklinde bir açıklama yapmış ve bir dörtlülle de bahsi geçen duruma atıfta bulunmuştur:

Benim yolum sonsuzdu.

Gecenin karanlığını korkutarak kaçtım.

Tanıştığım kızlar, siz beni

Ertesi günü unutmak için sevdiniz.³⁴⁷

(...)

³⁴⁵ Ye.A.Yevtuşenko, **Volçiy pasport, Prejdevremennaya avtobiografiya**, 2015, İzdatelstvo Kolibri, <https://www.litmir.me/br/?b=153652&p=1> adresinden 01.08.2021 tarihinde alınmıştır.

³⁴⁶ İ.Falikov, 2017, a.g.e., s. 44.

³⁴⁷ Ye.A.Yevtuşenko, 2015, a.g.e.

1947 yılına tekabül eden bu dönem şairin edebi serüvenin resmiyet kazanmasının aslında bir nevi başlangıcıdır. “Molodaya gvardiya” yayınevi de şiirlerini yayınlama konusunda olumsuz görüş bildirmiştir. Ancak bu geri bildirimler şairin kendini keşfetmesinde ve kararlılıkla yoluna devam etmesinde büyük pay sahibi olmuştur. 1949 yılına gelindiğinde Yevtuşenko’nun şiirlerini göndermediği tek bir yayınevi kalmıştır: “Sovetskiy sport”. Gündüz futbol oynayıp, gece de sayfa sayfa şiir yazmaya devam eden şair şiirlerini de alıp gazetenin yazı işleri müdürüne götürür. Müdür Nikolay Aleksandroviç Tarasov, gazetenin edebiyat, futbol, yabancı dil ve parti ile ilgili yazılardan sorumludur. Önce Yevtuşenko’dan şiirlerini kendisinin okumasını ister, ardından sayfaları eline alarak kendisi göz gezdirir. En sonunda *İki Spor* isimli şiirde karar kılarak konuşmaya başlar: “Bu en kötü olanı. Ama bizim için ideal...”³⁴⁸

Ardından Tarasov şiirin üzerine “Basılsın” ibaresini koyar. Böylece Yevtuşenko uzun zamandır beklediği o büyüğü ana şahit olmuş ve ayakları yerden kesilmiştir. Hemen ardından Tarasov Yevtuşenko’yu şair kimliğiyle, fizikçi ve eleştirmen Volodya Barlas ile tanıştıır. Yevtuşenko’ya şair olarak hitap eden ve ona bu gururu yaşatan ilk kişidir.³⁴⁹ 1949 yılında gerçekleşen bu tanışma bir bağlamda şairin edebi arenada önemli isimlerle bir araya gelmeye başladığı bir dönemi işaret etmektedir. Diğer bir önemli nokta ise kendisine ilk kez şair diye hitap edilmesinden dolayı duyduğu gururdur. Kendisini önemli hissetmesinde rol oynayan bu tanışma onun hayatının en önemli ve güdüleyici anlarındanıdır.

Şiir ertesi gün erkenden gazetede yayınlanır. Heyecandan yerinde duramayan Yevtuşenko sabaha kadar uyumamıştır. “Sabah saat yedide, henüz matbaa mürekkebi kokan “Sovetskiy sport”u satıcının elinden kaptım ve açtım, sayfada şiirimi ve soyadımı gördüm.”³⁵⁰ diyen Yevtuşenko, 50 tane olan gazetenin hepsini büfeden satın alır ve elinde

³⁴⁸ Ye.A.Yevtuşenko, 2015, a.g.e.

³⁴⁹ a.g.e., 2015.

³⁵⁰ Ye.A.Yevtuşenko, 2015, a.g.e.

sallayarak caddede hızlı adımlarla yürümeye başlar. Kendini bir dahi gibi hissettiğini ve yerin resmen ayaklarının altından kaydığını söyleyerek mutluluğunu betimleyen isim, bir yandan da gazeteleri yoldan geçen ve ona şaşırmış biçimde bakan insanlara dağıtmaya başlar: “Okuyun, burada ilginç bir şey var.”³⁵¹

Ardından koşarak eve giden şair muzaffer bir edayla gazeteyi annesine gösterir. Yevtuşenko’nun şair olması konusunda gönülsüz bir tavır sergileyen annesi çok da mutlu olmamıştır. Her fırsatta şairlerin yaşamlarının zorluğundan hatta şiir tutkularının hayatlarını kaybetmelerine sebep olduğundan bahseden ama oğlundaki bu bağımlılığa asla engel olamayan anne, şairliğin iyi bir meslek olmadığı yönündeki standartları belirleme yetkisinin kendinde bulunmadığını maalesef idrak eder ve içini çekerek şöyle der: “Evet, bugünden itibaren tamamen ölüsün yani.”³⁵²

Böylece hayatı boyunca “Bir şairin yaşamı şiidir, gerisi ancak dipnot olabilir”³⁵³ tezini savunan şair, 1949’da soğuk savaş döneminde, “Sovetskiy sport” isimli gazetede, batıdaki sporcularla Sovyetler Birliğindeki sporcuları karşılaştırdığı ilk şiiri *İki Spor (Dva sporta)* ile edebiyat sahnesine çıkar:

Ritmik cırcır gürültüsü altında,
Havanın ağır olduğu salonlarda,
Kırılıyor kollar ve kaburgalar,
Ve buna da spor diyorlar!
Dopingle dolu bir şekilde,
Sporcu orada
Bitiş çizgisine kadar sürüklüyor vücudunu
Yaranmak için zenginlere.
Ardından benimsendi
Ve bizim sporumuz günlük yaşama girdi,
Her yerde seviyorlar onu.
Spor sadık bir dost,

³⁵¹ a.g.e., 2015.

³⁵² a.g.e., 2015.

³⁵³ Ye.A.Yevtuşenko, **Erken Yazılmış Bir Yaşam Öyküsü**, Ç. Dicle Yuluğ, İstanbul, Su Yayınevi, 1985.

En iyi yardımcı işteki.
Rüzgarla tartış,
Soğukla savaş,
Bu bizim sporumuz,
Gençliğimiz bizim!³⁵⁴

Şair, sonraki edebi yolculuğunda tebessümle bahsettiği bu ilk şiirleriyle ilgili olarak “Ben sadece eğlendim. Zevk aldım! Bir oyun gibiydi. Henüz bir düşüncem yoktu, dünya kavramı yoktu ve bu nedenle şiirler böyle bir akıştaydı.”³⁵⁵ şeklinde bir açıklama yapmıştır. Sporun özellikle de futbolun hayatının her döneminde varlık sınırlarını muhafaza ettiğini dile getiren şair röportajlarından birinde, şiiri Sovyet futbolundan öğrendiğini de itiraf etmiştir. Hatta Yevtuşenko’nun edebiyat arenasındaki yaratıcı yaşamı boyunca şiir toplantıları için stadyumları doldurmuş olması spora da atıfta bulunduğu bir göstergesi olarak algılanabilir.

Değişme ve gelişme dönemlerinin yani tarihsel aşamaların ait olduğu kültüre olan az veya çok etkisi tartışılmaz boyuttadır. Yazar Aziz Çalışlar’a göre edebiyatın ve sanatın yapısı ile belli bir tarihsel gelişme dönemi içerisinde yer alan toplumsal sorunların ve çatışmaların sanata entegre edilmesi arasında kaçınılmaz bir ilişki vardır. Bu çerçevede elde edilen yapıtlar nesnel gerçeklik ve toplumsal aksiyon dışında tutulup özerk bir ürün olarak değerlendirilemez.³⁵⁶ Dolayısıyla Rus toplumunun sesine kulak veren ve yaşadığı dinamiklere ilgi gösteren her sanatçının bahsi geçen ilişkiyi algılaması ve sanatseverlere yansıtması dönemin nabzını tutması açısından tutarlı bir ürün ortaya koymasını sağlar.

Tarihsel yaşantılar ve sanat ilişkisinin en somut örneğini savaş dönemlerini ele alarak betimlemek mümkündür. Her savaş sebebi ve sonucu ne olursa olsun vatan savunucularının cesaret ve kahramanlık örnekleriyle bezelidir. Ülke halkı özgürlüğünü

³⁵⁴ <http://www.evtushenko.net/evgenij-evtushenko-dva-sporta.html> adresinden 02.08.2021 tarihinde alınmıştır.

³⁵⁵ S.M.Volkov, 2018, a.g.e., s. 38.

³⁵⁶ A.Çalışlar, **Gerçekçilik Estetiği**, İstanbul, 1986, De yayınevi, s. 6.

ve bağımsızlığını kaybetmemek adına silahlanmaktan geri durmaz. Rus halkı da kendi tarihi boyunca gerek savunma amaçlı gerekse de saldırı amaçlı pek çok savaşta boy göstermek durumunda kalmıştır. Bu bağlamda 1941-1945 yılları arasındaki İkinci Dünya Savaşı Rusya tarihinde özel bir öneme sahiptir.

İkinci Dünya Savaşı'nın başlamasıyla birlikte yaşanan gerginlik, Stalin'in radyoda Sovyet halkına ve Kızıl Ordu'ya ülkenin ölümcül bir tehditle karşı karşıya kaldığını belirten bir açıklama yapmasıyla bir üst seviyeye taşınır. Stalin vatani kurtarmaları için bütün vatandaşlarına bir çağrı yapar. Böylece toplum, toplam gücü yaklaşık iki milyon olan çok sayıda bireysel alay ve tabur oluşturmak üzere teşkilatlanır. Halk milisleri toplamda 60 tümenlik bir yapı oluşturur. Askeri okul öğrencilerinin eğitimleri hızlandırılır ve mezuniyetler gerçekleşir. Ayrıca askeri eğitim amaçlı ek okullar da faaliyet göstermeye başlar. Savaş esnasında askeri, siyasi ve ekonomik güce sahip bir acil durum yönetim organı olarak kurulan GKO (Gosudarstvennyy komitet oborony, Devlet Savunma Komitesi)'nin 17 Eylül 1941 tarihli bir kararnamesi ile 1 Ekim 1941 tarihinden itibaren Kızıl Ordu rezervi için 16 ila 50 yaş arasındaki erkekler için zorunlu askeri eğitim başlatılır.³⁵⁷ İ.Ehrenburg her yaştan, her eğitim seviyesinden ve her meslekten erkeğin yer aldığı bu halk milisini, geçit törenini anlattığı *Fırtına* isimli romanında şöyle betimler:

“Düzensiz şarkı söylüyor, düzensiz yürüyorlardı. Bu adamların tüfekten çok kalem ya da pergel tutmaya alışkın oldukları hemen anlaşılıyordu. İçlerinde yaşlı adamlar vardı, şişmanlar vardı, zayıflar vardı, uzunlar, cılızlar vardı, astımlılar, şiş yüzlü kalp hastaları, dil bilginleri ve muhasebeciler, botanikçiler ve ressamalar, tiyatrodaki dekor taşıyanlar, veznedarlar, ciltçiler, kitaplık memurları, marangozlar, elektrik montajı yapanlar, her meslekten yığınla adam vardı. Askerlik

³⁵⁷ Ye.Vyatr, **Vtoroya mirovaya vayna i noviy mirov poryadok**, Universitetskaya tribuna, sotsiologiya 1/2012, Krakowskie Studia Miğdzynarodowe. 2009. № 3 (VI), a.16-26.

biliminin temel ilkelerini büyük bir gayretle okuyorlardı. Ama en güç yaptıkları uygun adım yürümekti...”³⁵⁸

İkinci Dünya Savaşı totaliterliğe karşı demokrasiyi savunma amaçlı ideolojik bir karaktere sahiptir. Rusya savaşın ilk aşamasında, dünya devrimini destekleme politikası izlemiştir. Ayrıca savaşın Sovyetlerin ideolojik amaçlarını gerçekleştirmesi için koşullar yaratacağı varsayılmıştır. Dolayısıyla faşizme karşı ideolojik düşmanlık bir süre gizlenmiştir. Bununla birlikte Stalin komünizmin dünya çapındaki zaferi fikrinden asla vazgeçmemiş, bu inancını da adım adım, kademeli olarak gerçekleştirmeye çalışmıştır. Bu adımlardan biri, iki kapitalist ülke grubu arasında silahlı bir çatışma başlatmayı mümkün kılan Almanya ile yapılan anlaşma olmuştur. Hitler ve Stalin gibi iki büyük isim, fanatik aidiyetin kaçınılmaz felç ediciliği olarak nitelendirebileceğimiz totaliter güç bağlamında bir anlaşmaya varmıştır. Çünkü böyle bir savaşın, uzun süre devam edeceğini ve savaşan devletlerin güçlerinin karşılıklı olarak tükenmesine yol açacağını öngörmektedirler.³⁵⁹

Stalin’in radyodaki olağanüstü hâl bildirisinden sonra acil durum etiketi yapıştırılan günlük yaşamda her alanda bir seferberlik başlamıştır. Savaşın hareketliliği erkekler için bahsi geçen hazırlıklarla dolu ilerlediği esnada kadınlar ve çocuklar da güvenlik açısından Moskova’dan trenlerle Sibiry’a doğru yola çıkarılmışlardır. Ehrenburg da bu hararetli savaş dönemini günlük yaşamla iç içe geçirerek yansıttığı romanında durumu şöyle betimler:

“-Tam sırasında geldin, dedi Dimitriy Alekseyeviç kızı Nataşa’ya. Anneni Atkarsk’a, Olga teyzenin yanına yolluyorum. Sen de onunla gidersin. Burada kalmak aptallık olacak. Moskova’yı bombalayacaklar, apaçık bu. Kimsenin burada sizlere gerek duyduğu yok. Bir dert eksik olur...”³⁶⁰

³⁵⁸ İ.Ehrenburg, **Fırtına**, İstanbul, 1976, Sosyal Yayınlar, s. 309.

³⁵⁹ Ye.Vyatr, 2009, a.g.e., s. 16-26.

³⁶⁰ İ.Ehrenburg, 1976, a.g.e., s. 295.

Yevtuşenko da bu trenlerde seyahat eden küçük çocuklardan biri olmuştur. Yolculuk sırasında tanık oldukları, kişisel izlenimleri ve Sibirya’da bulunduğu yıllarda yaşadıkları, şairin sonraki yıllarda yayınlanan eserlerinde yankı bulacaktır. Örneğin 1955 yılında kaleme aldığı *Düğünler (Svadbi)* şiiri bahsi geçen yolculuk sonrasında yaşananların izdüşümü niteliğindedir. Şiir Sibirya’daki hayatın yalnızca bir kesitini oluşturmaktadır. Ancak kısa sürede planlanarak uygulamaya koyulan yolculuk öncesi, esnası ve sonrasındaki yaşananlar Yevtuşenko’nun 1983 yılında senaristliğini ve yönetmenliğini yaptığı *Anaokulu (Detskiy Sad)* isimli drama filminde ete kemiğe bürünmüştür. Şair bu filmde kendi çocukluk yıllarına ayna tutmuştur. Savaş esnasında Sovyet insanının yaşadığı acı, korku, maddi manevi yok olma ve kıtlık gibi ağır şartlar küçük bir keman virtüözü olan Jenya’nın gözünden betimlenir. Yevtuşenko’nun gerçek hayatta da annesinin cephede askerlerin hüznlerini giderebilmek ve bir nebze de olsa onları neşelendirmek adına şarkı söylediğinden bahsetmiştik. Filmde de cephede askerlere şarkı söyleyen annenin şarkı sözleri Yevtuşenko’nun 1981 yılında kaleme aldığı *Jenya’nın Annesinin Şarkısı (Pesnya materi Jeni)* veya diğer ismi ile *Ey Vatan, Çocuklarını Unutma! (Ne zabud svoih detey, strana!)* isimli şiirinden oluşmaktadır. Şiir, şarkı ve resmi geçit üçlemesinin biraradalığı filmde boy gösterir. Sovyet askerlerinin Kızıl Meydan’da taburlar halinde kucaklarında birer akvaryum taşıyarak, Lenin Mozolesi önünde duran küçük Jenya’nın çaldığı keman sesi eşliğinde savaşa uğurlandıkları esnada annesinin de cephede söylediği şarkı fonda yankılanmaya başlar:

Kar, unuttur kar olduğunu,
üzerinde kan lekeleri olduğunda.
Kahkaha unuttur kahkaha olduğunu,
kayıplar telafi edilmez olduğunda.
Unutabilir bir bebek
bebek olduğunu savaşta.
Ama unutmayacaklar bir rüyada
onun küçük gözlerini anne ve baba.

Ey vatan, çocuklarını unutma!
Anaokulu oldu savaş onlara
Havada uçuşan ölümlerin ortasında
Her şey unutulabilir ama, çocuklar asla!³⁶¹

Stalin'in ölümünün ardından mahkumların özgürlüğüne kavuşması, yazar ve şairlerin ülkelerine dönmeye başlaması, birçok ismin ölü veya diri sanat hayatına tekrar girmesi gibi gerçekleşen bir dizi değişim ve dönüşümler rehabilitasyon döneminin yavaş yavaş ülkenin her köşesinden filizlendiğinin habercisi olmuştur. 1956 yılının ilk aylarında sanatta olağanüstü bir gelişme görülmeye başlanmıştır: Heykeltıraş S.Konenkov (1874-1971) Lenin Nişanı ile, yazar V.Grossman (1905-1964) ise Kızıl Bayrak İşçi Nişanı ile ödüllendirilmiştir. Dostoyevski ölümünün yetmiş beşinci yıldönümünde anılmış, tiyatrodaki repertuar şöleni yaşanmıştır. N.Mihaylov başkanlığındaki SSCB Kültür Bakanlığı, Mayakovskiy için bir anıt projesi tasarlamış, Zara Dolukhanova (1918-2007) ve Lilita Berzina (1903-1983) gibi şarkıcıların ünü artmıştır. Yine aynı yıl İ.Bunin'in eserlerinden oluşan bir koleksiyon yayına hazırlanmaya başlanır. Etkinliklerin nefes kesici boyutlardaki çeşitliliği, geniş yüzölçümlü, sivri burunlu, uzun boylu, uzun boyunlu ve uzun kollu genç Yevtuşenko gibi artık ne yapmak istediğini kesin olarak bilen, farkındalığı ileri boyutlarda olan bir isim için de baş döndürücü bir mutluluk anlamına gelmiştir.³⁶² Dahası bu yıl, şairin kaleminin mürekkebinin hiç kurumayacağını, oldukça verimli bir döneme girdiğini ve kendini keşfettiğini bizzat algıladığı, edebi yolculuğunda önemli bir kilometre taşı olarak kayıtlara geçer. Yevtuşenko aynı yıl kaleme aldığı *Şiir, yüce hükümdarlıktır (Poeziya- velikaya derjava)* isimli yapıtıyla cesur bir tutum sergiler:

Şiir, yüce hükümdarlıktır
Aklını kaçırmış bir imparatorluk gücü
onu birçok kez parçalanmakla tehdit etti,
fakat o kendi kendine dağıldı.

³⁶¹ Ye.A.Yevtuşenko, **Sobraniye soçineniy. Tom 7, Stihotvoreniya i poemı 1978** "O Gruzıya, nam slyozı vıtiraya...", Eksmo, 2017. <https://www.litmir.me/br/?b=681863&p=28> adresinden 15.08.2021 tarihinde alınmıştır.

³⁶² İ.Falikov, 2017, a.g.e., s. 8.

Şiir öyle bir devlettir ki,
her şehrinde gerçeğin hüküm sürdüğü,
hem yoksulluktan hem de zenginlikten yargılandığı,
hükümdarının şiirin kölesi olduğu bir devlet.

Onun büyüklü küçüklü binaları vardır,
yalan çitleri ve iyilik koruları
ve dürüst, basit bitkileri,
bir de mavi zehirli çiçekleri.

Ne kadar yükselirse, o kadar fazla
meyveleri olur onun muazzam emeğinin
küçük telaşlarında,
şehrin dimdik duran varoşlarının.

Şiir, senin başkentindir Puşkin
Moskova'nın günah delisiyle,
sarhoş ve aceleci kalabalığın üzerinde
beyaz taştan şiirleri³⁶³ çnlatan kiliseleriyle.

İşte solgun yıldızlar altında, Lermontov Şehri
damlalar ve nal sesleriyle kararır
binalarının trajik çizimleriyle,
suskun çıkmazlarının ironisiyle.

Yesenin Köyü sessiz huş ağaçlarının arasından
sabah yollarının uzaklığına bakıyor,
Mayakovskiy Şehri uğulduyor, tütüyor,
Blok Şehri karla kaplı, katı ve ihtiraslı.

Senin ülkende, görünüşte pervasız olsa da şiir,
kanı ve gözyaşlarıdır dulların aslında,
ve Pasternak, senin ebedi banliyön ise,
yer alacak geleceğin büyük şehirlerinde.³⁶⁴

³⁶³ Beyaz taş, Rusya'da kireç taşına verilen isimdir. Kireç taşı Rusya'da bol miktarda bulunmakla birlikte çıkarılmasındaki ve kullanılmasındaki kolaylıkla inşaat malzemeleri arasında oldukça popülerdir. Aynı zamanda, güçlü ve dayanıklı bir malzemedir, dolayısıyla bu taşla inşa edilen binalar yüzyıllardır ayaktaadır. Moskova'da da bu malzemeyle inşa edilen yapılar özellikle de kiliseler çoğaldıkça kadim zamanlarda bu terim kullanılmıştır. Hatta Moskova 19. yüzyılda bile "Beyaz Taş" olarak anılmaya devam etmiştir.

³⁶⁴ Ye.A.Yevtuşenko, 1980, a.g.e., s. 132.

Aynı yıl şair Vladimir Lugovskoy'un (1901-1957) girişimiyle, başkentin şairlerinin geleneksel yıllıkı haline gelen Moskova koleksiyonu "Den poezii" (Şiir Günü) nin ilk sayısı yayınlanmıştır. Bu yıllıkla birlikte boş rafların dolması, gizli eserlerin açığa çıkması ve yer altında çoğaltılan kitapların yasallıkla tanışması öngörülmüştür. Yıllık, 30 Eylül 1956'da raflardaki yerini alır. Yıllığın ilk sayısında yer alan N.Aseyev (1889-1963), M.Aliger (1915-1992), A.Ahmatova (1889-1966), V.Bokov (1914-2009), S.Gudzenko (1922-1953), Y.Dolmatovskiy (1915-1994), N.Zabolotskiy (1903-1958), V.Lugovskoy (1901-1957), L.Martınov (1905-1980), S.Marşak (1887-1964), B.Pasternak (1890-1960), İ.Selvinskiy (1899-1968), B.Slutskiy (1919-1986), Y.Smelyakov (1913-1972), M.Tsvetayeva (1892-1941) ve daha birçok şairle birlikte okur, Sovyet şiirinin beslendiği kaynak isimlerin yanı sıra 1950'li ve 1960'lı yıllarda edebiyata giren isimlerle tanışmış olur. Kitabın önsözünden bir kısım şöyledir: "Bu kitap, bugün aktif olarak faaliyet gösteren şairlerin sesleriyle birlikte artık aramızda olmayanların seslerini de içermektedir. Yaratıcılık, her daim insanların manevi yaşamını zenginleştirir."³⁶⁵

Satışlardaki ve kitapevlerindeki yoğunluğu organize edebilmek ve okurları güdülemek amacıyla çok sayıda şair çeşitli kitapçılarda görev almıştır. Bakuninskaya Sokağı, numara 12'de yer alan kitapçıda ise Yevtuşenko, M.Lukonin, P.Radimov, L.Ozerov ve Ahmadulina edebiyat severlerle buluşarak birlikte şiirlerini okumuştur. Edebiyat Enstitüsü öğrencileri ve her türlü edebiyat derneğinin üyeleri de şairlere destek olmuştur. Öngörüldüğü üzere aynı gün içerisinde 450 adet yıllık satılır.³⁶⁶ Yevtuşenko bu ilk sayıda *Onun ne istediğini bilmiyorum (Ne znayu ya, čego on hočet)* isimli şiiriyle yer almıştır:

Bilmiyorum,
onun ne istediğini,
ama çok uzakta olmadığını

³⁶⁵ **Den Poezii 1956-1981**, İzbrannoye, Moskva, Sovetskiy pisatel, 1982, s. 246-247.

³⁶⁶ İ.Falikov, 2017, a.g.e., s. 20.

biliyorum.
(...)
Ve fakat ben, zamanın önünde cesaretimi yitiriyorum,
kendi gerçeklerimi anladığımda,
o ise,
tanınmış biri olarak dikilecek
dünya üzerinde
ve yeni kelimeler söyleyecek.³⁶⁷
(...)

Düzenli olarak basımına devam edilen yıllıkta şairin de şiirleri yayınlanmaya devam etmiştir. 1957 yılında *Zima Kavşağı sedir ve süt kokuyordu (Pahla stantsiya Zima molokom i kedrami)*, 1980’de *Bu kadın bana aşık (Eta jenşina lyubit menya)* ve 1981’de *Simonov’un Vasiyeti (Zaverşaniye Simonova)* isimli şiirleri ile yer almıştır.

Ayrıca yılığın ilk sayısında Nazım Hikmet Ran (1902-1963) da yer alarak her ne kadar o dönemde aksi hissedilse de ülkemizi gururlandırmıştır. Nazım’ın 1956’da Türkçesinden Rusçaya M.Lukonin’in çevirdiği *Şeytana Mersiye (Elegiya Şaytanu)* isimli şiiri yayınlanmıştır. Daha sonraki yıl ise *Ceviz Ağacı (Stariy vyaz, 1957)* ve *David Oystrah’a Mektubumdur (Pismo Davidu Oystrahu, 1957)* isimli şiirleriyle beraber 1951 yılında Sovyetler Birliği’ne gittiğinde nasıl coşkuyla karşılandığının göstergesi olan bir fotoğraf yer almaktadır.³⁶⁸

Nazım Hikmet Türk vatandaşlığından çıkarıldıktan hemen sonra 1951 yılında Moskova’ya gitmiştir. Moskova’da sanat ve edebiyat alanında oldukça ilgili bir tavır benimsemiş özellikle Yevtuşenko’nun “çözülme dönemi” şiirlerini yakından takip etmiştir.³⁶⁹ Yevtuşenko S.Volkov ile yaptığı bir röportajda Hikmet’le çok yakın arkadaş olduklarını vurgulamış, paraya ihtiyacı olup olmadığını dahi sürekli sorgulayan

³⁶⁷ Den Poezii 1956-1981, 1982, a.g.e., s. 63.

³⁶⁸ a.g.e., s. 246-247.

³⁶⁹ 3 iyunya-den pamyati Nazıma Hikmeta, <https://kh-davron.uz/kutubxona/uzbek/memuarlar/k-50-letiyu-so-dnya-smerti-velikogo-tureckogo-poeta-nazyma-xikmeta.html> adresinden 06.01.2023 tarihinde alınmıştır.

Hikmet'in samimiyyetinin altını çizmiştir. Hikmet'in Sovyet pasaportu aldıktan sonra "Artık bir Sovyet pasaportum var, bundan sonra kimse beni Sovyetlerle alakalı her konuda şikâyet eden bir yabancı olduğum hususunda suçlamayacak. Sovyetler Birliği beni hapisten çıkardı evet, bunun için teşekkürler! Ama şimdi sizinle, gençliğinizle bürokrasiye karşı savaşıcağım..." diyen cesur ve güçlü bir karaktere sahip olduğunu ifade etmiştir.³⁷⁰ Hatta Yevtuşenko bu durumla ilgili olarak "Nazım gibi insanlar hiçbir ülkede yabancı değildir. Onların yürekleri dünya pasaportudur."³⁷¹ şeklinde bir açıklama yapmıştır. Hikmet'in ölümüne çok üzülen şair 1967 yılında *Nazım'ın Yüreği (Sertse Hikmeta)* isimli bir şiir de kaleme almıştır.

Bu yıllarda Ahmadulina ve Yevtuşenko birbirlerinden bir dakika bile ayrılmazlar. Sorumluluklarının bilincinde olan çift omuz omuza verip hem aşklarını yaşamaya hem de işlerini yapmaya devam ederler. 1956 yılının başında Edebiyat Enstitüsü derlemesi "Pervoye slovo" da ardından ise "Noviy mir" ve "Oktyabr" dergilerinde birlikte yayımlar yapmışlardır. Yine bu yıllarda genç şairler gerek anlamı yakalamak açısından ilginç oluşu gerekse de oldukça iyi kazanç sağlaması açısından çeviri konusuna yoğunlaşmışlardır. Yevtuşenko da Gürcü Muhran Maçavariani, Azeri Nabi Babayev, Yahudi Aron Vergelis, Ermeni Paruyr Sevak gibi şairlerin çok sayıda şiirlerinin çevirilerini yapmıştır.³⁷²

Yevtuşenko'nun erken dönem sanatsal faaliyetlerindeki korkusuz tavrı ve yüksek perdeli sesi, şairin fütüristlere ve Mayakovskiy'e öykündüğü yönünde bir dizi düşünceyi beraberinde getirmiştir. Şair de bu düşünceleri doğrular nitelikte henüz on beş yaşındayken yazdığı *Fütüristler (Futuristı, 1947)* isimli şiiri ile o dönemde hüküm süren

³⁷⁰ S.M.Volkov, *Dialogi c Yevgeniyem Yevtuşenko, Nazım Hikmet*

<https://biography.wikireading.ru/hM4SImunVw> adresinden 06.01.2023 tarihinde alınmıştır.

³⁷¹ T.Melikli, *Nazım Hikmet v Moskve (1951—1963 godı)*

<https://magazines.gorky.media/druzhba/2010/7/nazym-hikmet-v-moskve-1951-8212-1963-gody.html> adresinden 06.01.2023 tarihinde alınmıştır.

³⁷² İ.Falikov, 2017, a.g.e., s. 21.

atmosferi başarılı bir şekilde aktarmanın³⁷³ yanı sıra erken dönem şiirsel tarzında kendisini etkileyen isimleri ifade etmiştir:

Moskova Sokağı'nda
Mayakovskiy görünüyordu belli belirsiz.
Vasiliy Kamenskiy
dolma kalem üzerinde hızla yükseliyordu.
Gazeteler yaygara koparıyordu,
tıpkı bitpazarındaki kadınlar gibi.
Hanımefendilerse baygın halde:
“Ah, ah, ah!
Bulut,
Bulut,
Pantolonlu bulut!” diye³⁷⁴
(...)

Yine bu konuya ithafen *Bizim Mayakovskimiz (Naş Mayakovskiy)* isimli bir şiir derlemesi çıkaran şairin sanatsal yaratıcılığının ilk döneminde şiir geleneği açısından fütüristlere yakın bir tutum sergilemiş olduğu dikkatlerden kaçmaz. 1956 yılında Amerika'dan Moskova'ya gelen fütürist David Burlyuk Mayakovskiy Müzesi'nde bir konferans vermiştir. Etkinlikteki dinleyiciler arasında Yevtuşenko da bulunmuştur.³⁷⁵ Konferanstan çok etkilenen şair akım üzerine yaptığı bir dizi araştırma neticesinde fütüristlerden şiirsel form alanında yenilik fikrini miras almıştır. Bu bağlamda Yevtuşenko'nun Mayakovskiy'in tarzından oldukça fazla etkilendiğini söylemek mümkündür. Yevtuşenko Mayakovskiy gibi bir arena, bir tribün şairidir ve sanatının vazgeçilmez iki ögesi didaktik şiir ve retorik olmuştur.³⁷⁶ Şairin şiirlerinin birçoğunun, dinleyiciyi ikna etmek için tasarlanmış bir konuşmacı tarafından yapılan söylevler gibi

³⁷³ O.Kravtsova, **Yevgeniy Yevtuşenko: perviyе şagi v bolşuyu poeziyu**, Sever, No:11, 15.10.2013 <http://litbook.ru/article/5025/> adresinden 30.06.2021 tarihinde alınmıştır.

³⁷⁴ O.Kravtsova, **Yevgeniy Yevtuşenko: perviyе şagi v bolşuyu poeziyu**, Sever, No:11, 15.10.2013 <http://litbook.ru/article/5025/> adresinden 30.06.2021 tarihinde alınmıştır.

³⁷⁵ İ.Falikov, 2017, a.g.e., s. 19.

³⁷⁶ Y.V.İvanova, **O poetike individualnogo stilya Y. Yevtuşenko**, DOI 10.24249/2309-9917-2017, s. 142. <http://www.stephanos.ru/izd/2017/2017-26-11.pdf> adresinden 30.06.2021 tarihinde alınmıştır.

olduğu dikkatlerden kaçmayan bir özelliktir. Şair bu ambiyansı yaratmak için ritim, kelime, tonlama ve imgeler gibi farklı ve zengin birçok aracı bir araya toplar. Devamında retorik sorular ve tekrarlardan yararlanır, şiirlerini okurken sesini yer yer gürleştirerek veya tam tersi incelterek ifadesini güçlendirir. Bu bağlamda değerlendirildiğinde şairin edebi üslubu, eleştiri için geniş bir faaliyet alanı sağlamış olur.

Eleştirmenler, Yevtuşenko'nun, şairin çalışmaları üzerinde derin bir etkisi olan Mayakovskiy'in gizli bir taklidi olduğu yönünde seslerini yükseltmekten geri kalmamışlardır. Bunlardan biri olan edebiyatçı D.Bıkov bahsi geçen durumla ilgili olarak “yeni bir gerçekliğe, 60'lı yılların başındaki iyimserliğe uyarlanmaya çalışılanın bilinçsiz bir girişim” olduğu yönünde bir eleştiri yapmıştır. Ona göre bu, Mayakovskiy ile ilgili bir tür yenileme, biyografisini ve kaderini tekrar etme denemesinden başka bir şey ifade etmemektedir.³⁷⁷ Ancak Yevtuşenko şiirleriyle bu eleştirileri gerçek sanat potasında eritme yolunu seçmiş, 1957 yılında yazmış olduğu *Ucuz Popülerlik Peşinde (V pogone za deşevoy populyarnostyu)* şiiriyle kişiliğine ve yaratıcı kimliğine yöneltilen eleştirilere cevap vermiştir:

Neredeyse otuz yaşındayım. Ben parodiler,
makaleler ve teşhirci şiirler kahramanıyım.
Bütün kusurlar kesinlikle bana atfedilir
ve tümü mevcut günahların.

Bazen diyorlar ki, ben
ucuz popülerlik için yazıyormuşum.
Belki de yakında ucuz popülerlik için
nefes aldığımı bile söylerler.

Ne de olsa bir gün öleceğim, o yüzden
sessizce çabalayacağım, coşkunlukla değil.
Umarım, en azından bununla takati tükenmiş
çok sayıda insanı tatmin edeceğim.

Kurnaz bir amacım olmayacak.
Fakat öfkesini kontrol edemeyen biri

³⁷⁷ D.Bıkov, **Mayakovskiy, Tragediya Buff v şeştideystviyah**, Moskva, 2016, Molodaya Gvardiya, s. 8.

muhtemelen, ucuz popülerlik peşinde
öldüğümü tıslayacak.³⁷⁸

Aynı şekilde arka arkaya kaleme almış olduğu *Korkakların küçük fırsatları olur* (*U trusov maliye vozmojnosti*, 1957), *Bir Eleştirmene* (*Odnomu kritiku*, 1958) ve *Amerikalı Bir Yazarın Monoloğu* (*Monolog amerikanskogo pisatelya*, 1960) isimli şiirleriyle de pek çok sert eleştiriye üslup açısından sanatına uygun bir şekilde cevap vermeye devam etmiştir:

Korkakların küçük fırsatları olur.
Ün elde edilemez suskunlukla.
Ve bazen de cesur olmaları gerekir
o da ihtiyattan kaynaklı.

Su yılanları şahinlere tırmanır,
modernlik çerçevesinde
yalana adaptasyonu
cesarete adaptasyonla değiştirerek.³⁷⁹

Bir Eleştirmene

Zayıf, kibirli ve soğuk gençlere
ders verir en önemlisi bu.
Yanlış gücün karşısında sessizdir.
Yanlış zayıflığın karşısında ise korkunç.

Ama aynı zamanda bir korkak ve hala
acımasız bir biçimde zorbalıkla meşgul.
Yanlış güç geri püskürtülmeli,
ondan sonra ise yanlış zayıflık³⁸⁰

Amerikalı Bir Yazarın Monoloğu

“Diyorlar ki
sen cesur bir insansın.
Doğru değil.
Ben hiçbir zaman cesur olmadım
Sadece yakışsız buldum
meslektaşlarımın korkaklığına alçalmayı

³⁷⁸ Ye.A.Yevtuşenko, 1980, a.g.e., s. 169.

³⁷⁹ Ye.A.Yevtuşenko, 1980, a.g.e., s. 161.

³⁸⁰ A.g.e., 1980, s. 164.

Hiçbir prensibi sarsmadım.
Sadece sahteliğe güldüm,
Ve uydurmaya.
Şiirler yazdım.
Yazmadım ihbar yazıları.
Düşündüğüm her şeyi söylemeye çalıştım.
Evet,
yetenekli insanları savundum.
Damgaladım yeteneksizleri
yazarlığa soyunanları.
Genelde bunu yapmak gerek zaten, ama
yine de cesaretimden bahsetmeye devam ediyorlar.
O Ah, torunlarımız,
adilikle yüzleşirken,
o garip dönemi,
basit bir dürüstlüğün
cesaret olarak
adlandırıldığı
zamanı
acı bir utançla hatırlayacak...”³⁸¹

Şair 1962 yılında Stalin’in na’sının mozolenden taşınması ile kişi kültünün ifşa edildiği dönemde “Pravda” gazetesinde yayınlanan *Stalin’in Mirasçıları (Nasledniki Stalina)* isimli şiiriyle politik konularda şiirler yazmaya başlayarak, mevcut cesaretini sergileme ve kendini ifade etme çabasına girer. Şairin bu tutumu aynı zamanda kendisine karşı yöneltilen acımasız eleştirilere cevap verme kaygısını gütmeye devam ettiğinin göstergesidir. “Çözülme dönemi”nin en ünlü eserlerinden olan şiirin yayınlanma sürecinde şair ve Kruşçev arasında bir dizi yazışma gerçekleşir. Şair, Kruşçev’e toplamda üç mektup yazmıştır ve ilk mektubunda Mayakovskiy’e öykündüğü yolundaki tatsız ve yersiz eleştirileri, halk ile özdeşleşme potasında eriterek şöyle der:

“...Komünist Parti üyesi olmamama rağmen, kendimi her zaman bir komünist olarak gördüm, görüyorum ve komünist bir şairin sadece çiçekler hakkında yazmaması gerektiğini, bazen acı da olsa zamanın en zaruri sorunlarını çözmesi gerektiğini düşünüyorum. Mayakovskiy bize, genç şairlere, kendi örneğiyle böyle öğretiyor. Biz de onun gibi,

³⁸¹ Ye.A.Yevtuşenko, 1980, a.g.e., s. 249.

tüm iyi şeyler hakkında şarkı söylemeli ve aynı zamanda dürüstçe ve açıkça tüm kötülerle savaşmalıyız. Ancak o zaman halk bize inanacak...”³⁸²

Yevtuşenko’ya göre bir şairin sesi gür çıkmalıdır. Gür çıkan ve güçlü bir şekilde okura ulaşan ifade biçimi aynı zamanda şaire büyük sorumluluklar da yüklemektedir. Bu bağlamda şair kendisiyle birlikte şiirlerini de eğitmek zorunda kalmıştır. Her zaman geliştirilmesi gereken bu eğitim seviyesi yükselmez sabit kalırsa profesyonel konuma rağmen mutlaka düşme eğilimi gösterecektir. Yevtuşenko 1975 yılında kaleme aldığı “Vospitaniye poeziyey” isimli makalesinde bu düşüncesini destekler nitelikte bir açıklama yaparak “herkesin herkese mutlaka bir borcu vardır, özellikle de bir şairin” ifadelerini kullanmış ve bahsi geçen borçları da şöyle sıralamıştır:

“Şair olmak, kendini borçlu ilan etme cesareti göstermek demektir.

Bir şair, kendisine şiiri sevmeyi öğretenlere borçludur, zira o kişiler şaire hayatın anlamını öğretmişlerdir.

Bir şair, kendisinden önceki şairlere borçludur, çünkü ona sözcüğün gücünü vermişlerdir.

Bir şair, günümüz şairlerine, aynı yolda ilerlediği arkadaşlarına borçludur, çünkü onların nefesi, şairin soluduğu havadır ve şairin nefesi, onların soluduğu havanın küçük bir parçasıdır.

Bir şair, okurlarına ve çağdaşlarına borçludur, çünkü onlar şairin sesiyle dönemi ve kendisi hakkında konuşmasını umarlar.

Bir şair gelecek nesillere borçludur, çünkü onlar bir gün şairin gözünden bizi görecekler.”³⁸³

Ardından “bu oldukça ağır ama aynı zamanda mutluluk veren borç duygusu beni hiç bırakmadı, umarım hiçbir zaman da bırakmaz.”³⁸⁴ şeklinde bir açıklama yaparak şairliği ne kadar sevdiğinin ve şair olmanın bütün sorumluluğunu seve seve kabul

³⁸² **Moi stih-ne vinovati**, Leonid Maksimenkov oznakomilsya s rassekreçennimi pismami Yevgeniya Yevtuşenko Nikite Hruşyovu, Jurnal “Ogonyok” No. 28 ot 17.07.2017, s. 38 .

³⁸³ Ye.A.Yevtuşenko, 1980, a.g.e., s. 13.

³⁸⁴ a.g.e., s. 13.

ettiğinin altını çizmiş, 85 yıllık ömrünün son anına kadar da bu adanmışlıkla mesleğini icra etmiştir.

3.3.1. Edebi Dil

Dilbilimci R.Yakobson'a (1896-1982) göre sözlü sanatın ayırt edici özelliğini oluşturan şiir, edebiyat araştırmalarında kıymetli verilerin elde edilebileceği önemli bir türdür.³⁸⁵ Şiir eğer gerçekçiliğin gerçekçi yansımasına sahipse, yaşayan, nefes alan, sesli bir tarih kitabı olabilir³⁸⁶ görüşünü savunan Yevtuşenko'nun şiirlerinin gerçekçi doğası, bu bağlamda araştırmacıların doğru bilgiye ulaşabilmesi konusunda önemli bir kaynak işlevi görmektedir.

20. yüzyılın ortalarında edebiyat yolculuğuna başlayan ve 2017 yılının Nisan ayına kadar her sanatsal faaliyetin merkezinde yer alan Yevtuşenko³⁸⁷ yüzyılın şüphesiz en parlak ve en çok okunan şairidir. "Altın Çağ" ve "Gümüş Çağ" Rus şiirinin birleşme noktasında yer almış, Rus avangardının geleneksel şiir anlayışıyla iç içe geçmesinde zamanının kendine özgü önemli bir karakteri olmuştur.³⁸⁸ Yer aldığı toplumu ve kuşağı bir bütün olarak yansıtmayı, gerçekleşen değişimleri, dönüşümleri ve zihinlerde beliren düşünceleri betimlemeyi görev bilinci haline getirmiştir.³⁸⁹ Yazar İ.Falikov Yevtuşenko'nun en başından beri konu ve detay konusunda dikkate değer bir yetiye sahip

³⁸⁵R.Yakobson, **Lingvistika i Poetika**, (Strukturalizm: "za" i "protiv".- M., 1975), Philology.ru, <http://www.philology.ru/linguistics1/jakobson-75.htm> adresinden 06.06.2021 tarihinde alınmıştır.

³⁸⁶Ye.A.Yevtuşenko, 1980, a.g.e., s. 13.

³⁸⁷Y.V.Ivanova, **O poetike individualnogo stilya Y. Yevtuşenko**, DOI 10.24249/2309-9917-2017, s.142

³⁸⁸A.Belousenko, **Yevgeniy Aleksandroviç Yevtuşenko**, Elektronaya biblioteka http://www.belousenko.com/wr_Evtushenko.htm adresinden 07.06.2021 tarihinde alınmıştır.

³⁸⁹O.N.Horina, **Yevgeniy Yevtuşenko. Osobennosti poetičeskogo mirovozzreniya**, Rol ličnosti v istorii: realnost i problemı izučeniya:nauç.sb.(po materialam 1-y Mejdunarodnoy naučno-praktičeskoy İnternet-konferentsii), Minsk, 2011, s. 81-84 .

olduğunu, kendisi ile birlikte dünyayı da algıladığını ifade eder.³⁹⁰ D.Bikov ise Yevtuşenko hakkında

“O uzun yıllar hatırlanacak biridir ve bu durum pekâlâ anlaşılabilir. Çünkü o, ünlü gömlekleri, kürk kabanları ve takım elbiseleri gibi oldukça renkli ve farklı bir kişiliğe sahipti. 1991 yılında bir röportajında ona şöyle bir soru yönelttim: Bu renklilik neden? *Sovyet donukluğuna karşı bir protestoydu, renk istedim ...* şeklinde cevap verdi. Ama sorun şu ki parlak bir kişilik bazen şiiri gölgede bırakıyordu. Şiir daha solgun olduğundan değil, çoğu okur her zaman şairin veya yazarın kişisel yaşantısıyla ilgilendiği için. Bu, kendini tanımlamaya can atan okurun kutsal hakkıdır. Babel’e göre sadece kâğıt üzerinde tartışan yazarlar için iyidir. Sıradan olmayan bir yazarın hayatı üzücüdür ve bu anlamda Yevtuşenko’nun kaderi muzaffer olmaktan çok dramatiktir.”³⁹¹

diyerek aslında renklilik ve parlaklıkla dış dünyaya karşı meydan okuyan Yevtuşenko’nun sıradanlıktan oldukça uzak hem şiirleriyle hem de dış görünüşüyle kendi manifestosunu oluşturduğunu ve hayata dokunduğunu kabul etmiştir.

20. yüzyılın ikinci yarısı ile birlikte şiir türünde konuşma dilinin varlığı karakteristik bir özellik olmuştur. Konuşma dili, duyguların da işin içine dahil edildiği, resmi yazı ve dil kurallarının dışına çıkılan bir iletişim aracıdır. Yevtuşenko yeni sözlü biçimlerin yaratılması ve şiir dilinin renklendirilmesi konusunda sık sık bu özellikten kapsamlı bir şekilde yararlanır.³⁹² Onun şiirsel tarzının özgünlüğü olarak da ifade edebileceğimiz bu özellik, şairin eserlerinde, kişileştirme, neolojizm, okkazyonalizm gibi tekniklere, metafor ve aforizma gibi anlatım biçimlerine başvurmasından kaynaklanmaktadır.

³⁹⁰ İ.Falikov, 2017, a.g.e., s. 10.

³⁹¹ D.Bikov, **Yevgeniy Yevtuşenko**, http://www.limonow.de/myfavorites/DB_60.html#08 adresinden 07.06.2021 tarihinde alınmıştır.

³⁹² Y.V.İvanova, **O poetike individualnogo stilya Y. Yevtuşenko**, DOI 10.24249/2309-9917-2017, s. 142 <http://www.stephanos.ru/izd/2017/2017-26-11.pdf> adresinden 07.06.2021 tarihinde alınmıştır.

Yevtuşenko'nun erken dönem şiirlerinde ahlaki değerlerin sözcülüğünü genellikle cansız nesnelerin ve hayvanların üstlendikleri görülür. Şairin bu kapsamdaki şiirlerinde uyguladığı yöntem çoğu şair ve yazarın başvurmuş olduğu kişileştirme yöntemidir. Ayrıca şairin kullanmaya özen gösterdiği bu yöntem, ilerleyen hayatında dönemin egemen sansür baskısından kaçınabilmek adına mesajını dolaylı yoldan okuruna ulaştırabilmesi için gizleme sanatı olarak kullanacağı bir yöntem de olacaktır. *Vagon* şiiri kişileştirilmiş bir nesnenin hayatını anlatmaktadır: “*Bir vagon duruyordu görmüş geçirmiş.*”(…) Vagon, bir lokomotifle bağlı bir şekilde, “alevler, düdük sesleri ve sis demetleri içinde” raylar üzerinde uçarcasına yıllarca gitmiş gelmiş, insanlığa hizmet etmiştir. Ancak artık eskimiş, yani yaşlanmış ve olduğu yerden kıpırdamamaz olmuştur. Gençliğinde uçarcasına hareket etmesinin bedelini artık hareketsizlikle ve üzerini kaplayan otlara mekân olmakla ödemektedir:

(...)

Bir de günler vardı, sık ormanların içinden,
rüzgârın şarkıların ve ateşlerin içinden
mutluluğa doğru uçtuğu,
çitleri sesi ile sallayarak.
Şimdi ise bir yere atılmıyor.
Şimdi yerinden kıpırdamıyor
Ve hareketsizlik, hesabını vermek gibi,
gençliğindeki uçuşunun.³⁹³

(...)

Vagon ayrıca zamanında birkaç sakine de ev sahipliği yapmıştır. Burada yaşayan insanlar onu biraz daha sahiplenmek ve amacı dışında kullanılabilirliğini gözler önüne sermek için duvar kâğıdı, sardunyalara, kartpostallar ve şifonyer gibi eşyalarla sevimli hale getirmeye çalışmışlardır:

(...)

Ev olmuş artık. İçinde insanlar yaşamış.

³⁹³ Ye.A.Yevtuşenko, 1980, a.g.e., s. 17.

Onlar için uzun süre yabancı olmuş.
Sonra alışmışlar. Bir ocak yerleştirmişler,
Daha sıcak olması için.
Sonra duvar kâğıtları.
(...)

Onun bir vagon olduğunu hatırlamaması adına.³⁹⁴

Aslında kişiler ve kişileştirilmiş nesne olan vagon birbirlerine yabancıdır. Her durumda birbirlerine alışabilmek için çabalamaktadırlar. Umutsuzluk ve geçmiş günlerin özlemi hissedilen baskın duygular arasında yer almaktadır. Felsefi yönden değerlendirildiğinde ise Yevtuşenko'nun demiryolunu hayatın yoluna, vagonu da bir insana benzeterek hayatın yolculuğu temasını işlediği düşünülebilir. Çünkü insan hayatı bir yolculuktan ibarettir. Şair burada geçip giden bir hayatın trajedisine atıfta bulunmuştur.

İlk dönem şiirlerinde Yevtuşenko hemen her konuda bir fikir sahibi olduğu konusunda rüştünü ispat etmek, bu fikirlerle birlikte duygu ve düşünce yoğunluğunu kalemine yansıtabildiğini göstermek, yeteneğini sergilemek, kim olduğunu açık etmek gibi hedefler doğrultusunda çok sayıda şiir yazmıştır. Bir diğer şiir yine bahsettiğimiz gibi hümanist değerler ışığında şekillenen ve şairin yalnızlığa vurgu yaptığı *Buluşma Öncesi* (*Pered vstreçey*, 1952) isimli şiiridir. Şiirde onca kalabalığın ve koşturmacanın içerisinde tek başına kalmış bir lirik kahraman resmi okurun gözünde canlandırılır:

(...)
Âşıklar buluştular,
heykellerin, parkların ve vitrinlerin yakınlarında
ve sadece ben, oradan oraya amaçsızca dolaşarak
birilerinin randevuları arasında, yalnızdım.³⁹⁵
(...)

³⁹⁴ a.g.e., 1980, s. 19.

³⁹⁵ Ye. A. Yevtuşenko, 1980, a.g.e., s. 14.

Kahraman, insan kalabalığına rağmen bireyleri tek tek gözlemleyebilmektedir. Gişedeki görevli, kelebek gözlüklü uyuklayan bir yaşlı, etrafı umursamadan baş başa vermiş hararetli bir sohbet içerisindeki iki kadın, bir tamirci, bir makasçı ve şarkı söyleyen bir yabancı... Bu insanlar hemen her gün, her ortamda belirmesi mümkün olan, çeşitli mesleklerde görev yapan sıradan kişilerdir. Lirik kahraman kendisinin de dâhil olduğu bu resmi dışarıdan izleyebilmektedir. Buradaki kilit nokta, insanın başkalarını anlayabilmesi, empati ve sempati yeteneklerine sahip olabilmesidir. Yansıma, içebakış, kişinin kendi deneyimleri üzerinde kontrolü, lirik kahramanın doğasını bize vermektedir. Aslında herkes bir yerlerde yalnızdır, kalabalık aile içerisindeki birey bile kendi özelinde yalnızdır.

Yevtuşenko şiirlerinde kullandığı kişileştirme yöntemi ile bir düşüncüyü, bir fikri her okuyucuya iletebilmek için, onu genellikle dikkat çekici hale getirmeye çalışmıştır. Şairin 1955 yılında yazmış olduğu *Cüzdan (Koşolyok)* isimli şiiri bu bağlamda önemli bir örnek teşkil etmektedir:

Ben bir cüzdanım.
Yatıyorum yolda.
Yatıyorum günün ortasında tek başıma.
Size görünmüyorum, insanlar.
Ayaklarınız
Üzerimden ve etrafımdan geçiyor
Evet, ama siz
Hiçbir şey anlamıyorsunuz?!
Eeeh, Tanrı aşkına,
Göz yok mu sizde ?!³⁹⁶
(...)

Neolojizm yeni bir nesneyi belirtmek veya yeni bir kavramı ifade etmek için oluşturulan bir kelime veya deyimdir.³⁹⁷ Neolojizmler bilim ve teknolojinin gelişmesi, yeni yaşam koşulları, sosyo-politik değişimler vb. sonucunda ortaya çıkan yeni

³⁹⁶ Ye. A. Yevtuşenko, 1980, a.g.e., s. 64.

³⁹⁷ D.E.Rozental, M.A.Telenkova, **Slovar-spravočnik lingvističeskikh terminov**: posobiye dlya učiteley, 3-ye izd., ispr. i dop.- M.:Prosveşeniye, 1985.

kavramları ifade eder ve şiire özel bir renk verir, aynı zamanda metnin üslup bütünlüğünü oluşturur veya bağlamdan özel bir şekilde türetilmiş bir ifadeyi vurgular.³⁹⁸ Kısacası yeni bir kelime veya ifadenin yanı sıra aslında eski bir kelimenin yeni bir anlamıdır.

Yevtuşenko'ya göre farklı zaman dilimlerinde sosyal manada önemli olan nesnelerin, olguların ve süreçlerin ifade edilişinde kullanılan ortak kelimeler, üretken temeller olarak yeni kelime türetmede aktif bir rol oynar. Şairin bu çerçevede konumlanan yaratıcı faaliyeti, aslında çevresindeki dünyaya karşı tutumunu yansıtmaktadır. Eserlerinde, gördüğü, işittiği her şeyi okuyucuya sunmaya, algısını ve tavrını ifade etmeye çalışır. Dolayısıyla dilin yaratıcı olanaklarının aktive edilmesinin bir sonucu olarak ortaya çıkan ve bireysel bir iç görüntünün gerçekleşmesi olan yeni kelimeler, öznel katmanlardan bağımsız olamaz. Kuşkusuz, bu düşünce, şairin tüm yaratıcı yolculuğu boyunca, hayati, birincil sorunları ele alan ve zamanın sorunlarına canlı bir şekilde tepki veren toplumsallaşmış bir yaratıcılık olarak adlandırılabilir.³⁹⁹

Genel olarak şiirsel neolojizmler, vurgu, üslup ve duygusal işlevleri gerçekleştirir. Yevtuşenko'nun şiirsel neolojizmlerinin çoğu da üslup işlevini yerine getirmektedir. Şairin neolojizmleri, şairin sanatsal yönteminin özelliklerini ve bireysel tarzını ortaya koymaktadır. Bu bireysel sözlü yenilikler, kelimedeki anlamı güçlendirerek, mantıksal açıdan önemli konuları, fikirleri ayırarak ve şiirsel eserin kendisinin görüntüsünü zenginleştirerek sözcükte yeni anlamsal tonlar ortaya çıkarmaktadır.⁴⁰⁰ Bu özgünlük şairin daha canlı ve daha akılda kalıcı ifadeler oluşturma ve anadilinin ritmik yapısını vurgulama arzusunun gerçekleşmesine hizmet etmektedir. Birçoğu ritmik ses tekrarı oluşturmaları için eserin içine yerleştirilen bu sözcükler şiire süslü ve özel bir ifade

³⁹⁸ Y.V.İvanova, **O poetike individualnogo stilya Y. Yevtuşenko**, DOI 10.24249/2309-9917-2017, s.142 <http://www.stephanos.ru/izd/2017/2017-26-11.pdf> adresinden 07.06.2021 tarihinde alınmıştır.

³⁹⁹ N.Yu.Sannikova, **Slovotvorçestvo Yevgeniya Yevtuşenko**, Moskva, 2005, s. 17.

⁴⁰⁰ A.g.e., s. 14.

vermekte, böylelikle de metindeki biçimsel bütünlük şekillenmekte veya özel bir şekilde bir cümle vurgulanmaktadır.

Şairin bu tekniği kullanımına çok sayıda örnek vermek mümkündür. Örneğin kendisinin 1960 yılında kaleme aldığı *Vagonda fanfanca konuşuyorlar ve ayaklarını sürüyorlar (V vagone şarkayut i şamkayut)* isimli şiirinde şöyle bir neolojizm görülür:

O akşamın çöküşünü hatırlıyorum
bir de bugünü,
ve yavaşça hüküm sürmesini
soluğun yanı başımda.

(...)

Sanatçı bu acıyı hissetmiş.
Ne kadar mümkünse o kadar yakınlaştırmış onları.
Fakat tüm boşluk şu kadarcık
parmakları arasında kadınların ve erkeklerin.⁴⁰¹

İlk dizede geçen “*вечерние*” (*veçereniye*) kelimesi bağlama göre türetilen bir birim olarak neolojizme güzel bir örnek teşkil etmektedir. Kelimenin isim hali “*вечер*” (*veçer*) 1.akşam, gece; 2. eğlenti, temsil,⁴⁰² anlamlarına gelmektedir. Kelimenin fiil hali olan “*вечереть*” (*veçeret*) ise *akşam olmak*⁴⁰³ ifadesinin karşılığıdır. Aynı şekilde “*вечерний*” (*veçerniy*) kelimenin sıfat hali olup yine *akşam, gece* anlamlarını taşımaktadır. Kelime akşamın çökmesi, akşamın günü yutması gibi zıtlıklar üzerine kurulu bir sözcük özelliği göstermektedir. Dolayısıyla sözcüğün isim, fiil ve sıfat halleri aynı kök çevresinde şekillendiği için *akşam* ifadesinin şiirin anlamı açısından da çevirisine uygun düştüğü görülmektedir. Yevtuşenko burada günün belirli bir vaktini vurgulamak amacıyla bu kelimeye dikkat çekmeye çalışmıştır. Yine aynı şekilde sevgiliyle olan anların bir kutlama, bir şölen gibi olduğu anlamı da kelimenin içerisinde gizlenmiştir.

⁴⁰¹ Ye.A.Yevtuşenko, **Rostov-na-Donu**, Feniks, 1996.

⁴⁰² V.V.Lopatin, L.Ye Lopatina, **RUSSKİY TOLKOVİY SLOVAR**, İstanbul, 2001, Multilingual, s. 47.

⁴⁰³ a.g.e., s. 47.

Benzer bir örnek diğer kıtanın üçüncü dizesinde “*чистошный*” sözcüğüyle karşımıza çıkmaktadır. Kelime *oldukça küçük, zar zor fark edilir*⁴⁰⁴ anlamlarına gelmektedir. Sözcük *1.zor, güç;* *2.biraz, hafifçe;* *3.az kalsın, az daha, neredeyse*⁴⁰⁵ ifadelerine karşılık gelen “*чуть*” (*cut*) kökünden türemiştir.

Yevtuşenko şiirlerinde, neolojizm tekniğinin yanı sıra okkazonalizm tekniğinden de sıklıkla yararlanmıştır. Okkazonalizm, rastlantısallık olarak da adlandırılan tek bir vesile ile yaratılan kelime oluşturma tekniğini ifade eder. Diğer bir deyişle kullanımı genel olarak kabul edilen kullanıma karşılık gelmeyen ve bireysel bir karaktere sahip kelime türetme durumudur. Bu kelimeler belirli bir bağlamda kullanılan ve üretken olmayan kelimelerdir.⁴⁰⁶ Normatif oluşumların arka planına karşı sıra dışı olmaları nedeniyle bu tarz türetilmiş kelimelerin ifade gücü artar. Herhangi bir kelimenin anlam, ses, form açısından ne kadar zengin olduğunu göstererek, kelime dağarcığının derinliğini görme fırsatı verir.⁴⁰⁷ Bu teknikte kelimelerle türetilen eş seslilik şiirin gücünü artırır.⁴⁰⁸

Neolojizm ve okkazonalizm arasında önemli farklılıklar vardır. Neolojizmler, zamanla yeni kelime olarak algılanmaktan çıkar ve sıradan kelimeler kategorisine girer. Okkazonalizmler neolojizmlerin aksine, çok uzun zaman önce oluşturulmuş olsa bile, benzersizliğini ve yeniliğini korur. Yalnızca türetildikleri bağlamda yaşarlar ve onları türeten yazarla olan bağlarını korurlar. Ortak dilin bir parçası değildir.

Yazar Ye.Zemskaya’ya göre okkazonalizm yeni bir sözcük oluşturma işlevini yürütmesinin ve kelime sayısına katkıda bulunmasının yanı sıra bir dil oyunu olarak da oldukça keyifli bir faaliyettir. Bu çerçevede yaratılan yeni kelime, sözcüklerin bir şekilde

⁴⁰⁴ **Tolkoviy slovar Uşakova**, <https://dic.academic.ru/dic.nsf/ushakov/1089634> adresinden 11.07.2021 tarihinde alınmıştır.

⁴⁰⁵ V.V.Lopatin, L.Ye Lopatina, 2001, a.g.e., s. 794.

⁴⁰⁶ D.E.Rozental, M.A.Telenkova, 1985, a.g.e.

⁴⁰⁷ A.Ye.Pryadkina, **Okkazonalizm v tvorçestve Ye. Yevtuşenko i A. Voznesenskogo**, Yazıkovaya politika i voprosi gumanitarnogo obrazovaniya, Penza, PGU, 2017, s. 204-207.

⁴⁰⁸ V.V.Nikultseva, **Okkazonalniye omonimi v neoleksikone Ye. Yevtuşenko**, Sovremenniy problem avtorskoy leksikografii..., s. 91-98.

bölünmesi veya sözcüklere ek getirilmesi ile oldukça eğlenceli bir hale bürünür. Bir sözcük yaratmak kelimelerin iç biçimini de canlandırmaya yardımcı olabilmektedir. Çünkü kelimenin anlamı ile yapısı arasında hiçbir bağlantı yoktur.⁴⁰⁹ İç biçim kavramı, 19. yüzyılın ortalarında dilbilimci A.Potebnya tarafından dilde kullanıma girmiştir.⁴¹⁰ Potebnya'ya göre bir kelimenin üç yönü vardır. Bunlar, sözcüğün dış formu, anlamı ve iç biçimidir. Nesnel dünyanın öznelleştirilmesi, bir sözcüğün iç biçimi aracılığıyla gerçekleştirilir. Yani bir sözcüğün iç formu kelimenin dolaysız halidir. Potebnya'ya göre edebiyat ve özellikle de şiir, kelimelerin iç biçimlerini ortaya çıkarmayı amaçlar.⁴¹¹

1960'lı yıllara kadar okkazonalizm terimi, oluşum yöntemine ve dilin kelime sistemi ile ilişkisine bakılmaksızın yeni oluşumları ifade etmiştir. Ancak daha sonraki zamanlarda, Rusça kelime yaratma üzerine birtakım araştırmacıların eserlerinde bu tür sözcüklerin oluşum yönteminin üretkenliğine veya verimsizliğine bağlı olarak, okkazonalizm ve potansiyel kelimeler olarak ayrılmıştır.⁴¹² Bu ayrılma eyleminin mantığı, farklı yılların şiirlerinde ortaya çıkan yeni kelimelerin belirli farklılıklar gösterebilme ihtimalinin yüksekliği değerlendirildiğinde oldukça anlamsız görünmektedir. Fakat pek tabii dildeki kelime oluşumunu ve üslup sürecini somutlaştıran örneklere dahil edilmesi konusunda katedilen önemli aşamalar arasında yerini almıştır.

Yevtuşenko'nun kelime oluşturma konusunda kendine özgü bir tarz geliştirmiş olduğu göze çarpmaktadır. Şair bir kelime oyunu ile ve ironik bir dokunuşla yeni sözcük oluşturur.⁴¹³ Yazar Ye.Muratova “Hudojestvennaya rol okkazonalnoy leksiki v tvorçestve Ye. Yevtuşenko (Ye. Yevtuşenko'nun Yaratıcılığında Okkazonalizm Kelime

⁴⁰⁹ Ye.A.Zemskaya, **SOVREMENNIY RUSKIY YAZIK**, Slovoobrazovaniye, Moskva, 2005, Flinta, s. 245.

⁴¹⁰ Entsiklopediya Krugosvet, **Vnutrennyaya forma slova**
https://www.krugosvet.ru/enc/gumanitarnye_nauki/lingvistika/VNUTRENNYAYA_FORMA_SLOVA.html
adresinden 12.07.2021 tarihinde alınmıştır.

⁴¹¹ O.Ye.Hazanova, **Yuri Rozhdestvensky on Semiotics of Literature and Modern Literary Process**, University of London, 21st October, 2017.

⁴¹² B.N.Gacimuradova, **İndividualno-avtorskiye neologizmi v sovremennoy poezii** (Slovoobrazovatel'naya i semantiko-stilističeskaya harakteristika), Mahaçkala, 2003, s. 9.

⁴¹³ A.Ye.Pryadkina, 2017, a.g.e., s. 204-207.

Dağarcığının Sanatsal Rolü) isimli makalesinde şairin incelenen 1123 metninde okkazonalizm sonucu oluşan 604 adet yeni kelime tespit ettiğini dile getirmiştir. Bu kelimelerin isimler, sıfatlar, fiiller ve zarflar olmak üzere çeşitlendiği; “Brodskogolosyo (Бродскоголосье)”, “lebedutyonok (лебедеутенок)”, “Stalinogitler (Сталиногитлер)”, “pionerlagerniki (пионерлагерники)”, “budgotovçik (будьготовчик)” vb., en önemli grubu ise isimlerin oluşturduğu görülmüştür.⁴¹⁴ Bu bağlamda şairin şiirsel yaratıcılığında yer alan bu tekniklerin, türetilen yeni kelimelerin, şiirlerine duygusallık, keskinlik, tazelik, stilistik yenilik ve canlılık kazandırdığını, dolayısıyla şairin tarzına karakteristik bir özellik verdiğini söylemek mümkündür.⁴¹⁵

Neolojizm ve okkazonalizm terimleri, bütününde yeni kelime yaratma faaliyeti, özgürlüğün bir tür tezahürüdür, ama özgürlükle bağlantılı olan bu teknikler elbette hoş karşılanmamıştır.⁴¹⁶ Bu tekniklerinin kullanımı ve ortaya çıkan yeni kelimeler pek tabii birçok eleştiriyi de beraberinde getirmiştir. Yevtuşenko 1971 yılında “Literaturnaya gazeta”nın “Dil ve Zaman” bölümünde yayınlanan “Kogda pegas spotikayetsya...” (Pegasos Tökezlediğinde...) isimli makalesinde bu konuyu etraflıca ele alır ve öne sürdüğü tezini örneklerle destekler. Edebi dilin konuşma dili ile karşılıklı etkisini koşulsuz olarak nitelendiren şair, renksizliğe alışan bazı okuyucuların bu yolla kendini belli belirsiz bir şekilde renklendirdiğini ifade eder. Ancak bu etkinin farkında olmayan kimi isimlerin nispeten ölçüsüz açıklamaları, bir ustanın sert hatta acımasız denebilecek ölçüdeki eleştirilerinin yeni yetişenler için her zaman yapıcı gücüne inandığını dile getirmesine rağmen Yevtuşenko’yu bile çileden çıkarır.⁴¹⁷ Şiirlerle ilgili basılı açıklamaların tek yanlılığına ve savaş sonrası kuşağın en yetenekli şairlerinin

⁴¹⁴ Ye.Yu.Muratova, **Hudojestvennaya rol okkazionalnoy leksiki v tvorçestve Ye. Yevtuşenko**, Russkaya filologiya, UDK 811.161.1’37 BBK 83, 2014, s. 59-63.

⁴¹⁵ V.G.Strelçuk, **Okkazionalnoye slovoobrazovaniye v poezii Ye.A. Yevtuşenko**, International Journal of Humanities and Natural Sciences, vol.1, part 2, s. 172-175.

⁴¹⁶ S.B.Kozinets, A .S., Migurskiy, **Slovar okkazionalizmov russkoy poezii**, vtoroy polovini XX-naçala XXI vv., Saratov, Saratovskiy istoçnik, 2020, s. 5.

⁴¹⁷ Ye.A. evtuşenko, **Kogda Pegas spotikaetsya**, Literaturnaya gazeta, 27 okt. 1971, s. 43.

eksikliklerine karşı acımasız eleştirilere, yapıcı tavırlardan uzak kalışlara şahit olan şair, makalesiyle en saygı duyduğu isimlere bile sitem etmekten geri durmamıştır.

Yevtuşenko'nun şiirsel metinleri hemen her zaman sosyal ayrıntılara karşı bir tepkidir. Bu bağlamda gazetecilik faaliyetleriyle yakından ilgili olduğu söylenebilir. Her bir şiirinde farklı gazetecilik türlerinden derlenen anlamsal bir çekirdek bulunmaktadır. Şairin şiirinin çekirdek bölümleri makale, röportaj, yorum, deneme, felyeton gibi türlerden oluşur. Fakat şiirsel tarzı “köşe yazısı” (kolonka) türüne yakınlığıyla bilinir.⁴¹⁸ Bir köşe yazısı gazetecilik faaliyetleri açısından her zaman doğrudan bir diyalog, dinleyicilerle iletişim için tasarlanmış bir solo, hitap ettiği kişilerin tepkisine odaklanan canlı ve imgesel bir sözcük, gerçeklik olgusu hakkındaki değerlendirmesini mecazi bir biçimde sunan bir yayıncının monoloğu olarak varsayılır.⁴¹⁹ Bütün bu özelliklerin köşe yazarı Yevtuşenko'nun da metinlerinin merkezinde yer aldığı görülmektedir.

Şairin düşüncelerini ifade ederken maskelemek zorunda kalması hem yaratıcı dili karmaşıklatacak hem de okurun eserin örtülü anlamına nüfuz etmesine izin verecek sofistike sanatsal hareketler üretmesini gerektirecektir. Bunlardan biri olan metafor, Yevtuşenko'nun şiirlerinde sıklıkla yardımına başvurduğu bir betimleme yöntemidir. Sanatsal düşüncenin evrensel bir ilkesi olarak metafor, okurun algı sürecinde yaratıcı hayal gücünü harekete geçirmek için tasarlanmıştır ve okurun açıkça konuşmanın zor olabileceği konuları anlamasına yardımcı olur dahası, şairin düşünce ve duyguları yoğunlaştırabilmesine olanak sağlar. Metafor, lirik düzeydeki eserlerde konuşmanın ifade yeteneklerinin en açık şekilde gösterilmesini sağlar.⁴²⁰

⁴¹⁸ Estradnaya poeziya, Y. Yevtuşenko, A. Voznesenskiy, R. Rojdestvenskiy, B. Ahmadulina, https://studme.org/297173/literatura/estradnaya_poeziya_evtushenko_voznesenskiy_rozhdestvenskiy_ahmadulina adresinden 12.07.2021 tarihinde alınmıştır.

⁴¹⁹ S.G.Korkosenko, (redaktor-sostavitel), (2000), *Osnovi tvorčeskoy deyatelnosti jurnalista*, SPB, Znaniye, s. 153.

⁴²⁰ Ye.A.Çudinova, 2016, a.g.e.

Yevtuşenko öncüllerinden sadece şiirsel becerileri değil aynı zamanda şiirsel üslubu keskinleştirmeyi, geniş ve derin bir düşünceyi çok daha kısa ve özlü biçimde ifade etme sanatını da öğrenmiştir.⁴²¹ Aforizma olarak karşılık bulan bu terim, genelleyici sonuçlar içeren kısa ifadeler anlamına gelmektedir.⁴²² Aforizmalar, kural olarak, onu yaratan yazarın belirli bir konuda genelleştirilmiş rafine görüşünü temsil eder. Aforizmalar akılda kalıcı, doğrudan veya dolaylı olarak öğretici dinamiklere kaynaklık eder. Bu bağlamda Yevtuşenko'nun üslubunun belirgin özelliklerinden biri olmakla birlikte sanatsal yaratıcılığının erken döneminden beri oluşturulan aforizmaların, şiirlerine anlamsal bir renklilik verdiğini, metinlerin bütünlüğünü güçlendirdiğini söylemek mümkündür.⁴²³

Yevtuşenko için okurlar sevgi dolu, kibar ve bir o kadar da titizdir. Onları şiirlerinin gizli ortak yazarları olarak tanımlar.⁴²⁴ Çünkü herhangi bir kişinin hayatı çok sayıda ilginç yaşantılarla dolu olabilir ancak empati kurma ve okuduğunu anlama konusu çok başkadır. Okuma eyleminden mahrum kalmak hayatın içinde büyük bir boşluk oluşturacaktır. Buna ek olarak okur da kendi içinde sınıflandırılabilir. Okumayı seven ancak bunu düzyazı ile sınırlandıran ve şiir okumayı sevmediğini dile getiren bir kesim vardır. Yevtuşenko'ya göre “şiiri sevmeyen bir kişi düzyazıyı da gerçekten sevemez, şiir eğitimi genel olarak edebiyat zevkinin eğitimidir.” Hatta olay örgüsünün ve düşüncenin mısralara gizlenmesinin yanı sıra kelimelerin kafiyesi, tonlamalar, söz sanatları ve bütününde yaratılan ahenk ile şiir düzyazıya göre oldukça çekici bir yapıya sahiptir.⁴²⁵ Bu doğrultuda hareket eden şair kafiyeşi şiirin en değerli niteliklerinden biri olarak görmüş, kafiyeden vazgeçmenin şiirin müziğini bırakmak ve sonuç olarak da şiir ile

⁴²¹ Yu.O.Avik, V.P.Antonov, **Aforistiçnost kak otličitel'naya çerta idiosiliya Ye. A. Yevtuşenko (Na primere Stihotvoreniya "Karyera")** UDK 801.65:808.1.

⁴²² S.İ.Ojegov, N.Yu.Şvedova, **Tolkoviý Slovar Russkogo Yazıkı**, s. 49.

⁴²³ Yu.O.Avik, V.P.Antonov, a.g.e.

⁴²⁴ Ye.A.Yevtuşenko, 1980, a.g.e., s. 14.

⁴²⁵ a.g.e., s. 7.

düzyazı arasında bir türün ortaya çıkması olarak düşünmüştür. Bununla birlikte kafiyeyi gözetmeyerek yazmanın kolay bir seçim olduğuna ve kendisinin bu yolu seçmediğine her açıklamasında vurgu yapmıştır.⁴²⁶ Bu düşünce ışığında hareket ederek edebi alanda kafiye kullanım tekniğini etkileme ve bu tekniğin yenilenmesine katkıda bulunma faaliyetleri yürütmüştür. Rus kafiyesinin ses alanını önemli ölçüde genişleten kafiye aasonans ilkesini verimli bir şekilde geliştirmiştir.⁴²⁷ Bu ilkenin klasik kullanımı esnasında kelimelerde aynı ünlülerin tekrarından doğan uyum gözetilmektedir. Ancak Yevtuşenko'nun dizelerindeki kurala göre yardımcı ünsüzler hariç tekrarlayan tüm sesler ve vurgulu ünlülerden önceki sesler bir kafiye oluşturur.⁴²⁸ Şair büyük sözlüklerin yardımıyla ve uzun çalışmaları sonucunda aslında Rus folklorunda var olan ama hiç kullanılmamış yeni kafiyeler ortaya çıkararak bu ilkeye uyumlamıştır. Sonradan bu tekniğe şairin ismi verilmiştir: *Yevtuşenko kafiyesi (Yevtuşenko rifma)*.⁴²⁹ Yevtuşenko bu konuda şöyle bir açıklama yapar:

“Yevtuşenko kafiyesi diye bir tabir var. Aslında bu bir atasözü, bir mânî niteliğinde bir kafiye. Onu ben icat etmedim, fakat çocukken Ojegov Sözlüğü üzerinde günlerce gecelerce çalıştım, her bir kelime için henüz kullanılmamış bir kafiye bulmaya çabaladım ve bu tür kafiyelerden oluşan yardımcı bir antoloji derlerken onu geliştirmiş oldum.”⁴³⁰

Kafiyelerini güzel bulduğuna ancak ilk dönem kimsenin bu kafiyeleri kullanmadığına vurgu yapan şair, aasonanslarda içgüdüsel olarak canlandırıcı ve yenileyici bir ifade olduğunu, kendi şiirlerinin fark edilmesinde bu kafiye kullanımının büyük rol oynadığını söylemiştir. Çünkü kafiye çiftinin bileşenlerinin anlamsal yükü her zaman çok daha yüksektir.⁴³¹ Ancak bir süre sonra Ahmadulina'nın kafiyeleri benimsemeye ve

⁴²⁶ **Russkoye stihoslojeniye, Traditsii i problemı razvitiya**, Moskva, 1985, İzdatelstvo “Nauka” s. 171.

⁴²⁷ N.Yu.Sannikova, 2005, a.g.e., s. 17.

⁴²⁸ N.Vaksman, **Instrumentı poetiki**.

⁴²⁹ **Russkoye stihoslojeniye, Traditsii i problemı razvitiya**, Moskva, 1985, İzdatelstvo “Nauka” s. 171.

⁴³⁰ Ye.A.Yevtuşenko, **Rifmovanniye poslovitsı**, Noviye izvestiya, 16 sentyabrya 2005

<https://newizv.ru/news/army/29-03-2022/oboronnyy-byudzheth-ssha-2023-v-prioritete-iskusstvennyy-intellekt> adresinden 09.07.2021 tarihinde alınmıştır.

⁴³¹ L.İ.Timofeyev, **Russkoye stihoslojneniye, Traditsii i problemı razvitiya**, Moskva, 1985, Nauka, s. 171.

kullanmaya başladığını ifade etmiş ve artık kendisine ait olmaktan çıktığını dile getirmiş ve şöyle demiştir: “Bu Yevtuşenko kafiyesi ama artık bana ait değil. Onu serbest bıraktım. Ve Tanrı’ya şükür ki Rus kafiyesine bir katkı oldu...”⁴³²

Edebiyatçı V.P.Prişepa şairin bireysel yazım tarzının özelliklerine dikkat çekerek, şairin kelime dağarcığının zenginliğine, kullandığı kelimelerin netliğine, konuşma dilini sanatına dâhil etmesine, dilsel yeniliklerin hızlı bir takipçisi olmasına, kullandığı metaforların ve aforizmaların çeşitliliğine ve kafiyelerindeki asonans sanatına vurgu yapar.⁴³³

Yine Yevtuşenko’nun sanatının ve edebi dilinin başarısında üstlendiği role başka bir isim, yazar D.Bıkov, üç temel ilke belirleyip kapsamlı bir yorum getirmiştir:

“Birincisi, Yevtuşenko başkalarının ne düşündüğünü yüksek sesle ve onlar farkına bile varmadan söylemiştir. Bu eylem şair için oldukça önemlidir, çünkü sesini daha çok duyurabilme, daha geniş kitlelere ulaşabilme tutkusuyla güdülenmiştir. Bahsi geçen durumun artışı ne reklam ne de olası gösteriş suçlamalarından korkmadan buzları kırması oldu. Yevtuşenko’nun “kendi ben” i üzerinden yola çıkması oldukça işe yaradı. Şair her zaman birinci şahısta konuştu ve en politik ifadesi bile elbette her zaman olmamakla birlikte insanlara bir lirik gibi geldi. İkincisi, Yevtuşenko’nun sanatsal yaratıcılığında balada yani şiirsel anlatıya geri dönüşü uygulaması olmuştur. Şiir türünün durakladığı 1930’lu yılların Sovyet şiiri deneyimini canlandırmıştır. Üçüncü meziyeti ise Rus kafiyesinde yaptığı tek tip devrimdir. A.Voznesenkiy bir keresinde Yevtuşenko’nun kafiyesinin meydanların akustığı için tasarlandığını yazmıştı ve bu yorum oldukça derin manalar içermektedir. Asonans kafiyesi, Rus şiirine tam olarak Yevtuşenko’nun sayesinde girmiştir. Yevtuşenko, Rus şiirini büyülü bir âşık olarak değil, coşkulu bir okuyucu olarak da değil, ancak başka birinin

⁴³² S.M.Volkov, *Dialogi c Yevgeniyem Yevtuşenko, Yevtuşenkovskaya rifma* <https://biography.wikireading.ru/hBvsLOTAz0> adresinden 09.07.2021 tarihinde alınmıştır.

⁴³³ V.P.Prişepa, *Rossiyskogo Oteçestva poet (Y.A. Yevtuşenko:1965-1995gg.)* http://www.russofile.ru/articles/article_134.php#G04 adresinden 10.07.2021 tarihinde alınmıştır.

deneyimine ihtiyaç duyan bir zanaatkar, bir sanatçı olarak algılamıştır. Sanatı seviyordu, hissediyordu ve bu nedenle okuyucu üzerinde gerçekten güçlü etkiler bırakan yöntemleri biliyordu. Aynı zamanda, sonsuz çeşitlilikte bir yapısı vardı, herhangi bir tonlamaya sahip olabiliyordu.”⁴³⁴

Genel çerçevede değerlendirildiğinde Yevtuşenko’nun edebi dili, özellikle de şiir dili estetik bir imge görevi görmüştür. Bu imge şairin özgünlüğüyle bireysel ve sıra dışı bir kapsamda kendini göstermiştir.

3.3.2. Motifler

“Çözülme dönemi” şiirlerinde görülen belirli temalar arasında, liberalizm, sanatta özgürlük, vatandaşlık ve manevi temeller öne çıkmıştır. Yevtuşenko da birçok şair gibi bahsi geçen konulara yönelmiştir. Bu bağlamda şairin ilk dönem şiirlerinin genel olarak “bu arena da ben de varım”ı göstermeye çalıştığı, ilgili yayınevinin konu konseptiyle ters düşmeyen günlük ve oldukça genel konulardan oluştuğu görülmüştür. Ancak şairin zamanı yakalamak, ona ayak uydurmak, anı yansıtmak ve en önemlisi yazmak istediği her konuda özgür hissetmek gibi dinamikleri gözetiyor olması, şairin erken olgunlaşmasına sebep olmuştur. Dolayısıyla 1952 yılı şair için bir dönüm noktası olmuş, şair genel normlara ve geleneklere bakmadan, yalnızca sosyal içgüdülerine ve zevklerine dayanarak şiirlerini ve yazılarını kaleme almaya başlamıştır.

Yevtuşenko yaratıcılık faaliyetlerinde edebiyatın siyaset sınırlarının dışına çıkarılması ve estetik kaygı çerçevesinde yazılması bilinciyle hareket etmeyi yeğlemiştir. Çünkü hayal gücünü harekete geçirmek için yaratıcı kimliği günün konusuyla ilgili çalışmalarla doldurmak her zaman için yeterli değildir, okuyucunun veya dinleyicinin

⁴³⁴ D.Bıkov, **Yevgeniy Yevtuşenko**, http://www.limonow.de/myfavorites/DB_60.html#08 adresinden 21.07.2021 tarihinde alınmıştır.

dikkatini heyecan verici bir konuda uzun süre tutmak önemlidir.⁴³⁵ Şiire layık olmayan motif yoktur düsturuyla hareket eden şair, siyasi ve sosyal meseleleri, savaşı, kadını, aşkı ve doğayı, “insan” temelli bir bakış açısıyla yaratıcı çalışmalarıyla iç içe geçirmiştir.

3.3.2.1.İdeoloji ve Politika

*Âdem ve Havva bir partinin üyesi değillerdi,
Gemi, bir parti üyesi olmayan Nuh tarafından icat edildi
Bütün partiler alaylı bir sırtışıla
Bir şeytan tarafından uyduruldu, oldukça kötü zevk sahibi.*

*Fakat belki de elmanın içindeki
Bir kurt, bir kurt hatta bir yılan gibi.
Siyaset şeytanın mesleği,
Ve sonrasında kurtlandı insanlar.*

*Siyaset polisi icat etti,
Siyaset liderleri icat etti,
Yaşayan ruhu görmezden geldi
Ve insanları partilere böldü.⁴³⁶
(...)*

Ye. Yevtuşenko

Çarlık rejiminin ardından kurulan yeni hükümet, uygulamaya koyduğu kültür politikası ile ne şekilde olursa olsun kendisine karşı yöneltilen herhangi bir ifadeye asla izin vermeyeceğini en başından açıkça belirtmiştir. Bu bağlamda sosyo-kültürel hayatın içerisinde yer alan dinamikler, kültürel yaklaşımların hem biçimini hem de içeriğini siyasi açıdan disipline etmek üzere şekillendirilen “sosyalist gerçekçilik” faaliyetinin boyunduruğu altına girmiştir. Yevtuşenko, bu faaliyet ile Sovyet iktidarının, resmi deneyleri bile “icat edilmiş sosyalist gerçekçilik”ten bir sapma olarak kabul ettiği, yalnızca ideolojiyi değil, aynı zamanda sanat tarzlarını da işgal ettiği⁴³⁷ yönünde eleştirel bir açıklama yapmıştır. Şairin 1981 yılında yayınlanan *Yaban Yemişleri (Yagodniye*

⁴³⁵ Ye.A.Çudinova, 2016, a.g.e.

⁴³⁶ Yevtuşenko’nun 1971 yılında kaleme aldığı ancak ilk kez 1990 yılında basılan şiiridir. Şiirin ilk ismi “Bir Anarşistin Monoloğu” (Monolog anarşista)dur. Şair daha sonra şiirin adını “Yarıdan Sonraki Günün İnsanın Monoloğu” (Monolog poslezavtraşnego çeloveka) olarak değiştirmiştir.

⁴³⁷ Ye.A.Yevtuşenko, 1998, a.g.e., s. 461.

mesta) isimli romanında yer verdiği “Eğer devlet yaratıcı değil, engelleyici bir duruma sokulmuşsa çok yazık! Devletin engelleyici işlevi başlangıçta yapıcı amaçlarla yönetime geçen insanları bile köreltir. Yapıcı amaçlar yerine başkalarını durdurmaya çalışanlar sonunda kendileri de yozlaşmaya başlarlar...”⁴³⁸ ifadeleri, şairin konu bağlamında durumun vahametini gözler önüne serdiğini göstermektedir.

Kültür ve kültür politikası, özellikle çok uluslu bir devlet olan Rusya Federasyonu’nda, ulusal sorun açısından değerlendirildiğinde hem bir araya getiren hem de bölen bir faktör olabilmektedir.⁴³⁹ Yevtuşenko’nun da ifade ettiği gibi “Siyaset insanları birbirinden ayırma sanatı değildir. Onu insanları birleştirme sanatı yapmak gerekmektedir.”⁴⁴⁰ Sosyalist bir ulusun içindeki bir Gürcü kendini Gürcü gibi hissediyorsa, bir Ukraynalı Ukraynalı gibi hissediyorsa ve bir Rus Rus gibi hissediyorsa, Rus ulusal ruhunu gururla koruyorsa, o zaman sosyalizm, ölümsüz idealleri özgürlük, eşitlik ve kardeşlik olan insanlığın umudu haline gelir.⁴⁴¹ Çünkü hiçbir ideoloji insandan ve insan hayatından daha önemli konumda değildir. Ayrıca toplumun parçalanmaya değil, insanlar arasındaki bütün ayrımları kaldıracak, onların birbirini anlamaya çalışması ve orta yolu bulması konusunda birleştirici ve bütünleştirici yetkisini kullanacak olan bir devlete ihtiyacı vardır. Yevtuşenko “La Stampa”da yayınlanan “Perestroyka Devam Ediyor” (Perestroyka prodoljayetsya) isimli makalesinde Rusya’nın insanları bölen ideolojilere değil ortak ideallere ihtiyacı olduğunu altını çizerek şöyle bir açıklamada bulunmuştur: “Kapitalizm ve sosyalizme olan inancımız, geleceği ne pahasına olursa olsun tekelleştirme girişiminin bir sonucu olarak tehlikeye atılmaktadır.”⁴⁴²

⁴³⁸ Ye.A.Yevtuşenko, **Yaban Yemişleri**, Ç. Mehmet Özgül, İstanbul, 1998, Engin, s. 353.

⁴³⁹ S.M.Musayeva, **Natsionalnyy vopros v kulturnoy politike Rossii epohi perestroyki**, ISSN 0321–3056 İZVESTIYA VUZOV. SEVERO-KAVKAZSKIY REGION.OBŞESTVENNIYE NAUKI, 2019, No. 4, UDK 94(47).084.9 DOI 10.23683/0321-3056-2019-4-64-69

⁴⁴⁰ Ye.A.Yevtuşenko, 1998, a.g.e., s. 352.

⁴⁴¹ Ye.A.Yevtuşenko, 1980, a.g.e., s. 52.

⁴⁴² Ye.A.Yevtuşenko, **Yevgeniy Yevtuşenko: Perestroyka prodoljayetsya**, La Stampa, InoPressa, 5 marta 2005 g. <https://www.inopressa.ru/article/05Mar2005/lastampa/evtushinko.html#> adresinden 08.12.2021 tarihinde alınmıştır.

İnsan sosyal bir varlıktır. Bu yaratılış özelliği itibariyle bir kişinin her zaman söyleyecek bir cümlesi ve savunacak bir düşüncesi vardır. Her insan ruhunda var olanı diline yansıtır. Bu bağlamda hayat bulan davranış ve düşünce çeşitliliği bir stereotip oluşumunun önüne geçer. Bütün varlığıyla tek insan modelini benimsemiş, buna adanmış hayatların varlığı gözden kaçmaması gereken bir gerçek olsa da tek merkezli yasama, yürütme ve yönetme eğilimine, manevi tutsaklığı da dahil etmek birçok kişiye göre pek de cezbedici bir eylem değildir. Yevtuşenko bu kişilikleri, iradesi zayıf olan, tembellikten veya korkaklıktan kendi benliklerinin kendi ruhlarının kapısını aralayamayan epigonlar olarak nitelendirmiştir. Çünkü şairin bakış açısına göre “dalkavukları buyruğun altında tutmak asla bir başarı olarak değerlendirilemez. Asıl olan kafasında düşünce taşıyanları çalıştırmaktır.”⁴⁴³

Şairin kişiliği ve karakteri sosyo-politik ve sosyo-kültürel değişikliklere duyarsız kalmamıştır. Gerçekliği kendine düstur edinen Yevtuşenko resmi kültürün, diktatörlük yardımıyla gelişme olanaklarını tüketmekte olduğunun farkına çok erken varmıştır. Bu durumun önüne geçmek için okuyucuların dikkatini daha önce Stalinist ideolojiler tarafından reddedilen değerlere çekmeye çalıştığı konular ile yaratıcılık faaliyetlerine hız kesmeden devam etmiştir. Dahası yapıtlarında yer verdiği dönemin Stalinist ideoloji yandaşı şairlere ilişkin suçlayıcı düşüncelerini gerek maskeleyerek gerek dili karmaşıktırarak ve sofistike sözcük sanatlarından faydalanarak ifade etme yolunu bulmuştur. Çünkü siyaset, ideoloji, adanmışlık ya da vatanseverlik adı her ne olursa olsun korkunun yaratmaya çalıştığı, “vicdanı içgüdüyle değiştirme zorunluluğu”na karşı çıkmak gerekmektedir.

Yevtuşenko’nun siyasi içerikli şiirlerinin başlangıç noktası 5 Mart 1953’te vefat eden Stalin’in cenaze töreni sırasında tanık olduğu olaylar olmuştur. Törendeki insan kalabalığını “Birbirine yapışmış on binlerce insanın nefesi o kadar yoğundu ki, sanki

⁴⁴³ Ye.A.Yevtuşenko, 1998, a.g.e., s. 205.

kalabalığın üzerinde beyaz bir bulut yükseliyordu”⁴⁴⁴ şeklinde ifade eden şair tanık olduklarını şöyle betimlemiştir:

“Korkunç ve fantastik bir manzaraydı. Arkadan katılan insanlar kalabalığı ite kaka ilerlemeye çalışıyordu. Kalabalık korkunç bir girdaba dönüştü. Bir trafik ışığı direğine doğru götürülüyordum. Öyle ki direk amansızca bana doğru ilerliyor gibiydi. Birden kalabalığın küçük bir kızı bir direğe nasıl sıkıştırdığına şahit oldum. Kızın yüzü, diğer çığlıklar ve inilti arasında duyulmayan çaresiz bir çığlıkla carpılmıştı. Duymadım ama kırılğan kemiklerinin direk kalabalık arasında nasıl kırıldığını hissettim. Gözlerimi korkuyla kapattım, onun çılgın vaziyette şişkin bebek mavisini gözlerini görmeye dayanamadım. Gözlerimi açtığımda kız artık görünmüyordu. Kalabalığın arasında ezilmiş olmalıydı. Başka biri yine bir direğe yaslanmış kıvranıyordu, sanki çarmıha gerilmiş gibi kollarını iki yana açmıştı. Birden yumuşak bir zeminde yürüdüğümü hissettim. Bu bir insan vücuduydu. Bacaklarımı birleştirdim, yürümeme gerek kalmadan kalabalık beni taşıyordu. Uzun süre ayaklarımı yere basmaktan korktum. Boyumun uzun olması beni kurtardı. Kısa insanlar boğuldu ve öldü.”⁴⁴⁵

Konu bağlamında araştırılan kaynaklarda, törene gelen ve kalabalığın hengamesinde ayaklar altında kalarak can veren kişi sayısına dair net verilerin bulunmadığı ancak iyimser bir varsayımda bile bu sayının birkaç bin kişiyi kapsadığı bilgilerine ulaşılmıştır. Net rakamlara ulaşmanın imkansızlığını, değil ölü sayısının resmi olarak kayıtlara geçirilmesi, konu hakkında konuşmanın bile yasaklanmış olmasından anlamak mümkündür. Sadece yıllar sonra, törene katılarak bu olaylara tanık olanların ifadeleriyle çeşitli varsayımlarda bulunmaktadır. Bahsi geçen tablo Yevtuşenko’nun 1953 yılında kaleme aldığı *Stalin’in Cenazesi (Pohoronı Stalina)* isimli şiirinde şöyle betimlenmiştir:

Kamyonların insanları sıkıştırdığı

⁴⁴⁴ A.g.e., s. 98-99.

⁴⁴⁵ Ye.A.Yevtuşenko, 1998, a.g.e., s. 98-99.

bu köpürmüş korkunç Trubnaya’da
sanki göğüs göğse çarpışıyor gibi
yaşlılar kalmaya çalışıyordu hayatta,
yine de ölüp gittiler ayaklar altında.

Topuklar altında kalan kemikler çatırdıyordu.
Saydam tabut sağ tarafımızda, ve
buhara dönüşen soluklarda, bulut olup yükselen
mart dallarının gölgesi sallanıyordu.⁴⁴⁶
(...)

Şair, tören sırasında yaşanan olayların tek sorumlusunun Stalin olduğunu idrak etmekle kalmamış o andan itibaren ülkenin görüp geçirdiği ve bilhassa geçirmekte olduğu zamanların analizini ve değerlendirmesini yapmaya başlamıştır.⁴⁴⁷ Bu kapsamda yazdığı şiirlerinde Yevtuşenko okurlarını, iktidarın insanlar arasında nefreti körüklemesine izin vermemeye ve bu tezahürlere karşı mücadeleye davet etmektedir. Çünkü şairin en hassas olduğu noktayı, tahakkümün bütün yaptırımlarını demokrasi adı altında gerçekleştirmesi oluşturmaktadır.⁴⁴⁸ Demokrasinin tasarlanan planlar doğrultusunda kötü emeller için alet edilmesi, hükümetin toplumu arkasına alarak yola çıktığı gerçek vaatlerle örtüşmemektedir. Şair 1954 yılında yazdığı *Bir Mayıs’ı Kutlayın (Prazdnuyte Pervoye Maya)* şiirinin ilk dizeleriyle bu konuya atıfta bulunarak yaşadığı duygu durumundan dolayı sözcüklerin kaleminden kolayca aktığını ve fakat oldukça kuvvetli ve gürültülü olduğunu vurgulamıştır. Yevtuşenko bu şiiriyle topluma bir çağrıda bulunmakta, gerçek komünizme ulaşma yolunda istikrarlı ve inançlı yürüyebilmek konusunda insanları yüreklendirmektedir:

(...)
“Bir Mayıs’ı Kutlayın!”
“İşçi kardeşler!
Vakit yakın.

⁴⁴⁶ http://ev-evt.net/stihi/p/stalin_pohorons.php adresinden 08.12.2021 tarihinde alınmıştır.

⁴⁴⁷ Ye.A.Yevtuşenko, 1998, a.g.e., s. 80-82.

⁴⁴⁸ S.M.Musayeva, 2019, a.g.e.

Kurtuluş için başlarımızı verelim!”

(...)

Nice hayatları

hatırlatsın

bize,

hakikat uğruna verilen.

Yoldaşlar,

sözcüklerin ilk anlamlarına

dönmek gerek!

Daha itinalı olacağız,

her zaman,

her konuda,

onları bir yemin olarak algılayacağız.

Biz sizinle komünizme ulaşacağız,

ulaşacağız!

Bir Mayıs’ı Kutlayın!”⁴⁴⁹

Yevtuşenko’nun “Ne kadar kirli ve çirkindi! Toplu halde muhalif davalar başladı, korkunç zamanlardı.”⁴⁵⁰ diye betimlediği yıllarda, insanların hayatları için somut ve apaçık bir riskle, yasakların ve şiddetin bulunduğu ortamlardan geçerek gerçeğe doğru yol almaları gerekmiştir. Dolayısıyla sesleri de alçak bir tonda çıkmış, şarkılarını sessiz söylemek zorunda kalmışlardır.⁴⁵¹ Bu bağlamda şair 1955 yılında yazdığı *Devrim Şarkıları (Pesni revolyutsii)* şiiri ile insanların seslerinin daha gür çıkması konusunda onları yüreklendirmeye çalışır:

(...)

Derlemeler alın.

Büyük bir dikkatle okuyun.

Bir kere iki kere değil, tekrar tekrar,

Kendi kendinize veya

⁴⁴⁹ Ye.A.Yevtuşenko, 1956, a.g.e., s. 16.

⁴⁵⁰ A.Yarovoy, **Yevtuşenko: “çelovek-stsena”**, Kiev-Moskva, 24 dekabrya 2008 g., LİTERATURNAYA UÇYOBA, . 2015. No. 1. s. 106-142.

⁴⁵¹ B.Yefremov, **Day Bog, jivim uzret Hrista..., (Esse o tvorçestve Yevgeniya Yevtuşenko)**, 2019, Stihi.ru, <https://stihi.ru/2019/03/24/6260> adresinden 21.12.2021 tarihinde alınmıştır.

yüksek sesle söyleyin
ve eğer çocuklarınız varsa,
aktarın onlara da.
Dinleyin
kederli ve uzaktan gelen
ağır pranga şingirtisini.
Görün yakalananları, kıvrananları,
perişan olanları,
vurulanları
ve işkence görenleri.
Onlar çağın gereksiz ve yalancı
marşına değil, kendi
kutsal şarkılarına inandılar.
Onlar şarkıları usulca ve
alçak sesle
söylediler.
Ne yazık ki
söyleyemediler tüm güçleriyle.
Aynı, unutulmaz, tek bir
kan bağımız var
Ve şimdi var gücümüzle
söylemek zorundayız.
Ortam yumuşadı mı?
Endişe etmiyor musunuz?
İnsanlara ve sözcüklere olan
inancınızı mı
kaybettiniz?
Fakat hayatta
Devrim şarkıları var,
Onları söyleyin.
Onlar size yardım edecektir.⁴⁵²

Şair bu dizelerle bir devrimcinin kendini geliştirmesi, geçmişten ders alması ve geleceğe umutla bakması için telkinde bulunmaktadır. Yazar V.Yefremov'un,

⁴⁵² Ye.A.Yevtuşenko, 1956, a.g.e., s. 19.

Yevtuşenko'nun şiirleri hakkında söylediği “şairin şiirlerindeki devrim şarkıları, insanlığın çektiği en adil, en insancıl fikirlerin kalbinden başka bir şey değildir.”⁴⁵³ açıklamasından hareketle, insanlara ve söylenen sözlere inanmanın güç olduğu bir dönemde, sorunların, endişelerin ve korkuların birbirleriyle yarışır durumda olduğu anlarda, bir devrimcinin sesini duyurabildiği ölçüde dinleneceğinin ve devrim şarkılarının gölgesinde soluklanacağını altı çizilmiştir. Yeter ki devrimci avazı çıktığı kadar, tüm gücüyle bağırabilsin ve varlığını ifade edebilsin. Benzer konu çerçevesinde şair 1955 yılında, Sovyet hükümetiyle aynı dili konuşmayan, ortak noktada buluşmayı reddeden her bireyin yaşadığı problemlere duyarsız kalmayacağını bir göstergesi niteliğindeki *Uygulanan tüm güçler (Vse sili daje prilagaya)* adlı şiirini kaleme almıştır. Şair kişinin kendi varlığını kanıtlamasının yanı sıra kabul etmediği bir durumda itirazını dile getirirken de ses tonunu yüksek perdede tutması gerektiğini ifade ettiği şiiri ile kendisinin de ilerlediği yolda ne kadar kararlı olduğunu belirtmekten geri durmamıştır.

Yevtuşenko yürüdüğü yolda beğenileceği kadar eleştirileceğinin de bambaşka insanlar tarafından bambaşka sınıflara dahil edilebileceğinin de bilincinde olmuştur. Örneğin edebiyatçı ve yazar D.Bikov Yevtuşenko'nun ülkesine ve hükümete karşı yanlış tutumlar sergilediğinin altını çizmiştir. Bununla birlikte şairin aşırı ateşli bir şekilde faşizmi reddettiğini, başarısını ve yeteneğini bu reddi konu alan eserler ölçüsünde geliştirdiğini ve faşizmi ahlaki görecelik olarak algılamış olduğunu dile getirmiştir.⁴⁵⁴ Bunun üzerine “ben hayatımda hiç anti-komünist olmadım, hem de hiç...”⁴⁵⁵ açıklamasını yapan Yevtuşenko 1956 yılında yazdığı *Komünistler (Kommunisty)* isimli şiiri ile aslında bu konudaki düşüncelerini ve sempatisini açıkça ifade etmiştir:

(...)

Biz bütün acısına rağmen Komüne inandık,

⁴⁵³ B.Yefremov, *Day Bog, jivim uzret Hrista..., (Esse o tvorčestve Yevgeniya Yevtuşenko)*, 2019, Stihi.ru, <https://stihi.ru/2019/03/24/6260> adresinden 21.12.2021 tarihinde alınmıştır.

⁴⁵⁴ D.Bikov, 2019, s. 104.

⁴⁵⁵ A.Yarovoy, 2015, s. 106-142.

Çünkü fayda onda.
Yeryüzünün bütün ağlayışlarıyla,
bütün acılarıyla,
ve bütün özlemleriyle birlikte,
Lenin'in meşalesiyle aydınlanmış ve
büyülenmiş bir şekilde
ilerledik.
Kurşunların altında düşerek,
tarlalarda yürüdük.
Bizi boğdular,
vahşi hayvanı üzerimize saldılar.
iki ağaca bağlayıp
işkence
ettiler,
midelerimizi tahılla doldurdular.
(...)
Bizim inancımız
titreyen toprak üzerinde
muzaffer adımlarla
ilerledi.
Bizim inancımız,
gri, sertleşmiş külde
filiz verdi.
Komünizme ve
Sovyet hükümetine
karşı inançsızlık hakkındaki
ne küçük burjuva fısıltıları
ne de gayretleri bütün ustaların,
bizi etkilemeyi
başaramadı!
İnancımız
bizden sökülmüş değil.
Bu bizim,
kendi
kan başımız.
Biz onunla ayakta ve

hayatta kaldık.

Ve onu çocuklarımıza miras bırakacağız.⁴⁵⁶

Hayatın hemen her alanında zorla dayatılan resmî ideoloji sebebiyle, ideallerin ve düşüncelerin yerini korkuya bıraktığı dramatik dönem 1955 yılından itibaren yavaş yavaş geride kalmaya başlamıştır. Şair 1961 yılında kaleme aldığı *Irpın (İrpen)* şiirinde iktidarın yazar ve şairlere karşı değişen tutumunu betimlemiştir:

(...)

Sen bir sal değilsin, çağın olgun meyvesisin.

Sen çağın favorisisin,

örnek bir evlatsın...”

ve senin muhteşem görüşün

inanılmaz derecede zalim.

Diyorsun ki

çağ benim öz annemdir.

Bir anne, kırabilir mi

veya sakatlayabilir mi hiç?

Tıpkı bir at gibi beni hamutla bağladılar.

Kahkahalar atarak

üstüne bir de kırbaçladılar.

Fakat bugün cömertçe kurabiye veriyorlar.

Böyle her bir kurabiye

aslında benim için bir kamçı...

Hayır, bu çağa anne demeyeceğim!⁴⁵⁷

(...)

Yevtuşenko bu şiiri “Daha önce Sovyet hükümeti şairlere karşı her zaman bir kurabiye ve sopa politikası izledi. Yevtuşenko da Sovyet rejimi ile ilgili olarak sopa ve kurabiye politikası izlemeye başlayan ilk şair oldu.”⁴⁵⁸ diyen arkadaşı Lukonin’in yaptığı bir şakaya ithafen yazmıştır. Bununla birlikte Stalin sonrası sansürün oldukça karmaşık

⁴⁵⁶ Ye.A.Yevtuşenko, 1956, a.g.e., s. 5.

⁴⁵⁷ Ye.A.Yevtuşenko, **Sobraniye soçineniy. Tom 3**, Eksmo, 2015

<https://www.litmir.me/br/?b=681450&p=24> adresinden 21.12.2021 tarihinde alınmıştır.

⁴⁵⁸ Ye.A.Yevtuşenko, 1998, a.g.e., s. 224.

ve tabiri caizse ince elenip sık dokunan bir faaliyet haline dönüşmüş olduğunu vurgulayan Yevtuşenko, bu düşüncesini şöyle ifade etmiştir: “Stalin zamanının sansürü beceriksizce ve gerçekten çok ince olmayan araçlarla yönetilmiştir. Stalin sonrası sansür ise çok daha karmaşık hale getirilmiş ve bir mikroskop, bir büyüteç, bir ideolojik tarayıcı, bir neşter ve bir cımbız gibi araçlarla komuta edilmiştir.”⁴⁵⁹

Stalin’in ölümünün üzerinden yıllar geçmiş olmasına rağmen, eski lider gündemi meşgul etmeye devam etmiştir. 9 Mart 1953’te, Lenin Mozolesine yerleştirilen Stalin’in cesedi, Parti’nin XXII. Kongresi’nin kararıyla sekiz yıldır korunduğu Mozole’den gizlice alınarak Kremlin duvarlarının yanına gömülmüştür. Bu gizliliğin amacı ilk cenaze töreni sırasında yaşanan ve birçok can kaybının da yaşandığı trajediden kaçınmak olmuştur. Halk arasında infial yaratmayan, herhangi bir endişe, huzursuzluk veya protestoya yol açmayan bu ikinci cenaze töreni Yevtuşenko’nun eleştiri perspektifinden kaçamamış,⁴⁶⁰ şairin 1961 yılında *Stalin’in Mirasçıları (Nasledniki Stalina)* isimli şiirine konu olmuştur:

(...)

Ölü de sessizdi

Ölü de o da!

Sessizdi, ölüydü.

Kaskatı sıkılmıştı

Mumyalanmış yumruklarını,

Ölü diye yutturuyordu kendini,

Ama herkesi gözetliyordu

Tabutun içinden.

(...)

Bir yolunu bulup kalkacaktı çünkü,

Mezarından kalkmayı aklına koymuştu çünkü,

(...)

Bir şeyler kuruyordu.

Dinlenmek için uykuya dalmıştı sadece.

⁴⁵⁹ Ye.A.Yevtuşenko, 1998, a.g.e., s. 224.

⁴⁶⁰ V.D.Yermakov, **Sovetskiye poeti o İ. Staline i stalinizme glazami istorika**, UDK 821.161.1-1:321.64(47), Vestnik SPBGİK No.2 (43) iyun 2020, s. 17-25.

Çoğaltın nöbetçileri,
Çoğaltın,
Daha çok, daha çok nöbetçi dikin
O tabutun başına,
Stalin dirilir belki
Ve belki Stalin’le
Stalin’le birlikte geçmiş dirilir.
Kutlu, yüce geçmişimizi söylemiyorum,
(...)
İyilerin bir yana itildiği günleri, haksız suçlamaları,
Suçsuzların yakalanışını söylüyorum ben.
(...)
Hayır,
Stalin boyun eğmedi daha.
Aklınca ölümü kandırarak.⁴⁶¹
(...)

Şiirinde “*Stalin’i mozoleden çıkardık, ama / Stalin’in mirasçılarının içerisinde nasıl söküp alacağız?*” dizelerine yer veren Yevtuşenko bu şiiri hakkında şöyle bir açıklama yapmıştır: “Şiirin yayınlanması neredeyse imkânsız görünüyordu. Onu “Novıy mir” editörü Aleksandır Tvardovskiy’e gösterdiğimde iç karartıcı bir ironiyle şöyle dedi: *Sovyet karşıtı şeylerinizi masanın çekmecesinin en dibine saklamanız en iyisi. Sakın kimseye de göstermeyin...*”⁴⁶² Çünkü bu denli “siyasi” içerikli bir şiirin kaleme alınmış olması ve kısa süre içerisinde basılması hükümet yanlıları tarafından bütün eleştirilerin yönlendirileceği, Sovyet karşıtı suçlamaların adresi olması için aranan taze kanın bulunması anlamına gelmiştir.

Bütün bunlarla karşılaşacağı düşüncesi Yevtuşenko’yu değil korkutmak etkilemez bile ve şair şiirini Kruşçev’in kültürel faaliyetleri ile ilgilenen başkanına gönderir. Kendisine şiirde bazı küçük düzeltmeler yapması gerektiği söylenir. Düzeltmeleri yapan

⁴⁶¹ Ye.A.Yevtuşenko, **Babi Yar**, Ç. Ülkü Tamer, Ülkü Tamer-Nesrin Arman, İstanbul, Broy, 1997, s. 73.

⁴⁶² O.Kapanadze, **Nasledniki Stalina**, Proza.ru, 2013, <https://proza.ru/2013/11/05/1584> adresinden 23.12.2021 tarihinde alınmıştır.

şair 1962’de Kruşçev’in Abhazya’daki çiftçilerle gerçekleştirdiği bir toplantı esnasında şiiri oradakilere okur. Burada kaynakların sıkça yer verdiği bir ayrıntı bulunmaktadır. O da şiir geceleriyle ve bu gecelerde şiirlerini ezbere, yaşayarak okumasıyla adından söz ettiren Yevtuşenko’nun ilk defa *Stalin’in Mirasçıları* şiirini kâğıda bakarak okumuş olmasıdır. Yine kaynaklar bu faaliyetin sebebini, şairin adından çok söz ettirecek büyük cesaret göstergesi olan şiirini Kruşçev’in desteğini de arkasına alarak halka sunacak olmasına bağlamışlardır. Ardından 16 Ekim 1962’de “Pravda” gazetesinde basımı gerçekleşen şiir öngörüldüğü üzere bir anda bütün şimşekleri üzerine çeker. Bunun üzerine, Yevtuşenko’nun Sovyet karşıtı olduğu yönündeki büyük sansasyonların ve suçlamaların karşısında duran Kruşçev “Yevtuşenko Sovyet karşıtıysa, ben de Sovyet karşıtıyım.”⁴⁶³ diyerek verdiği desteği gözler önüne sermiştir.

Şiirin yayınlanması, Stalin’in “kişi kültü”nün resmi olarak kınanması ve Sovyet halkının, ülkenin sosyalist bir temelde yenilenmesine yönelik umutlarındaki büyük artışla ilişkilendirilmesi sonucunu doğurmuştur. Bununla birlikte toplum içerisinde de bölünmeler meydana gelmiştir. Bir grup, şiiri belirgin bir coşkunlukla karşılarken, diğer bir grup ise öfkelenmekten geri duramamıştır. Özellikle edebi çevrede şimşekleri üzerine çeken şiir 1989 yılına kadar Yevtuşenko’nun hiçbir kitabında yer almamış, hatta bir yer altı basımı olarak değerlendirilmiştir.⁴⁶⁴

Yevtuşenko’nun en önemli temsilcileri arasında yer aldığı “Altmışlılar Kuşağı” Stalin sonrası sansürün hedef kitlesi konumundaki grup olmuştur. Bu kuşak 20. yüzyılda meydana gelen olaylara bakış açılarını ve kendi değerlendirmelerini okuyucunun, dinleyicinin ve izleyicinin önünde açıklama ve tüm şeffaflığıyla paylaşma konusunda bir cesaret örneği sergilemiştir. Yevtuşenko, genetik açıdan korkuya yatkın, ancak bunun

⁴⁶³ İ.Falikov, 2017, a.g.e., s. 183.

⁴⁶⁴ M. Sergey, **KAK STİHİ İZ “PRAVDI” STALİ PODPOLNOY LİTERATUROY**, Prosodia, Media o poezii, 21.10.2020 <https://prosodia.ru/catalog/stikhovtorenie-dnya/kak-stikhi-iz-pravdy-stali-podpolnoy-literaturoy/> adresinden 16.05.2021 tarihinde alınmıştır.

üstesinden gelmeyi başarmış bir nesil olarak bahsettiği çağdaşları ve resmi organların arasındaki ilişkiyle ilgili olarak “ideolojik çoban köpekleri, efendileri tarafından eğitildiler ve üzerimize atıldılar, dişleriyle canlı eti parçaladılar. (...) Biz reddettiğimizde, bazen hem sahipleri hem de çoban köpekleri ister istemez bize saygı duymaya başladılar, tabii daha önce bizi paramparça edecek zamanları olmadıkça.”⁴⁶⁵ şeklinde bir açıklama yapmıştır. Bununla birlikte şair çağdaşlarının sergilemiş olduğu korkusuz tavırlarını şöyle anlatır:

“Çocuk olmayı bıraktığımızda artık yetişkin bireyler haline geldiğimizde yaşlı kurt köpekleri de yaşlanmış, dişleri dökülmeye başlamıştı. Hâlâ zaman zaman üzerimize atılıyorlardı ama ısırıkları artık eskisi gibi değildi. Neyse ki çağ bize sadece bir kurt köpeği şeklinde değil, aynı zamanda bizi büyüten bir dişi kurt şeklinde de geldi. Altmışlar, sosyalist ormanın Mogli⁴⁶⁶sidir. Bu sebeptendir ki mürekkeple değil, beni çakallardan kurtaran dişi kurdun sütüyle yazdım.⁴⁶⁷”

“Altmışlılar Kuşağı” mensuplarının cesaret göstergesi karşısında aydınların temsilcileri de yetkililerle açıkça tartışmaya, özgürlüğü savunmaya ve değişim çağrısı yapmaya başlamışlardır.⁴⁶⁸ Yevtuşenko konuyla ilgili olarak “sansürcülerin okuma kültürünün yükseltilmesinde öncelikle benim kuşağımın şairleri “suçlu” dur.⁴⁶⁹ diyerek bir ironi bile yapmıştır. Şairin 1962 yılında kaleme aldığı *Korkular (Strahi)* isimli şiiri “Altmışlılar Kuşağı”nın önderliğinde değişmeye başlayan zihinlerin ve kısmen yumuşamaya başlayan soğuk havanın başkalaşımının bir betimi olmuştur:

Rusya’da korkular ölüyor
sanki geçmiş yılların hayaletleri gibi.
Sadece kilise avlularında, ekmek dileniyor,

⁴⁶⁵ Ye.A.Yevtuşenko, 1998, a.g.e., s. 222.

⁴⁶⁶ Mogli: Orman Çocuğu-Ormanda bir kurt sürüsü tarafından yetiştirilen bir çocuğun konu edildiği film.

⁴⁶⁷ Ye.A. Yevtuşenko, 1998, a.g.e., s. 7.

⁴⁶⁸ E.F.Gizdulin, O. A. Akbarov **Vidoviye osobennosti liriki Ye. Yevtuşenko**, Obşestvo i innovatsii, Special Issue -10 (2021) / ISSN 2181-1415, s. 47-51.

⁴⁶⁹ Ye.A.Yevtuşenko, 1998, a.g.e., s. 224.

kocakarılar gibi.

Onları iktidardayken hatırlıyorum,
muzaffer yalanlar sarayında.
Korkular her yerde gölgeler gibi kayıyor
ve bütün katlara sızıyordu.

Yavaş yavaş insanlara boyun eğdirdiler,
ve her şeyin üzerine mühür bastılar
susacakları yerde
bağırmayı,
bağırmaı gereken yerde de
susmayı öğrettiler.

Bugün bütün bunlar geride kaldı.
Şimdi hatırlaması bile garip.
Bir ihbarın gizli korkusu,
Kapının çalınmasının gizli korkusu.
(...)

Bu dizeler yıllardır arzu edilen değişim ifadesini, Sovyet devletinin uygulamakta olduğu sosyal yaptırıma fiilen bir vedayı yansıtan dizelerdir.⁴⁷⁰ Bununla birlikte şair “Hayatımda hiçbir şeyden, kendi korkumdan nefret ettiğimden daha fazla nefret etmedim. Çocukluğumuzdan beri içimize işleyen korkular ölmez, sadece saklanırlar”⁴⁷¹ diyerek kişinin bedenine yerleşen korkudan daha aşağılayıcı bir şey olmadığını, yeri ve zamanı geldiğinde kişinin yaşı ve unvanı ne olursa olsun maalesef yeniden açığa çıkma ihtimalinin bulunduğunu da vurgulamıştır.

Sovyet döneminde bazı kişilere kamu hizmetine ve eğitim kurumlarına erişimi engelleyen ve kişiyi güvenilmez olarak yaftalayan bir belge verilmiştir. İsmi “Tart Belgesi” (Volçiy pasport) olan bu belge bir okul, enstitü, sendika, Komsomol veya parti

⁴⁷⁰ L.Jegalov, *Umirayut v Rossii strahi..., O političeskoj aktualnosti odnoy iz simfonij Šostakoviça*, Ne zavisimaya https://www.ng.ru/ng_politics/2014-10-07/14_shostakovich.html adresinden 25.12.2021 tarihinde alınmıştır.

⁴⁷¹ Ye.A.Yevtuşenko, 1998, a.g.e., s. 159.

tarafından verilen resmi olumsuz bir referanstır. Bu belgenin verilmesi için herhangi özel bir davranışa gerek yoktur. Kişinin düşüncelerini kimseden çekinmeden açık etmesi oldukça yeterli bir sebeptir. Yevtuşenko da okulda yaşadığı bir olaydan dolayı bu belgeyi almaya tabiri caizse hak kazanmıştır. Kendisi, öğretmenin odasına gizlice girilmesi ve ders evraklarının yakılması suçu ile itham edilmiş, her ne kadar cesurca böyle bir şey yapmadığını açıklamaya çalışmış olsa da “tart belgesi”ni almaktan kurtulamamıştır.

Daha sonraları bu durumu “*Tart Belgesi* benim kaderimdir. Bu belge ile bütün topluluklardan dışlandığım için mutluyum. Ben hiçbir partiye, hiçbir mafyaya, bağımsızmış gibi görünen ama aslında partiler ve mafyalar arasında takılan aristokrasi sınıfına ait değilim. Ne süs köpekleriyle ne de çoban köpekleriyle birlikteyim.” şeklinde ifade etmiştir.⁴⁷² Ayrıca her zaman ve sadece sanatın bir parçası olduğu, hiçbir siyasi alanı şahsi menfaatleri için kullanmadığı ve politik kimliği ile ortalıkta dolaşan kişilerden güç almadığı⁴⁷³ düsturıyla yaşamıştır.

Yevtuşenko’nun “ideoloji ve politika” motifi altında kaleme almış olduğu şiirlerinde “yoldaş, işçi, kardeş, komünizm, komünist, devrim, inanç, iktidar, özgürlük” gibi kelimelere sıklıkla yer verdiği görülmüştür. Topluma çağrıda bulunma, istikrarın ve inancın korunması, korkuların üstesinden gelinmesi, demokratik yükseliş, türlerin çeşitliliği, değerlerin gizli ve açık bir biçimde yeniden değerlendirilmesi, şairin *Partizan Mezarları* (*Partizanskiye mogily*, 1955), *Yazlık bir paltoyla, kızıl bir şapka ile* (*V palto nezimnem, v kepke rıje*, 1955), *Bin dokuz yüz beş* (*Devyatsot pyatıy*, 1955) *Ve diğerleri* (*İ drugiye*, 1956), *Kutluyorum anne* (*Pozdravlyayu vas, mama*, 1956), *Devrimin Mozartları* (*Motszartı revolyutsii*, 1962), *Diğer Zamanlar Geldi* (*Prişli iniye vremya*, 1963) gibi şiirlerine tam olarak yansımıştır.⁴⁷⁴

⁴⁷² Ye.A.Yevtuşenko, 1998, a.g.e., s. 7.

⁴⁷³ Ye.A.Yevtuşenko, 1997, a.g.e., s. 37.

⁴⁷⁴ İ.N.Ruzavina **Determinologizatsiya kontsepta POLİTİKA v idiosstilee Ye. A. Yevtusenka**, Slovo i tekst: Teoriya i praktika kommunikatsii, Armavir, AGPU, 2021, s. 249-254.

Bununla birlikte şair *Platformdaki Çatlaklar* (*Şeli v perrone*, 1960) hikayesinde, şiirlerinde ve düzyazılarında aşk ve politika temalarının iç içe geçmiş olduğunu belirtmiştir. Şaire göre politika çoğu zaman aşkı öldürmektedir. Dolayısıyla aşk ve sevgi duygularıyla hareket eden insanlar siyaset tarafından yok edildiği için politikayı korkunç, acımasız bir imaj ile bağdaştırmak ve alaycı bir insan oyunu olarak nitelendirmek mümkündür.⁴⁷⁵

Edebi kimliğinin yanı sıra gezgin kimliği ile de bilinen şair ülkesini ve dünyayı dolaşırken şahit olduğu ve insanları derinden etkileyen, belki hayatlarını bile kaybetmelerine sebep olan çeşitli özgürlük mücadelelerine şahit olmuştur. Şair verilen mücadelelerin dışında kalmak yerine, bu insanların yanında yer almayı ve onların yaşadıklarını kısmen bile olsa hissedebilmeyi tercih etmiştir. Ancak özgürlük mücadelelerine destek verebilmesi için bile kendisine özgürlüğünün gerekli olduğunu bilincindedir.⁴⁷⁶ Yevtuşenko içinde bulunduğu bur durumu “Özgürlüğün ne olduğunu bilmeden onun için savaştık.”⁴⁷⁷ şeklinde ifade etmiştir. Buna rağmen şair kapalı bir sistem içinde hareket ederek bir “dünya vatandaşı” gibi davranmış ve hissetmiştir. İdeolojik kontrol mekanizmasını bir bütün olarak reddetmeyerek ancak kendi sorumluluk bilinci çerçevesinde, kendi fikirleriyle her an olaylara tepki göstererek⁴⁷⁸ yaşamayı sürdürmüştür. Bu bağlamda çok yönlü ve çeşitli türlerde verdiği eserlerinde bir yandan rejime bağlılığını gösteren diğer yandan da karşıt görüşünü yansıtmaktan çekinmeyen dürüst davranışıyla her zaman ustaca bir denge kurmayı başarmıştır. Çünkü şair için

⁴⁷⁵ Ye.A.Yevtuşenko, *Stihotvoreniya poemi, Şeli v perrone*, 1960.

⁴⁷⁶ a.g.e., s. 37.

⁴⁷⁷ Ye.A.Yevtuşenko, 1998, a.g.e., s. 202.

⁴⁷⁸ A.Morozov, *Vne kompromissa: kakim bil političeskiy put Yevgeniya Yevtuşenko*, <https://www.rbc.ru/opinions/politics/03/04/2017/58e200aa9a7947d041bb0508> adresinden 17.12.2020 tarihinde alınmıştır.

sözcük asıl güç, şiir ise iktidardır. Lirik sözler idealleri belirler, kişide dünyayı yeniden kurma isteği ile onu daha parlak ve daha iyi yapma hevesi yaratır.⁴⁷⁹

3.3.2.2.Savaş

Kültürel çalışmaların, yaşamın zor anlarında halka destek olmak ve teselli vermek açısından çeşitli materyaller sağladığı bilinmektedir. Bununla birlikte halkın vatan sevgisi ve bağlılığı çerçevesinde şekillenen cesaret göstergelerinin de tarihi başarıları elde etme konusunda büyük paya sahip olduğu düşünülmektedir.⁴⁸⁰ Bahsi geçen durumun en somut halini II. Dünya Savaşı sırasında Sovyetler Birliği'ndeki tahakkümün takınmış olduğu tavırda gözlemlemek mümkündür. Bütün şiddetiyle devam eden savaşa rağmen ülke kültürel bir yaşam sürmeye gayret göstermiş, sanatçılar ön plana çıkmış, tiyatrolar ve müzeler çalışmaya devam etmiş, çeşitli sergiler açılmış, filmler çekilmiş ve kitaplar yazılmıştır. Evrim geçiren yaşam dinamikleri yazarlar ve şairlerin yaratıcı ruhlarında da yankı bulmuş, edebi yaşam kısmen serbest bırakılmıştır. Çünkü edebiyat halkın savaşa bakışını şekillendirmede rol oynayan en etkili alanlardan biri olarak görülmüştür. Savaş sonrasında, ülkelerin tarihe geçen başarılarını onurlandırması, hatıralarının korunması ve nesilden nesile aktarılması işlevi edebiyat sayesinde gerçekleşir. Sovyet Rusya'sında ise bu anlayış savaş esnasında dahi bilince yerleştirilmeye çalışılmıştır. Bu yıllarda edebiyat bir inanca dönüşmüştür. Kısa süreliğine de olsa insanları neşelendiren ve askerlerin zafere inancını artıran tek şey olmuştur. “Savaş” teması da bu bağlamda edebi kurguda önde gelen motiflerden biri olarak ortaya çıkmıştır.

⁴⁷⁹ Poeziya 60-h godov https://reader.lecta.rosuchebnik.ru/demo/8309-65/data/Chapter_33.xhtml adresinden 17.12.2020 tarihinde alınmıştır.

⁴⁸⁰ S.O.Kiparisova, V.G.Hviçiya, **Velikaya oteçestvennaya vojna skvoz prizmu Russkoy poezii**, Ryazan, UDK 82.01, s. 432-435.

Ülkede bu acı olaydan etkilenmeyen tek bir aile kalmamıştır. Dedeler, babalar, kardeşler, kocalar, oğullar, torunlar cepheye giderek bu korkunç felaketin katılımcıları olmuş ve çoğu geri dönmemiştir. Geride kalan kadın ve çocukların kaderleri bu doğrultuda değişmiştir. Yaşanan kaos, yoksulluk, yoksunluk ve tüm dönüm noktaları, Sovyet yazarlarının ve şairlerinin çalışmalarının temaları haline gelmiştir.⁴⁸¹ Hatta savaş öyle bir birlik ve beraberlik algısı oluşturmuştur ki, birçok Rus göçmen şair ve yazar da anavatanın savunması için destek vermekten çekinmemiştir. Bu bağlamda savaştaki zafer, tarihin ve kültürün bir hatırası olarak Rus göçmenlerin çalışmalarını da içtenlikle kapsayan edebiyatı desteklemiş,⁴⁸² savaş hakkında çok sayıda roman, kısa öykü ve şiir yazılmıştır.

Yaratıcı psikoloji araştırmacılarına göre, kriz durumlarında, dönüm noktalarında, tarihteki geçiş anlarında ve sosyo-felsefi düşüncede şiir sıklıkla etkinleştirilir.⁴⁸³ Çünkü şiir, daha kolay akılda tutulan, ritim özelliklerine sahip, ağızdan ağıza hızla yayılan bir edebi türdür. Savaş döneminde Rus şiiri de edebi türler arasında en popülerleri olmuş, sadece folklor olmaktan çıkarak bir dua, bir marş gibi kutsal anlam taşımıştır. Savaşın şiiri, savaşın dehşetini, kanlı toprakları, uzlaşmaz nefreti, her dakika öldürülme tehlikesini bir an için bile unutmanın bir yolu olarak görülmüştür. Yevtuşenko da bir röportajında kendisine sorulan soruya verdiği “(...)Tüm insanlık tarihine bakarsanız, vicdanımızı ancak büyük sanat sayesinde koruduğumuz ortaya çıkıyor. İncil bile bir yandan dini bir kitaptır, ancak diğer yandan şiirsel bir metindir. Edebi formda, ilk kez dile getirilen bazı düşünceleri ifade eder.”⁴⁸⁴ şeklindeki yanıtla şiirin öznelliğine ve gücüne vurgu yapmıştır.

⁴⁸¹ S.A.Gorbunov, **Velikaya Oteçestvennaya voya 1941-1945 gg. v proizvedeniyah sovetskih pisateley i poetov**, Mejdunarodnaya naučno-praktičeskaya konferentsiya, 2020, Bryansk, s. 22-24.

⁴⁸² T.A.Parhomenko, **Sovetskiy Soyuz i Velikaya Oteçestvennaya vojna v poezii russkogo zarubejya 1920-1940-h gg.** (po materialam knijnogo sobraniya A.K. Tarasenkova) UDK 821.161.1.09-1(47-87)"192/194" BBK 83.3(2=411.2)6-45-008.6, s. 153-157.

⁴⁸³ N.M.Yusupova, **İdeologičeskiye motivy i arhetipy v poezii perioda Velikoy Oteçestvennoy vojny**, UDKYDK 82:801.6, K 65-letiyu pobedi v velikoy oteçestvennoy vojne, 2010, s. 56-61.

⁴⁸⁴ Ye.Klyuçnikova, Rossiyskaya gazeta-Federalniy vipusk N. 0(4710), 2008, **So mnoyu vot što proishodit**, <https://rg.ru/2008/07/18/evtushenko.html> adresinden 09.07.2022 tarihinde alınmıştır.

Sovyet şiiri ana başvuru kaynaklarında savaş döneminde cephede savaşan şairler olarak İlya Grigoryeviç Ehrenburg (1891-1967), Aleksey Aleksandroviç Surkov (1899-1983), Aleksandr Trifonoviç Tvardovskiy (1910-1971), Konstantin Mihayloviç Simonov (1915-1979), Boris Abramoviç Slutskiy (1919-1986), David Samulioviç Samoylov (1920-1990), Aleksandr Petroviç Mejirov (1923-2009), Bulat Şalvoviç Okudcava (1924-1997) gibi önemli isimler bulunmaktadır. Yanı sıra Boris Alekseyeviç Kostrov (1912-1945), Pavel İlyiç Vintman (1918-1942), Pavel Davıdoviç Kogan (1918-1942), Georgiy Kuzmiç Suvorov (1919-1944), Mihail Valentinoviç Kulçitskiy (1919-1943), Nikolay Petroviç Mayorov (1919-1942) gibi şairler de savaş esnasında cephede hayatlarını kaybeden isimler olmuşlardır. Şairlerin çoğu şiirlerinde kişisel deneyimlerini paylaşmışlardır. Bu kişiler eserlerine konu olan bütün dehşetleri sıradan askerlerle birlikte yaşamışlar hem geri çekilmenin acısını hem de zaferlerin sevincini bütün şeffaflığıyla halka aktarmışlardır.

Ancak savaştan hemen sonra 14 Ağustos 1946 tarihi ile birlikte parti edebiyat alanında bir karar almıştır. Politbüro üyesi A.Jdanov (1896-1948)'un açıklamış olduğu kararda savaştan sonra yazılan kitapların türlerinin de belirlenmesi gerektiği açıkça ifade edilmiştir. Bu karar partinin Sovyet sanatının ve entelektüel yaşamın tüm alanlarına bir saldırı anlamına gelmiştir. Böylece tek bir amaca hizmet edilmesinin beklendiği ülkede amaç, Sovyetler Birliği'ni ve onun kapitalist Batı üzerindeki üstünlüğünü yüceltmek olmuştur. Sosyalizmden komünizme kademeli geçiş döneminde ideolojik bağlamda partinin savaş sonrasında benimsediği yeni, ulusal ve uluslararası bir politikanın yansıması olarak nitelendirilebilecek olan durum nezdinde yayıncılara, yayın için seçmeleri gereken kitap türleri ve yazarlara sunulan konuların niteliğine dikkat çeken bir yönerge hazırlanmıştır.

Sovyet yayıncıları sadece okurun ilgisini çeken yayınlar değil, aynı zamanda partinin kurallarına boyun eğdiğinin göstergesi niteliğinde basımlar yapma amacı güderler. Yazarlar ve şairlerin ise öncelikli amaçlarından biri para kazanmak, yaşamlarına bir nebze konfor katabilmek, güzel beslenebilmek olmuştur. Bu bağlamda da konu ve ideolojik yönelim açısından öncelikle yayıncıların istediklerini üretmek konusunda aktif olurlar. Diğer bir açıdan da bakmak gerekirse parti kurallarına boyun eğmiş durumda olan halk, partinin dikte ettiği değerleri taşıyan sanat eserleriyle ilgilenecektir, daha doğrusu ilgilenmek zorundadır. Dolayısıyla her taraftan kısıtılan sanatçı toplumda var olmak için kontrol mekanizmasına teslim olur. Bununla birlikte gerçek bir sanatçının parti denetimine boyun eğmesi mümkün değildir. Yaratıcı bir ruhun varlığı ancak tam özgürlük alanının sağlanmasıyla mümkündür.

Zima’da bulunduğu süre zarfında şiiri iyice özümseyen Yevtuşenko, Moskova’ya döndüğünde büyük bir hevesle ilgi alanını genişletmeye ve derinleştirmeye başlamıştır. Bunu yaparken de ilk başvurduğu kaynaklar o dönemde yayınlanan şiir koleksiyonlarının tek teması olan II. Dünya Savaşı ile ilgili eserler olmuştur. Ardından P.Antokolskiy’in *Oğul (Sin, 1943)*, M.Aliger’in *Zoya (1942)*, K.Simonov’un *Hatırlıyor Musun Alyoşa, Smolensk Yollarını ...(Tı pomniş Alyoşa, dorogi Smolenşini, 1941)*, S.Gudzenko’nun *Dostluk Şarkısı (Ballada o drujbe, 1942)*, A.Mejirov’un *Bir Erkek Çocuğu Üzerine Şiirler (Stihi o malçike, 1945)*, M.Dudin’in *Bülbüller (Solovi, 1942)* şiirlerindeki perspektifler Yevtuşenko’nun dikkatinden kaçmaz.⁴⁸⁵ Yevtuşenko ve yaşlıları savaş esnasında kendilerini mücadele eden halkın bir parçası gibi hissettikleri için geleceğin şairi bütün bu eserlerden oldukça etkilenir. Kısacası hayata ait olan, o dönemki yaşantıyı yansıtan her eseri büyük bir heyecanla benimser. Bahsi geçen durumu şair bir kitabında şöyle açıklamıştır: “1944’te Zima’dan Moskova’ya geldiğimde babamla birlikte bir şiir

⁴⁸⁵ Ye.A.Yevtuşenko, 1998, a.g.e., s. 111.

gecesine katıldım. İlk defa şairleri orada gördüm. Belki de o zamandan beri benim için şiir sonsuza kadar “anavatan, insanlar, savaş, zafer” kavramlarıyla ilişkilendirildi.”⁴⁸⁶

Motif bağlamında *Muharip* (Frontovik, 1955), *Düğünler* (Svadbı, 1955), *Sovyet Hükümeti için savaşa* (V boyu za sovetzkuyu vlast, 1956), *Bal* (Myod, 1960), *Nastya Karpova* (1960), *Ruslar savaş istiyor mu?* (Hotyat li russkiye voynu?, 1961) *Bu yüzyılda insan hayatının değeri çok düşük* (Tak mala v etom veke poka što, 1965) gibi şiirleri kaleme alan şairin o dönemin eserlerine yansıyan kahramanlar ünlü komutanlar veya istihbarat subayları olmamıştır. Aksine kaderin acımasız sınavlarından geçmiş, sağlamlığını ve duruşunu keşfederek savaş esnasında bile bundan ödün vermemiş kişiler olan genç subaylar ile bu subaylara hayranlık duyan çocuklar oluşturmuştur. Şairin 1955 yılında kaleme aldığı *Muharip* (Frontovik) şiirinde de ana kahraman yaralı bir askerdir. Bu asker yeni yetmelerin ve çocukların büyük bir hayranlık duyduğu kişidir. Yevtuşenko bu askerden “*Köylü çocukların idolü, cesur cephe askeri duruyordu kapıda*” şeklinde bahsederek bu rütbeye verilen iltimasa ve duyulan saygıya vurgu yapar. Ama aslında galip neslin bir üyesi olma ayrıcalığına karşın ahlaki yönden sıradanlığının da kısmen eleştirildiği satırlar göze çarpar:

(...)

“Neyi bekliyorsunuz beyler?

Hadi girin kulübemize! ”

Devasa keçe çizmelerle, burnumuzu çeke çeke

çiğnedik karı uzun süre

ve işte girdik omuz omuza,

sessizce

tütün, müzik ve ışık dolu haneye.

(...)

Ve fakat o hikayeleri sıraladı

oldukça sarhoş ve kıvraktı,

bir o kadar da gürültülü,

⁴⁸⁶ a.g.e., s. 111.

ve tıka basa tok bir şekilde
marifetlerini anlattı.⁴⁸⁷
(...)

Bu dizelerle çok sarhoş, aşırı gürültülü, sahip oldukları hakkında çok fazla ve yüksek sesle konuşan şanlı ve yaralı bir cephe askerinin ahlaki esnekliğinin ortamda bulunan diğer kişiler üzerinde yaratmış olduğu rahatsızlık hissi dile getirilir. Bu his lirik kahramanın “*Vaska ve ben sessizce oturuyorduk./ Onun adına biz utanıyorduk.*” sözleriyle somut bir hale gelir. Sanki asker resmi ve popülist değerlerin kendisine atfettiği güzellik ve erdemleri yaymak adına görevlendirilmiş birinin timsalidir. Yevtuşenko bu şiiriyle ahlaki ideali cephede savaşan insanlarla birleştirmiştir. Bu çerçevede değerlendirerek bir askerde en ufak bir sapmaya bile izin vermeyen düşüncesini “*o en iyi olmalı*” diyerek mısralarına döker:

(...)
Vaska ve ben sessizce oturuyorduk.
Onun adına biz utanıyorduk.
Kırgın ve iğneleyici bakışımız,
inatla unutmuyordu,
çünkü o
cephede bulunmuştu,
çok daha iyi olması gerekiyordu.⁴⁸⁸
(...)

Savaş esnasında genç yaşlı demeden ait olduğu mesleğe ve sınıfa bakmadan silah altına alınan erkeklerin yanı sıra kadınlar ve çocuklar da merkezden alınarak trenlerle daha güvenli noktalara götürülmüşlerdir. Yevtuşenko da bu trenlerde seyahat eden küçük çocuklardan biri olmuştur. Yolculuk sırasında tanık oldukları, kişisel izlenimleri ve Sibirya’da bulunduğu yıllarda yaşadıkları, şairin sonraki yıllarda yayınlanan eserlerinde yankı bulacaktır. Örneğin 1955 yılında kaleme aldığı *Düğünler (Svadby)* şiiri bahsi geçen yolculuk sonrasında yaşananların izdüşümü niteliğindedir. Küçük Yevtuşenko gıda

⁴⁸⁷ Ye.A.Yevtuşenko, 1980, a.g.e., s .42.

⁴⁸⁸ Ye.A.Yevtuşenko, 1980, a.g.e., s. 42.

sıkıntısının yaşandığı o günlerde Sibirya’da, cepheye çağrılan nişanlı gençlerin düğününde bir parça ekmek veya patates karşılığında dans etmektedir. Savaş yıllarında yapılan düğünler alışılmış düğünlerin aksine çok hüznüldür. Nişanlı kızlar bir günlüğüne de olsa, sonrasında dul kalma ihtimalinin yüksekliğini bile göze alarak sevdikleri erkeklerle evlenmektedir. Evlilik hayatının ilk gecesini son geceleri olarak yaşamaya gönüllü bu insanların düğünleri küçük yaşına rağmen şairi derinden etkiler. O zamandan zihnine yerleşen düşünce 1955 yılında yazmış olduğu *Düğünler (Svadbi)* şiiriyle okurla buluşur. Neşe ve eğlence timsali düğünler savaşa birlikte imaj değiştirmiş, damatların hüznüne, gelinlerin acısına ve davetlilerin çaresizliğine şahit olunan formalite bir faaliyet haline gelmiştir:

Ah, savaş günlerindeki düğünler!

Aldatıcı rahatlık

(...)

Onların ilk gecesi, belki

Son geceleri olacak.⁴⁸⁹

(...)

Yaşananlar karşısında hiçbirinin elinden bir şey gelmemesi ve durumun daha doğrusu kaderin bir anlamda sessiz kabullenilişi, geleceğin şairini derinden yaralamış ancak çocuk bedeniyle ve aklıyla bile bu acıya katlanacak gücü kendinde bulmuştur:

(...)

Bir bardakta köpüklü bira,
Ama onu içmeye mecal yok.

(...)

Üzgün görünüyor damat
ve acı içinde tüm ruhu
masanın karşısından bana çaresizce:
“Hadi bakalım dans et!” diyor.

(...)

ve işte kıvrılarak gidiyorum,
tabanlarımla vurarak
Kâh tıkırdıyorum,

⁴⁸⁹ Ye.A.Yevtuşenko, 1956, a.g.e., s. 23.

zeminde
kâh ayağımı sürüyorum
Islık çalıyorum
alkış tutuyorum.

(...)

Küçük dansçıya göre çağırıldığı bir düğünde o an, o gelin ve damat da dâhil herkesin onun dansına ihtiyacı vardır. Yevtuşenko bir nebze bile yaşanan acının ve kafa karışıklığının dağıtılmasında payı olabilir düşüncesiyle durmadan dans etmiştir. Bahsi geçen durum, şairin edebi yaratıcılık serüveni boyunca savunduğu düşüncelerden biri olan sanatın insanlara yardım ettiği düşüncesinin en somut göstergesi olacaktır:

(...)

Gelin acı içinde ağlıyor,
arkadaşları da gözyaşları içinde,
Korkuyorum.
Dans etmiyorum,
ama dans etmemek
imkânsız.⁴⁹⁰

Yevtuşenko savaş yıllarında halkın çektiği zorluğu bizzat deneyimlemiş bir kişi olarak kendi yaşantısını şiirlerinde betimlemiştir. 1960 yılında kaleme aldığı *Bal (Myod)* şiiri savaşı anlattığı eserlerinden biridir. Şair şiirinin konusunu *Anaokulu (Detskiy sad,* 1983) filminde beyaz perdeye aktarmıştır. Senaryoda, savaş esnasında insanlar yığınlar halinde daha güvenli bölgelere taşınmaktadır. Küçük kahraman Jenya kadınların ve çocukların tahliye edildiği trenlerin birine, annesinin kompartıman görevlisine yüzüğünü vermesi sonucu güçlükle binebilmiştir. Çocuk Zima'ya büyükannesinin yanına gitmek için çabalamaktadır. İstasyonlarda karşılaştığı insanlar ve yaşadıkları, açlığın ve yoksulluğun bütün hızıyla ülkede hüküm sürdüğünün bir göstergesi olarak senaryoya yansır. İnsanlar para ve gıda sıkıntısı yaşamakta, yaşanan sıkıntı gasp, hırsızlık ve cinayet gibi ahlaki sınırların zorlandığı bir arenaya dönüşmektedir. Yapılan alışverişlerin çoğu takas yöntemiyle gerçekleşmektedir. Zengin ve oldukça gaddar bir satıcı bal satmaktadır.

⁴⁹⁰ Ye.A.Yevtuşenko, 1956, a.g.e., s. 23.

İnsanlar sıraya girmiş, satıcı tarafından değerli bulunan bir eşyalarının karşılığında küçük bir bardakla bal almaktadırlar:

Size bal ile ilgili bir anı anlatacağım.
(...)
O korkunç kırk bir yılında,
her şeyin donmuş ve açlığın olduğu
Çistopol'de,
pazarda, karın üzerine varili diktiler
tam yirmi kova bal!
Satıcısı ise piçin biri,
(...)
Balı parayla değil, kazaklarla,
saatlerle veya kumaşlarla takas ediyordu.⁴⁹¹
(...)

Ardından pazar alanına gösterişli bir kızakla varlıklı biri gelir. *“Tüm varili ver./ Halılarla ödeyeceğim.”* der ve büyük bir dokuma halı vererek bütün balı satın alır. Balı kızığın yükleyerek oradan uzaklaşır. Diğer insanlar ise ellerinde irili ufaklı boş kaplarla ve takas edecekleri mallarla girdikleri sırada kızığın arkasından bakakalırlar:

(...)
Hızla uzaklaşan kızığın ardından,
boş bardaktan bir yüzük düştü...
Kırk bir yılı geride kaldı,
gerileme ve sıkıntı yılı,
fakat o hayatta hala, o bal aşığı,
şimdiye kadar da tatlı tatlı yaşadı.⁴⁹²
(...)

Savaş yıllarında ve savaş sonrası yıllarda bu tema bağlamında çok sayıda şiir yazılmıştır. Aslında totaliter rejim yıllarında insanların yaşamış olduğu acılara ve ıstıraplara ek olarak hayata dâhil olan savaş, hisleri bambaşka noktalara taşımıştır. Çünkü şiirler her ne kadar “savaş” motifi çatısı altında olsa da aslında betimlenen imgeler yaşam

⁴⁹¹ Ye.A.Yevtuşenko, 1956, a.g.e., s. 219.

⁴⁹² a.g.e., s. 219.

dinamiği içerisinde yer alan aşk, sadakat, görev bilinci, vatanseverlik, cesaret, umut ve merhamet duyguları olmuştur.⁴⁹³ Yani insanlarda yok olmaya yüz tutan bazı özellikler savaş ile birlikte eski canlılığına dönmüş hatta birçok duygu durumu daha da kuvvetlenmiştir. O zamanki olaylara, türlü felaketlere ve dehşete rağmen, insanlar arasında kötülük, nefret ve zulüm fikri ortaya çıkmamıştır. Belirgin hale gelen temalar halkın kaderi, kahramanlık ve vatanseverlik olmuştur. Dostluk ve sevgi duygularını desteklemeye yönelik daha fazla eser üretilmiştir.⁴⁹⁴ Yevtuşenko'nun bahsi geçen içerik bağlamında kaleme aldığı *Ruslar savaş istiyor mu? (Hotyat li russkiye voyni?, 1961)* isimli şiiri tema itibarıyla pasifizm eğiliminin iliklere işlediği bir şiirdir. Şair yurt dışı seyahatleri esnasında yabancıların kendi halkı ve kültürü konusunda önyargılı düşüncelere sahip olduğuna, Rus halkının saldırgan tutumu ve çatışma tutkusu ile tanındığına şahit olmuştur. Düşüncelerin yargılardan bağımsız olması gerektiğine inanan şair içgüdüsel olarak ülkesini koruma ve doğruları aktarma faaliyetine girişir. Bu düşünce bağlamında kaleme aldığı şiirine bir açıklama yaparak başlar:

(...)

Ruslar savaş istiyor mu?
sorun o askerlere,
akçağağaç altında yatan oğulları,
vereciktir cevabı size.
Askerler bu savaşta öldüler
sadece kendi vatanları için değil
yeryüzünün bütün insanları
rahatça rüya görebilsin diye.
Yaprakların ve afişlerin hışırtısı altında
sen uyu New York, sen uyu Paris,
Bırakın size rüyalarınız cevap versin,
Ruslar savaş istiyor mu?⁴⁹⁵

(...)

⁴⁹³ Ye.Yu.Muratova, **Pamyat o Velikoy Oteçestvennoy voyne v poezii XX veka**, UDK 821. 161. 1'37, 199-203.

⁴⁹⁴ A.S.Krayçinskaya, **Velikaya Oteçestvennaya voyna v russkoy rok-poezii**, UDK 80, Fundamentalniye i prikladniye nauçniye issledovaniya, XXXVI Mejdunarodnaya naučno-praktičeskaya issledovaniya, MTSNS "Nauk i prosveşeniye", 222-224.

⁴⁹⁵ Ye.A.Yevtuşenko, **İntimnaya lirika**, Moskva, Molodaya gvardiya, 1973, s. 16.

Yevtuşenko bu mısralarla Rusların savaşmayı çok iyi bildiği, vatanlarını savunmak için her an hazır oldukları, savaş yetenekleri ve sonsuz cesaretleri konusunda hiç de mütevazî olmayan betimlemeler yapar. Fakat buna rağmen ve bütün bunlarla birlikte Rus halkının başka bir toprağa ve vatana ihtiyacı olmadığını da ifade etmekten geri kalmaz. Çünkü evrensel anlamda savaş kötüdür, acı getirir, karanlık ve belirsizdir:

(...)

Elbette nasıl savaşılacağını da biliriz,
fakat bir kez daha görmek istemiyoruz
askerlerin savaşta düşmesini
kendi hüznü topraklarına.
Gidin annelerinize sorun.
Gidin benim karıma sorun.
İşte o zaman daha fazla sormanız gerekmeyecek
Rusların savaş isteyip istemediklerini.⁴⁹⁶

Vatanseverlik esintileri de içeren bu şiir, genel ifadesi barışçıl yaklaşım barındırmasına rağmen içeriği parti çizgisine aykırı olduğu için oldukça uzun bir süre yasaklı eserler arasında gösterilmiştir. Sovyet yetkilileri, çalışmanın vatanseverlikten yoksun olduğu ve askerlerin moralini güçlendirmeye katkıda bulunmadığı görüşünde birleşmişlerdir. Ancak şiir 1961 yılında Komünist Parti'nin XXII. Kongresi arifesinde Eduard Kolmanovskiy'in müziğini yaptığı bir Sovyet şarkısı olarak Mark Bernes tarafından seslendirilir. 1962 yılında Moskova Uluslararası Barış ve Silahsızlanma Kongresi'nde Georg Karçoviç Ots tarafından İngilizce, Fransızca, Almanca ve İspanyolca olarak icra edilir. Ardından 1960'lı yılların ortasından itibaren de Sovyetlerin dış politikada kendini ifade etme olanağı bulduğu bir marş haline dönüşür. Temel önermesi savaşın ötelenmesi, silahsızlanmaya bilhassa da nükleer silah kullanımından vazgeçmeye davet olan şiirini Yevtuşenko da 1983 yılında senaristliğini ve yönetmenliğini yaptığı *Anaokulu (Detskiy sad)* filminin ilk ve son sahnesinde kendi sesiyle okumuştur.

⁴⁹⁶ a.g.e., s. 16.

Bütün insanların kendileri, çocukları, torunları ve bütününde vatanları için huzurlu bir hayat istemeleri oldukça normaldir. II. Dünya Savaşı, birçok halkın özellikle de Rus halkının başına gelen en ciddi olaylardan birisidir. Savaş esnasında yaşanan korkunç anlar ve savaş sonrasında yarım kalan hayatlar birkaç nesil Sovyet halkının zihninde iyileşmeyen bir yara ve acı bırakmıştır.⁴⁹⁷ Ancak buradaki kilit nokta halkların farklılığına rağmen yaşanan acının ve çekilen sancının aynı oluşudur. Dolayısıyla savaş bir yandan hayatlara kastederken diğer yandan da hümanist duyguları beslemektedir. Bu bağlamda Yevtuşenko'nun 1964 yılında kaleme aldığı *İtalyan Gözyaşları (İtalyanskiye slyozı)* şiiri savaş esnasında ulusallığın ve sosyal statünün ikinci plana atıldığı ve insanlığın, hümanizmin önemli olduğunun ifade edildiği duygu ve düşüncelerin tercümanı niteliğindeki dizelerden oluşmaktadır:

Bratsk yakınında Anzebi Köyü'nde
ağlıyordu kızıl saçlı çakırkeyif bir ambar memuru
Bu durum her zaman tüyler ürpertecek kadar korkunçtur,
Eğer ağlayan bir kadın değil de bir erkekse.
(...)
Ne sarhoştuk ne de ayık,
Sadece şarap içiyor ve şarkı söylüyorduk.
İtalyanların, Rusların ve her kim olursa olsun
gözyaşları neticede hepsi aynı.⁴⁹⁸
(...)

Maddi ve manevi çıkarlar uğruna verilen savaşlar neticesinde yok edilen hayatlar, insan yaşamının ne kadar hafife alındığını göstermektedir. Yevtuşenko 1965 yılında *Bu yüzyılda insan hayatının değeri çok düşük ... (Tak mala v etom veke poka što çeloveçeskoy jizni tsena)* isimli şiirini kaleme alarak dönemin nabzını tutmuş ve yaşanan zorlukları özetlemiştir:

Bu yüzyılda insan hayatının değeri

⁴⁹⁷ V.A.Jivayev, A.V.Polyanskaya, A.A.Çikova, Yu.S İvanova, N.İ.Jeleznak, N.A.Kobzeva, **Hotyat li Russkiye voyni?**, UDK: 94(47):355.48"1941/1945, Tomsk, 2021, s.7-8

⁴⁹⁸ <http://ev-evt.net/stihi/i/italia.php> adresinden 31.09.2021 tarihinde alınmıştır.

bir bakıma çok düşük.
Picasso'nun güvercininin kanatları altında
her yerde devam eden bir savaş var.

Aceleyle eşlerimizi öpüyoruz,
ve çocuklarımıza sarılıyoruz,
onları geride bırakıyor ve savaşıyoruz
insanlık tutkularının savaşında.

Kumlarla ve karlarla savaşıyoruz,
gökyüzüyle ve de yeryüzüyle;
yalanlarla ve borçlarla savaşıyoruz,
aptallarla ve dahası kendimizle.⁴⁹⁹
(...)

Yevtuşenko son dize ile birlikte tarihte yaşanmış ve zamanın ilerlemesine, uygarlıkların gelişmesine rağmen hala aynı eski kısır anlayış çerçevesinde fiziksel güçle yürütülmeye çalışılan savaşmak eyleminin aslında hayatın her alanında farklı dinamiklerle yer aldığını ifade etmiştir.

II. Dünya Savaşından yeni çıkmış olmanın verdiği zafer sarhoşluğu ama temelde yorgunluk, savaş sonrası ilk on yılda hayata geçirilen yapıtların genel çerçevesini oluşturmuştur. Yevtuşenko'nun 1950'li yıllara denk gelen yaratıcı faaliyetlerinde de bu bağlamda “savaş” motifinin daha baskın olduğu görülmüştür. Şairin bu motif altında kaleme aldığı şiirlerinde “kahramanlık, cephe, acı, korku, açlık, asker, ölüm, toprağa düşme ve ağlama” gibi sözcüklere fazlaca yer vererek duygu yoğunluğunu artırmış olduğu görülmüştür. Savaşın karanlık yüzü, cephele canlarıyla mücadele eden fedakâr insanların yaşadığı acıların tarifsizliğinin yanı sıra geride kalanların verdiği yaşam mücadelesinin de bir o kadar zor olduğunu göstermektedir. Cephe önündeki insan bir asker kisvesi altında hayatta kalmaya ve yaşamak için öldürmeye odaklıdır. Geri plandaki insan da aynı şekilde yaşamını devam ettirebilme kaygısı gütmektedir. İnsani duyguların

⁴⁹⁹ Ye.A.Yevtuşenko, **Kater svyazi**, Moskva, Molodaya gvardiya, 1966, s. 125.

ve ahlaki tutumların yerle bir edildiği, vicdanların zerresinin kalmasına müsaade edilmediği bir ortamda hayata tutunma çabası ise şairin *Yaban Yemişleri* romanındaki Viktor Petroviç Kolomeytsev'in betimlemesi "...Savaş yaşamın her şeyden soyunmuş özüdür. Yaşamın özüyse yaşam için savaştır..."⁵⁰⁰ ve İvan İvanoviç Zagraniçny'ın "...Savaştaki düzen emirin getirdiği bir düzendi. Böyle düzen düşmanımdan uzak dursun. Düzen insanın içinden, vicdanından gelmeli..."⁵⁰¹ sözleri ile anlam kazanır.

3.3.2.3.Kadın ve Aşk

*Yedi belaya*⁵⁰² cevabım: *Aşkın olduğu yerde yoktur ölüm ...*⁵⁰³

Ye. A. Yevtuşenko

Kadın ve erkeğin bir arada bulunduğu ve diyaloglarını sürdürdüğü tüm uygarlıklarda "aşk" motifi her zaman mevcut olmuştur. Bu motifi tarih boyunca yalnızca bir erkek ve bir kadını birbirine bağlayan duyusal bir güç olarak değil, aynı zamanda gerçek varoluş, felsefi fikirler, sosyal idealler, iyilik ve güzellik fikirlerinin şekillendiği manevi yükseliş, estetik duyuların gücü olarak da betimlemek ve özetlemek mümkündür. Dolayısıyla antik çağlardan itibaren süregelen, estetik ve ahlaki kategorilerle ilişkilendirilen motif,⁵⁰⁴ en başta edebiyata yanı sıra gazetecilik, sanat eleştirisi, denemecilik, felsefe ve teoloji gibi alanlara nüfus etmiş,⁵⁰⁵ her dönemde farklı içeriklerle dolu olarak dönemin tarzına uygun bir biçimde yorumlanmıştır. Bu geçiş faktörü, geçmiş

⁵⁰⁰ Ye.A.Yevtuşenko, 1998, a.g.e., s. 291.

⁵⁰¹ a.g.e., s. 291-292.

⁵⁰² (Семь бед - один ответ.) Yedi belaya tek cevap. Bir Rus atasözüdür. "Herhangi bir konuda çok fazla sorun olabilir, problem yaşanabilir, ancak çözüm tektir", anlamına karşılık gelir. Burada da şair bu atasözünü kastederek tek bir cümleyle aşk üzerine düşüncelerini özetlemiştir.

⁵⁰³ <https://www.culture.ru/poems/26360/cto-znaet-o-lyubvi-lyubov> adresinden 04.10.2021 tarihinde alınmıştır.

⁵⁰⁴ İ.V.Pahomova, **Tema lyubvi v hudojestvennom opite epohi serebryannogo veka**, UDK УДК 94 (410), 2014.

⁵⁰⁵ V.P.Şestakov, **Russkiy eros, ili Filosofiya lyubvi v Rossii**, Moskva, Progress, 1991, s. 5.

yıllardan günümüze aktarılan tüm perspektifleri bütüncül ve yeni bir bakış açısıyla görmemizi ve kavramamızı sağlamaktadır.

Kültürel geleneklerin yaygın bir aktarımı olarak “aşk” motifi “kadın” kavramıyla yakından bağlantılıdır. Kadın imajı nezaket, tutumluluk, çalışkanlık, doğurganlık ve üretkenlik ile karakterize edilir. Bir kadının statüsünün, toplumdaki konumunun belirli bir medeniyetin gelişiminde en önemli unsurlardan biri olduğu düşüncesinde temellenen yargı, kadının rolünü cinsiyetler arasındaki ilişkinin doğasını, evlilik modelini, evlilik bağlarının gücünü, aile ilişkilerinin kalitesini belirlediğini ifade eder.⁵⁰⁶

Kadın ve aşk motifleri, Rus sanat düşüncesinde de pek tabii yaşamın ve ruhun bir uzantısı, varlığın farklı bir yönü, hayatın her olgusunu potansiyel olarak güzel ve uyumlu bir biçimde betimleyen kavramlar olarak yer etmiştir.⁵⁰⁷ Bu bağlamda bahsi geçen temaların Rus edebiyatında da kadim zamanlardan itibaren en önemlilerinden biri olması tesadüf değildir. Her ne kadar “çözülme dönemi” şairlerine belirli konular çerçevesinde yazmaları gerektiği dayatılmış ve çağın talepleri, anavatan, vatandaşlık ve insanlık gibi sadece sosyal konulu şiirler yazılmasını gerektirmiş olsa da dönemin şiirlerinin kaynağını sadece siyasetle bağlantılı ulusal ve uluslararası meseleler ve toplumsal problemler oluşturmamıştır. Şairler kişilik, karakter ve insanı insan yapan duygular konusunda da kalemlerini çekinmeden ve ustaca oynatmışlardır.

“Kadın ve aşk” motifi, güzelliğin ve aşkın somutlaştırılması bağlamında Yevtuşenko’nun tüm sanatsal yaşamı boyunca çalışmalarının ana temalarından biri olmuştur. Şair, kadınlara her zaman saygı duymuş ve onları hayatının vazgeçilmezi olarak tanımlamıştır. Hatta 1961 yılında kaleme aldığı *Kadınlara (Jenşinam)* isimli şiirinin son dördüğüne şu mısrayı ekler: “*En iyi erkekler kadınlardır.*”⁵⁰⁸ Böylece bir kadında sadece

⁵⁰⁶ İ.N.Ruzavina, **Obraz jenşini v poetičeskoj reči Ye. A. Yevtuşenko**, SLOVO İ TEKST: TEORIYA İ PRAKTİKA KOMMUNİKATSİİ, Armavir, ARPU, 2020, s. 206-212

⁵⁰⁷ İ.V.Pahomova, 2014, a.g.e.

⁵⁰⁸ http://ev-evt.net/stihi/zh/for_women.php adresinden 05.10.2021 tarihinde alınmıştır.

bir erkeğe eşit bir varlık değil, aynı zamanda erkekten daha yüksek düzeyde bir varlık görme isteğini belirtmiş olur. Ona göre bir kadının hayata karşı özel bir bakışı vardır ve kadın içgüdüsel olarak sadece siyasetin tek ve en önemli şey olmadığına bilincindedir. Şairin, kadınlar için temel politikanın insanlık olduğuna, her birinin değerli bir insan yetiştirmesiyle dünyanın sihirli bir biçimde değişmesinin mümkün olduğuna inancı tamdır.⁵⁰⁹ Onun gözünde kadın yüksek bir misyona sahiptir. Kadın yaratır, hayata düzen getirir, omuzlarında ağır yükler taşır, dayanıklıdır, yapıcıdır, güven verir, sıcaklığın ve konforun koruyucusudur.⁵¹⁰ Dahası şair kadını, pişmanlık duyan, empati ve sempati yeteneği gelişmiş, özür dileyen dünyevi bir yaratık olarak görür.⁵¹¹ 1972 yılında kaleme aldığı *Bütün ülkelerde doğmak isterdim...* şiirinin “*Dünyadaki bütün kadınları sevmek isterdim /ve hiç değilse bir kereliğine bir kadın olmak...*”⁵¹² dizelerinden de kendisinin kadın konusundaki hassasiyetini ve özenini görmek mümkündür. Bu bağlamda onlara sonsuz bir saygı ve hayranlık duyan duygusal şairin ilham kaynaklarının da kadın ve aşk olduğu, amatörce kaleme aldığı ilk şiirlerinde bile ürkek ve çocuksu duygularla bahsettiği bir kadın figürünün bulunmasından anlaşılmaktadır.

Yevtuşenko’nun erken dönem eserlerinde öne çıkan kadın figürü, şairin çocukların ve ergenlerin görüntülerini oluşturduğu kız imajıdır. Doğal olarak Yevtuşenko’nun çocukluk anılarının kaynaklık ettiği şiirlerdir:⁵¹³ 1952 yılında yazdığı *Deniz (More)* isimli şiiri buna güzel bir örnek teşkil eder:

(...)

“Peki o nasıl biri?”

“Hadi ama biraz bekle,

⁵⁰⁹ Veçerniy Saransk, **Yevgeniy Yevtuşenko:” Ya bil vlyubçiv, ya bil vyubçiv!”**, 2009

<http://www.vsar.ru/2009/08/evtushenko-o-sebe/> adresinden 05.10.2021 tarihinde alınmıştır.

⁵¹⁰ S.L.Valentinovna, **Obraz jensini v ranney lirike Ye. Yevtuşenko**, Aktualniye nauçniye issledovaniya v sovremennom mire, Vıpusk 2(34) ç. 5 ISSN 2524-0986 76 UDK 811.161, s. 76-85.

⁵¹¹ a.g.e., s. 76-85.

⁵¹² Ye.A.Yevtuşenko, 1973, a.g.e., s. 22.

⁵¹³ S.L.Valentinovna, **Obraz jensini v ranney lirike Ye. Yevtuşenko**, Aktualniye nauçniye issledovaniya v sovremennom mire, Vıpusk 2(34) ç. 5 ISSN 2524-0986 76 UDK 811.161, s. 76-85.

kendin göreceksin...”
Aynı şimdiki gibi,
bu dakikalarda,
deniz böyle maviye döndüğünde,,
kayboldu her şey,
sadece o vardı dünyada,
her şey sustu,
ve sadece onun sözleri vardı...⁵¹⁴
(...)

Aşkın hiçbir zaman bir yaşının olmadığını, bir çocuğun en küçük yaşlarda bile karşı cinse hissettiği masum bir duygu durumu ile açıklamak mümkündür. Yevtuşenko’nun bakış açısından da aşk, yaş dahil sınır tanımayan ve ruhun yaşlanmasına izin vermeyen bir olgu olarak algılanmıştır. Şair kadınlara karşı ilk hislerini “13 yaşında artık aşk için hazırdım. Yaşıtlarım ilgimi çekmiyordu. Bana sıkıcı geliyorlardı. Aşk rahibeleri, gruplar halinde Metropol Otel’in yakınında ve Bolşoy Tiyatro’da duran, o zamanlar moda olan Amerikan film yıldızı Deanna Durbin’in saç modeliyle, parlak boyalı dudaklarla, rugan çantalarla teselli veren memurlardan etkileniyordum.”⁵¹⁵ şeklinde ifade etmiştir. Buna rağmen şairin ilk aşk deneyimi doğada, daha doğrusu taygada gerçekleşmiştir. Yazar İ.Falikov’un aktardığına göre şairin kendisi bu olayı şöyle anlatır:

“Stalin dönemi, 48 yılı olmalı, babam bizimle yaşamıyordu o zamanlar. Fakat her seferinde zor zamanlarımda bana yardım ediyordu. Jeolog arkadaşlarına hakkımda bir tavsiye mektubu yazdı. Böylece Altay’da yürütülen keşif gezisine katıldım. O dönemde köylerde çok sayıda asker eşi vardı. Erkeklerden ise sadece yaşlılar, çocuklar veya savaşta sakatlananlar kalmıştı. Dul kadınlardan biri, bir arıcı, benim ilk sevgilim oldu. Benden 12 yaş büyüktü ve köyün kenar mahallesinde yalnız yaşıyordu. Aramızda geçen her şey o zamanlar suç sayılıyordu, çünkü ben daha 15 yaşındaydım ve henüz bir pasaportum bile yoktu. Aramızdaki aşk değildi, önceleri merakıma yenik düştüm, ama sonra

⁵¹⁴ Ye.A.Yevtuşenko, 1973, a.g.e., s. 18.

⁵¹⁵ http://ev-evt.net/stihi/s/old_foto.php adresinden 11.12.2021 tarihinde alınmıştır.

bir insan olarak arıcıyı gerçekten sevdim. Şaşırtıcı bir biçimde saf bir varlıktı, onun sayesinde bir erkek için ilk deneyimde çok önemli bir şey olan kadın ruhunun iyiliğini ve saflığını keşfettim. Belki de o hayatımda olmasaydı, şair olmazdım...”⁵¹⁶

Şairin ilk gerçek aşk deneyimi ise 20 yaşında gerçekleşmiştir. Almanya, Bad Nauheim’de kendisinden 3 yaş büyük, evli ve bir çocuk annesi bir kadınla duygusal yakınlık yaşadığı anısını şöyle anlatır:

“20 yaşındaydım ve ilk kez evli bir kadınla bir ilişki yaşadım. Benden sadece 3 yaş büyüktü, fakat bir çocuğu vardı ve bu durum onu daha da olgunlaştırmıştı. Onu çok seviyordum ama o çok garip davranıyordu. Duygusallığa izin vermiyordu ve aşktan bahsetmeyi yasaklamıştı. Anlamıyordum, kırılıyordum, bu tutumunu sinizm olarak düşündüm. O zamanlar sadece bir çocuktum ve kadınları anlamıyordum. Güzel bir günde birden ortadan kayboldu. Hiç kimse nereye gittiğini bilmiyordu.”⁵¹⁷

Yevtuşenko daha sonra yaşamış olduğu bu olay hakkında “Benim için garip, acı verici bir aşktı, hissettiklerim hakkında konuşamamak beni üzmüştü ve sonra bir gün, sevdiğim iz bırakmadan ortadan kayboldu, onu yarım asırdır görmedim. Birkaç yıl önce, evimdeki bir dolapta, Blok’un devrim öncesi bir kitabını buldum.⁵¹⁸ Kitabı açtığımda, içinden o kadının bir fotoğrafı düştü. Arkasına birkaç satır yazmış... Beni ne kadar sevdiğini, benimle ailesi arasında nasıl da parçalandığını işte o zaman anladım.”⁵¹⁹ açıklamasında bulunmuştur. Ardından Yevtuşenko 2004 yılında bu olaya ithafen *Eski Fotoğraf (Staroe foto)* isimli bir şiir kaleme almıştır. Şair, kendisine ait derleme çalışmalarının basıldığı “İzvestiya” yayınevine gelerek şiirin öyküsünü anlatır ve yayınlanıp yayınlanmayacağını sorar. Kendisine şiirin fotoğrafla birlikte yayınlanmasının daha dikkat çekici olacağını söylerler. Ancak Yevtuşenko böyle bir şeyin mümkün

⁵¹⁶ İ.Falikov, 2017, a.g.e., s. 50-51.

⁵¹⁷ a.g.e., s. 54-53.

⁵¹⁸ Kitap “On İki Yıl Sonra (Через двенадцать лет)” isimli bir derlemidir.

⁵¹⁹ http://ev-evt.net/stihi/s/old_foto.php adresinden 13.11.2021 tarihinde alınmıştır.

olmadığını ifade eder. Çünkü sonuçta evli bir kadınla yaşanan bir ilişkinin ve bir fotoğrafın açık edilmesi karşı tarafın aile birliğine ve özellikle kişiliğine zarar verme potansiyeli oldukça yüksek bir eylemdir. Bunun üzerine aradan uzun yıllar geçtiği için birçok şeyin değişmiş olabileceği ihtimali üzerinde durulur. Hatta Yevtuşenko, o kadının eşinin, karısının bir zamanlar böyle güçlü bir şaire ilham verdiği ve muazzam bir şiirin kahramanı olduğu için gurur bile duyması gerektiğiyle telkin edilir. En nihayetinde ikna olan şairin bahsi geçen şiiri planlandığı üzere fotoğrafla birlikte isimsiz bir şekilde yayınlanır:⁵²⁰

Her zaman suskundun,
Çetvertaya Meşanskaya'daki küçük evimizde
(...)
Hayatımda hiçbir rol oynamadın.
Bedenini verip, ruhunu sakladın,
(...)
fakat birden ebediyen ortadan kayboldun,
yarım asırdır ayrı yaşıyoruz.

Ve aniden bir şey oldu.
Hayat tarafından ağır bir şekilde cezalandırıldım:
eski bir fotoğrafını buldum,
gizlice Blok'un kitabına koyduğun.⁵²¹
(...)

Şiirin yayınlanmasından kısa süre sonra Yevtuşenko bir e-posta alır. E-postayı gönderen kişi, ortadan kaybolan ve şiire ilham veren kadının bir zamanlarki küçük oğludur. 50'li yaşlarına gelmiş olan oğulun gönderisinin içeriği şöyledir: “Yevgeniy Aleksandroviç, annem şiiri okuduktan sonra çok mutlu oldu! O zamana kadar sizin onu unuttuğunuzu düşünüyordu. Kendisi 30 yıldan fazladır yalnız yaşıyor.”⁵²² Okudukları karşısında çok mutlu olan şair kadının telefon numarasını ister ve hemen onu arar. Şairin

⁵²⁰ İ.Falikov, 2017, a.g.e., s. 55.

⁵²¹ Ye.A.Yevtuşenko, **Sobraniye soçineniy**, Tom 9, 2018, EKSMO, s. 22.

⁵²² http://ev-evt.net/stihi/s/old_foto.php adresinden 13.11.2021 tarihinde alınmıştır.

o dönemde yaşadığı Oklahoma, Tulsa ile Moskova arasındaki telefon konuşması oldukça uzun sürer. Ne de olsa her ikisinin de yarım asırlık ani bir ayrılıkta birbirlerine anlatacak çok şeyleri birikmiştir.

Yevtuşenko'nun edebi alanda varlığını ve adını koruduğu süre zarfında başlıca temaları arasında yer alan “kadın ve aşk” motifleri şairin yaşı ve olgunluk durumuna göre şekillenmiştir. Bununla birlikte tema bazında yer alan geleneksel bakış açısı ve feminist düşünceler olmak üzere genel yargılar varlığını sürdürmüştür. Tabii ki bu durum şairin yaşıyla doğru orantılı şekilde bir sonraki aşamaya geçmiştir. Çocukluk şiirleri, doğal olarak kız çocukları, mahalle arkadaşlıkları ve oyunlar çerçevesinde şekillenmesinin yanı sıra duygusal yoğunluğun da daha az hissedildiği şiirler olmuştur. Ancak şairin ilerleyen yaşı ile eski sevgili-yeni dost ve ruhların birlikteliği gibi kadın ve aşk içerikleri derinleşmeye ve ciddileşmeye başlamıştır. 1953 yılında 21 yaşındayken kaleme aldığı *Sen aşk konusunda olgunsun... (Tı bolşaya v lyubvi...)* şiiri, şairin gençlik duygularından ve deneyimsizliğine eşlik eden korkularından bağımsız olmamakla birlikte, kadın ve erkek kimliklerinin şairin algı sınırları içerisinde rüştünü ispat ettiğini göstermektedir.

Şiirde lirik kahramanın ve kadının konuşması bağlamında aslında karakterlerin duygularının dışa vurumu gözlemlenmektedir. Şiirdeki erkek utangaçtır, kendinden ve sadakatinden şüphe duyar, duygularının net olup olmadığını sorgular. Ancak çok güzel seven biri olarak kadın, her adımda cesaretini kaybeden tecrübesiz lirik kahramana kıyasla daha cesurdur. Erkek, kadının aşk konusundaki cesareti karşısında kırılgan ve güçsüz hissetmekle birlikte, onun bu davranışına hayranlığını da gizleyemez:

Sen aşk konusunda olgunsun.

Cesursun sen.

Ben her bir adımda cesaretimi kaybediyorum

Sana zararım dokunmaz,

ama faydalı olacağım da şüpheli⁵²³

⁵²³ Ye.A.Yevtuşenko, 1980, a.g.e., s. 21.

(...)

Dünyayı olduğundan daha iyi yapan bir aşk karşısında, yaşanan duyguların samimiyetten uzak ve sahte olacağı korkusunun ve öngörülemez bir geleceğin yol ayrımında bulunmanın şairde yarattığı tedirginlik hissinin tüm esere hâkim olduğunu gözlemlemek mümkündür:

(...)

Öyle görünüyor ki, yolu olmayan bir ormanın
içinden götürüyorsun beni.
Belimize kadar, sık çiçekler içindeyiz.
Hangi çiçekler olduklarını bile
bilmiyorum.

Bütün o tecrübeler işe yaramıyor.
Bilmiyorum,
ne yapmalı, nasıl yapmalı.⁵²⁴

(...)

Yevtuşenko'nun 1950'li yıllardaki sanatsal ifadesinin temel ilkelerini genel olarak, yazarın monoloğu, karşılaştırma ilkesi, ifade görevinin yüklenmiş olduğu baskın kadın karakterler şeklinde sıralamak mümkündür.⁵²⁵ Şiirlerinde fikirlerini okura kolaylıkla iletmek için karakterlerine dönüşen ve bunun için de genellikle monologları kullanan Yevtuşenko'nun bu şiirinin de göze çarpan ilk özelliği lirik kahramanın monoloğu şeklinde yazılmış olmasıdır:

(...)

Yoruldun.
Kucağıma almamı istiyorsun.
Ama zaten kucağımdasın.
“Görüyor musun,
gökyüzü nasıl da mavi?
Duyuyor musun,

⁵²⁴Ye.A.Yevtuşenko, 1980, a.g.e., s. 21.

⁵²⁵ O.V.Kravtsova, *Lirika Ye. A. Yevtuşenko 1950 h godov: Romantičeskiy obraz “novogo čeloveka”*. Stanovleniye hudožestvennogo mirovozzreniya, Vestnik Stavropolskogo gosudarstvennogo universiteta, 51/2007, UDK 82.09, s. 190-195.

ormanda hangi kuşlar var?

O zaman?

Götür beni!” diyorsun.

İyi de nereye götüreyim seni?..⁵²⁶

Şair monologlar için “ülkede ve dünyada meydana gelen olaylara karşı tavrın bir dışa vurumu, aynı zamanda kişinin devlete karşı tedirgin tavrını ifade etmenin bir yoluydu.”⁵²⁷ şeklinde bir açıklama yaparak bu terimi şiirlerinin birçoğunda uygulama yoluna gitmiştir. Bu bağlantı şairin kişisel yaşamından da etkilenerek şiirlerine yansımıştır.⁵²⁸ Şiirlerine kendi hayatından ayna tutma, onları birinci ağızdan yazma ve dizelerinde gerçek yaşamı betimleme gibi bir tutum sergileyen Yevtuşenko rahatsızlığını hissettiği bu duygu durumunu 1956 yılında kaleme aldığı *Birbirimizi anlamamak korkutucu* (*Ne ponimat drug druga strašno*) isimli şiirinde gözler önüne sermiştir:

Birbirimizi anlamamak korkutucu,

Anlamadan kucaklamak,

(...)

her konuda herkesin birbirini anlaması da

bir o kadar korkutucu aslında.

Her iki durumda da kendimizi yaralıyoruz.⁵²⁹

(...)

Yevtuşenko hayatının dönüm noktaları olan evlilikleri ve sevgililerini şiirlerine yansıtma konusunda da bir hayli şeffaf davranmıştır. Özellikle ilk eşi ve fikir arkadaşı Bella Ahmadulina ile yaşadığı büyük aşkı konu alan erken dönem şiirleri, sonsuz bir bağlılık, iki farklı ruhun tek bedende bütünleşmesi, sevginin uçsuz bucaksızlığı bağlamları ile doludur. Birliktelikleri süresince birbirlerinin hem sevgilisi hem de en iyi dostu olan Ahmadulina ile olaylı ayrılıkları Yevtuşenko üzerinde çok derin izler

⁵²⁶ Ye.A. Yevtuşenko, 1980, a.g.e., s. 21.

⁵²⁷ O.Kravtsova, **Monolog Yevtuşenko: vıbor i alternativnaya realnost**, Stavropol, Sever, No.11, 2014 Litbuk, <http://litbook.ru/article/5966/> adresinden 21.10.2021 tarihinde alınmıştır.

⁵²⁸ İ.N.Ruzavina, **Dominantniye kontseptı LYUBOV i JENŞİNA v idiosstile Ye. A. Yevtuşenko**, Kultura, iskusstvo, obrazovaniye: traditsii i inovatsii, Moskva, 2021, s. 164-171.

⁵²⁹ Ye.A.Yevtuşenko, 1980, a.g.e., s. 127.

bırakmıştır. Şaire göre, sevgiliyle birlikte olmak imkânsızdır, ortada ne kadar büyük bir aşk olursa olsun yolun sonu yine ayrılığa çıkacaktır. Bu türde şairin en önemli şiiri Ahmadulina'ya ithafen yazdığı *Bana olan şey (So mnoyu vot što proishodit)* isimli şiiridir. 1957 yılında kaleme aldığı bu şiirin, ayrılık dönemlerine yakınlığı baz alınarak düşünüldüğünde şairin yaşamış olduğu aşk çatışmasının bir ifadesi olarak değerlendirilmesi mümkündür.⁵³⁰ Şiir ile iki sevgili arasında yer alan uçurum betimlenmektedir. Büyük bir tartışmanın, belki şiddetli bir kavganın ya da sadece sessiz kalarak aslında daha fazlasının ifade edilmiş olduğu bir olayın ardından yaşanan ayrılığın anlatıldığı şiirde çok iyi bir dost veya bir partner olmalarına rağmen her ikisinin de acı çektiği ancak açıkça bildiği bir şey de vardır; Anlaşmazlık: “*Uyumsuzluğumuz izah edilemez, /Ve ikimiz de ondan dolayı acı çekiyoruz.*”⁵³¹ Dolayısıyla ayrı yaşayamayan ancak beraber olmak konusunda da oldukça beceriksiz davranan bu iki kişi belki de o kadar da birbirine yakın değildir: “*İşte bana olan şey:/Doğru kişi bana gelmiyor,*”⁵³². Şair bu mısrada “doğru kişi” diyerek aslında ne kadar yabancı olduklarına dikkat çekmektedir. Ama bu duruma şahit olmak, tanıdığını ve bildiğini sandığı insanı bambaşka görmek kahramana daha çok acı vermektedir. Şair ikisinin de canını acıtan, ruhlarını dağıtan bu ilişkinin negatif etkilerinin bir şekilde iyileştirilmesi, birbirine yakın ruhların ayrı kalmaması için bir çözüm bulunması konusunda sevgiliden yardım dilenmektedir:

(...)

Evet, her kimsen,
gel,
yık
yabancı insanların birlikteliğini,
ve bölünmüşlüğü
birbirine yakın ruhların!⁵³³

⁵³⁰ N.Ya.Sipyakina, V.P.Antopov, **Veşiy harakter intimnoy liriki XX veka: Avtobiografiçeskiye çerti**, UDK 821.161.1:82-14"19", s. 41-54.

⁵³¹ Ye.A.Yevtuşenko, 1980, a.g.e., s. 151.

⁵³² a.g.e., s. 151.

⁵³³ Ye.A.Yevtuşenko, 1980, a.g.e., s. 151.

Yevtuşenko'nun şiirsel içeriğinde kadın, sevginin hem nesnesi hem de öznesi konumundadır. Genellikle düşünceli, gözlemci, bir zamanlar yaşam yolunda tanıştığı ve bir şekilde ruhsal gelişimini etkileyen kadınları hassasiyet ve şükranla hatırlayan şair⁵³⁴ şiirlerinde sadece bir eş değil, bir dost, bir anne, bir kız kardeş ve bir kız evlat figürlerini birleştirebileceği tek bir lirik kahramanı betimlemektedir. Başka bir deyişle, bir kadında evrensel akrabalığın somutlaşmasını aramaktadır.⁵³⁵ Bu bağlamda yazmış olduğu şiirleri *Büyüteçle bakmamalı (Ne razglyadivat v lupu, 1953)*, *İyiye mi kötüye mi (K dobru mı ili k hudu, 1953)*, *Senin Ruhun (Tvoya duşa, 1956)*, *Köpek bazen ayaklarının dibinde uyur (Bivalo, spit u nog sobaka, 1956)*, *Süslü söz söylemiş (Mnogo slov govoril umudrennih, 1957)*, *Güvertede vals (Vals na palube, 1957)*, *Yapraklarla bezeli haşmetli bahçe (Skver veličavo listya osıpal, 1958)*, *Maşa, (1958)*, *Köpeğim (Moy pyos, 1958)*, *Patrik Göletleri (Patriarşiyе prudi, 1958)*, *Vinç operatörü Veroçka (Çto zastavlyayet kranovşinu Veroçku, 1958)* bahsi geçen dinamiğe oldukça fazla vurgu yapar. Bu nedenle, şairin ilk şiirlerindeki kadın imgesi, genel manada bir kadın, Sovyet kadını, profesyonel meslekte kadın, aşık kadın, genç kız hatta erken aşamada bir çocuk gibi onun birkaç tipolojik çeşitte sunulmasına izin veren bir dizi şiirde vücut bulmuş olur.⁵³⁶

1956 yılından itibaren şair hem bütün motivasyonu ile şiirler yazmakta, şiir geceleri düzenlemekte, Edebiyat Enstitüsünde ve Yazarlar Birliğinde yer alarak edebi toplantılarda ve faaliyetlerde boy göstermektedir. Dolayısıyla farklı mekanlarda birbirinden farklı ve yeni isimlerle bir araya gelme şansı yakalayan şair gözlem yeteneğini de işin içine dahil ederek konu bağlamında kaynaklarını artırma kolaylığını yakalar. Yevtuşenko'nun 1959 tarihli şiiri *Yalnızlık (Odinoçestvo)*, kaleme alınış yılı itibarıyla

⁵³⁴ İ.N.Ruzavina, 2020, a.g.e., s. 206-212.

⁵³⁵ L.Anniskiy, 2016, a.g.e., s. 14.

⁵³⁶ S.L.Valentinovna, **Obraz jеnşini v ranney lirike Ye. Yevtuşenko**, Aktualniye nauçniye issledovaniya v sovremennom mire, Vıpusk 2(34) ç. 5 ISSN 2524-0986 76 UDK 811.161, s. 76-85.

şairin hayatının oldukça aktifleştığı bir döneme denk gelmektedir. Şair bu şiiriyle genel olarak değerlendirdiği yalnızlık imgesini özele indirgeyerek yine sevgiliye bağlar:

Biz, yalnızlıktan utanarak,
hasret kaldığımız için
bazı gruplara giriyoruz,
faydasız dostlukların
köleleştirici yükümlülükleri
ölene dek takip ediyor bizi.

Grupların hepsi aptalca, bazılarında
herkes içer uslanmaz,
bazılarında herkes sadece
paçavralar ve kızlarla meşguldür,
diğerlerinde ise görünürde
ideolojik çatışmalar vardır,
ama dikkatli bakarsan
hepsinin özellikleri de aynıdır...
Türlü biçimleridir beyhudeliğin!⁵³⁷

(...)

Mısralarda ilk göze çarpan şairin sorunun evrenselliğini vurgulamak için “biz” sözcüğünü kullanması ve genelleştirmesi olmuştur. Ardından şahit olduğu üç tür toplumu anlatan şair, ilkinde sürekli içme beklentisi bulunduğunu, ikincisinde tutkular ve maddiyatın ön planda tutulduğunu, üçüncüsünde ise ideolojik anlaşmazlıklarla yüz yüze geldiğini ve fakat bu üçüncü grubun bir miktar daha sindirilebilir olduğunu ifade etmiştir. Ancak görüldüğü üzere şair bütün bu birliktelikleri “beyhudelik” olarak nitelendirir. Özgürlük konusuna kendini açarak diğerleri üzerinden aslında kadına ve aşka vurgu yapar:

(...)

özgürlük...
Fakat nedense sen bana lazımsın!
Sevimlisin,
ama aynı zamanda da iğrenç,
sadık ama sevilmeyen bir eş gibisin.⁵³⁸

⁵³⁷ Ye.A.Yevtuşenko, 1980, a.g.e., s. 179.

⁵³⁸ a.g.e., s. 179.

(...)

Ardından bahsettiğimiz gibi kadın konusuna geçerek sevgilisine sorular sormaya başlar. Bu sorular özgürlüğüne kavuşmuş bir lirik kahramanın eski aşkına, biten bir ilişkisine atıfta bulunduğunun göstergesidir: “*Peki ya sen sevgilim?/ Sen ne alemdesin?/ Kurtuldun mu beyhudelikten?*”⁵³⁹ diyerek geride bıraktığı sevgilisinin meşguliyetini merak etmektedir. Devamındaki mısralarda Yevtuşenko’nun yine aynalama yöntemini şiire yansıttığı fark edilmektedir: “*Peki şimdi çekik gözlerin kiminkine meyilli /Ve beyaz fevkalade omuzların?*”⁵⁴⁰ Bu basit birkaç tanım kadın kahramanın oldukça açık bir portresini okura sunar. S.Volkov *Yevgeniy Yevtuşenko ile Diyaloglar (Dialogi s Yevgeniyem Yevtuşenko)* isimli kitabında bu dizeler ile Ahmadulina’yı kastedip kastetmediğini sorar, şairin cevabı şöyle olur: “Tabii ki, zaten bütün şiir onun hakkında.”⁵⁴¹ Kendisine engel olduğunu düşündüğü her şeyden kurtulan ve özgürlüğü elde eden, öykündüğü hayata kavuşan kahraman aslında geçmişinin tutsağı konumunda olmaktan ve kendisini eksik hissetmekten kurtulamamıştır. Başka biriyle veya başka bir yerde yeni bir hayat kurmakta oldukça beceriksiz kalır:

(...)

Muhtemelen intikam aldığımı düşünüyorsun,
veya bir takside hızla oraya gittiğimi,
ve fakat aceleyle gitsem bile nerede ineyim?
senden özgürleşemedikten sonra!
hepsi aynı.

(...)

iki saydam damla
iki küpe
ışıldıyordu pembe kulak memelerinde.
Hasta gibi, belli belirsiz bakarak,
çocuksu bedenini kaldırarak,
boğuk bir sesle
dedi ki “Git hadi...
Lüzumu yok...

⁵³⁹Ye.A.Yevtuşenko, 1980, a.g.e., s. 179.

⁵⁴⁰ a.g.e., s. 179.

⁵⁴¹ S.Volkov, 2022, a.g.e.

Görüyorum ki
bana ait değilsin,
onunsun sen ...”⁵⁴²

(...)

Yevtuşenko’nun edebi yolunda kadının üstlendiği rolün baskınlığı her zaman hissedilmiştir. Şairin tanık olduğu bir olay, gözlemlediği bir durum, hikayesini okuduğu veya duyduğu bir yaşanmışlık ve bu sıraladıklarımızın bütününde yer alan kadın kimliği birebir tanışıklık yaşanmamış olsa da rahatlıkla şiirlerinde kendine alan bulabilmiştir. Şair bir zamanlar tanıştığı ve bir şekilde ruhsal gelişimini etkileyen kadınları büyük bir duyarlılık ve şükranla şiirlerine dahil etmiştir. Gönül borcu, kadın sevgisi, şair için dünyaya, tüm canlılara sevginin timsali haline gelir ve neredeyse evrensel bir ölçekte büyür ve lirik kahramanının ideolojik platformu olur. Bu platformun içinde lirik kahraman yaşamın temelini, yaşamı onaylayan ve yaşam veren gücü tanır. Bu güç kadındır. Dahası erkeklerin kadına saygı duymasını gerektiren ifadeleri de sık sık vurgulamaktan geri durmamıştır. Bu düşünceleri *Yalnızlık* şiirinin son satırlarında görmek mümkündür:

(...)
Minnettarım size
mükemmel ve sadakatsiz kadınlar,⁵⁴³
(...)

Görüldüğü üzere bu şiirinde Yevtuşenko, lirik kahramanın aşk hikayesini bütün ayrıntılarıyla okurla paylaşmıştır. Ancak şiirin genelinde uyandırdığı olumsuz tablo ve bu tabloda yer alan kalp ağrılarına rağmen şiir kırılgan ifadelerle ve bir katarsisle son bulmamıştır. Aksine şair kadınlara karşı hissettiği minnet duygusunu kahramanı aracılığıyla haykırırcasına dile getirmiştir. Bu bağlamda İ.Falikov, Yevtuşenko’nun

⁵⁴² Ye. A. Yevtuşenko, 1980, a.g.e., s. 179.

⁵⁴³ a.g.e., s. 179.

Yalnızlık şiirini bahsi geçen özellikler ışığında değerlendirerek, lirik şiirin küçük bir poema kimliğine büründüğünü belirtmiştir.⁵⁴⁴

Şairin 1960 yılında kaleme aldığı *Vagonda itişip kakışıyorlar ve fanfanca konuşuyorlar* (*V vaagone şarkayut i şamkayut*) isimli şiiri de yine biten bir aşkın yasını tutan bir lirik kahramanın kalp ağrısını dile getirmiş olduğu diğer bir şiiridir:

Vagonda itişip kakışıyorlar ve fanfanca konuşuyorlar
ve sofraya çağırıyorlar.
Satranç taşları hafifçe sallanıyor,
ben ise ağır ağır yazıyorum.⁵⁴⁵

(...)

Şiirin ilk mısrasında göze çarpan durum trenin yolcularıdır. Lirik kahramanın gözünden izlenen tren yolcuları oldukça sessiz ve sakindir, ortam dingindir. Bununla birlikte kahraman da kendisinin ağır ağır yazdığına vurgu yapmaktadır. Kahramanın fiziksel olarak sakin ve duygusuz görünmesine rağmen aslında etrafındaki insanların antitezi olarak betimlenmesi mümkündür. Çünkü içinde tabiri caizse fırtınalar kopmaktadır. Sevgiliyle birlikte her ikisinin de hayattan tek beklentisi mutlu olmaktır: “Çocuklar gibi, biz iki mutsuzluktan/ hiç olmazsa bir tane sevinç istedik.”⁵⁴⁶ Ancak aralarındaki büyük tutkuya rağmen ayrılmışlardır ve lirik kahramanın ayrıldıkları andan itibaren tek gerçeği anılarıdır:

(...)

O akşamın çöküşünü hatırlıyorum
bir de bugünü,
ve yavaşça hüküm sürmesini
soluğun yanı başımda.⁵⁴⁷

(...)

⁵⁴⁴ İ.Falikov, 2017, a.g.e., s. 133.

⁵⁴⁵ Ye.A.Yevtuşenko, 1980, a.g.e., s. 229.

⁵⁴⁶ a.g.e., s. 179.

⁵⁴⁷ Ye.A.Yevtuşenko, 1980, a.g.e., s. 229.

Bütün baskın duygularına ve büyük aşklarına rağmen iki sevgilinin bir arada olması imkansızdır, elleri bir türlü buluşmaz, erkek kahraman kendisi için mutluluk ve huzur vermeye muktedir bir ilah olan sevgilisine kavuşamaz.⁵⁴⁸

(...)

Ressam bu acıyı hissetmiş.
Ne kadar olabilirse o kadar yaklaştırmış onları.
Fakat tüm boşluk şu kadarcık
Parmakları arasında kadınların ve erkeklerin.

(...)

Dipsiz bir uçurumun kıyısındayız,
aynı, aynı suskunluğun olduğu,
zavallı ellerimizi
hiçbir zaman birleştiremeyeceğiz.⁵⁴⁹

Yollarını ayıran sevgililer farklı trenlerde bambaşka dünyalara seyahat etmektedirler. Dolayısıyla yolları bir daha asla kesişmeyecektir:

(...)

Sen ise başka bir trendesin
başka memleketlere hareket ediyorsun.
Beni affet, çok geçsin artık,
bir o kadar geç kaldım ben de.⁵⁵⁰

(...)

Şiirlerinde aynalama yönteminden sıklıkla faydalanan şairin bu şiirinde de mısraların yine kendi yaşam tecrübesinden alındığı düşünülebilir. Çünkü lirik kahraman ile sevgilisi arasındaki ilişkinin tüm yönlerine ve tüm karmaşıklığına şahit olunması, Yevtuşenko'nun ilk eşinden ayrılma hikayesi ve daha sonra ömrü boyunca çektiği ıstırapı hatırlatmaktadır. Şair kendisine ve dolaylı olarak sevgilisine başka bir çıkış yolunun olmadığını açıklamaya çalışarak bir nevi vicdanını rahatlatmaya çalışmaktadır. Sonuç olarak da tıpkı bu ve birçok şiirinde görüldüğü üzere Yevtuşenko'nun sevgiliyle

⁵⁴⁸ A.Nazarova, *Analiz stihotvoreniya Yevgeniya Yevtuşenko "V vagone şarkayut i şamkayut"*, Meteor-Siti, Nauka razvitiya, No 4 (13), 2018, s. 14-18.

⁵⁴⁹ Ye.A.Yevtuşenko, 1980, a.g.e., s. 230.

⁵⁵⁰ a.g.e., s. 230.

biriktirdikleri güzel anıları hatırlamaktan başka çaresinin olmadığı çıkarımında bulunmak mümkündür.

Yevtuşenko'nun motif bağlamında 1960 yılında kaleme aldığı diğer bir şiiri *Büyü (Zaklinaniye)* Rus şiirinde Puşkin'den Ahmatova'ya kadar birçok şairin şiirlerine dahil ettiği ancak Yevtuşenko için yeni sayılabilecek bir bağlam içermektedir. Bu şairlerin tüm şiirlerinin ideolojik ve estetik içeriğinin merkezinde onların samimi ve kişisel deneyimleri vardır. Şairlerin şiirlerinde ortak olan şey, hepsinin sevgililerine hitap etmesidir. Bu hitap şekli lirik kahramana yüklenen zihinsel durum çerçevesinde tekrarlarla ve noktalama işaretleri ile şekillenir.⁵⁵¹ Yevtuşenko da bu şiirini aşkın karşı koyulamaz gücünü vurgulamak ve bir duygusallık yaratmak amacıyla kaleme almış “aşk büyüsünü” anlamlı ve özlü bir hale getirmeye çalışmıştır.⁵⁵² Şiir metne canlı bir ifade katan, bir diyalog havası yaratan, bir çağrı ifade eden ve tekrarlanan “düşün” (dumay) emir kipiyle başlamaktadır:

Bir bahar gecesi beni düşün
bir yaz gecesi beni düşün,
bir sonbahar gecesi beni düşün
bir kış gecesi beni düşün.⁵⁵³
(...)

Metnin duygusal zenginliğinin artmasına hizmet eden bu tekrarlar ve çağrı biçimi ile yaratılan lirik eserde şair kişisel cümleler kullanarak yine kendi yaşamına ayna tutmaktadır. Aynı zamanda mekân algısı üzerinden sevgiliyle fiziksel olarak ayrı yerlerde olsalar da ruhlarının birlikteliğini vurgulamıştır. Bir kaynağa göre ise “sanki başka bir ülkede” diyerek şair ülkesinde meydana gelen değişiklikleri de ifade etmiş olabilir.⁵⁵⁴

⁵⁵¹ N.A.Dzutseva, *Smisl slova “zaklinaniye” v hudojestvennoy strukture stihotvoreniiy russkikh poetov*, FİLOLOGİYA, 2012, UDK81, s. 213-217.

⁵⁵² M.K.Camalova, H.M.Gacimuradova, *Ekspressivnost odnosostavnykh predlozheniy v poezii Yevgeniya Yevtuşenko*, ISSN 1991-5497. MİR NAUKİ, KULTURI, OBRAZOVANIYA, No.1 (86) 2021, s. 439-442.

⁵⁵³ Ye.A.Yevtuşenko, 1980, a.g.e., s. 243.

⁵⁵⁴ O.T.Gennadyevna, D.A.Vladimirovna, *Sravnitelniy oborot v poezii Ye. A. Yevtuşenko*, I European international research and practice conferences, 2017, UDC 811.16, s. 68-79.

(...)

Seninle olmama izin ver ama dışarıda bir yerde,
öyle uzak ki, sanki başka bir ülkede,
uzun ve serin bir çarşaf üzerinde
denizdeymişsin gibi sırt üstü yat,
yumuşak ve sakın dalgaya kendini bırak,
Benimle, denizde olduğu gibi, tamamen baş başa.⁵⁵⁵

(...)

Bu dizelerle lirik kahraman sevgilisine onunla yalnız olduğunu hayal etmesini tavsiye eder ve onu sadece kendisi hakkında düşünmesi konusunda yönlendirir. Sonraki mısralarda lirik kahraman günün belli bir zamanında yani sadece gece kendisini düşünmesini ister. Bu durum lirik kahramanın gündüze karşı olumsuz bir tutum sergilediği anlamına gelebilir.⁵⁵⁶ Ona göre gün içerisinde insan bir koşturmaca ve kargaşa içerisinde. Belli bir konu veya kişi üzerinde uzun süre odaklanmak mümkün değildir. Ancak geceler günün stresinin ve sıkıntılarının geri plana atıldığı, sakinlik ve dinginlik zamanlarıdır. Kişi rahatlar, kendiyle ve düşünceleriyle baş başa kalır. Bu baş başalık anındaki düşünceler ve kurulan hayaller daha sıcak, samimi ve uzun solukludur:

(...)

Gün içerisinde düşünmeni istemiyorum.
Bırak gün her şeyin altını üstüne getirsin,
dumanla tütsülensin ve şarap olup dökülsün,
tamamen başka bir şey düşünmeni sağlasın.
Gün içinde ne istersen düşünebilirsin,
ama geceleyin sadece beni düşün.⁵⁵⁷

(...)

Şair bahsi geçen şiirini yine başladığı dörtlükle tamamlamış, talepkâr kahraman sevgiliden kendisini yılın dört mevsiminde ama sadece geceleri düşünmesini isteyerek aşkına karşılık beklediğini ifade etmiştir.

⁵⁵⁵ Ye.A.Yevtuşenko, 1980, a.g.e., s. 243.

⁵⁵⁶ N.A.Dzutseva, 2012, a.g.e., s. 213-217.

⁵⁵⁷ Ye.A.Yevtuşenko, 1980, a.g.e., s. 243.

Yevtuşenko sonraki yıllarda “kadın ve aşk” teması üzerine şiirler kaleme almaya devam etmiştir: *Karşılıksız Aşk (Nerazdelennaya lybov, 1960)*, *Kadın ve Deniz (Jenşina i more, 1960)*, *Yüzün belirdiğinde (Kogda vzoşlo tvoye litso, 1960)*, *Kesinlikle yapmacık değilsin (Tı naçisto pritvortsva lişena, 1960)*, *Duyguların ölümünden boşluk doğar (Yest pustota ot smerti çuvstv, 1960)*, *Ben sadece görünüşte, görünüşte sadece... (Ya tolko vneşne, tolko vneşne, 1960)*, *Her zaman bir kadın eli var (Vsegda haydyotsya jenskaya ruka, 1961)*.

Yevtuşenko’nun 1961 yılında yazdığı şiiri *Her zaman bir kadın eli var (Vsegda naydyotsya jenskaya ruka)*, şairin Ahmadulina ile olan ilişkisinin olaylı bitişindeki hüznü atlatamayışının ve pişmanlıklarının ete kemiğe bürünmüş halinin yer aldığı diğer bir şiiridir. Şair bu şiiri ile yaşadığı vicdan muhasebesini dile getirmektedir. Yanı sıra şiirin yazıldığı yıl Galina Sokol ile de ikinci evliliğini yapmış biri olarak kadınlar hakkındaki düşünceleri daha da olgunlaşmıştır. Şiirin bütününde kadınların sabrına, bilgeliğine, iyiliğine ve erkek cinsten ayrılan birçok noktalarına değinmektedir. Kadın gerek bir anne gerek bir eş veya sevgili gerekse de bir kız kardeş olsun fark etmez insanoğlunun ihtiyacı olan ideal sevgiyi fazlasıyla vermektedir. Ve bu sevginin barındığı ruhun eli ancak acı çeken bir ruhu iyileştirebilir, yaralarını sarar, böyle bir ruhun sıcak omuzu korkuları giderir, sakinleştirir ve ancak bu ruhun gözleri çekilen acıyı görüp onu iyileştirmeye çalışır:

Her zaman bir kadın eli var,
soğukkanlı ve hafif,
merhametle ve bir miktar sevgiyle,
tıpkı seni kardeşi gibi sakinleştiren.

Her zaman bir kadın omzu var,
orada tutkuyla nefes aldığın,
sefih bir kafayla ona yaslandığın
isyancı uykunu emanet ettiğin.

Her zaman bir kadının gözleri var,

bütün sancını yok eden,
ıstırabını gören,
hepsini olmasa da bir miktarını.⁵⁵⁸

(...)

Bir de bütün bu kutsal iyilikleri ve merhameti takdir etmediği gibi, onlara ve kadına ihanet eden, belki yalan söyleyen veya aldatan, bir şekilde onu yarı yolda bırakan ve bütün tabiatın “Hain!” (Predatel!) diye seslendiği bir erkek kahraman vardır: “*Yağmur bütün gücüyle üzerine yağıyor; “Hain!”/ Dallar yüzünü kamçılıyor; “Hain!”/ Ormanda yankılanıyor; “Hain!”*”⁵⁵⁹ Ve böylece doğa kadının intikamını almaktadır. Lirik kahraman yaptıklarından dolayı çok üzgündür ve acı çekmektedir. Üstelik bu acı kadının sonsuz şefkati ve affediciliği karşısında katlanarak artmaktadır:

(...)

Ve sadece o şeffaf el
bağışlar, ağır bir suç olsa da.

ve sadece o yorgun omuz,
şimdi bağışlar, yine bağışlar,
ve sadece o hüznü gözler
affedilmesi imkânsız her şeyi affeder...⁵⁶⁰

Yevtuşenko’nun kadın ve aşk motifli şiirlerinde kullanmış olduğu yaygın yöntem olan monolog bu şiirinde yerini bir diyaloga bırakmıştır. Lirik kahraman aracılığıyla şair kendisiyle bir diyaloga girmiştir. Kahraman geride bıraktıklarının kıymetini anlamış ancak iş işten geçmiştir. Planlı veya plansız davranışlarının sonucunu kabullenmiş olmasına rağmen pişmanlığı en üst mertebeden yaşamaktadır. Yine bu şiiriyle şair hayatın sıkıntılarından kurtulmak için güvenli tek limanın kadın olduğu konusuna vurgu yapmaktadır. Çünkü kadınlar kendisi için zor olsa da bütün kırgınlıklarına rağmen affetmeyi de en iyi becerebilen şefkatli varlıklardır.

⁵⁵⁸ Ye.A.Yevtuşenko, 1980, a.g.e., s. 253.

⁵⁵⁹ a.g.e., s. 253.

⁵⁶⁰ a.g.e., s. 254.

Devam eden yıllarda “kadın ve aşk” motifi çerçevesinde *Hayır, hiçbir şeyin yarısına ihtiyacım yok! (Net, mne ni v çyom ne nado polovini!, 1963)*, *Nefertiti (1963)*, *Arhangelsk’te beyaz geceler (Beliye noçi v Arhangelske, 1964)*, *Gereksiz mucize (Lişneye çudo, 1965)* isimli şiirlerini kaleme alan şairin bu motif bağlamında üretkenliği geç dönem şiirlerinde de aktif olarak varlığını sürdürmüştür.

Yevtuşenko’nun erken dönem şiirlerinde görülen erotizm ve bedensellik yansımaları da şairin “kadın ve aşk” motifi sınırlarına dahil ettiği öznelliğinin bir göstergesi olmuştur. Şair aşk ilişkilerini manevi içerikten koparmadan bedensel içerik olarak ifade etmeyi uygun görmüştür. İnsan ilişkilerinin en mahrem yönleri hakkında samimi konuşmak, erotik bileşenleri açık etmek ve sanata bedensellik kültü getirmek şairin o dönemde Sovyet şiirinde gösterdiği cesur yeniliğin ifadesi olmuştur. Zira ondan başka bu alanda samimi ve özel alanlara odaklanan başka bir isim olmamıştır.⁵⁶¹ Bahsi geçen konuya örnek teşkil eden en önemli şiirleri arasında *Fısıltıyla sordun bana (Tı spraşivala şyopotom..., 1957)*, *Kadın Ressamlar (Hudojnitsı, 1958)*, *Sudan bir kadın çıktı (İz vodi vıhodila jenşina..., 1958)*, *Her zaman bir kadın eli var (Vsegda naydyotsya jenskaya ruka, 1961)* isimli eserleri gösterilebilir:

Fısıltıyla sordun bana:
“Peki ya sonra?
Peki ya sonra?”
Yatak hazırdı,
sen ise karmakarışkıydın,
(...)
burada başka bir kadın var
benimle birlikte uzanmış fısıldayan
ve de fısıldayarak soran:
“Peki ya sonra?
Peki ya sonra?”⁵⁶²

⁵⁶¹A.G.Kozlova, **Osobennosti voploşeniya temi lyubvi v pozdney lirike Yevgeniya Yevtuşenko**, Literaturovedeniye, Russkaya filologiya: Vestnik Harkovskogo natsionalnogo pedagogičeskogo universiteta imeni G.S.Skovorodi, 2006, No. 4 (59) UDK 821.161.1, s. 38-43.

⁵⁶² Ye.A.Yevtuşenko, 1980, a.g.e., s. 161.

Batı’da Sovyet edebiyatının ve siyasi kültürünün “yeni yüzü” ve “elçisi” olarak adlandırılan Yevtuşenko 1960’lı yıllardan itibaren gerçekleştirdiği yurtdışı seyahatlerinde de erotizm temelli konu bağlamında tavrını ifşa etmekten çekinmemiştir. Özellikle Amerika’da şairin şiirleri İngilizceye çevrilmiş ve çeşitli yayınlarda basılmıştır. Bu yayınlardan en dikkat çeken ise “Playboy” dergisi olmuştur. Hugh Hefner ve A. K. Spektorskiy denetimindeki derginin 1971 yılı Ekim sayısında Yevtuşenko’nun Amerikalı şairler tarafından tercüme edilen dört şiirinden oluşan bir seçki yayınlanmıştır. Dahası bu şiirlerin her birine bir illüstrasyon eşlik etmiştir. Bu illüstrasyonlar arasında Japon ressam ve illüstratör Kinuko Craft’ın çalışmaları en özgün ve en cesurları olarak değerlendirilmiştir.⁵⁶³ Hatta Kinuko Craft’ın portrelerinden birinde görülen “kıızıl saçlı ve perçemli” bir kadın figürün Yevtuşenko’nun yukarıda örnek gösterilen *Fısıltıyla sordun bana (Tı spraşivala şyopotom ..., 1957)* isimli şiirindeki “Kızıl perçeminin kibri,/ Ve sivri topuklar.”⁵⁶⁴ dizelerinden ilham alınarak tuale aktarılmış olduğu muhtemeldir.

Erotik betimlemelerin yer aldığı diğer bir şiir ise şairin 1958 yılında kaleme aldığı *Kadın Ressamlar (Hudojnitsı)* isimli şiiri olmuştur. Şiirde kadife ceketli bir grup genç kızın ormanın bir köşesinde önlerinde şövaleleriyle oturup canlı bir modelin resmini yapışları, onları dalların arasından izleyen lirik kahramanın yani şairin gözünden anlatılmaktadır. Modellikten sıkılan kişi resim yapmaktan sıkılan kızların bir nevi sözcüsü olur ve ortamda ardından bir hareketlilik başlar. Bu aktif durumun söz konusu olmasıyla birlikte erotizm konuya dahil olur:

(...)

ve iki aşırı kıvrıcık kız
ipi sarmaya başladı.

⁵⁶³ İ.Vinitskiy, **Golıy poet: kak Yevgeniy Yevtuşenko bıl seks-simvolom Ameriki, O neizvestnom portrete poeta v jurnale “Playboy”**, 14 dekabrya 2020, Gorkiy, <https://gorky.media/context/golij-poet-kak-evgenij-evtushenko-byi-seks-simvolom-ameriki/> adresinden 05.02.2022 tarihinde alınmıştır.

⁵⁶⁴ Ye.A.Yevtuşenko, 1980, a.g.e., s. 161.

Kâh uzun, kâh topraklanmış bir şekilde
ip gürültüyle yere değdi,
ve yeşillenmiş elbiseler,
havalanarak, bacaklarını dövüyordu.⁵⁶⁵

(...)

Yevtuşenko'nun erotik bileşenler içeren diğer bir şiiri *Sudan bir kadın çıktı (İz vodi vıhodila jenşina)* ile şair sahilde tanıştığı bir kadını betimlemektedir. Dizelerde genç ve güçlü bir kadının diri bedeninin güzelliği anlatılmaktadır. Şairin ifadeleri ayrıntılı bir betim taşımasına rağmen okurun zihninde güçlü bir imge oluşturur: “*Sudan bir kadın çıktı, /Genç ve güçlü./(...)/ Mavi mayosunda kızıl yelkenler/ Esmer ve beyaz dişli, /Çapraz altın sahilde/ Sadece belirsiz damlaların sesi/ Bronz vücuttan kumlara düşen.(...)*”⁵⁶⁶ Sadece bu kısa ve fiziksel betimlemelerle ifade edilen kadın kahramanın manevi imgesinin, lirik kahramanın algısında zenginleştiğini fark etmek mümkündür. Tanık olunan manzara belki bir özgürlük ifadecisi, belki kazanılmış bir zaferin somutlaşmış hali belki de zor yaşamda küçük bir es veren sempatik bir kahraman olabilir.⁵⁶⁷

Görüldüğü üzere Yevtuşenko'nun yaratıcı mirasında cinsiyetler arasındaki ilişkiler son derece fazladır.⁵⁶⁸ Kadın imajı, kadınların kaderi, şairin her zaman özel bir hassasiyet ve sıcaklıkla yaklaştığı konular olmuştur. Şairin yaşamında yeni olan her şeye karşı aynı tutkulu özlem, en güzel kadınla bile uzun süre birlikte kalamama durumları söz konusu olmuştur. Ne kadar âşık olursa olsun 50 yaşına kadar bu konuda kendine sınır koyamamış olan⁵⁶⁹ Yevtuşenko “kadın ve aşk” motifi altındaki şiirlerinde sık sık kullanmış olduğu “beden, ruh, çiçek, yalnızlık, yatak, çarşaf, göz, omuz, el, kulak memeleri ve parmaklar” gibi sözcükler üzerinden samimi duyguların gücünü, hayata

⁵⁶⁵ Ye.A.Yevtuşenko, 1980, a.g.e., s. 169.

⁵⁶⁶ a.g.e., s. 169.

⁵⁶⁷ S.L.Valentinovna, **Obraz jenşini v ranney lirike Ye. Yevtuşenko**, Aktualniye nauçniye issledovaniya v sovremennom mire, Vıpusk 2(34) ç. 5 ISSN 2524-0986 76 UDK 811.161, s. 76-85.

⁵⁶⁸ a.g.e., s. 76-85.

⁵⁶⁹ D.Bikov, **Yevgeniy Yevtuşenko**, http://www.limonow.de/myfavorites/DB_60.html#08 adresinden 29.01.2022 tarihinde alınmıştır.

müdahale edebilme konusundaki tutkulu arzuyu ve kendi deneyimleriyle değişim ve gelişimlerini kavramasını yansıtmaktadır.⁵⁷⁰

Yapılan literatür taramalarında Yevtuşenko'nun yaşamının ve çalışmalarının çeşitli yönlerinin analizleriyle ele alındığı çok sayıda kaynağın bulunduğu görülmüştür. Özellikle V.P.Prişepa, Ye.Sidorov ve V.V. Komin olmak üzere birçok edebiyatçı, şairin bilhassa biyografisine aktif ilgi göstererek farklı çalışmalar ortaya çıkarmışlardır. Ancak genel bir değerlendirme yapıldığında şairin şiirlerinin tüm yönlerinin ve motiflerinin aynı ölçüde incelenmediği fark edilmiştir. Bu bağlamda değerlendirildiğinde “kadın ve aşk” motifinin şiirlerde oturtulduğu çerçevenin yeterince ele alınmadığını söylemek mümkündür.

3.3.2.4.Doğa

Edebi yaşamının ilk yıllarından itibaren gezi rotalarının sıklığı ve uzunluğu ile tanınan Yevtuşenko gezgin kimliğiyle de ön plana çıkmıştır. “Bazı yazarların tüm dünyaları yalnızca evleridir. Oysa ben, tüm dünya benim evim olsun istiyordum. Bu nedenle de ülkemin her köşesini gezdim”⁵⁷¹ diyen şair, Rusya'nın kuzeyi, Kuzey Kutbu, Sibirya, Uzak Doğu da dahil olmak üzere ülke çapında geziler yapmıştır. Şairin bu seyahatlerinin sayısı ülke içinde olduğu kadar ülke dışında da katlanarak artmıştır. Özellikle 1960 yılından itibaren şiirsel kaynaklarını çoğaltmak ve ülke sınırları içerisinde yayınlanması konusunda sorun yaşayabileceği eserlerini okura ulaştırmak konusunda daha özgür hissedebilmek amacıyla yurtdışı seyahatlerine ağırlık vermeyi tercih etmiştir. Belirli amaçlar doğrultusunda sınırların ötesinde yaşamaya başlayan şair, planladığı üzere bulunduğu ülkelerde sesini duyurmayı ve yayın yapmayı başarmıştır. Ancak Rusya'da

⁵⁷⁰ O.V Ogorodnyaya, *Lyubovnaya lirika Yevgeniya Yevtuşenko*, Lugansk, s .59.

⁵⁷¹ Ye.A.Yevtuşenko, 1985, a.g.e., s. 106.

hüküm sürmekte olan sosyalist düşünce yapısı gereği şair ülkeye çağırılır ve 1963 yılından itibaren yaklaşık iki yıl yurtdışına çıkması yasaklanır. Ayrıca bu dönemde şairin özgürlüğünü kısıtlamak ve merkezi bir gücün varlığını hatırlatmak konusunda girişilen çabalar, şairin bu süre boyunca tek bir eserinin bile yayınlanmaması ile kendini gösterir.⁵⁷²

1965 yılı ile birlikte yurtdışına çıkma yasağı kaldırılan Yevtuşenko kaldığı yerden ve daha büyük bir tutkuyla yeniden seyahat etmeye başlamıştır. Yaşamı boyunca Antarktika dışındaki tüm kıtaları ziyaret etmiş, büyük yolcu gemilerinden, oldukça dar ve küçük Hint kanolarına kadar tüm ulaşım araçlarını kullanarak çoğu ülkeyi gezmiştir.⁵⁷³ Şairin farklı yıllarda yazmış olduğu *Derinlik (Glubina, 1952)*, *Üçüncü Kar (Tretiy sneg, 1953)*, *Eski iş bitecek (Rabota davnyaya konçayetsya ,1956)*, *Tuzlama kokusu geliyor (Pahnet zasolami 1956)*, *Nemli toprakta uzanıyorum (Ya na sıroy zemle leju, 1956)*, *Kutsal Rus toprağı (Blagoslovenna russkaya zemlya, 1957)*, *Vyatskiye Polyani Şehri (Yest gorod Vyatskiye Polyani, 1957)*, *Vinç operatörü Veročka (Şto zastavlyayet kranovşitsu Veročku, 1958)*, *Keyifli olmaz yağmur altında yol (Doroga v dojd -ona ne sladost, 1960)*, *Lüzumu Yok (Ne Nado, 1960)* *Sonbahar (Osen, 1965)*, *Son Yaban Yemişi (Poslednyaya yagoda, 1971)*, *Dağ Yolu (Gornaya doroga, 1972)*, *Patates Çiçeğı (Tsvetok kartoşki, 1974)*, *Kızılağaç Küpe (Olhovaya seryojka, 1975)*, *Kırmızı yonca da hışırdar mı? (Zaşumit li klevernoye pole, 1977)*, *Son İnanç (Poslednyaya vera, 1982)* gibi şiirlerini bu motif altında değerlendirmek mümkündür.

Yevtuşenko için uzaktan görülen ve sesi işitilen doğadan ziyade, bizzat kendi ayakları, sırtı, parmakları, dudakları ile algılayabileceğı, bedensel temas ettiğı doğa yalnızca zevk veren somut bir eylem ile bütünleşmektedir. Bu durum plansız bir şekilde

⁵⁷² Ye.A.Yevtuşenko, 1997, a.g.e., s. 19.

⁵⁷³ **Biografiya russkogo poeta Yevgeniya Aleksandroviça Yevtuşenko!**

<https://klncbs.krd.muzkult.ru/media/2018/08/08/1228918515/evt.pdf> adresinden 11.02.2022 tarihinde alınmıştır.

sokağa fırlamak, çimenlerde yalınayak yürümek, yağmur altında dolaşmak, azgın bir denizde kürek çekmek, toprağın ve suyun bedene doğrudan dokunması gibi eylemler ile ifade edilmektedir.⁵⁷⁴ Bahsi geçen düşünceler ışığında şairin şiirlerindeki lirik kahraman, dünyanın sahteliğini saptamak amacıyla somut olana fiziksel dokunuşlarla ulaşmaya çabalamaktadır. Örneğin şair 1953 yılında kaleme aldığı *Üçüncü Kar (Tretiy sneg)* şiirinde yağan karın yapısını şöyle anlatmaktadır:

(...)
Kar katmanlı ve kırılıgandı
ve bu halinden kendi utandı
Yavaşça elimize aldık ama
şaşırdık: “Neredeydi ki?”⁵⁷⁵
(...)

Benzer imgelem şairin 1956 yılında yazdığı *Nemli toprakta uzanıyorum (Ya na siroy zemle)* şiirinde gözlemlenmektedir:

Nemli toprakta uzanıyorum
kucağımda bir kürekle.
Ağzımda bir çöp tutuyorum,
ekşi bir ot.
Böyle lanetli bir yeri kazmak,
neredeyse kürek kırılacak,
çok uykum var.
Ama uyumak ne mümkün.⁵⁷⁶
(...)

Bu dizelerde tarlasında çalışırken yorgunluktan bitkin düşen bir köylünün nemli toprağa değen sırtı, küreği bastırmış olduğu kucağı ve arasına ot sıkıştırdığı dişleri doğa ile fiziksel temasının en belirgin göstergesi konumundadır. Yanı sıra aynı dizelerde altını çizmek istediğimiz diğer bir nokta Yevtuşenko’nun doğa betimlemelerinin yer aldığı

⁵⁷⁴M.Epşteyn, *Yevgeniy Yevtuşenko (Priroda, mir, taynik vselennoy...), Sistema peyzajnih obrazov v russkoy poezii*, Moskva, Vışşaya şkola, 1990, s. 267.

⁵⁷⁵Ye.A.Yevtuşenko, 1980, a.g.e., s. 22.

⁵⁷⁶a.g.e., s. 117.

şiiirlerinde çok sık rastlanan bir harekettir. Lirik kahraman sürekli eliyle doğadan alınmış küçük bir şeye dokunur veya dişlerinin arasında bir şey tutar. Bu bir dal, bir ot, çöp hatta bir buz saçağı bile olabilir. Yine 1956 yılında yazdığı *Eski iş bitecek (Rabota davnyaya konçayetsya)* isimli şiirinde şu dizelere yer vermiştir:

(...)
Yazıyorum solgun bir mürekkeple.
Bir ota dolaşıyorum dişlerimde.
Kurtlu armutları fırlatıyorum
tetikte bekleyen köpeklerle.⁵⁷⁷
(...)

Bir diğer örnek 1960 yılında kaleme almış olduğu *Lüzumu Yok (Ne nado)* şiirinde yer almaktadır. Böylece şair lirik kahraman ve doğa aracılığıyla sanki en ince canlı varlıklarla olan eksik bağlantıları yeniden kurmuş olmaktadır.⁵⁷⁸

(...)
Duruyorum bir ağacın dibinde,
susuyorum ve kandırmıyorum,
ikiz fenerlerin nasıl parladığına bakıyorum,
ve yavaşça dokunuyorum elimle,
ama kırmıyorum ince buz saçağını
bir dal olan içinde.⁵⁷⁹

Doğa motifi çerçevesinde tabiat olaylarının en küçük detayları bile şair tarafından dile getirilir. Örneğin *Vyatskiye Polyanı Şehri (Yest gorod Vyatskiye Polyanı, 1957)* şiirinde Yevtuşenko'nun şu ayrıntılara değindiği görülür:

Her yer sessiz ve tenhaydı,
ve bir haylaz çıplak ayaklı
salatalık turşusu verdi bana
üzerine yapışmış bir dereotuyla.
(...)

⁵⁷⁷ http://ev-evt.net/stihi/r/job_end.php adresinden 13.04.2022 tarihinde alınmıştır.

⁵⁷⁸ M.Epşteyn, 1990, a.g.e., s. 267.

⁵⁷⁹ Ye. A. Yevtuşenko, 1980, a.g.e., s. 222.

Yevtuşenko'nun “doğa” motifli şiirlerinde sıklıkla kullandığı diğer bir nesne kırmızı meyvelerdir. 1956 yılında kaleme aldığı, doğayı algılamak ve muğlak görüntüleri kırmak için beş duyu organını harekete geçirdiği şiiri *Tuzlama kokuyor (Pahnet zasolami)*’un ilk mısrasında bahsi geçen konunun örneğine rastlanmaktadır:

Tuzlama kokuyor,
süt kokuyor,
Kurumuş yaban yemişleri kokuyor
taze saman üzerinde.⁵⁸⁰
(...)

Bir diğer örneği ise 1960 yılında yazdığı *El Sallayış (Vzmah ruki)* şiirinde gözlemlemek mümkündür:

(...)
Ve parmak uçlarındaki kızılılarıyla
yeryüzündeki bütün ülkelerin
yemiş toplayan bütün kadınları
edelveiss çiçekleri,
mersin ağaçları,
ve çanlar arasında
yolcu ediyorlar bizi sise ve yıldızlara.⁵⁸¹
(...)

Doğa motifi çerçevesinde Yevtuşenko'nun ele almış olduğu bir alt tema olarak ekolojik dengeyi gözetmesi durumunu göstermek mümkündür. Şair, Rus kısa öykü yazarı arkadaşı Y.Kazakov (1927-1982) ile beraber Rusya'nın kuzeyine Peçora'ya bir yolculuk yapmıştır. Bu yolculukta, yakından tanıdığı Kuzey Rusya doğası, burada yapılan balıkçılık ve avcılık faaliyetleri ile insanoğlunun doğayı nasıl düşüncesizce yok ettiğine tanık olması, şairin yaratıcı kişiliğinde yer edinerek “Yunost” ve “Novıy Mir” gazetelerinde yayınlanan bazı şiirlerinde yansıma bulur. *Orman Tavuğu Üretim Yeri (Gluhariniy tok, 1960)*, *Yaralı Hayvan (Podranok, 1963)*, *Kaçak Avlanma Şiiri (Ballada*

⁵⁸⁰ Ye. A. Yevtuşenko, 1980, a.g.e., s. 130.

⁵⁸¹ a.g.e., s. 215.

o brakonyerstve, 1964), *Fokların Şiiri (Ballada o nerpah*, 1964)⁵⁸² gibi şiirlerinde şair avcılığı, cesaret ve doğaya üstünlük kurma becerilerinin sergilendiği bir hobi olarak değil, doğaya ve aslında insanlığın kendisine karşı bir suç ve bir cinayet olarak tasvir etmiştir. Örneğin şair 1960 yılında yazdığı ve “avcılığı” kendi düşünceleri ışığında betimlediği *Orman Tavuğu Üretim Yeri (Gluhariny tok*, 1960) şiirinde böyle bir kelimenin ne anlama geldiğini bilmediğini, kabul edilen anlamını ve varlığını onaylamadığını, bu kavramın tamamen ilkel olduğunu üstelik ne kadar eğitilmiş ve çağdaş olursa olsun insanoğlunun bir zevk olarak kabul ettiği bu ilkel faaliyeti uygulamaktan da geri durmadığını ifade etmiştir:

(...)
Ve sen, şanslı avcı,
üzgünsün, tıpkı yakalanmış bir küstah gibi,
kumdan nehre inerken,
çizmelerini sessizlikte hareket ettiriyorsun
omuzlarında anlamsız bir tüfekte
ve elinde gizemli ölü bir bedenle!

Yevtuşenko’nun “doğa” motifi çerçevesinde yazdığı şiirlerinde manevi sorgulamaya yer verilir. Örneğin avını takip edip, başarılı bir şekilde sonlandıran avcı aslında ahlaki olarak avına kendisi yenik düşmüş demektir. Her ne kadar bunu bir zafer olarak adlandırırsa da yaşadığı içsel çöküntüye engel olması imkansızdır. Bu duygu durumundan yola çıkarak, bir kişinin kendi düşünce ve davranışlarını tartması konusunda en yüksek ölçünün “doğa” motifi altında verilmiş⁵⁸³ olduğu görülmektedir.

Şair ahlaki unsurlar ölçüsünde değerlendirdiği şiirlerine konu olan avcılık faaliyetlerinin doğa üzerinde egemen olan küresel bir tehlikeyi de işaret ettiğini vurgulamaktadır. 1964 yılında yazdığı *Kaçak Avlanma Şiiri (Ballada o brakonyerstve)*

⁵⁸² M.Epşteyn, 1990, a.g.e., s. 267.

⁵⁸³ a.g.e., s. 31.

doğanın dengesini bozmaya, doğayı yok etmeye çalışanlara bir uyarı niteliğindedir. Şiirin en başında bir gazete haberi yer almaktadır: “*Bazı balıkçılık kooperatifleri yasağa rağmen, ticari kaygı sebebiyle sık örmeli ağlarla balık avlamaktadır. Bu da balık sayısında önemli bir azalmaya yol açmaktadır.*”⁵⁸⁴ Şiir kendisinin ve türdeşlerinin yani balıkların “tabakta limonlu bir yiyecek olacağı”nın bilincinde “sessiz kederini” anlatan bir somon monoloğunu içermektedir. Somon, sık ağlar ve tutulan miktarlarla övünülen bir durumun içerisinde bulunduğunu, insan zihnine hitap eden bir biçimde dile getirmektedir:

(...)

Ben bir somonum.

Okyanusa gidiyordum.

Beni ağlarla kapladılar.

(...)

Doğru, ben sadece bir balığım,

ama yapılan iş kirli, görüyorum.

Dürüst avcılık kuralları

Sana tanıdık gelmiyor mu?

Ağlardaki delikleri daralttın.

Senin ağların yasadışı!

Ve fakat mümkün değilse

ağlar olmadan dünyada yaşamak,

O zaman hiç değilse

yasal ağlar olsun.⁵⁸⁵

(...)

Yine 1964 tarihli diğer bir şiiri *Fokların Şiiri (Ballada o nerpah, 1964)*’nde benzer ticari kaygılar sebebiyle vahşi bir şekilde avlanan fokların yaşadıkları betimlenmektedir. Hayvan, gözü kararmış bir avcı karşısında savunmasızdır, ölüm kaçınılmaz sondur ve bu sonun farkında olan canlının tek silahı gözyaşlarıdır. Burada, insanın her şeye gücü

⁵⁸⁴ Ye.A.Yevtuşenko, 1980, a.g.e., s. 316.

⁵⁸⁵ a.g.e., s. 316.

yetmesi ile hayvanın savunmasızlığı arasındaki karşılıklı son derece keskin bir şekilde verilmiştir.⁵⁸⁶

(...)

Foklar, foklar, biz sizi seviyoruz,
fakat kalın sopalarla dövüyoruz,
çünkü ülke bunu istiyor.
Gözlerinize gaddarca kırbaç vuruyoruz,
çünkü siz dövüyorsunuz,
ve bizim de dövize ihtiyacımız var.

Foklar ağlıyor, ağlıyor foklar
yavrularıysa karınların altına gizleniyor,
fakat onlara acıyamayız,
Yeniden kalın sopalarla fişkırtıyoruz.
Yapışıyor çizmelere
fokların çığlık atan gözleri.⁵⁸⁷

(...)

Yevtuşenko 1965 yılında kaleme aldığı *Çıkarıcı birinin ruhu nasıl ezeli bir Rus ruhu olabilir? (Nu razve mojet bit u şkurnika)* isimli şiiri ile yine avcılar ve avcılıktan yola çıkarak doğaya karşı duyduğu endişesini dile getirmiştir. Şaire göre aslında doğa kendisine nasıl davranıldığının farkındadır, ama kısa zamanda vereceği bir ceza, ödeceği bir bedel olmadığı için kendi içinde saklanmakta ve sessizce uzun vadede yaşatacaklarını planlamaktadır:

(...)

Kendine güvenen avare
parıldayarak avlanmaya daldığında
çiçekler ona gülümsemez,
o aksine inansa da.

(...)

Doğaya dönüyorlar,

⁵⁸⁶ M.Epşteyn, 1990, a.g.e., s. 121.

⁵⁸⁷ <http://ev-evt.net/stihi/b/nerp.php> adresinden 25.02.2022 tarihinde alınmıştır.

ama bilmiyorlar ki,
bütün doğa yüz çeviriyor onlardan
nefret ve utançla.⁵⁸⁸

Yevtuşenko doğayı, onun güzelliğini korumak için aslında hiçbir çabaya gerek olmadığını sadece ve sadece yapmakta olduğumuz zararlı faaliyetlere son vermemiz gerektiğini, yanı sıra resim çizerek, heykel yaparak ve şarkı söyleyerek onu korumanın mümkün olduğunu⁵⁸⁹ vurgulamaktadır. Çünkü doğa şairin 1963 yılında yazdığı *Mükemmeliyet (Soverşenstvo)* şiirinde bahsettiği gibi her bir parçasıyla eşsiz bir yapıdır. “Yumurtlayan ördeğin kar beyazı, yuvarlak şekilli vücudunun saman kaidesi üzerindeki görüntüsü”, “kirli yollardaki ve kulübelerin çatılarındaki çiçeklerin göğe yükselen kızıl renginin ahengi”, “bütün mevsimlerde farklı farklı güzelliklere bürünen ormanın resmi” ve genel olarak doğal yapı benzersiz ve mükemmeldir:

(...)
Mükemmeliyet sadece doğallıktır,
Mükemmeliyet tabiatın nefesidir.⁵⁹⁰
(...)

En önemlisi de doğanın da en az insanlar kadar sevmeye ve konuşmaya ihtiyacı olduğu gerçeğidir.⁵⁹¹ Bu bağlamda şair “doğa” motifi çerçevesinde incelemiş olduğumuz şiirlerinde sıklıkla kullandığı “çöp, kuru ot, toprak, ağaç, kırmızı meyveler, kar ve hayvanlar” gibi doğaya ait unsurlarla şiirlerinde ahengi yakalamış ve betimlemelerinin canlılığına katkıda bulunmuştur.

3.3.2.5. Anavatan

Bilindiği gibi anavatan kavramı, “vatan”, “anayurt” ve “kişinin doğduğu yer” olarak özel bir öneme sahiptir. İkinci anlamının “belirli bir halka ait olan bir bölgenin

⁵⁸⁸ <http://ev-evt.net/stihi/b/nerp.php> adresinden 25.02.2022 tarihinde alınmıştır.

⁵⁸⁹ Ye.A.Yevtuşenko, 1980, a.g.e., s. 281

⁵⁹⁰ a.g.e., s. 276.

⁵⁹¹ <http://ev-evt.net/stihi/ch/verakran.php> adresinden 08.04.2022 tarihinde alınmıştır.

doğası, nüfusu, tarihi özellikleri, gelişimi, dili, kültürü, yaşam tarzı ve gelenekleri”⁵⁹² şeklinde ifade edilmesi içerik yönünden sözcüğün evrim geçirmiş olabileceğinin bir göstergesidir. Dolayısıyla sözcük, bir ülkenin bölgesel ve mekânsal çerçevede doğal peyzajları ile önemli olaylarını yansıtan tarihi ve kültürel olgularının yanı sıra, sözcüğün uyandırdığı psikolojik tutumlar ile figüratif sunum çerçevesinde sanatsal kavramları da içine almaktadır.⁵⁹³

Tarihi ve kültürel olguların sanatsal alanlara yansımalarının en somut göstergesi edebi arenadır. Edebiyatın insanlığın sanatsal anıları olduğunu vurgulayan Yevtuşenko, genç bir şairin kendisine yazdığı mektuptan şöyle bir alıntı yapmıştır: “Zamanınızda size ülke, insanlar, tarih hakkında bir fikir veren daha fazla olay vardı. Büyük Anavatan Savaşı’na şahit oldunuz, ama artık günümüzde şiddetli çatışma ve anlaşmazlık zamanları geride kaldı.” Bunun üzerine Yevtuşenko şaire şu cevabı vermiştir: “Vatana, insana, tarihe anlam katan olayların olmadığı bir zaman olamaz. Bu olaylar belki savaş kadar aşikâr olmayabilir ama toplumun psikolojik yapısı içinde, genç bir şairin belleğinde gerçekleşir. Yazar A.Herzen bu konuda şöyle demiştir: ... *büyük bir sanatçının zamanı geçmiş olamaz. Zamanın ruhundan bağımsız olma hakkı yalnızca vasatlara verilir.*”⁵⁹⁴ Bu bağlamda sanatsal gerçekliğe yansıyan “anavatan” motifi topluma bağlılık duygusunu, ülkenin ve diğer vatandaşların çıkarlarını koruma sorumluluğunu, kaydedilen başarılarından ve var olan kültürden duyulan gururu, diline ve dinine sahip çıkma arzusunu, bütününde de anavatanla sonsuz bağı vurgulayan yapıtların yaratılması ile ete kemiğe bürünmüştür.

⁵⁹² **Sosyologičeskiy Slovar,**

<https://gufo.me/search?term=%D0%A0%D0%BE%D0%B4%D0%B8%D0%BD%D0%B0> adresinden 21.04.2022 tarihinde alınmıştır.

⁵⁹³ A.K.Perevoznikova, **Kontsept “rodina” kak sostavlyayuşaya natsionalnogo obraza Rossii v russkoy yazıkovoy kartine mira**, *Filosofiya i lingvostranovedeniye*, DOI: 10.24833/2541-8831-2019-1-9-54-61, s.56

⁵⁹⁴ Ye.A.Yevtuşenko, 1980, a.g.e., s. 285-291.

Sovyet ve Rus gerçekliğinin özelliklerini oluşturan ulusal ve kültürel bileşenlerin Yevtuşenko'nun sanatında önemli rolünün olduğu⁵⁹⁵ kaleme alınan şiirler ve incelenen kaynaklar ışığında somutlaşmıştır. Şair “anavatan” motifini, hissettiği güçlü duygular yardımıyla yapmacıklıktan uzak bir çerçevede ele almış, bir şiirin ulusal ve tarihsel fonunu oluşturan küçük detayları atlamamaya özen göstererek, geleneksel yaşam olgularına veya konularına ait sözcüklerle birlikte çağdaş yaşama ait sözcükleri de aktif olarak kullanmıştır.⁵⁹⁶

Sanatının ilk yıllarında Yevtuşenko'nun “anavatan” kavramı hakkında son derece kararsız, belirsiz ve vasatı bir tanımda bulunması sebebiyle şairin ideolojik ve ahlaki tutumu kısa sürede çözülememiştir.⁵⁹⁷ Bununla birlikte Sovyet hükümetinin totaliter yönetimi konusundaki iç ve dış skandallar, bu skandallar arasındaki gelgitler, şairin anavatan düşüncesinin açık bir şekilde anlaşılmasına engel olmuştur.⁵⁹⁸ Ancak daha sonra satırlarının hem edebi hem de toplumsal hayatta önem arz eden olguların ifadesinde gösterdiği medeni cesaretin bir ürünü olduğu fark edilmiştir. Şair kendisinde var olan özellikleri ve savunduğu görüşleri, kişiliğinden, maneviyatından ve hissettiği güçlü duygulardan besleyerek kalemine aktarmış, dikkatinden hiçbir şey kaçmadığı için, dönemin siyasi, sosyal, ahlaki sorunlarına ve durumlarına karşı sessiz kalmamış, düşüncelerini hızlı ve cesur bir biçimde kâğıda dökmüştür.⁵⁹⁹ Kendisinin konu hakkındaki düşünceleri şu ifadeleri barındırmaktadır:

⁵⁹⁵Ye.K.Sergeyevna, *Lingvistiçeskaya reprezentatsiya kontsepta grajdanstvennost v tvorçestve Ye. A. Yevtuşenko*, Moskva, 2017, s. 99.

⁵⁹⁶Ye.S.Kornakova, *Natsionalno- kulturnaya spetsifika Sovetskoy deystvitelnosti i yiyo yazıkovoye otrajeniye v poezii Ye. A. Yevtuşenko*, Moskva, Vestnik RUDN. Seriya: Russkiy i inostranniye yazıki i metodika ix prepodavaniya, DOI 10.22363/2313-2264, 2017, T.15, No.1, s. 103-112.

⁵⁹⁷Ye S.Kornakova, *Osobennosti slovesno-hudojestvennogo voploşeniya kontsepta “grajdanstvennost” v poezii Ye. A. Yevtuşenko*, Vestnik RUDN. Seriya: Teoriya yazıka. Semiotika. Semantika, 2017 Vol. 8, No 2, s. 464-471.

⁵⁹⁸V.P.Prişepa *Paradigma ideyno-estetičeskih poiskov Ye. A. Yevtuşenko (1949-1998 gg.)*, Moskva, 1999, http://www.russofile.ru/articles/article_133.php adresinden 15.04.2022 tarihinde alınmıştır.

⁵⁹⁹Ye.S.Kornakova, 2017, a.g.e., s. 464-471.

“Bir şair olmak kolay değildir. Dünyanın ilk sosyalist ülkesinde, kendi tarihsel deneyiminde insanlığın acısını çektiği ideallerin güvenilirliğini sınanan bir şair olmak ise insana büyük bir sorumluluk yüklemektedir. Ülkemizin tarihsel deneyimi incelenmektedir ve sadece belgeler külliyatı aracılığıyla değil, aynı zamanda edebiyatımızda, şiirimizde de incelenmeye devam edecektir. Zira hiçbir belge kendi başına bir olgunun özüne ilişkin psikolojik bir ifadeye sahip olmaz. Böylece Sovyet edebiyatı, yeni ve sosyalist toplumun sadece dış değil, iç özelliklerini yakalayan ahlaki bir belgenin önemini üstlenmiş olur. Bizim şiirimiz ne bir süslemeye ne de şüpheli bir arayışa kaymayıp, gelişiminde gerçekliğin gerçekçi tasvirinin ahengini taşıyorsa, yaşayan, nefes alan, sesli bir tarih kitabı olabilir.”⁶⁰⁰

Kendisini bir reformcu, bir mücadeleci ve bir yol gösterici olarak tanımlayan Yevtuşenko’nun⁶⁰¹ Rus kültürünün ayrılmaz bir parçası olan “anavatan” motifli şiirlerinin 1950’li ve 1960’lı yıllarda daha baskın olduğu görülmektedir.⁶⁰² Çünkü şair 1950’lerin sonundan itibaren tam da kariyerinin zirvesindeyken yurttaşlık üzerine söylemlerde bulunmaya başlamıştır. *Sen öğrettin bana Rusya, (Rossiya, tı menya uçıla, 1955)* Kutsal Rus toprağı (*Blagoslovenna russkaya zemlya, 1957*), *Patrik Göletleri (Patriarşiye prudi, 1957)*, *Volga (1958)*, *Rus yetenekleri (Russkiye talantı, 1959)*, *Korkular (Strahi, 1962)*, *Sen, Rusya (Tı-Rossiya, 1964)*, *Yesenin’e Mektup (Pismo Yeseninu, 1965)* şiirleri bu dönemde kaleme aldığı başlıca yapıtlarındandır. Devam eden yıllarda okurla buluşan *Afgan Karınca (Afganskiy muravey, 1983)*, *Kayıp (Poterya, 1991)*, *İnsan Rusya’ya geldiğinde (Kogda pridyt v Rossiyu Çelovek, 2000)* gibi şiirleri ise “anavatan” motifinin şair tarafından işlenmeye devam edildiğinin göstergesi niteliğindedir.⁶⁰³

⁶⁰⁰ Ye.A. Yevtuşenko, 1980, a.g.e., s. 10.

⁶⁰¹The Heights, **Yevtushenko’s Russia**, Second-Class Postage Paid At Boston, Massachusetts, Friday, October 20, 1967, VOL. XLVIII, No. 4.

⁶⁰²İ.Madriga, **Publitsistiçeskaya poeziya Yevgeniya Yevtuşenko**, (Eskiz o tvorçeskom nasledii poeta. Period 50-80 godov prošlogo veka), Proza.ru, 1989. <https://proza.ru/2012/03/02/1584> adresinden 01.05.2022 tarihinde alınmıştır.

⁶⁰³**Biografiya russkogo poeta Yevgeniya Aleksandroviça Yevtuşenko!** <http://www.evtushenko.net/bio.html> adresinden 01.05.2022 tarihinde alınmıştır.

Yevtuşenko'nun "anavatan" motifi çeşitli imgeler yardımıyla sınırlarını ve kapsamını genişletmektedir. Doğal olarak Rusya bu çerçevede anahtar imge rolündedir. Yevtuşenko Rusya imgesine sadece tarihsel olaylar prizmasından bakmamış, bununla birlikte ülkenin doğal ve manevi zenginliğini yansıtan kapsamlı bir dizi sanatsal ayrıntı ortaya koymuştur.⁶⁰⁴ Örneğin 1958 yılında yazdığı *Volga* isimli şiiri şu dizelerden oluşur:

Biz Rus'uz, Volga'nın çocuklarıyız.
Bizim için anlam dolu
onun sakin dalgaları bile
ağırdır yerinden kopmuş bir kaya kadar.
(...)
Seviyorum onun tüm gölgeler içindeki ısıltısını
kıyısındaki söğütleri...
Volga Rusya için
sadece bir nehir değil, çok daha fazlası.⁶⁰⁵
(...)

Yevtuşenko'nun 1963 yılında kaleme aldığı *Ne lanet bir güç ne lanet bir tutku...* (*Kakaya çyortovaya sila, kakaya çyortovaya strast ...*) şiiri de benzer öğeler içermektedir:

(...)
Rusya'da herkes akrabamdır
tek bir kulübe bile yoktur ki orada
ortak ve içten bir nezaketle
beni karşılamasınlar.
(...)
Bırak bir göçmen kuş misali ben
Rusya'nın her bir karışını gezeyim, acı çekeyim,
Rusya her daim içime akıtacak,
huzurlu kudretini...⁶⁰⁶

⁶⁰⁴ Ye.K.Sergeyevna, 2017, s. 102.

⁶⁰⁵ <http://ev-evt.net/stihi/v/volga.php> adresinden 01.05.2022 tarihinde alınmıştır.

⁶⁰⁶ Ye.A.Yevtuşenko, 1980, a.g.e., s. 289.

Pek çok şair ve yazarın kişisel yaşamında ve edebi başarısında yeri ve rolü olan, şiddetli donların ve kuvvetli rüzgârların merkezi Sibirya, dünyaya geldiği, çocukluğunu geçirdiği, gençlik sırlarını, kaygılarını ve umutlarını yaşadığı yer olarak, Yevtuşenko'nun bazı şiir ve düzyazılarına da bu bağlamda kaynak oluşturmuştur. Sibirya kökenine yer verdiği; *Zima Kavşağı* (*Stanstiya Zima*, 1956), *Bratsk HES* (*Bratskaya GES*, 1965), *Sibiryalıyım* (*Ya sibirskoy porodi*, 1971), *Sabahtan önce* (*Predutro*, 1995) eserleri de yine şairin memleketine duyduğu bağlılık ve sevginin bir kanıtı olarak gösterilebilir. Bu tema şairin yapıtlarına otobiyografi özelliği kazandırmıştır. Şairin, kendisine varlığın sırlarını keşfetmeyi, hayatı görmeyi ve anlamayı öğreten Sibirya dâhilinde aslında anavatanı Rusya'yı kastettiği çıkarımında bulunmak mümkündür.⁶⁰⁷

Rusya, bilmediklerini ona öğreten, onu en iyi şekilde yetiştiren bir anne misali her bir vatandaşını hayat okulunda eğiten bir imgedir. Şairin 1955 yılında kaleme aldığı *Sen öğrettin bana Rusya* (*Rossiya, tı menya uçila*) şiiri bu bağlamda isabetli bir örneklem oluşturmaktadır:

Rusya, sen öğrettin bana
(...)
odun kırmayı, çivi çakmayı
ve de yığınları düzgün yapmayı,⁶⁰⁸
(...)

Kişi nefes aldığı sürece hiç bitmeyecek olan öğrenme eylemi, hayatı sürdürmek için gereken bir dizi eğitim faaliyetinin yanı sıra manevi açıdan önemli, sosyal ilişkilerin devamlılığı konusunda da kıymetli aktarımlarla devam etmektedir:

(...)
Bana arkadaş, yoldaş olsun,
Polonyalı ya da Özbek,

⁶⁰⁷ Ye.G.Şabalina, “*Ya sibirskoy porodi*” (*Stanovleniye haraktera buduşego poeta*), MBOU, g. İrkutsk SOŞ, No.37.

<https://infourok.ru/statya-ya-sibirskoj-porody-stanovlenie-harakter-a-budushego-poeta-e-evtushenko-4286222.html> adresinden 13.05.2022 tarihinde alınmıştır.

⁶⁰⁸ Ye.A.Yevtuşenko, *Ya sibirskoy porodi*, İrkutsk, Vostočno-Sibirskoye izdatelstvo, 1971, s. 67.

Yahudi ya da Avar,
yeter ki iyi bir insan olsun.⁶⁰⁹
(...)

En nihayetinde de Yevtuşenko'nun bizzat kendi düşüncesini tüm şeffaflığıyla aktardığı Rus olmaktan gurur duyduğu şu dizelerle şiir sonlanmaktadır:

(...)
bir Rus olarak yaşadığıma ve öldüğüme inanıyorum
emekçi bir Rus olarak.
sonsuz kadar da öyle olacak.⁶¹⁰

Şaire göre Rusya ebedi ve değişmez bir anlayış sınırları içerisindedir. Yevtuşenko “Ruhun psikolojik yapısının evrensel birliği ile her ulusun kendine özgü, başka hiçbir ulusunkine benzemeyen özellikleri vardır ve bu eşsiz bireyselliğin kaybı, insanlığı onarılamaz bir şekilde yoksullaştıracaktır. Ve ulusal karakterlerin çeşitli, ancak ayrılmaz bir şekilde uyumlu mozağinde, insanlığın onsuz hayal edilemez olduğu bir Rus ruhunun olması harika.”⁶¹¹ diyerek Rus ruhunu iliklerine kadar hisseden, aidiyet duygusunun sonsuz coşkusunu yaşayan kişilere vurgu yapmaktadır.

Buradan hareketle “anavatan” motifinin diğer bir önemli imgesi vatandaşlık kavramı öne çıkmaktadır. “Anavatan” kavramı Yevtuşenko'nun sanatında ulusal ve bireysel aidiyetin bağıntısal bir ifadesi olarak yer alır.⁶¹² Araştırmacı, yazar V.Prişepa bu konuyla ilgili olarak “Yevtuşenko'nun sanatçı kimliğini yurttaş kimliğinden ayırmak mümkün değildir. Çünkü bunlar kesişen, birbirini besleyen ve genellikle birbiriyle rekabet eden iki yaşam akışıdır.”⁶¹³ şeklinde bir açıklama yaparak ifadeye destek vermektedir. Yevtuşenko'nun sanatsal yaratıcılığındaki ve şiirsel yeteneğindeki benzersizliği, Rusya'da her dönemde büyük önem taşıyan ve doğuştan kişinin

⁶⁰⁹ Ye.A.Yevtuşenko, 1971, a.g.e., s. 67.

⁶¹⁰ a.g.e., s. 67.

⁶¹¹ Ye.A.Yevtuşenko, 1980, a.g.e., s. 51-55.

⁶¹² Ye.S.Kornakova, *Lingvističeskaya reprezentatsiya kontsepta grajdanstvennost v tvorčestve Ye. A. Yevtuşenko*, Moskva, 2017, a.g.e., s. 5.

⁶¹³ V.P.Prişepa *Paradigma ideyno-estetičeskikh poiskov Ye. A. Yevtuşenko (1949-1998 gg.)*, Moskva, 1999, http://www.russofile.ru/articles/article_133.php adresinden 13.05.2022 tarihinde alınmıştır.

maneviyatına yerleştigine inanılan vatandaşlık duygusunun yoğunluğu ile bütünleşmiştir. Şairin vatandaşlık kavramına bakış açısı toplumun değerli bir üyesi olan insanın aktif yaşamı ve ahlaki konumuyla ilişkili olduğu yönündedir. Şair gerçek vatandaşlığı resmi vatandaşlıkla kıyaslayarak olması gereken vatandaş kimliğini 1958 yılında kaleme aldığı *Vatandaş olmak; Zor yetenek (Grajdansvennost-talant nelyohkiy)* isimli şiiri ile tanımlamaya çalışmıştır. Bu şiirde ifade etmeye çalıştığı gerçek vatandaşlık ibaresi eylem halinde olması gereken ahlaki bir yaklaşımdır. Şairin ilk başta son derece titrek, belirsiz ve yaklaşık bir tanım vermesine rağmen, daha sonra hakkında yüksek sesle konuşma cesaretini gösterdiği “anavatan” motifi vatandaşlık kavramı ile özdeşleştirilerek şeffaf bir biçimde okura sunulmuştur:

Vatandaşlık olmak; Zor yetenek.

(...)

O tamamen güdölmek anlamına gelmez,
gönüllü bir savaştır.

O büyük bir anlayış
ve de en yüce yiğitliktir.⁶¹⁴

(...)

Resmi ve zorunlu bir davranıştan bambaşka bir anlam ifade eden manevi aidiyet duygusunun önemi bu satırlarla birlikte vurgulanmıştır. Bu aidiyet gönüllülük esastır ve Yevtuşenko’nun tanımında en yüksek karakter ifadelerine oturtulan özelliklerdendir:

(...)

Onun savaşçıları satılık değil.

Coşkunluğu sahte adalet severlerin
ve baskısı akılsız yaygaracıların
onun ilkelerini karalayamaz.

Bırak kendi basit oyunlarında

kâh yüksek sesle övsünler, kâh lanetlesinler,

⁶¹⁴ Ye.A.Yevtuşenko, 1980, a.g.e., s. 163.

onların vatandaş olma hissi yok edilmeyecek
sahte vatandaşlar tarafından.⁶¹⁵

Gerçek vatandaşlık ibaresini kendi perspektifinde anlamlandıran Yevtuşenko'nun şiirsel düşüncesini okuruna sunarken kullandığı sözcüklerin bazen sakin, bazen ateşli ama genel olarak doğrudan okurun kalbine dokunan sözcüklerden oluştuğu görülmektedir. Bu kullanım şekli şairin dizelerinin ifade gücünü artırmaktadır. Bu bağlamda şairin vatandaşlık imgesinin ilk ve en çok etkili olan algısı, birleştirici ve bütünleştirici bir göreve hizmet etmesinden kaynaklanmaktadır.⁶¹⁶

Yevtuşenko'nun lirik kahramanları Rusya'ya faydalı olma, katkı sağlama konusunda oldukça hassas bir yapıya sahip bir şekilde kurgulanmıştır. 19. yüzyıl şairi A.Nekrasov'un (1821-1878), "Anavatan sevgisi, her şeyden önce, ülkenin iyiliği ve aydınlanması için derin ve tutkulu bir arzu duymak, bu amaç dahilinde sahip olduklarını ve hatta hayatı ona feda etmeye hazır olmaktan ibarettir. Vatandaki her şeye karşı ateşli bir sempati ve asil bir öfkeyi de içinde barındırır."⁶¹⁷ ifadesi bu görüşü desteklemektedir. Bu bağlamda Lenin'in parti toplantısında yapmış olduğu bir açıklama, Rus ruhunun anavatan konusundaki önemli hassasiyetine ve bu hassas ruhun yeri geldiğinde gözü kara bir savunma mekanizmasına dönüşmesine vurgu yapmıştır: "Rusya'yı yabancılara vermektense, üç yıl açlığa mahkûm kalmayı tercih eden kişinin vatanseverliği gerçek vatanseverliktir. Bu duygu olmasa zaten üç yıl dayanılabilir mi?"⁶¹⁸

Yevtuşenko vatandaşlık imgesine farklı bir bakış açısı kazandırmıştır. Bu anlayışa göre sadece ulusal sınırlar dahilinde, topluma hizmet etme düşüncesi sınıfsal bir

⁶¹⁵ Ye.A.Yevtuşenko, 1980, a.g.e., s. 163.

⁶¹⁶ A.A.Nesterenko, "Grajdanstvennost-talant nelyohkiy" (stilistika obraznosti v "volnolyubivih" v stihah L. Martinova i Ye. Yevtuşenko v 1950-1960-h godov), Uçeniye zapiski, Obşestvenniye i gumanitarniye nauki, Filologiya, Tom 1, 2002, UDK 882-1, s. 108-121.

⁶¹⁷ N.A.Nekrasov, **Zametki o jurnalah za sentyabr 1855 goda**, <http://nekrasov-lit.ru/nekrasov/kritika/zametki-o-zhurnalah-za-sentyabr-1855.htm> adresinden 23.04.2022 tarihinde alınmıştır.

⁶¹⁸ V.İ.Lenin, 1970, a.g.e., s. 124.

anlayıştan uzaklaşarak, acı çeken insanlığın önünde bir görev şekline evrilmiştir. Vatandaşlık anlayışı enternasyonal bir anlam edinmiştir. Şair nerede olursa olsun, Rus kimliğini unutmaz. Ancak her zaman savunduğu bir düşüncesi de dünyanın kişinin sadece kendi vatanından ibaret olmadığıdır. Yeryüzünün her bölümünde belirli mücadeleler yürütülmektedir. Ve bir şair bu mücadeleleri asla görmezden gelmemelidir. Bu bağlamda Yevtuşenko'nun

“19. yüzyıldaki vatandaşlık anlayışı günümüzdeki kadar enternasyonal olmamıştır. Çünkü ülkelerin kaderleri birbirine sıkı sıkıya bağlıdır. Bu nedendir ki sadece Kuzeyin balıkçıları veya Bratsk'ın inşaat işçileri arasından değil, insanlığın geleceği için mücadelenin olduğu her yerde, ABD'de, Latin Amerika'da ve daha diğer birçok ülkede kendime yakın ruhların peşine düştüm. Vatan aşkı olmayan şair olmaz.”⁶¹⁹

şeklinde yaptığı açıklamayla, insani değerlerin, yaşanan talihsizliklerin ve özlemlerin entegrasyonuna katkıda bulunmuş olduğunu söylemek mümkündür.⁶²⁰ Şair bahsi geçen düşünce çerçevesinde 1965 yılında *Beyaz kar taneleri düşüyor... (İdut belıye snegi)* isimli şiirini kaleme almıştır. Şiir ince bir lirizmle yazılmış, anavatan sevgisinin sessiz bir betimlemesi, Rusya ile olan güçlü bağlarının vurgusu haline dönüşmüştür.⁶²¹ “Kar” (sneg) yalnızca nesnel gerçekliğin olaylarını tanımlamak için bir tür arka plan olarak değil, zaman, yaşam, ölüm gibi soyut kavramların betimlendiği bir tür anahtar görüntü olarak hafızalara yerleştirilmeye çalışılmıştır. Bu bağlamda sözcük özel bir şiirsel içerikle doldurulur. Kavram şair için çocukluk, yaşam, anavatan ve sonsuzluğun bir sembolü haline gelmiştir. Yevtuşenko “kar”ı yıllar ve insanlarla, yaşam döngüsü de dahil olmak

⁶¹⁹ Ye.A.Yevtuşenko, 1980, a.g.e., s. 10.

⁶²⁰ V.P.Prişepa **Paradigma ideyno-esteticheskih poiskov Ye. A. Yevtuşenko (1949-1998 gg.)**, Moskva, 1999, http://www.russofile.ru/articles/article_133.php adresinden 23.04.2022 tarihinde alınmıştır.

⁶²¹ T.T.Davidova, İ.K.Suşilina, **Sovremenniy literaturniy protses v Rossii**, Çast II. POEZİYA <http://www.hi-edu.ru/e-books/xbook699/01/part-006.htm> adresinden 23.04.2022 tarihinde alınmıştır.

üzere tüm deneyimlerin yansımaları ile ilişkilendirir. Basit bir ilişkilendirmeden ibaret görünen yapıt aslında derin felsefi anlamlar içermektedir.⁶²²

Beyaz kar taneleri düşüyor,
bir ipin üzerinde kayarcasına...
Yaşamaya devam etmek dünyada
muhtemelen mümkün değil.

Bazı ruhlar, iz bırakmadan
çözülüp gidiyor,
yer yüzünden göğe doğru.
Sanki beyaz kar taneleri yükseliyor.⁶²³

(...)

Yevtuşenko'nun yaşam manifestosu olarak da değerlendirilebilecek olan şiir, yaşamın özünü, yaratıcılığı ve anavatani bir araya getirmiştir. Lirik kahraman, belirli bir yaşam evresini geçen, sonun yaklaştığını düşünen bir kişidir. Yaşam ve ölüm arasında bağ kurulan mısralarda Yevtuşenko, kahramanın *“yaşamak istediğini ama bunun muhtemelen imkânsız olduğunu”* belirtmektedir. Herkes gibi er ya da geç başka bir dünyaya gitme sırasının ona da geleceğini idrak etmiştir. Bunu da geleceğe odaklanarak geçmişten günümüze insan yaşamının bir incelemesini yaparak gerçekleştirmiş⁶²⁴, hayatın aynı döngüde tekrar ettiğinin altını çizmiştir. Dolayısıyla da herhangi bir ölümsüzlük veya mucize beklemediğinin vurgusunu yapmaktadır:

(...)
Beyaz kar taneleri düşüyor...
Ve ben de bir gün gideceğim.
Ölümün yasını tutmuyorum
ölümsüzlük de beklemiyorum.

Ben mucizeye inanmam.

⁶²² Yu.V.Oleynikova, **Kontsept “sneg” v individualno-avtorskoy kartine mira Yevgeniya Yevtuşenko.**

⁶²³ Ye.A.Yevtuşenko, 1966, a.g.e., s. 258.

⁶²⁴ Ye.A.Burdina, **Leksiçeskiy kompleks “zima” kak natsionalnaya konstanta v yazıke Russkoy poezii,** Vestnik MGOU, Seriya “Russkaya filologiya”, No. 6 / 2011, UDK 811.161.1’37, s. 7-12.

Bir kar tanesi değilim, ya da bir yıldız,
ve hiçbir zaman
daha fazla yaşamayacağım.
(...)
Beyaz kar taneleri düşüyor,
her zaman yaptıkları gibi,
Puşkin ve Stenka zamanlarındaki gibi
hatta düşmeye devam edecekler benden sonra da.⁶²⁵
(...)

Ancak şairin endişesinin kaynağını, gittiği zaman tam olarak arkasında ne bırakacağı düşüncesi oluşturmaktadır. Yukarıda bahsi geçen anavatanın sessiz bir betimlemesi ifadesi burada anlam kazanmaktadır. Şiirde “ülke”, “devlet” ve “vatan” sözcükleri geçmemektedir. Sadece Rusya kullanılmıştır. Böylece belirli bir ülkenin kahramanı için ülkenin önemi vurgulanır.⁶²⁶ Her canlı ölümle tanışacak, ortadan kalkacak ve varlığı sona erecektir. Ancak asıl önemli olan vatanın her zaman var olması gerektiği, vatanın sonsuz yaşamı ve gittikçe güçlenmesidir:

(...)
Bir günahkâr olarak düşünüyorum da,
acaba ben kimdim,
neyin koşturmacası içerisindeydim,
ve bu hayatta en çok neyi sevdim?

Rusya'yı çok sevdim
bütün varlığımla, bütün kanımla hem de
onun nehirlerini, hem aktığında
hem de buz tuttuğunda.
(...)
Ölümsüz olmak ne mümkün,
fakat benim umudum,
eğer Rusya var olmaya devam edecekse,

⁶²⁵Ye.A.Yevtuşenko, 1980, a.g.e., s. 258.

⁶²⁶A.N.Vereşagina, O.N.Vereşagina, **Povtor kak priyom v hudojestvennoy literature, analiz stihotvoreniya “İdut belıye snegi” v inostrannoy auditorii**, Problemy sovromennogo filologičeskogo obrazovaniya, s. 214-220.

bu demek oluyor ki sonsuza dek varım ben de.⁶²⁷

İlk mısralarda ifade edilen olumsuz duygusal çağrışımlar, şiirin sonraki mısralarında kaygı itirafı ile birlikte şeffaflaşmaya başlar. Son mısralarda ise kahraman kaderini Rusya'nın kaderi ile bağlantılı gördüğü ifadesiyle olumlu ve umut içeren değerlendirmeler bulunmaktadır.⁶²⁸ “Rusya, Rus olmak, Rus ruhu, vatan, vatandaşlık” gibi sözcüklerin baskın olarak geçtiği şiirlerinde Yevtuşenko için Rusya'nın ebedi ve değişmez bir düzlemde olduğuna ulaşmak mümkündür. Şaire göre insanlar bu dünyadan göç edebilir, ancak Slav halklarının ve gücün timsali Rusya, yani büyük güç her zaman ebedidir.

3.3.2.6. Manevi Problemlerin Çözümü: İtiraf ve Günah Çıkarma

“Kişinin dışa dönük yaşamındaki olayları değerlendiren bir yaşam öyküsü ne denli anlamsızsa, onun iç dünyasını, duygu ve düşüncelerini yansıtmayan yaşam öyküsü de o denli anlamsızdır”⁶²⁹ diyen Yevtuşenko öncelikle manevi problemleri çözmekle işe başlamıştır. Bu durum şairin şiirlerinde açık sözlülükle rahatlama, ruhunu başkalarının önünde ortaya dökebilme imkânı gibi temel bir tatmin duygusunu deneyimlemesi anlamına gelmektedir. Psikolojide “öz-duyarlık” kavramına karşılık gelen davranış şekli yazar ve akademisyen K.Neff'e göre başarısızlık anlarının veya yanlış yapılan eylemlerin insanın yanılabilirliği bağlamında görülmesi için yargılayıcı olmayan bir anlayış sunmayı, kişinin kendi ıstırabına dokunmayı, ona açık olmayı ve ondan kaçınmamayı, kişinin ıstırabını hafifletme ve kendini nazikçe iyileştirme arzusunu üretmeyi içerir.⁶³⁰ Şairin itiraf içerikli şiirlerinin ana kahramanı da bu bağlamda kendi manevi yaşamına ilgi

⁶²⁷ Ye.A.Yevtuşenko, 1966, a.g.e., s. 258.

⁶²⁸ A.N.Vereşagina, O.N.Vereşagina, **Povtor kak priyom v hudojestvennoy literature, analiz stihotvoreniya “idut belıye snegi” v inostrannoy auditorii**, Problemy sovromennogo filologičeskogo obrazovaniya, s. 214-220.

⁶²⁹ Ye.A.Yevtuşenko, 1985, a.g.e., s. 11.

⁶³⁰ K.Neff, **Self-compassion: An alternative conceptualization of a healthy attitude toward oneself**. Self and identity, 2(2), 2003, DOI: 10.1080/15298860390129863, s. 85-101.

gösterilmesini talep eder, öz-duyarlılığını harekete geçirmek ister ve sergilemiş olduğu davranışlara karşı başkalarından bir yanıt bekler.⁶³¹

Örneğin Yevtuşenko 1955 yılında kaleme aldığı *Kıskançlık (Zavist)* isimli şiirinde evrensel bir duygu durumu olan kıskançlık ile ilintili olan hislerini büyük bir açıklıkla dile getirmektedir. Hemen herkes benzer hisleri deneyimlemiş, benzer bir itirafta bulunmuş olabilir. Düşüncelerle yüzleşme eylemi şiirde göze çarpan önemli bir unsurdur. Şair yaptıklarından ve düşüncelerinden dolayı suçluluk hissetmekte ve kendini yargılamaktadır:

Kıskanıyorum.
Daha önce kimseye
açmadım bu sırrı.
Biliyorum,
bir yerlerde bir çocuk yaşıyor,
ve ben onu çok kıskanıyorum
Kıskanıyorum
dövüşme şeklini,
hiç bu kadar saf ve cesur olmadım.
Kıskanıyorum,
gülüşünü, beceremedim
ben çocukken böyle gülmeyi,
O her zaman sıyrıklar ve şişlikler içindedir
ben ise her zaman
taranmış ve jilet gibi.
Kitaplarda benim kaçırdığım,
bütün yerleri
O kaçırmaz
O bu konuda da daha güçlü.
(...)
ve orada, kalemi fırlattığım yerde:
“Değmez...” diye,
o diyecek ki:
“Değer!”
ve kalemi alacak.
Eğer bir düğümü açamazsa
o zaman keserek parçalayacak,
ben ise ne açacağım
ne de keseceğim,

⁶³¹ N.L.Leyderman, M.N.Lipovetski, 2003, s. 124.

O, eğer aşık olursa,
bırakmayacak,
ama ben aşık olsam bile,
bırakacağım.⁶³²

(...)

Şiirde değinilen konu, karakterlerin ve bu karakterlerin de pek tabii kaderlerinin birbirinden her zaman oldukça farklı olduğudur. Şairin kıskandığı çocuk ile kendisi tam tersi kutuplarda yer almaktadır. Kıskanılan çocuk gülümsemeyi becerir, büyük bir cesaretle kendi değerleri için kavga etmekten ve yara bere içinde kalmaktan çekinmez, âşık olur, aşkını yarı yolda bırakmaz, hep daha büyük başarılar elde etmek ve topluma uyum sağlamak için çabalar. Ama Yevtuşenko'ya göre hayatta her zaman bir uzlaşma yoktur, farklı olmak, hissetmek ve bunu yaşamak da büyük bir özgürlüktür. Mesela kendisi her zaman bakımlıdır, kavgadan da âşık olup bağlanmaktan da korkar. Yani hayatın kendisine sunduğu birbirinden farklı durumları aşmaya hazır olmadığını itiraf eder. En önemlisi de bunu dürüstçe yapar. Psikoloji açısından değerlendirecek olursak belki de bu gelecekteki birden fazla evliliğine karşı oluşturduğu bir tür öngörü veya kehanet olarak bile nitelendirilebilir. Diğer taraftan çocukluğunu yeterince yaşayamamış olması, tek başınalığın vermiş olduğu her şeye yetişmek, her durumda kendini korumak ve belirli sınırları muhafaza etmek gibi bir dizi eylem bir noktada geleceğine karşı da umutsuz bir tavır takınmasına gerekçe olarak gösterilebilir. Kabullenilmiş bir çaresizlik içerisinde çırpınması, vicdanının ve hafızasının onun gücünü ve azmini her zaman canlı tutmasına engel olamamıştır. Fakat burada önemli bir noktaya değinmek gerekmektedir. Yevtuşenko'nun kahramanı tam da ruhsal ıstırap durumunda ve kendi tutarsızlığını ve istikrarsızlığını ifade ettiğinde aslında kendini onaylamak için bir zemin yaratmış ve özünü keşfetmiş olmaktadır.⁶³³

⁶³²Ye.A.Yevtuşenko, 1980, a.g.e., s. 66.

⁶³³N.L.Leyderman, M.N.Lipovetski, 2003, a.g.e., s. 124.

Yevtuşenko yine aynı yıl kaleme aldığı *Öndeyiş (Prolog, 1955)* şiiri ile kendisi için sınırların anlamsızlığını, gereksizliğini ve en önemlisi soyut bir imge olduğunu itiraf etmektedir. Bu soyutluk bürokrasinin dışında insanın kendi kendine uyguladığı bir gücü betimlemektedir. Yani eğer insan kendini herhangi bir anlamda sınırlamışsa, zaten dışarıdan gelen bir yaptırıma ihtiyacı olmadan yaşam alanını ve hareketlerini kısıtlayacaktır. Bu bağlamda merkezi bir gücün ötesinde kendi sınırlarından ve duvarlarından da kurtulmanın hayali içerisinde, yaşamın güzelliğini ve özgürlüğün tadını alabileceği engelsiz bir hayat arzusunu bütün açıklığıyla itiraf etmektedir:

(...)

Sınırlar dikilmiş önüme;
Benim için utanç verici,
bilmemek Buenos Aires'i ve New York'u.
Londra sokaklarında dilediğim gibi gezmek
ve bozuk İngilizcemle
konuşmak istiyorum
herkesle.
Çocuklar gibi asılıp bir tramvaya
Dolaşmak istiyorum Paris sabahlarında.⁶³⁴

(...)

Şair 1956 yılında kaleme aldığı *Benim için endişelenin (Trevojtjes obo mne)* isimli diğer bir şiirinde yine kendisini bütün şeffaflığıyla ifade etmiş ve bu sefer kendini olduğu gibi kabul etmeyi telkinden ziyade hitap ettiği kişilerden belirli taleplerde bulunma yolunu tercih etmiştir:

Benim için endişelenin
tarafgirlikle ve derinden.
Durmayın karşı tarafımda,
ben böyle yalnızken.
Boş bir hevesle
uğraşmayın küçük şeylerle

⁶³⁴ Ye.A.Yevtuşenko, 1980, a.g.e., s. 24.

Benim bütün “sonra”m için
“şimdi”mi sevsenize.
Bir şey için acele ettiğim zaman,
rica ederim
kızmayın,
ve fakat yazıyorsam size
mektuplarımı cevaplayın.⁶³⁵
(...)

Bu satırlarda yazarın benmerkezci düşüncesini fark etmek mümkündür. Lirik kahraman karşı tarafa ilettiği kesintisiz bir talep zinciri tasarlamıştır. Kullanılan sözcükler ve hitap şekillerine dikkat edildiğinde lirik kahramanın duyduğu endişelerden yola çıkarak isteklerde bulunduğu fark edilmektedir. Yani lirik kahraman tarafından ifade edilen kişisel, her birimizin içinde gizli, manevi bir tepkiyi hissetmek mümkündür. Şiirde anlaşıldığı üzere Yevtuşenko herhangi bir kişinin içsel değerini onaylar ve ruhsal yaşamına bir duyarlılık ve yakınlık göstererek empati yeteneğini kullanır.⁶³⁶ Bu konunun ilkesel özelliği ise, lirik kahramanın içini, ruhunu diğerlerinin karşısında ortaya dökmesi ile yeni bir dünya oluşturmastır.

Yine 1956 yılında kaleme aldığı *Bana ne olduğunu anlamıyorum (Ne ponimayu, što so mnoyu stalos?)* isimli şiirinde Yevtuşenko’nun lirik kahramanı duygu ve düşüncelerini son derece açık sözlülükle ifade eder. Kahramanın yaşadığı acıları ve endişeleri şeffaf olarak okura aktarır. Aslında betimlenen kişi kendine güvenen ne istediğini ve ne istemediğini kesin olarak bilen ve farkındalığı oldukça yüksek bir karakterdir. Ancak son zamanlarda yaşamında tanık oldukları, birçok şeyi sorgulamasına neden olur. Tanıdık olan her şey bir anda kahramana yabancılaşmıştır. Bununla birlikte yabancı olan hatta hiç farkına dahi varmamış olduğu insanlar ve nesneler ona bir anda

⁶³⁵ Ye.A.Yevtuşenko, 1980, a.g.e., s. 66.

⁶³⁶ N.L.Leyderman, M.N.Lipovetski, 2003, a.g.e., s. 125.

yakın gelmeye başlar. Böylece lirik kahraman birçok şeyin bu başkalığına karşı ilgi duyar:

Anlamıyorum,
bana ne oldu?
Yorgunluk belki,
belki yorgunluk,
Çabuk keyfim kaçıyor
kederleniyorum,
utanacak bir şey olmadığında bile
utanıyorum.
(...)
Daha önce duygusallığa meyilim yoktu
ama işte bakakalıyorum,
kalbim ağrıyla sıkıştı
ve acıma duygusu,
anlarsınız işte,
acıma
onun yorgun temiz ellerine,
entarisine
ve cılız lülelerine.⁶³⁷
(...)

Bu şiirinde aslında en önemli nokta şairin yaşadıkları dâhilinde kendi varlığını sorguluyor olmasıdır. Fransız filozof R.Descartes’in “Düşünüyorum, öyleyse varım!” formülünden farklı olarak, Yevtuşenko’nun kahramanı “Acı çekiyorum, öyleyse varım!” formülünden yola çıkmaktadır.⁶³⁸ Bu bağlamda şairin kahramanının yaşadığı şüpheler, endişeler, kuşklar ve acıma duyguları, “Ben kimim? Gerçek miyim yoksa kurgu muyum?” gibi soruların sorulmasına ihtiyaç duymaktadır:

(...)
Malapaga’nın Hayaletleri⁶³⁹,
Peer Gynt⁶⁴⁰
bana kalırsa

⁶³⁷ <http://ev-evt.net/stihi/n/neponima.php> adresinden 07.06.2022 tarihinde alınmıştır.

⁶³⁸ N.L.Leyderman, M.N.Lipovetski, 2003, a.g.e., s. 124.

⁶³⁹ Malapaga Duvarları-1949 Fransız-İtalyan yapımı film.

⁶⁴⁰ İbsen tarafından yazılmış, psikolojik davranış kalıplarının ve iç çatışmalarının betimlendiği oyunun karakteri.

bütün hepsi benimle ilgili.
Kötü olduğum,
ve hayata yeterince bağlı olmadığım
konusunda söylenip duruyorlar,
ve ben bunlarla baş edemiyorum.
Peki görünüşte
benimle bu kadar alakalıysa
bir değerim var mı demektir?
Ama eğer bir şey ifade etmiyorsam da
o zaman neden
acı çekiyorum ve ağlıyorum!⁶⁴¹

Yevtuşenko 20. yüzyılda meydana gelen olaylara bakış açısını ve kendi değerlendirmelerini okurun, dinleyicinin ve izleyicinin önünde açıklama ve tüm şeffaflığıyla paylaşma gereği duymuştur. Bu paylaşma içgüdüğü bir süre sonra dürüstlük ve güven duygularını harekete geçiren bir “itiraf” faaliyetine dönüşmüştür.⁶⁴² Şairin şiirlerinde arkadaşlarla ve aile bireyleriyle edilen kavgalar, sevgililerle ilişkiler ve bir bireyin yaşamına ait bütün memnuniyetler ve şikayetler lirik kahraman tarafından dile getirilir.⁶⁴³ Böylece şair, dikkat çekme, heyecanı canlı tutma, dürüst ve güvenilir olma gibi eylemlerin yanı sıra, herhangi bir okur veya dinleyici için karşılıklı konuşmaların ve itirafların yapıldığı aile üyelerinden biri gibi olarak⁶⁴⁴ samimiyet duygusunu da açığa çıkarmaktadır. Bu bağlamda “izleyicinin hayal gücünü harekete geçirmek için yaratıcılığını günün konusuyla ilgili çalışmalarla doldurmak yeterli değildir, okurun veya dinleyicinin dikkatini heyecan verici bir konuda uzun süre durdurmak önemlidir.”⁶⁴⁵ açıklamasını yapan yazar Y.A.Çudinova bu kuşağın okur kitlesi üzerinde yaratmış olduğu dikkat çekici unsurların varlığını vurgulamaktadır. Edebiyatçı ve yazar S.Marşak ise “...Son yıllarda ortaya çıkan tüm genç şairler arasında, belki de Yevgeniy Yevtuşenko,

⁶⁴¹ Ye.A.Yevtuşenko, 1980, a.g.e., s. 109.

⁶⁴² A.V.Markov, “Usadebniy tekst” v poezii sovetskikh šestidesyatnikov: Y. A. Yevtuşenko, A.A. Voznesenskiy, B.A. Ahmadulina, DOI: 10.22455/978-5-9208-0627-7-283-295, s. 283-295.

⁶⁴³ N.L.Leyderman, M.N.Lipovetski, 2003, a.g.e., s. 123.

⁶⁴⁴ Ye.A.Yevtuşenko, **Yevtuşenko: Bolşe çem poet, Vsemirnaya otzivçivost**, No:7, 2008, Novoye vremya (The new times), <https://newtimes.ru/articles/detail/4689/> adresinden 11.06.2022 tarihinde alınmıştır.

⁶⁴⁵ Ye.A Çudinova, 2016, a.g.e.

diğerlerinden daha çok ve aynı zamanda büyük bir samimiyetle kendisinden bahsetti. Bu yüzden diğerlerinden daha çok ve daha erken fark edildi. Şairler ve dinleyiciler arasında canlı bir bağlantı kurdu ve bir dereceye kadar, lirik şiirin koyu bir gölgeden kurtulmasına yardımcı oldu.”⁶⁴⁶ şeklinde bir açıklama yaparak o dönemde genç bir şairin okura ulaşmasının her zaman kolay olmadığını, bunun için oldukça sıkı çalışması gerektiğinin ve Yevtuşenko’nun bu seviyeye eriştiğinin altını çizmiştir.⁶⁴⁷

Yevtuşenko’ya göre şair itirafçı bir varlıktır.⁶⁴⁸ İçinde bulunduğu ruhsal durumları, değişimleri ve dengeleri olduğu hali ile okura iletir. Yani bir şiir içerisinde türlü hisler iç içe geçebilir. Örneğin şair 1960 yılında kaleme aldığı *Boşluk (Pustota)* isimli şiirinde ilk mısralarda lirik kahramanın yaşamış olduğu manevi boşluk itirafı görülür:

Bir boşluk vardır, duyguların ölümünden
ve ufkun kaybolmasından kaynaklanan
uykulu uykulu dağa baktığında ve uykulu
bir şekilde yabancı olduğunda sevinçlere.
Fakat başka bir boşluk daha vardır.
Onun kutsallığından daha kutsal hiçbir şey yoktur.
Çok sayıda ses ve ışık vardır onda.
Onda bulunur derinlik ve de yükseklik.⁶⁴⁹
(...)

Ancak sonraki mısralarla birlikte lirik kahraman manevi dünyanın belirsizliğinden sıyrılarak maddi dünyada bulunmaktan hoşlandığı yerleri ve yapmaktan keyif aldığı şeyleri sıralamaya başlamıştır:

(...)
Kırım’da, dingin bir döngüde

⁶⁴⁶ S.Marşak, *O molodih poetah, Nabroski stati*, Sobraniye soçineniy v 8 tomah. T.6., M. Hudojestvennaya literatura, 1971, s. 558-598.

⁶⁴⁷ a.g.e. , s. 558-598.

⁶⁴⁸ A.Morozov, *Yevgeniy Yevtuşenko: “Poet suşestvo ispovedalnoye”*, Vzglad, Delovaya gazeta, 2007, <https://vz.ru/culture/2007/7/11/93672.html> 11.06.2022 tarihinde alınmıştır.

⁶⁴⁹ Ye.A.Yevtuşenko, 1980, a.g.e., s. 233.

met cezirler döngüsünde.
iyi geliyor yaşamak
iş telaşından, kendimi uzak tutarak.

Süpürgeotu toplamak iyi geliyor,
soluk griye benzeyen
ve senin inanmaman da iyi geliyor
seni ne kadar çok sevdiğime.⁶⁵⁰

Yevtuşenko'nun itiraf etme, iç dökme, günah çıkarma gibi kavramlar çerçevesinde kaleme aldığı ve “kıskançlık, acıma, şeffaflık” gibi bağlamlar kullandığı diğer şiirleri, *Onun ne istediğini bilmiyorum* (*Ne znayu ya, čego on hočet*, 1957), *Bu kadın beni seviyor* (*Eta jenşina lyubit menya*, 1960), *Saçlarına işkence etme* (*Ne muçay volosı svoyi*, 1960), *Samimi Şiir* (*İntimnaya lirika*, 1962), *Gülüyordu İnsanlar Duvarın Ardından* (*Smeyalis lyudi za stenoy*, 1963), *Uyu, Sevgilim* (*Lyubimaya spi*, 1964), *Günah Çıkarma Hücresi* (*İspovedalnya*, 1965) isimli eserleridir. Yevtuşenko *Yaban Yemişleri* (*Yagodnoye mesta*) romanında da “itiraf” motifinin eserde yarattığı samimiyete şu şekilde değinmiştir:

“Edebiyatçılar derneği şiir sanatı yönetmeninin anladığına göre bu şiir yazma salgını, insanları, istemeseler de zorla şiir yazmaya itiyordu; Ama herkesin içini dökmeye can attığı göz önüne alınırsa, itiraflar uyaklı türden de olsa desteklenmeliydi. Eğer duygular, düşünceler paslı bir sürgü altında kapatılırsa, önünde sonunda insanların kendileri de paslanmaya yüz tutacaktı. Edebiyatçı dernekleri kurmakla büyük ozanlar yetiştirmeye kimsenin gücü yetmezdi, ama bu yolla pek çok iyi okur kazanılabilirdi; iyi okur da edebiyatın kaçınılmaz dayanağıydı. (...)”⁶⁵¹

Yevtuşenko'nun lirik kahramanının dürüstlüğü Sovyet şiirinde benimsenen saflığın arka planına karşı meydan okuyan bir karaktere bürünür. Ancak bazı eleştirmenler için bu dürüstlük, günahlarını insanların önünde itiraf etme cesaretini

⁶⁵⁰ Ye.A.Yevtuşenko, 1980, a.g.e., s. 233.

⁶⁵¹ Ye.A.Yevtuşenko, 1993, a.g.e., s. 241-243.

gösteren aptalca veya utanmaz üslupta bir davranıştan öteye gitmemiştir. Edebiyat eleştirmeni B.Runin bu konuyla ilgili şöyle bir eleştiri yapmıştır:

“Yevgeniy Yevtuşenko’nun yeteneğini çok takdir ediyorum. Onun şair mizacı, lirik dolaysızlığı birçoklarını imrendirecek cinsten. Fakat, ne yazık ki onun “erkeksi” itiraflarını duyunca bazen, sanki o şiire değil de şiir kaprisli bir şekilde ona hakimmiş gibi hissediyorum... Bir şair hayatının en gizli köşelerinden söz etmekte özgür olması anlamında bir “utanmazlık” hakkına sahiptir. Keşke şiirleri “ayıplı” olmasa da şiir olsa...Yevtuşenko’nun duyguların güzelliğini, gerçek sanatın saygınlığını düşünmesini isterdim.”⁶⁵²

Yevtuşenko’nun bu motif kapsamında yazmış olduğu şiirlerinde hikâyeler birinci tekil şahıs ağzından anlatılmakta, samimi ve kişisel konulara değinilmektedir. Bu bağlamda bu motif altında kaleme alınan şiirlerin otobiyografik karaktere sahip olduğu yönünde bir değerlendirme yapmak mümkündür. Ayrıca “itiraf” içerikli şiirlerinde şairin özgün kalıplarının dışına çıktığı ve bu tarzının diğer motiflerin kurgusuyla farklılıklar taşıdığı görülmektedir. Çünkü şair şiirlerinde genellikle monologlardan yararlanır. Ancak bu motif ile birlikte Yevtuşenko didaktik bir yaklaşım sergilemiş, kahramanları konuşturma veya okuruyla konuşma amacı gütmemiş, bunun yerine kendini ifade etme, açıklama yapma, bilgilendirmede bulunma gibi bir dizi öğretici eylem gerçekleştirmeyi hedeflemiştir.

3.3.2.7.İnsan ve Toplum Motifleri Çerçevesinde “Sıradan İnsan”

“İnsanlar kendilerini anlamak için kendi şairlerini yaratırlar.”

Ye. A. Yevtuşenko

⁶⁵² B.Runin, **Noviy mir**, No.11, Literaturnaya kritika, **Spor neobhodimo prodoljit**, 1960, s. 217-218.

1917 Ekim Devrimi ile birey kavramı geri plana atılmış ve toplum bilinci, toplum önceliği yaratılmaya çalışılan ideolojik düşüncelerden en kıymetlisi olmuştur. Bu ideolojiye göre birey sadece toplumun yararına faaliyet göstermek için vardır ve ancak o zaman “iyi” olarak adlandırılabilir. Yalnızca sanatçı kimliğiyle değil bir vatandaş ve en önemlisi bir birey olarak da farkındalığı gelişmiş biri olan Yevtuşenko için bu denli ayrımcı ve tek taraflı görüş, karşı çıkılması gereken bir durum olmuştur. “Görüşlerimi savunmak için toplum kürsüsünü kendime savaş alanı seçtim”⁶⁵³ şeklinde bir açıklamada bulunan şair, “insan” ve “toplum” temalarını sanatsal yaratıcılığının merkezine oturtmuş, kişisel olan ile toplumsal olan arasında net bir ayırım gözetmemiştir.

Şairin eserlerinde başrol toplumun en küçük birimi olan “insan”a verilmektedir. Çünkü insan şairin gözünde her şeyin ölçüsüdür. İnsanın iç dünyası, maneviyatı, özü, şair için sanatsal çalışmalarının ve araştırmalarının ana hedefi niteliğindedir.⁶⁵⁴ Ancak Yevtuşenko eserlerinde görünüşte bireysel tecrübeyi ele alırken, aslında tüm insanlığın üzerinde durabileceği ortak bir zemin arayışındadır.⁶⁵⁵ 1975 yılında kaleme aldığı “Şiirle Eğitim” (Vospitaniye Poeziyey) isimli makalesinde *Halkın dışında şair yoktur (Poeta vne naroda net, 1978)* isimli poemasının dizelerine yer vererek şair ve toplum birlikteliğini vurgulamıştır: “Halktan bağımsız şair, babasının gölgesi olmayan oğul yoktur.”⁶⁵⁶ Bu bağlamda 1957 yılında yazdığı *Gri bir hayat yaşadığımı düşünüyorlar (Şitayut şto jivu ya jiznyu seroy)* isimli şiirinde yer alan dizeler aslında bu konuya vurgu yaptığı ilk cümlelerini oluşturmaktadır:

Gri bir hayat yaşadığımı

düşünüyorlar,

⁶⁵³Ye.A.Yevtuşenko, 1985, a.g.e., s. 90.

⁶⁵⁴OKravtsova, **Yevgeniy Yevtuşenko: “Sotsialniy tip” sovetskogo çeloveka. Model “çelovek/sotsium”, Setevaya slovestnost**, <https://www.netslova.ru/kravtsova/evtushenko-st.html>

⁶⁵⁵ The Heights, **Yevtushenko’s Russia**, Second-Class Postage Paid At Boston, Massachusetts, Friday, October 20, 1967, VOL. XLVIII, No. 4.

⁶⁵⁶ Ye.A.Yevtuşenko, 1980, a.g.e., s. 14.

ben yazıyorum, bunda
karşı çıkacak ne var!
Etrafımda halk var,
o inşa eder,
toprağı eker,
ben ise onu ifade etmek zorundayım.
Sanki, halkın özünü bilmediğime,
halkın çektiğinden bihaber olduğuma dair,
iğneleyici laflar işiterek
ebedi bir vergi ödüyorum.
makineler ve ekinler konusunda
uzman değilim kabul,
ama ben de halktan biriyim,
ve isterdim ki,
hem işçi hem de çiftçi bilsin
nasıl endişeleniyorum,
acı çekiyorum,
ve nefes alıyorum!⁶⁵⁷
(...)

Sovyetlerin ilk Halk Eğitim Komiseri olan A.Lunaçarskiy (1875-1933)'e göre yeni insanın oluşturulmasında sanatın kültürel bir görevi vardır ve bu görevde sanat ideolojik bir güç olarak ortaya çıkmaktadır.⁶⁵⁸ Sovyet edebiyatında da ahlaki değer kıymet verilen bir göstergedir. Bu bağlamda yeni ve sosyalist bir toplumun inşasında içsel özellikleri yakalamayı başarabilen bir eser, pek tabii daha üst seviyede tutulacaktır. İnsanlığın ahlaki gelişiminin kısa zamanda yenilenebilir ve değiştirilebilir olma ihtimalinin zayıflığına karşın, sosyalizmin iyileştirilebilir olduğuna, böyle bir ihtimalin varlığına inanmış olan Yevtuşenko, edebiyatın siyaset sınırlarının dışına çıkarılması ve

⁶⁵⁷Ye.A.Yevtuşenko, 1980, a.g.e., s. 155.

⁶⁵⁸A.V.Lunaçarskiy, **Osnovniye zadaçi sovetskoy vlasti v oblasti iskusstva. (Doklad na VII Vsesoyuznom syezde rabotnikov iskusstv)**, Neizdannıye materialı.
<http://lunacharsky.newgod.su/lib/neizdannye-materialy/osnovnye-zadaci-sovetskoj-vlasti-v-oblasti-iskusstva/> adresinden 15.07.2022 tarihinde alınmıştır.

estetik kaygı çerçevesinde yazılması bilinciyle hareket etmeyi tercih etmiştir. Dahası kendisini Rus toplumunun dile getirilmeyen bilincinin kelimelere döküleceği bir tür bağdaştırıcı kimliğiyle Rusya'nın ilerlemek için yukarıdan dayatılan bir yöne ihtiyacı olmadığını dile getirmiştir. Bu da insanın kendisine inanması ve şiirin de bu amaç için aynı düzlemde yer alması gerektiğinin bilinçlere yerleştirilmesi ile mümkün olabilir.⁶⁵⁹ Yevtuşenko bu düşüncesiyle bağlantılı olarak “lirik şiirler yazarken, sanki kendileri yazmış gibi birçok kişiye yakın olmalarını isterim. Destansı nitelikte şeyler üzerinde çalışırken, hakkında yazdığım insanlarda kendimi bulmaya çalışırım.”⁶⁶⁰ şeklinde bir açıklama yapmıştır. Yazar L.Şevçenko da bu düşünceyi destekler nitelikte okurun ve kahramanın siyam ikizleri gibi olduğunu ifade eder. Şayet biri hayatını kaybederse hiç vakit kaybetmeden diğeri de ölür.⁶⁶¹ Bu bağlamda Yevtuşenko her sınıftan, her meslekten, dinden ve ırktan insanın biricikliği ve var olduğu gibi kabul görmesi gerektiği konusunun altını çizmiştir. Dolayısıyla şair lirik tarzının “dünyada ilginç olmayan insan yoktur” ilkesine dayandığının kanıtı niteliğinde kaleme aldığı *İnsanlar (Lyudi, 1960)* isimli şiirinde şöyle der:

Dünyada ilginç olmayan insan yoktur.
Kaderleri gezegenlerin tarihi gibi
Her birinin özel, kendine has,
ve ona benzeyen başka gezegenler yoktur.
(...)
Her birinin kendi gizli kişisel dünyası vardır.
Bu dünyada en iyi an vardır
En korkunç saatte,
fakat bütün bunlar bizim için belirsiz.⁶⁶²

⁶⁵⁹The Heights, **Yevtushenko's Russia**, Second-Class Postage Paid At Boston, Massachusetts, Friday, October 20, 1967, VOL. XLVIII, No. 4.

⁶⁶⁰Ye.A.Yevtuşenko, 1980, a.g.e., s. 14.

⁶⁶¹L.Şevçenko, **Yevgeniy Yevtuşenko. Medlennaya lyubov**, Beshitrostniy, Znamya, Nomer 10, 2000, <https://magazines.gorky.media/znamia/2000/10/evgenij-evtushenko-medlennaya-lyubov.html> adresinden 15.07.2022 tarihinde alınmıştır.

⁶⁶²Ye.A.Yevtuşenko, 1980, a.g.e., s. 207.

Yevtuşenko'nun gazeteci S.Preobrajenskiy (1908-1979)'e ithafen yazmış olduğu bu şiir 1961 yılında yayınlanmıştır. Şair şiirinde insanın, insan yaşamının önemi ve anlamı üzerinde durmuştur. Bir kişi diğer insanlar tarafından yalnızca dışarıdan yakıştırılmış, görünmez bir kılıfla değil, onu herkesten farklı kılan içsel değerleri ile bütünleşmiş bir bireydir.⁶⁶³ Bunun yanı sıra her insanın başlı başına bir birey, ayrı bir kişilik olarak düşünülmesi ve başkalığa, benzersizliğe değer verilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Her insanın dikkat çeken fiziksel bir görüntüsü olmayabilir. Her insanın diğer bütün insanları kendine hayran bırakan bir yeteneği olmayabilir. Her insan aynı zihinsel kapasite ile doğmamış veya bunu geliştirmek yönünde adım atamamış olabilir. Her insan şahsına münhasır bir karakterle bezelidir. Fakat hayatı boyunca tek bir an bile başarı tatmamış, öne çıkmamış her insan, insan olduğu için ilginin en büyüğünü hak eder aslında. Yanı sıra en renksiz ve gözden uzak hayatta bile bir ilginçlik, bir çekicilik ve zengin hayal gücü mutlaka vardır. Bu dünyada aslında kendi dünyasını kurmuş her bir birey duygularını, deneyimlerini, üzüntülerini, sevinçlerini kendi yasalarına göre yaşar.

Bununla birlikte bütün kaderler de kişisel ve benzersizdir. Bu bağlamda kendi dünyasını yaratmış bir kişinin ölümü de aslında yarattığı dünyanın da kendisiyle birlikte yok olması anlamına gelmektedir. Geriye sadece zihinlerde yer eden fikirlerin somutlaştırılmış ürünleri kalır:

(...)

Eğer bir insan ölüyorsa,
onunla birlikte ilk kar tanesi ölüyor,
ilk öpücüğü ve de ilk kavgası.
Bütün hepsini kendiyle birlikte götürüyor.

Bir tek, kitaplar ve köprüler kalıyor,
makinelere ve ressamın tualleri,
Evet, birçoğu kalmaya mecbur,

⁶⁶³A.Duryagina, **Tema mirov v stihotvorenii Yevgeniya Yevtuşenko "Lyudey ne interesnix v mire net..."**, Amurskiy nauçnyy vestnik, 2017, No.3, UDK 82-1.

Fakat yine de bir şeyler gidiyor!⁶⁶⁴
(...)

Yevtuşenko'nun bu şiirinde değindiği diğer bir nokta ise “insan” hakkında varılan yargıların tutarsızlığı, çizilen sınırların anlamsızlığı ve kesinlik diye bir tabirin bulunmadığı olmuştur:

(...)

Acımasız oyunun kanunu budur.
İnsanlar ölmez, dünyalar ölür.
Hatırladığımız insanlar günahkâr ve dünyevi,
Esasında onlar hakkında ne biliyorduk ki?

Kardeşlerimiz, dostlarımız hakkında ne biliyoruz?
ne biliyoruz kendi biricikliğimizle ilgili?
Kendi atalarımızı tanıyoruz ama aslında,
bilmiyoruz onlarla ilgili hiçbir şeyi.⁶⁶⁵

(...)

1960 yılından itibaren Yevtuşenko “insan”ı anlatma konusunda oldukça cesur ve kendinden daha emin bir tavır benimsemiştir. Şairin ülke sınırlarını aşarak dış dünyada ne olup bittiğini gözlemleyebilmek ve tanık olduklarını şiirlerine tüm şeffaflığıyla yansıtabilmek için attığı adımlar bu bağlamda önem arz etmektedir. İnsanın yalnızca kendi ülkesinin insanlarını değil dünyadaki tüm insanları birleştirebilmek için savaşması gerektiği inancının hem kendinin hem de şiirlerinin amacı olduğunun altını çizen Yevtuşenko sadece Rusya için değil tüm dünya için bir sorumluluk duygusu hissetmiştir.⁶⁶⁶

Ülke sınırları içerisinde olduğu kadar yurt dışında da çok fazla seyahat eden şairin şiirleri bulunduğu ülkelerin yaşamı ve tarihi olaylarının yanı sıra o ülkelerde yaşanan karmaşanın da nabzını tutma konusunda şekillenmiştir:

⁶⁶⁴Ye.A.Yevtuşenko, 1980, a.g.e., s. 207.

⁶⁶⁵a.g.e., s. 207.

⁶⁶⁶Ye. A.Yevtuşenko, 1985, a.g.e., s. 108-109.

“Ganalı, Liberyalı ve Togoland’lı öğrencilerle özgür Afrika’nın geleceği üzerine söyleştik. Soğuk sütle dolu hindistan cevizi kabuklarını Afrika’nın özgürlüğü şerefine kaldırdık. Paris’te yan sokaklardan birindeki duvarlara “Bağımsız Cezayir” yazan genç işçileri görünce, yanlarına gittim, bir parça kömür aldım onlardan ve cümlemin sonuna bir ünlem işareti koydum. New York’ta büyük bir meydanda, toplanmalarını engelleyen bir polis komiserine yönelik sert şarkılar söyleyen Amerikalı gençlerin arasına katıldım. (...) Sakallı Kübalılarla koro halinde en sevdiğim marşı, “Enternasyonal”i söyledim. Londra’da “nükleer silahlara hayır” diyenlerin yürüyüşlerine katıldım.”⁶⁶⁷

Dünyanın herhangi bir köşesinde meydana gelen sosyal ve politik adaletsizliğe sert tepki vermekten çekinmeyen şair şiddete, zulme ve savaşa da aktif olarak karşı çıkmıştır.⁶⁶⁸ Yevtuşenko “ben” ve “biz, hepimiz” arasındaki ahlaksal kavramı “insan” ve “toplum” arasındaki ana fikir ile ilişkilendirerek evrensel birlik ve beraberlik fikrini yaratmak için çabalamıştır. Onun her milletten ve ırktan insanları her zaman karşılıklı anlayışa yönlendiren hümanist konumu, şairin sanatında “dünya vatandaşı” motifini doğurmuştur.⁶⁶⁹ Örneğin 1960 yılında yazdığı *Gana’nın Renk Çeşitliliği (Tsvetoviye gammu Ganı)* isimli şiirinde “benim siyah annem” diye seslendiği Afrika ile ilgili duygu ve düşüncelerini betimlemiştir:

(...)

Ah, o sokak çeşitlilikleri,
kovaların ve tamtamların sesleri,
araçların kornaları ve loto oynayanların çılgınlıkları,
soylu kocakarıların çehreleri,
ve benzersiz siyah ellerin!
beyaz avuç içleri!
Ben ise Zima Kavşağı’nda doğmuş,
mavi gözlü kumral bir Rus’um,

⁶⁶⁷Ye.A.Yevtuşenko, 1985, a.g.e., s. 108-109.

⁶⁶⁸E.F.Gizdulın, O.A.Akbarov, 2021, a.g.e., s. 47-51.

⁶⁶⁹A.Belousenko, **Yevgeniy Aleksandroviç Yevtuşenko**, Elektronaya biblioteka, <http://www.belousenko.com/wr/Evtushenko.htm> adresinden 21.07.2022 tarihinde alınmıştır.

ama sadece bir Rus değilim
benim annem tüm dünyadır.
(...)
bugün kendimi
doğuştan Afrikalı hissediyorum.
Ben Afrikalıyım. Koyu morum ben.
Gecenin ve şafağın rengiyim.⁶⁷⁰
(...)

Yevtuşenko bu bağlamda “dünya vatandaşı” konumunu destekler nitelikte bir açıklama yapar:

“Ve işte ben de Vietnam’ı, Babi Yar’ı, Kent Üniversitesi öğrencisi Allison Krause’u⁶⁷¹, özgürlük ordusunun generali Pancho Villa’yı, cephede kar fırtınası sürerken verdiği konser sırasında sesini yitiren kendi anamı, giysi dolabına Tolstoy’un portresini asan Şili’li fahişeyi, karalar içindeki Sicilyalı kadınları, bembeyaz giysili genç kızları, sevgilimi, oğlumu ve kendimi yazıyorum.”⁶⁷²

Yazar S.Vladimirov, bu konudaki görüşünü “sanırım Rus şiiri Yevtuşenko’nun yaratıcılığındaki gibi şiirde bu denli şeffaflık seviyesi ve böyle bir kendini ifade etme becerisi bilmiyordu. Tüm dünya üzerinde toplanmış ve şairin ruhuna aktarılmış gibi görünüyor.”⁶⁷³ şeklinde bir açıklamayla belirtmiştir.

Şiddet, ayrımcılık, savaş, kan dökme gibi kelimeler şairin lügatinde yer almamıştır. Yevtuşenko herkesi kendi özellikleriyle bezeli bir birey olarak algılamış, kendi benliğini tüm insanlıkla özdeşleştirme, her birinin acısını hissetme ve her konuda

⁶⁷⁰Ye.A.Yevtuşenko, 1973, a.g.e., s. 105.

⁶⁷¹Şair 1970 yılında henüz 19 yaşındayken hayatını kaybeden Allison Beth Krause’ye ithafen bir şiir yazmıştır. Allison Krause, Kent Üniversitesi öğrencilerinin düzenledikleri Kamboçya’daki askeri operasyona karşı barışçıl bir protesto gösterisi sırasında ABD Ulusal Muhafızları tarafından açılan ateşte hayatını kaybeden öğrencilerdendir. Ölümünden önce “Çiçekler mermilerden daha iyidir” ifadesini kullanan Allison’ın bu sözleri özgürlük mücadelesinin bir sembolü ve Yevtuşenko’nun da şiirinin başlığı olmuştur. (<https://cumir.ru/ellison-krauze> adresinden 20.07.2022 tarihinde alınmıştır.)

⁶⁷²Ü.Tamer, N.Arman, **Babi Yar-Yevgeniy Yevtuşenko**, (Yaşamak ve Savaşmak- Yevgeniy Yevtuşenko, Ç: Dilek Kaynaroglu, Murat Öz) Broy, 1997, s. 39.

⁶⁷³ A.Malgin, **Mir tvorçestva Yevgeniya Yevtuşenko. “Tema poeta i poezii tvorçestve Yevtuşenko, Tema poeta i poezii v lirike Yevtuşenko**, Stolicapulus, <https://stolicapulus.ru/arenda/mir-tvorchestva-evgeniya-evtushenko-tema-poeta-i-poezii-tvorchestve/> adresinden 20.07.2022 tarihinde alınmıştır.

empati yapma yolunu tercih etmiştir. Bu bağlamda şair ilerlemeyi tercih ettiği doğrultuyu bir açıklama yaparak somutlaştırmıştır:

“Bir Rus deyişi vardır: *Bir insanın gömleği, bedenine başkasından daha yakındır.*⁶⁷⁴ Bu deyiş tam bir gerçeklik taşımaz. Bir başkasının gömleği, eğer kanla lekelenmişse, kendi kar beyazı parlaklığındaki gömleğinden daha yakındır gövdesine. Bir başkasının acılarını paylaşmak yalnızca kendi hesabına acılar taşımaktan daha soyludur. Fakat, başka bir insanın acılarına katılmak, eğer somut yardıma ya da en azından yardım girişimine dönüşmemişse, metelik etmez”.⁶⁷⁵

Yevtuşenko'nun başka ülkelerde yazılmış şiirleri genellikle uluslararası birlik, beraberlik ve kardeşlik düşüncesinin izdüşümü niteliğindedir. *Paris'in Kaldırım Taşları* (*Buljnik Parija*, 1960), *Devrim ve Paçanga* (*Revoljutsiya i paçanga*, 1961), *Bitnitsa* (1961), *Kübalı Anne* (*Kubinskaya mat*, 1963), *Üç Dakikalık Gerçek* (*Tri minuti pravdi*, 1964), *Till Eulenspiegel'in Monoloğu* (*Monolog Tilya Ulenşipigelya*, 1965) gibi şiirleriyle özgürlük ve insanca yaşamak uğruna, başkalarının birbirinden farklı çatışmalarının gerek fiziksel gerekse manevi anlamda kurbanı olan kişi ve durumların sesi olmuştur. Özellikle 1961 yılında kaleme aldığı *Babiy Yar* isimli şiiri Yahudilik ve antisemitizm probleminin nabzını tutan bir şiir olarak şaire dünya çapında ün getirmiştir.⁶⁷⁶ Kiev'de yaşayan Yahudiler II. Dünya Savaşı sırasında Nazi subaylarının zulmüne maruz kalmış ve sadece iki gün içerisinde Babiy Yar'da kayıtlara geçen rakamla 33.771 Yahudi katledilmiştir. Katliamdan 29 kişi ölü taklidi yaparak sağ kurtulmuştur. Bunlardan biri olan Dina Pronicheva⁶⁷⁷ yaşadıklarını *Babiy Yar* isimli bir kitapta anlatmıştır. Çok sayıda esere konu olan olay, yazar İ.Ehrenburg tarafından *Fırtına* isimli romanında da şöyle betimlenir:

⁶⁷⁴ Своя рубашка ближе к телу, kişinin kendi iyiliğinin diğer insanların iyiliğinden daha önemli olduğu anlamına gelen, bencillik duygusunun baskın hissedildiği bir Rus atasözü.

(<https://dic.academic.ru/dic.nsf/ruwiki/680875> 20.07.2022)

⁶⁷⁵ Ü.Tamer, N.Arman, 1997, a.g.e., s. 36.

⁶⁷⁶ P.Vanil, A.Genis, 2001, a.g.e., s. 33.

⁶⁷⁷ <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED397960.pdf> adresinden 22.07.2022 tarihinde alınmıştır.

“Büyükanne Khana Almanların duvara astığı bir afişi görür. Üzerinde şunlar yazılıdır: *Kiyef ve çevresinde oturan Yahudiler, 29 Eylül Pazartesi günü, sabahın yedisinde, eşyanız, kimlik kağıtlarınız ve kalın giysilerinizle Dorogojitskaya’daki Yahudi Mezarlığının yakınında bulunun. Bu emire uymayanlar ölüm cezasına çarptırılacaklardır.* Khana torunu küçük Ala’yı da alarak denileni yapar. Almanlar kalabalığı otuzar kişilik gruplar halinde toplar. Ardından pasaportlarını alırlar ve kıyafetlerini çıkarmalarını söylerler. Önlerinde bulunan uçurumu gören Khana yanında yürüyen kadının *Babiy Yar...* sözlerini duyar. Sonra bir Alman Ala’yı yakalar, geriler ve kızı uçuruma fırlatır. Khana korkunç bir çığlık atar ve birden susar... Almanlar hepsini uçurumun kenarına sürükledi, makinalı tüfek taradı...”⁶⁷⁸

Tüm dünyanın üç maymunu oynadığı bu korkunç vaka ve sözde Rusya’yı kurtarmak adına Yahudi düşmanlıklarını vahşi bir şekilde sergileyen kişilerin rahatlığı, bir vatandaş ama en önemlisi bir insan olarak Yevtuşenko’yu oldukça rahatsız etmiştir. Bunun üzerine harekete geçen şair Kiev’e gitmeden önce Kakhovskaya Hidroelektrik Santralinin şantiyesinde Anatoliy Kuznetsov⁶⁷⁹ ile tanışır. Büyük tirajlı yerel bir gazetede çalışmakta olan yazar Kuznetsov şaire Babiy Yar’ı oldukça detaylı bir şekilde anlatır. Çünkü yazar, insanların nasıl toplandıklarına, nasıl idama götürüldüklerine bizzat tanık olmuştur. Ardından Kuznetsov ile Babiy Yar’a giden Yevtuşenko gördükleri karşısındaki şaşkınlığını dile getirmiştir:

“Oraya vardığımızda gördüklerim karşısında tamamen şok oldum. Orada anıt olmadığını biliyordum ama anıta benzer bir şey ya da ne bileyim bakımlı bir yer görmeyi umuyordum. Ancak maalesef kötü kokulu bir çöp sandviçine dönüşen sıradan bir çöplükle karşı karşıya kaldım. Ki burası on binlerce masum insanın, çocuğun, yaşlının, kadının yattığı yerd. (...) Anatoliy’e neden şimdi bu yerin etrafında

⁶⁷⁸i.Ehrenburg, 1976, a.g.e., s. 336-342.

⁶⁷⁹Yazar Anatoliy Kuznetsov 1966 yılında, tanık olduklarını anlattığı “Babiy Yar” isimli belgesel roman niteliğinde bir eser kaleme almıştır.

böyle bir sessizlik büyüğü olduğunu sordum. (...) Anatoliy Kuznetsov
bunun birçok nedeni olduğunu söyledi...”⁶⁸⁰

Ardından görmeyi umduğu fakat göremediği ve ilaveten duyduklarının altında ezilen Yevtuşenko “o kadar utandım ki, o gece şiir yazdım.”⁶⁸¹ diye bir açıklama yapmış ve büyük ses getiren mısraları okurla buluşturmuştur. “*Hiç anıt yok Babi Yar’da. / Tek mezar taşı o dik yamaç.*”⁶⁸² dizeleriyle başlayan şiirine Yevtuşenko, “Babiy Yar, Kiev civarında, Nazilerin Yahudiler, Ukraynalılar, Ruslar ve Kiev’in diğer sakinleri de dahil olmak üzere on binlerce Sovyet insanını öldürdüğü bir vadidir. Bu şiir yazıldığı sırada orada henüz bir anıt yoktu. Şimdi ise faşizm ve soykırım kurbanları için bu anıt dikildi.”⁶⁸³ şeklinde bir not düşmeyi de ihmal etmemiş, şiirinin yaşayan bir anıt olduğunun vurgusunu yapmıştır. Şiirin genel motifinde şair kendini bir Yahudi olarak görmekte ve mağdur olan, acımasızca öldürülen masum insanların yerine koyarak elinden bir şey gelmese de vicdanen onların sesi olmaya çalışmaktadır. Satırlara dökülen ilk eylem “Dreyfus Davası” olur. Fransız ordusunda görev yapan Yahudi subay Alfred Dreyfus’un Alman istihbaratına bilgi sızdırdığı suçlamasıyla yargılanması, rütbelerinin sökülmesi ve devamında bazı kişi ve kurumların da olaya dahil olmasıyla yaşanan bir takım siyasi olaylardır:

(...)

Dreyfus geliyor aklıma. Ben oyum.

Kof adamlar suçluyor, yargılıyor beni.

Parmaklıklar ardındayım ansızın,

Kısıtılmışım, tutulmuşum, sövmüşler bana;⁶⁸⁴

(...)

⁶⁸⁰M.Buzukaşvili, **Yevgeniy Yevtuşenko o “Babyem yare”**, Yevreyskiy obozrevatel, (Nyu-York), Nomer: 05/225, Sentyabr 2011, <https://jew-observer.com/eto-bylo-bylo/evgeniy-evtushenko-o-babem-yare/> adresinden 11.08.2022 tarihinde alınmıştır.

⁶⁸¹M. Buzukaşvili, **Yevgeniy Yevtuşenko o “Babyem yare”**, Yevreyskiy obozrevatel, (Nyu-York), Nomer: 05/225, Sentyabr 2011, <https://jew-observer.com/eto-bylo-bylo/evgeniy-evtushenko-o-babem-yare/> adresinden 11.08.2022 tarihinde alınmıştır.

⁶⁸²Ye.A.Yevtuşenko, **Babi Yar**, Hazırlayan: Çeviren Ülkü Tamer, Broy, İstanbul, 1997, s. 76.

⁶⁸³ <http://ev-evt.net/stihi/b/yar.php#1> adresinden 11.08.2022 tarihinde alınmıştır.

⁶⁸⁴Ye.A.Yevtuşenko, 1997, a.g.e., s. 76.

Ardından şair Belostok Taarruzu'nu okura hatırlatır.

(...)

Belostok'ta bir çocuğum şimdi,
Yere yayılıyor damlayan kan,⁶⁸⁵

(...)

Belostok Polonya'da bir şehirdir. Olay, 1944 yılında Kızıl Ordu'nun, Alman yetkililer himayesindeki yerleşim yerine gerçekleştirmiş olduğu Belostok Taarruzu (Belostokskaya operatsiya) ile bilinir. Şehir 27 Haziran 1941'de Almanlar tarafından işgal edilmiştir. Alman birliklerinin şehre girdiği 27 Haziran, tarihe “Kanlı Cuma” olarak geçmiştir. İşgal sırasında Yahudi nüfusunun yüzlercesi daha ilk günden Alman kuvvetleri tarafından öldürülür. Aynı zamanda, şehir merkezindeki Merkez Sinagogu'na yaklaşık 800 Yahudi hapsedilerek Sinagog ateşe verilir. Devam eden aylarda çeşitli kamplar kurulur ve Yahudi aileler buralara sürülür. Binlerce Yahudi bir dizi eylemde öldürülür işgalin sadece ilk iki haftasında, yaklaşık 7 bin Belostok Yahudisi yok edilir. Ağustos 1944'te Kızıl Ordu şehre girer ve işgali kaldırır. Belostok Yahudilerinden yaklaşık iki yüz kişi kamplardan sağ olarak kurtulmuştur.⁶⁸⁶

Şair şiirinin ilerleyen dizelerine Anne Frank'ı dahil etmiştir. Anne Frank, Almanların Amsterdam'ı işgalinden hemen sonra Yahudi ailelerin toplama kamplarına götürülmeye başlandığı esnada ailesi ve diğer Yahudi aile dostlarıyla birlikte gizli bir yere saklanır. Ailelerin iki yılını geçirdiği bu yer Prinsengracht Sokağı 263 numaradaki aile şirketine ait ofisin arkasındaki apartmanın gizli çatı katında yer almaktadır. Saklandıkları süre boyunca, Anne yaşadıklarını kaydettiği bir günlük tutmuştur. Aile dostları ve iş arkadaşları kendi hayatlarını tehlikeye atarak onlara yiyecek ve giyecek taşımışlardır. 4 Ağustos 1944'te kimliği belirsiz bir Hollandalının ihbarı üzerine aileler saklandıkları yerde bulunarak tutuklanır. Yetkililer Frank'leri ve onlarla birlikte gizlenen diğer aileyi

⁶⁸⁵Ye.A.Yevtuşenko, 1997, a.g.e., s. 76.

⁶⁸⁶ <https://www.yadvashem.org/ru/education/projects/phoenix/holocaust/ghettos/bialystok.html> adresinden 11.08.2022 tarihinde alınmıştır.

Auschwitz'e giden bir trene bindirir. Anne ve ablası genç oldukları için çalışmak üzere Kuzey Almanya'daki Bergen-Belsen toplama kampına gönderilir. Her iki kız kardeş de 1945 Mart'ında İngiliz birliklerin kampı ele geçirip Yahudileri özgürlüğe kavuşturmasından kısa bir süre önce tifodan ölür. Anne'in annesi 1945'te Ocak ayının başlarında Auschwitz'de ölür, babası ise ailenin bu kamplardan sağ kurtulan tek üyesi olur.⁶⁸⁷

(...)

Anne Frank olarak görüyorum kendimi,

Nisan dalları kadar inceyim,

Sevgiyle dolu içim;⁶⁸⁸

(...)

Yevtuşenko bu dizelerin ardından sebepsiz yere öldürülen ve cansız bedenleri bile sahipsiz bırakılan bütün Yahudilerin ruhlarını kendi bedeninde yaşatır:

(...)

Burada gömülü bu binlerce insanın,

Bu binlerce insanın ardından koparılmış

Sessiz bir çığlıktan başka neyim ki şimdi;

Burada vurulmuş her ihtiyarım ben,

Burada vurulmuş her çocuğum ben.⁶⁸⁹

(...)

Bütün dünyanın sadece seyretmekle yetindiği ve yaşananlara kulağını tıkadığı olay hakkında içini döken, Yahudi kurbanlara karşı mahcubiyetini dile getirerek üzerine düşeni yapmanın da haklı gururuyla şiirini tamamlayan Yevtuşenko'nun ilk işi *Babiy Yar*'ı aralarında Vitaliy Korotîç'in de bulunduğu Ukraynalı şairlere okumak olmuştur. Ardından da hemen Moskova'yı arayarak Aleksandır Mejirov'a okur. Şairin aktardığına göre bir süre sessizlikten sonra Mejirov kendisine şöyle demiştir:

⁶⁸⁷ <https://encyclopedia.ushmm.org/content/tr/article/anne-frank-abridged-article> adresinden 11.08.2022 tarihinde alınmıştır.

⁶⁸⁸ Ye.A.Yevtuşenko, 1997, a.g.e., s. 76.

⁶⁸⁹ a.g.e., s. 76.

-“S-sa- sa-sakla bunu çabuk ve ki-ki-ki-kimseye de gösterme”⁶⁹⁰

Yevtuşenko *Babiy Yar*’ı ilk kez Kiev’de halka açık olarak okumuştur. Daha sonra aynı yıl “Literaturnaya gazeta”da şiirin yayınlanmasıyla gündem karışmaya başlamıştır. Şair birçok eleştirmenin acımasız eleştirilerinin hedefi olur. Rus gazeteci M.Buzukaşvili Yevtuşenko’nun o dönem oldukça ses getiren bu şiiri hakkında bir anısını şöyle anlatır: Babamın elinde “Literturnaya gazeta”nın son sayısı ile eve geldiği günü hiç unutmuyorum. Yüzünde, böyle bir şeyin nasıl olup da basıldığına dair bir şaşkınlık vardı. Annemin de şiirleri okuyunca döktüğü gözyaşları aklımdan hiç çıkmayacak.” diyerek Yevtuşenko ile bir röportajından konuyla ilgili alıntı paylaşır:

“Yevgeniy Aleksandroviç ile canlı yayında yaptığımız konuşmalardan birinde ona sordum:

- Babiy Yar’ın geçmişi nedir? Nasıl oldu da o hayatın mantığına aykırı olarak tüm bunlar o çetin zamanlarda yayınlanabildi?”

-Size böyle şiirler yazmanın basmaktan daha kolay olduğunu söyleyeceğim. Bu şiirin yayınlanmasının arkasında, bunu yapma özgürlüğünü almış belirli insanlar var.”⁶⁹¹

Bu sözlerle “Literaturnaya gazeta”nın baş editörü Valeriy Alekseyeviç Kosolapov’u kastetmiştir. Çünkü *Babiy Yar*’ı yayınlayan editör önce Merkez Komitesinden bir kınama almış, ardından fiziksel şiddete maruz kalmış ve sonunda da kovulmuştur.⁶⁹² İlâveten derginin şiirin yer verildiği sayısı 19 Kasım 1961’de bütün kütüphanelerden toplatılmıştır.

Bu karşıtlığın yanı sıra eleştirmen D.Starikov “Literaturka”da “İlya Ehrenburg’un 1944 yılında kaleme aldığı şiirleri bana çok daha yakın geliyor. Onların ismi de Babiy Yar’dı...” diyerek bir nevi Yevtuşenko’yu gizlemeye, durumun üzerini örtmeye

⁶⁹⁰ İ.Falikov, 2017, a.g.e., s. 168.

⁶⁹¹ M.Buzukaşvili, **Yevgeniy Yevtuşenko o “Babyem yare”**, Yevreyskiy obozrevatel, (Nyu-York), Nomer: 05/225, Sentyabr 2011, <https://jew-observer.com/eto-bylo-bylo/evgenij-evtushenko-o-babem-yare/> adresinden 15.08.2022 tarihinde alınmıştır.

⁶⁹² İ.Falikov, 2017, a.g.e., s. 168.

çalışmıştır. Devamında şairin özgür ifadesi dahilinde böyle bir duruma değinmesinin gayet normal olduğu düşüncesinden yola çıkarak çeşitli açıklamalar yapmaya çalışsa da anlamlı ve kapsamlı argümanlar sunamamıştır:

“Neden şimdi, 1961 yılında Yevgeniy Yevtuşenko bu konuya geri döndü? Dünyayı faşizmden dolayı uyarmak için *Babiy Yar*’ı hatırlamış olabilir mi? İntikamcı Batı Almanya soysuzlarının isterik çılgınlıklarını duyduğunda daha fazla sessiz kalmaya dayanamamış olabilir mi? Ya da yaşlılarına babaların cesareti, kahramanlığı, ünü ve büyük fedakarlıkları üzerine bir hatırlatma yapmak istemiş olabilir mi?... Hiçbiri değil. Genç Sovyet edebiyatçı *Babiy Yar*’ın sarp uçurumunun kenarında durarak antisemitizm konulu şiirlerini yazdı! Ve bugün orada hayatını kaybedenleri (vurulmuş yaşlı bir adam, vurulmuş bir bebek) düşününce, onların sadece Yahudi olduklarını idrak etti. Bu durum onun için en önemli, en temel ve en can alıcı güncel sorundur!..(...)”⁶⁹³

Yevtuşenko’nun, 1962 yılında besteci Dmitriy Şostakoviç’e bir mektup yazarak şiirle ilgili var olan durumdan bahsetmesiyle birlikte, besteci ünlü “On Üçüncü Senfoni”sini yazmıştır. Senfonide Yevtuşenko’nun *Mizah (Yumor)*, *Mağazada (V magazine)*, *Korkular (Strahi)*, *Kariyer (Karyera)* isimli şiirlerinin de yer aldığı toplamda beş bölüm oluşturulmuştur. 8 Haziran 1962’de Şostakoviç Yevtuşenko’ya şöyle yazar: “Bütün şiirler muazzam... “On Üçüncü Senfoni”yi yazmayı tamamladığımda, müzikte vicdan sorununu ifade etmeme yardımcı olduğun için ayaklarının önünde eğileceğim...”⁶⁹⁴

18 Aralık 1962’de Moskova Konservatuvarında Kirill Kondraşin şefliğinde ve şarkıcı Vitaliy Gromadskiy eşliğinde filarmoni orkestrası bir gala gerçekleştirmiştir. Müzik şöleni sona erdiğinde salon seyircilerin alkışlarıyla çınlamaya başlar. O an ve sonrası orada bulunan Yevtuşenko’nun gözünden şöyle aktarılmıştır:

⁶⁹³ İ.Falikov, 2017, a.g.e., s. 168-169.

⁶⁹⁴ a.g.e., s. 175.

“Bir anda o (Şostakoviç) sahnenin kenarına doğru gelip kendisi de alkışlamaya başladı. Kimi alkışladığını başta algılayamadım. Ön koltuklardaki insanlar da alkışlayarak döndüler. Ben de döndüm ve gözlerimle bu alkışların sahibini aradım. Fakat o anda birisi omuzuma dokundu. Dokunan Konservatuvar Müdürü Mark Borisoviç Veksler’di. Aynı anda hem neşeliydi hem de sinirli: *Ne o sahneye çıkmayacak mısınız yoksa?! Sizi çağırıyorlar bakın...* İster inanın ister inanmayın ama senfoniye dinlerken o kelimelerin bana ait olduğunu neredeyse tamamen unutmuştum. Orkestranın ve koronun gücünden çok etkilendim ve gerçekten de bu senfonide ana şey kesinlikle müzik. Ve ben bir deha ile sahneye çıktım, Şostakoviç elimi kendi sıcak ve kuru eliyle tuttu. Bunun gerçek olduğuna hala inanamıyorum...”⁶⁹⁵

1962 yılında Helsinki’de kaleme aldığı *Burnu Havada Faşizm (Sopliviy faşizm)* şiiri yine “insan” ve “toplum” motifi çerçevesinde sessiz kalmamayı tercih ettiği diğer bir eserini oluşturmuştur. Faşizmi “Faşizmin yüksekliği, yalnızca Everestler yeryüzünden silindiğinde zirve gibi görünen sefil gübre yığınlarından ibarettir”⁶⁹⁶ şeklinde açıklayan şair şu dizeleri kaleme alarak düşüncesini şiir sanatına uyarlar:

(...)
Kötü halk yoktur.
Ama merhametsizi çoktur
bakın size söyleyeceğim,
bu, efendilerin suçu değil.
her toplumun
kendi sürüngenleri vardır.
İşte bu sürüngenlerden bahsediyorum.
Beni dinleyin.
Bunun için Finliler beni affetsin,
nasıl olması gerekiyorsa,
öyle isimlendiriyorum her şeyi.
Faşizmi kitaplardan ve filmlerden biliyordum,

⁶⁹⁵İ.Falikov, 2017, a.g.e., s. 175.

⁶⁹⁶Ye.A.Yevtuşenko, 1998, a.g.e., s. 340-341.

ama burada gerçekte gördüm.⁶⁹⁷

(...)

Şiirin tekrar önem kazanmaya başladığı 20. yüzyılın ikinci yarısından sonraki dönemde artık şiirin sadece aydınlar tarafından değil, işçiler ve köylüler tarafından da okunduğu ve şairin halkla olan manevi bağlarının güçlendiği görülmektedir. Yevtuşenko da bu düşünceden yola çıkarak şiirlerini yazarken insanlara yakın bir tutum sergilemiş, resmi sınırları ve ayrıcalıklı düşünceleri samimiyet ve içtenlik potasında eriterek, okurların sanki kendileri yazmışçasına şiiri benimsemelerini amaçlamıştır. Şair herhangi bir kişinin maneviyatına ve ruhsal yaşamına bir duyarlılık ve yakınlık beslemiştir.⁶⁹⁸ Bu onun, lirik kahraman tarafından ifade edilen kişisel, yani her birimizin içinde gizli, manevi bir kimliğe duyduğu özlemdir.

“Sıradan insan” ile ilgili eserlerin yaşamı, kaderi, maneviyatı, özellikle de gerçek duygu ve düşüncüyü yansıtır olmaları Yevtuşenko’yu ve sözlerini daha demokratik hale getirerek, okurun gözünde otoritesinin artmasını sağlamıştır. Şairin şiirlerinde dünyaca ünlü veya herhangi bir sebepten dolayı bir simge haline gelmiş kahramanların yanı sıra hiçbir şekilde çekici olmayan yüzler de vardır. Bu insanların kaderleri oldukça zordur, her zaman devam eden çetin bir var olma çabası içindedirler. Bu dünya, Asansörcü Kadın Maşa, Nastya Karpova, Vasya Dayı, Veročka, Büyükanne Alyona gibi sıradan Sovyet insanların bulunduğu bir dünyadır. Yevtuşenko’nun kahramanı bu küçük insanlara karşı sempati duyar, çünkü her biri kendince kıymetlidir ve her biri birer Rusya’dır.

Yevtuşenko’ya göre Ganj, Mississippi veya Volga kıyılarında doğan, orada çalışan bir kişinin ruhu, toplumsal farklılıklardan bağımsızdır ve bütün ruhlar evrensel manada eşittir. Sömürücü sınıfın temeli ise tamamen ruhsuzluktan ileri gelmektedir.⁶⁹⁹ Her yerde ve her koşulda insanlık kavramının öne çıkması gerekmektedir.⁷⁰⁰ Kazanılan

⁶⁹⁷Ye.A.Yevtuşenko, 1966, a.g.e., s. 215.

⁶⁹⁸ N.L.Leyderman, M.N.Lipovetski, 2003, a.g.e., s. 125.

⁶⁹⁹ Ye.A.Yevtuşenko, 1980, a.g.e., s. 51.

⁷⁰⁰Ye A.Yevtuşenko, **Pearl Harbor**, İstanbul, Varlık, 1967, Ç. Nihal Önal, s. 64.

para, sahip olunan varlık, oturulan koltuk ve bulunulan pozisyon, hümanist değerler gözetmediği sürece hiçbir kıymetli değildir. Örneğin *Pearl Harbor* (1967) isimli uzun öyküsünün kahramanı Grivs'e birçok karmaşık suratın bulunduğu ancak bu suratların ahenkli bir birlik halinde yaşadığı birbirini tamamladığı ve ortaya insanlığın çehresinin çıkacağı "İnsanlık" isimli bir tablo tasarlatmıştır.⁷⁰¹ Yazar Ye.Sidorov Yevtuşenko'nun şiirlerinde görülen insan ve meslek çeşitliliğine vurgu yapmak amacıyla şu ifadeleri kullanmıştır:

"Tüm Rusya Yevtuşenko'nun şiirlerinde toplandı...Kentsel ve kırsal sakinler, jeologlar, altın arayanlar, çingeneler, büfeci kadınlar, öğrenciler, asansörcüler, satıcı kadınlar, şairler, nesir yazarları, kızlar ve erkekler, profesörler, çiftçiler, şoförler, oto nakliyat ve tamir işletmesi yöneticileri, caz, sinema ve tiyatro artistleri, serseriler, ayyaşlar, kasiyer kızlar, televizyon spikerleri, avcılar, ressamalar, eleştirmenler, kapıcılar, muhasebeciler, askerler, ev hanımları, demiryolu denetçileri ve balıkçılar... Hiçbir şairimiz böyle bir kalabalığı, böyle bir meslek bolluğunu barındırmayacak."⁷⁰²

Edebiyatçı yazar O.Kravtsova bu bağlamda Yevtuşenko'nun okuru için sosyal portrelerden oluşan bir "galeri" inşa ederek bir anlamda kendi antropolojisini yaratmış olduğunu belirtmiştir. Ona göre şair, eserlerinde bir araya getirilen karakterler ve kaderler dahilinde Sovyet insanına özgü tüm sosyal olguları mısralarına yansıtmıştır.⁷⁰³ Örneğin 1954 yılında kaleme aldığı *Mayakovskiy'in Annesi (Mat Mayakovskogo)* isimli şiiri bu bağlamda önemli ayrıntıları içermektedir:

Yumuşak eski bir koltukta oturuyor o,
şefkatle bakarak

⁷⁰¹ Ye.A.Yevtuşenko, 1967, a.g.e., s. 15.

⁷⁰² Ye.Sidorov, **Golosom vremeni, (Zametki o poezii Yevgeniya Yevtuşenko)**

https://a4format.ru/pdf_files_bio/49462631.pdf adresinden 27.08.2022 tarihinde alınmıştır.

⁷⁰³ O.Kravtsova, **Yevgeniy Yevtuşenko: "Sotsialniy tip" sovetskogo čeloveka. Model "čelovek/sotsium", Setevaya slovestnost**, <https://www.netslova.ru/kravtsova/evtushenko-st.html> adresinden 12.08.2022 tarihinde alınmıştır.

genç misafirlerinin mutluluklarına
münakaşalarına ve heyecanlarına.⁷⁰⁴

(...)

Büyük Rus şair Mayakovskiy'in annesini ziyaret eden bir grup gencin betimlendiği bu şiirde Yevtuşenko her anne için bilindik bir görüntü ortaya koymuştur. Anne, ünlü olan oğlu hakkında konuşuyordur ama konuşma bir şair olarak onun ünü, büyüklüğü ve başarıları ile örülü değildir. Kadının ilgilendiği tek şey “oğlu”dur. Oğlunun zayıf ve hastalıklı hali annenin gözünün önünden gitmez. Üstelik sıradan bir hayat süren sıradan bir insandır oğlu, yemek yeme, çay içme ve uyuma gibi basit eylemler hayatını sürdürebilmesi için yeterlidir:

(...)

Annesi için o, her zaman sıksa ve hastalıklıydı,
tam bir reçel ve pestil meraklısıydı
Volodya'ya sadece
yemek ver,
çay ısıt
ve yatak ser
yeter.⁷⁰⁵

(...)

Kadın oğlunu anlatırken bir yandan da misafirlerine ikramda bulunmaya çabalamaktadır. Böylece şiirdeki anne karakteri ile Yevtuşenko, her Rus için tanıdık bir resim, her zaman hizmet etmek için orada olan, sürekli meşgul olan, başkaları için yaşayan bir kadın resmi yaratmıştır.⁷⁰⁶

(...)

Reçel ikram ediyor:
“Ayva reçeli.
“Bağdadi'den
Mutlaka yiyin.
O, reçeli çok severdi.”⁷⁰⁷

⁷⁰⁴Ye.A.Yevtuşenko, 1980, a.g.e., s. 26.

⁷⁰⁵ a.g.e., s.26.

⁷⁰⁶A.Vickie Babenko and Evtushenko, **Women in Evtushenko's Poetry**, The Russian Review , Jul., 1977, Vol. 36, No. 3 (Jul., 1977), pp. 320-333.

⁷⁰⁷Ye.A.Yevtuşenko, 1980, a.g.e., s. 26.

(...)

Diğer bir örnek şairin 1956 yılında yayınlanan *Mağazada (V magazine)* isimli şiiri ile karşımıza çıkmaktadır. Şiirin ilk satırlarında sıradan Rus kadınlarının imgeleri görülür, ev işleriyle uğraşan, güçlü ama bir o kadar da sessiz sıradan Rus kadınlarındaki sembolik ayrıntılar verilir:

Kimi eşarplı, kimi ise fularlı,
kimi savaşa gider gibi, kimi çalışmaya,
teker teker giriyorlar mağazaya
sessizce kadınlar.
Bidonlarının tıkırtısı,
şişelerinin ve tencerelerinin şangırtısı!
Soğan ve salatalık kokar,
“Kabul”⁷⁰⁸ sosu kokar.

(...)

Bunlar Rusya’nın kadınları.
Onurumuz ve gururumuz.
Beton kardılar,
tarla sürdüler ve ekin biçtiler...
Hepsine katlandılar,
katlanmaya da devam edecekler.⁷⁰⁹

(...)

Belirgin özellikleri verilen bu kadınlar hem evde hem de dışarda çalışmak zorunda kalan, ihmal edilen ve hor görülen bireylerdir. Aynı zamanda da içlerinde devasa bir manevi zenginlik barındırmaktadırlar. Bu gizi fark etmek veya ayırt etmek gerekmektedir. Yani bu eylem Yevtuşenko için temel çağrışımsal bir harekettir, düşük olarak kabul edilenin en yükseğini görme, olağandışı olanı ayırt etme amacı gütmeyi hedefleyen şair aslında Sovyet toplumuna yönelik güçlü eleştiriler de ifade etmektedir.

⁷⁰⁸ Soya sosu, çeşitli sebzeler ve baharatlar kullanılarak yapılan, yemekleri tatlandırmada kullanılan bir çeşit sos.

⁷⁰⁹ <http://ev-evt.net/stihi/v/magazin.php> adresinden 02.09.2022 tarihinde alınmıştır.

“Sıradan insanlar” şairin şiirlerinde basit ritimlerle, kafiyelele ve melodilerle dile getirilir.⁷¹⁰ Ayrıca yine bu sıradan insanların yardımıyla uyumsuz ayrıntılar ve alakasız detayların birleşimine odaklanılır. Yevtuşenko’nun 1956 yılında yazmış olduğu *Kasiyer Kız (Kassirşa)* isimli şiirine bu birleşim yansımıştır:

Lagar beygirin üzerinde gönülsüz ve korkakça
çiseleyen yağmurun altında anayolda,
kasiyer bir kız oturmaktaydı,
cebinde kara bir tabanca.
Büyük bir çuvalın içindeki evrak çantasını tutmuş sımsıkı,
kimsenin dikkatini çekmesin diye
taygaya maaş taşıyordu,⁷¹¹
(...)

Yevtuşenko bu şiirinde taygada çalışan işçilere para götürmek için her gün tehlikeli bir yolculuk yapan genç bir kasiyer kızı betimlemiştir. Genç bir kız, oldukça da korkak ve ürkek ama yanında bir çuval dolusu para ve cebinde de bir tabanca; bütün bu detaylar şairin uyumsuzluktaki çekicilik unsurunu gözler önüne serdiğinin göstergesi niteliğindedir.

Şair ana kahramanları “sıradan insanlar” olan *Yaşlı Şamandıracının Ölümü (Smert starogo bakenşika, 1955)*, *Park (1955)*, *Basmamış kırkına asansörcü kadın Maşa... (Liftyorşe Maşe pod sorok..., 1955)*, *Yaşlı Muhasebeci (Stariy buhgalter, 1958)*, *İlk Daktilocu (Pervaya maşinistka, 1960)*, “*Skorohod*” *Fabrikasında (Na fabrike “Skorohod”, 1960)*, *Ekskavatör Operatörü (Ekskavatorşik, 1963)* gibi pek çok şiirine 1964 yılında Sovyet toplumu genelinde sıradan bir bireyi betimlediği ve A.Tvardosvkiy’e ithafen yazdığı *Dört çorapçı kız (Çetire çuloçnitsı)* şiirini dahil etmiştir. Şair bu şiirleri

⁷¹⁰ N.L.Leyderman, M.N.Lipovetski, 2003, a.g.e., s. 126.

⁷¹¹ Ye.A.Yevtuşenko, 1980, a.g.e., s. 42.

bağlamında şöyle bir açıklama yapmıştır: “Hayatı en alttan en tepeye kadar görmeyi başardım ve dibin çok daha temiz olduğunu fark ettim.”⁷¹²

Yevtuşenko’nun şiiri yaşadığı çağa ait büyük ve önemli hiçbir şeyi kaçırmadan, zamanının eşdeğer görevlerini ve formüllerini takip etmiştir. Ancak ona göre dünyadaki tüm değerler az veya çok tartışılabilir durumdan öteye geçmez ama tartışmasız en önemli şey insanın iyiliğidir.⁷¹³ Bu bağlamda oluşan bireysel ve toplumsal hassasiyeti şiirlerine yansıtmıştır.

3.4.Yevtuşenko’nun Erken Dönem Poemaları

20. yüzyılın ilk yarısında Rusya’da sanat, siyasi otoritelere bağımlı bir konumda bulunmaktadır. Ancak Rusya tarihinin en önemli ve etkileyici figürlerinden olan Stalin’in ezici ve benmerkezci anlayışta temellenen yönetiminin 1953 yılı Mart ayı itibariyle son bulmasıyla toplumsal, kültürel ve sanatsal yaşamda bir başkalaşım gerçekleşir. Bu tarihten itibaren 1954-1969 yılları Kruşçev yönetimi dönemi, siyaset bilimciler ve tarihçiler tarafından kısa ve devamlılığı öngörülemeyen bir dönem olan “çözülme dönemi” olarak isimlendirilir. Bu döneme kadar daha katı ve kapalı yasalarla tecrit edilmiş olarak gelişen Sovyet kültürü, anılan tarihten itibaren yeni fikirlere kapı aralayan daha esnek bir konuma geçmeye başlamıştır.⁷¹⁴ Toplu bir güce ve gücün zulmüne karşı bilinçlenme hakkındaki soruların sorulmaya başlandığı, kişisel özgürlük ve görev bilincinin farkına varıldığı, felsefi ve içsel endişelerin ifade yollarının arandığı yeniden düşünme dönemi olarak betimlenen bu dönem, ana başvuru kaynaklarında Stalin sonrası dönüşümü ve gelişimi göstermektedir. Ülkenin kapılarının özgür sanatsal faaliyetlere açılmasıyla birlikte edebiyatta, bilhassa manevi gücünden yararlanmak amacıyla şiir

⁷¹² Ye.A.Yevtuşenko, 1998, a.g.e., s. 9.

⁷¹³ Ye.A.Yevtuşenko, 1985, a.g.e., s. 44-45.

⁷¹⁴ Ye.G.Serebryakova,, 2012, a.g.e., s. 47.

türünde⁷¹⁵ bir hareketlenme ve gelişme yaratılmıştır. Onurun ve erdemin varlığı ile hümanist yaklaşımın kudreti topluma hatırlatılmaya çalışılarak, manevi yaşamın harekete geçirilmesi hedeflenmiş, ruha, düşünceye ve insan odaklı duygulara olan ilginin bir betimi olarak, şiirler birbiri ardına okuyucuyla buluşmaya başlamıştır. Totaliterliğin insanlık dışı doğasının reddi, toplumsal yaşamın demokratikleşmesi ve liberalleşmesi, vatandaşların anayasal haklarını koruma, konuşma ve düşünce özgürlüğü için mücadele bağlamında ele alınan temalar, şairlerin ilk şiirlerinde yoğunlaştıkları motifler olmuştur. Devrimlerle birlikte hayatı işgal etmiş güçlü karakterler ve tüm dünyada yaşanan görkemli olayların sonucunda şiir artık yalnızca lirik bir formda ve içerikte kalmaz duruma gelmiştir.⁷¹⁶ Bu bağlamda aktif yaşam pozisyonuna sahip modern bir kahramanın karakterini anlamak ve dünyayı yaşananlar çerçevesinde değerlendirebilmek amacıyla şiirde yeni tür ve üslup yapıları oluşturma ihtiyacı duyulmuştur.

Oluşturulan bu türler arasında hacim olarak büyük, anlatıyı lirik tonlarda renklendiren, şiirsel form şeklinde ifade edilebilecek olan daha uzun ve karmaşık bir içeriğe sahip poema bulunmaktadır.⁷¹⁷ Poemalar, sosyal süreçlerin geçmiş ve gelecekle olan bağlantılarının felsefi anlayışının bir betimidir. Üstlendiği görevi layıkıyla yerine getirebilmek için ise geniş alanlara ihtiyaçları vardır dolayısıyla zorunlu olarak büyük bir biçimde var olmaktadır. Şair ve edebiyat eleştirmeni İ.L.Selvinskiy (1899-1968), 1965 yılında “Literaturnaya gazeta”da yayınlanan “Vozrojdeniye Poemi” (Poemanın Doğuşu) isimli bir makale kaleme almıştır. Edebiyatçı, yazısına çevirmen ve şair Adeline Ye.Adalis (1900-1969)’in “Şiir nedir?” isimli makalesini referans göstererek başlamış ve her iki şairin de dikkatini çeken bir konu olan “şiir krizi”ne değinmiştir. Edebiyat dünyasında yaşanan bu kriz, yazılan uzun şiirlerin bizzat kendi şairleri tarafından “şiir”

⁷¹⁵L.Lavinskiy, **Gorizonti sovremennoy poemi**, Voprosi literaturı, No. 4, 1986.

⁷¹⁶ İ.Selvinskiy, **VOZROJDENİYE POEMI**, LİTERATURNAYA GAZETA, No. 86, 22 iyulya 1965 g.

⁷¹⁷V.Şubin, Entsiklopediya vsemirnaya istoriya, <https://w.histrf.ru/articles/poema> adresinden 07.11.2022 tarihinde alınmıştır.

olarak adlandırmalarından kaynaklanmaktadır. Çünkü bu geniş kapsamlı şiirler artık bir alt tür olan poema alanına girmektedir. Bu alanda karakterler, eylemler ve durumlar bir arada bulunmaktadır. Yani poema, karakterlerin katıldığı bir olayı anlatan hikayedir. Bu hikâye aynı zamanda olayın geliştiği ortamı da kapsamaktadır. Dolayısıyla poema, tuvalinin genişliği ile önem arz eden, karakterleri ile dramatik bir yapı barındıran şiirsel bir organizmadır.⁷¹⁸

Sovyet edebiyatı ana başvuru kaynaklarına göre 1950’li yıllar itibariyle poemaların edebi sanat üzerindeki hakimiyeti kayda değer ölçüde artış göstermiştir. Poemalarıyla adından söz ettiren dönemin ünlü isimleri arasında, şiirlerinin birçoğu okuyucuların ilgisini çekmiş ve kıymetli ödüllere layık görülmüş olan D.S.Samoylov (1920-1990), A.P.Mejirov (1923-2009), Ye.A.İsayev (1926-2013), V.N.Sokolov (1928-1997), A.V.Jigulin (1930-2000), R.İ.Rojdestvenskiy (1932-1994), O.O.Süleymenov (1936) ve Yevtuşenko’yu göstermek mümkündür.⁷¹⁹

Sosyal, siyasi ve kültürel yaşamdaki değişikliklere duyarsız kalmayan, bununla birlikte açık sözlülüğünü ve samimiyetini kamusal alanlarda ve halk tribününde ifade eden Yevtuşenko, 20. yüzyılın ortalarında çağın iyimser karakterinin ve pozitif doğasının resmini çizebilmek için tual olarak poema türünü kullanmıştır. Şairin genellikle savaş karşıtı mesajlar verdiği,⁷²⁰ modernitenin ruhunu kavrama arzusuna eşlik eden sivil motiflerin bulunduğu ve çoğunlukla bahçıvanlar, inşaatçılar, traktör sürücüler gibi mesleklerde çalışan, sınırlı ilgi alanlarına sahip sıradan insanların⁷²¹ betimlendiği poemaları başlarda tür açısından başarısız bulunmuştur.⁷²²

⁷¹⁸ İ.Selvinskiy, **VOZROJDENİYE POEMI**, LİTERATURNAYA GAZETA, No. 86, 22 iyulya 1965 g.

⁷¹⁹ L.Lavinskiy, **Gorizonti sovremennoy poemi**, Voprosı literaturı, No. 4, 1986.

⁷²⁰ Ye.V.İvanova, “İ yesli ya umru na belom svete, to ya umru ot şastyä, što jivu...” (O poetike individualnogo stilya Ye. Yevtuşenko), Moskva, DOI 10.24249/2309-9917-2017-26-6-141-145 s. 142.

⁷²¹ O.Kravtsova, **Yevgeniy Yevtuşenko: pervıye şagi v bolşuyu poeziyu**, Jurnal Cebep, No. 11-12, str. 26. <http://sever-journal.ru/vyshedshie-nomera/2012/11-12/literaturovedenie/evgenij-evtushenko-pervye-shagi-v-bol-shuju-poeziyu/> adresinden 24.09.2022 tarihinde alınmıştır.

⁷²² V.Gusev, **Forma i sut**, LİTERATURNAYA GAZETA, No. 98, 19 avgusta, 1965 g.

Yevtuşenko'nun ilk poeması *Zima Kavşağı* (*Stantsiya Zima*, 1955)'dır. Şair Zima'yı ziyaret ettiği ve *Sibirya Ana* (*Rodnaya Sibir*) isimli kitabını bastırmak için İrkutsk'a gittiği 1953 yılından itibaren poemayı yazmaya başlamıştır. Henüz "Yevtuşenko" ismi yeterince duyulmadığı için kitap konusunda işler istenildiği gibi gitmemiştir. Kitap konusundaki başarısızlığına rağmen poema yazmaya hız kaybetmeden devam eden şairin takıldığı başarısızlık engeline en büyük katkıyı sansür vermiştir. Diğer bir poeması *Fuku* (1963-1985), içerisinde Sovyet Güvenlik Sekreteri ve Gizli Polis Şefi L.Beria'nın isimsiz bir şekilde tasvir edilmiş olması nedeniyle sansüre takılmış ve geri çekilen poemanın yeniden yayınlanması ancak 1985 yılında gerçekleşmiştir. Yevtuşenko bu poeması ve gördüğü muamele ile ilgili olarak 1987 yılında şu açıklamayı yapmıştır:

"Eski zamanlardan beri profesyonel denizciler yaralarını tuzlu su ile iyileştirdiler. Onlar için tek yol buydu. Tuz, dürüst tuz, dürüst olmayan şekerden daha yararlı olabilir. Bu yüzden *Fuku* gibi bir poema yazdım. *Fuku* da çok önemli satırlar var örneğin: "*Düniün kurbanlarını unutan biri yarının kurbanı olur.*" Büyük ihtimalle sadece Rusya tarihine değil, tüm tarihe bakış açım budur. Umudum, Sosyalizmin ilk yıllarında deneyimlerimizin tüm olumlu ve olumsuz sonuçlarını görmek. Geleceğin korkusuz kurucuları olmak, ancak geçmişimizin korkusuz sosyal arkeologları olmamızla mümkündür. Evet, sadece açık yaralara tuz basmakla kalmamalı, onları mümkün olduğunca derine kazmalıyız, çünkü hala bize kesinlikle sağlıklı olma imkânı vermeyen bazı enfeksiyonlar var."⁷²³

Şairin Brejnev döneminin ilk aylarında "Yunost" dergisinde yayımlanmak üzere hazırladığı *Bratsk HES* (*Bratskaya GES*, 1965) adlı poeması sansürün bir diğer kurbanı olmuştur. Poema yayımlandıktan sonra yüzlerce olumsuz yorumla karşılaşmış ve Yevtuşenko poemasını geri çekmek durumunda kalmıştır. Bu ve benzeri problemler yaşanmasına rağmen Yevtuşenko durup dinlenmeden üretmeye devam etmiştir. Şairin

⁷²³ K.V.Huevel, **Yevgeny Yevtushenko - His Poetry Engaged and Enraged Readers at Home and Abroad**, 1987, The Progressive Magazine, <https://progressive.org/magazine/RememberingYevgenyYevtushenko/> adresinden 24.09.2022 tarihinde alınmıştır.

kuzeye, Peçora'ya, Sibirya'ya ve Uzak Doğu'ya uzanan yolları yeni şiirler ve poemaların doğmasında önemli roller üstlenmiştir. *Kuzey Ödeneği (Severnaya nadbavka, 1976)* poemasının satırlarında, gezdiği bu yerlerin havası solunmaktadır. Yevtuşenko 1977 yılında Baykal-Amur Demiryolu Hattı inşaatında çalışan işçilerin anavatan sevgilerini altını çizerek anlattığı *Orman Yolu (Proseka)* poemasını yayınlamıştır. Şairin “çöpçü üniforması” olarak adlandırdığı SSCB Devlet Ödülü'nü 1982 yılında yayınlanan *Ana ve Nötron Bombası (Mama i neytronnaya bomba)* isimli poemasıyla kazanmıştır.⁷²⁴ Yine çeşitli yıllarda kaleme aldığı, *Puşkin Geçidi (Puşkinskiy pereval, 1965)*, *Boğa Güreşi (Korrida, 1967)*, *Özgürlük Heykeli'nin Derisinin Altında (Pod kojey statui svobodi, 1968)*, *Kazan Üniversitesi (Kazanskiy Universitet, 1970)*, *Nerelisiniz? (Otkuda Vı, 1971)*, *Tokyo'da Kar (Sneg v Tokio, 1974)*, *İvan'ın Patiskaları (İvanovskiye Sitsı, 1976)*, *Boylu Boyunca (V polny rost, 1977)*, *Santiago'daki Güvercin (Golub v Santiago, 1978)*, *Nepryadva (1980)*, *Uzak Akraba (Dalnaya rodstvennitsa, 1984)*, *On Üç (Trinadtsat, 1996)*, *Dora Franko (2012)* gibi poemaları ile de edebiyatı beslemeye devam etmiştir.

Yevtuşenko'nun 1955 yılında yayınlanan ilk poeması *Zima Kavşağı (Stantsiya Zima)* ile 1965 yılında okurla buluşan *Bratsk HES (Bratskaya GES)*, hem çalışmamızı kapsayan tarihsel aralık içerisinde kaleme alınmış olmalarından dolayı, hem de bu iki poema arasında görece “başarısız” olarak addedilen ve yeni halinin yayınlanması 1985'i bulan tek bir poema yazılmış olmasından dolayı üzerine araştırmaları biraz daha yoğunlaştırdığımız eserler olmuştur.

⁷²⁴A.Malgın, **BIT ZNAMENITNIM NEKRASİVO, K 60-letiyu Yevgeniya Yevtuşenko** Jurnal Stolitsa, No. 29(87), iyul 1993 g.

3.4.1. Zima Kavşağı (1955)

Zima, 18. yüzyılın ortalarında Büyük Moskova Yolu üzerinde mahkumların sürüldüğü bir yerleşim yeridir. İsim, Sibirya'da yaşayan Moğol halkı Buryatların kullandığı dil olan ve “suç” anlamına gelen, Buryatça “zeme” (зэме) sözcüğünden türemiştir. 18. yüzyılın ikinci yarısında ve 19. yüzyılın tamamında etrafında sadece kil, kum ve tuz birikintileri olan bir araziden ibaretken zamanla modernleşmeye ve ihtiyaç çerçevesinde gelişmeye başlamıştır. Zima'ya ilk olarak 1772'de at yolu döşenmiş ve ardından Oka'da bir feribot inşa edilmiştir. 19. yüzyılın sonunda, 1891'de Trans-Sibirya Demiryolunun inşaatı başlamış, 1895'te, adını o zamana kadar var olan ve dört mil ötede, atlı Moskova-Sibirya yolunda bulunan köyden alan küçük bir tren istasyonu olarak Zima Kavşağı kurulmuştur.⁷²⁵ Rus İmparatorluğu Bakanlar Konseyi Başkanı Pyotr Arkadyeviç Stolipin (1862-1911)'in ülkede benzersiz reformlar geliştirdiği ve uygulamaya başladığı dönem olan 1906-1913 yılları arasında Zima'da buğday ve kereste ticareti başlamıştır. 1920'lerde ve 1930'larda yeni işletmeler açılmış ve eski işletmeler önemli ölçüde yeniden inşa edilmiştir. 1922'de İrkutsk bölgesindeki yerleşim yerine şehir statüsü verilmiştir. Yevtuşenko'nun doğup büyüdüğü yer olan şehir 1930-40'lı yıllarda yaklaşık otuz bin nüfusa ulaşmıştır. Şehirde şairin çocukken yaşadığı evin neredeyse tam bir kopyası olan bir anıt ev inşa edilmiştir. Yevtuşenko'nun kullandığı birçok eşyayı da içinde barındıran “Şiir Evi” (Dom Poezii) isimli müze her yıl çok sayıda misafir ağırlamaktadır. Yevtuşenko yazar S.Volkov'a verdiği bir röportajda Zima'dan şöyle bahsetmiştir:

“Zima Kavşağı, atalarımın 19. yüzyılın sonunda gönderildiği bir yerleşim yeridir. Büyük atamız İosif Baykovskiy ilerici, demokratik ve hatta devrimci görüşlere sahip, yoksul bir Polonya asilzadesiydi. Her ne kadar görünüşte serflik kaldırılmış olsa da bazı biçimlerde korunmuştur. İosif Baykovskiy mülk yöneticisi olarak görev yapmıştır. Daha sonra burada Ukraynalı bir köylü satın alarak onunla evlenmiştir.

⁷²⁵ Zima. Gorod kotoriy nam dorog, Sibirskiye promisli, Krasnoyarsk, 2013, s. 21.

(...) Babam da orada bir ev inşa etmiş. Nijneudensk'te tren istasyonuna çok yakın, iyi bir doğum hastanesi vardı. Ben orada dünyaya gelmişim.”⁷²⁶

Daha sonraları et paketleme fabrikası, tereyağı fabrikası, fırın gibi zamanla kurulan her şey Zima'yı bir yaşam alanına çevirmiştir. Bu kurum ve isimlerden bazıları da şairin ilerleyen zamanlarda şiirlerine dahil olmuştur.⁷²⁷ Edebiyatçı, yazar İ.Falikov'a göre “Zima isminin anlamı” ve “burada sürdürülmek zorunda kalınan suçlu hayatlar” gibi küçük ve bir anlamda gizli nüanslar oldukça büyük önemler arz etmektedir. Çünkü suçlar, kabahatler doğuştan kişilikte var olan şeyler değilse, sonradan yaşananlara ve ortamlara göre edinilmek zorunda kalınan ama zamanla yerleşik hale dönüşen davranışlarsa işte o zaman Yevtuşenko'nun yaratıcılığını besleyen kaynaklar arasında yer almaktadır. Değişen zamana ve dönüşen dünyaya karşı duyarlı, duygu ve düşünceleri ortak noktada birleştirebilen bir karaktere sahip genç bir isim olarak yola çıkan şairin doğum yeri olan, küçük vatanı Zima ve buradaki Oka kıyıları, Trans Sibirya Demiryolu, oymalı arşitravlı tek katlı ahşap evler, şairin edebi arenadaki kişisel efsanesinin en önemli kısmını, başlangıç noktasını oluşturmaktadır.⁷²⁸

Yevtuşenko'nun 1953 yılında yazmaya başladığı ve 1955 yılında tamamladığı ilk poeması, nezaket ve insan sevgisi ile bezeli *Zima Kavşağı*, gerçek çatışmaların ve görüş mücadelelerinin ışığında doğar. Şair poemasıyla ilgili olarak:

“Yıllarca resmi yalanların ardından gerçeği arayan bir poemayı, *Zima Kavşağı*’nı yazmaya başladığımda ne Soljenitsın, ne Saharov, ne de Pasternak’ın, Grossman’ın, Dudintsev’in romanları vardı, hiçbir muhalif yoktu. Soyut sanatçılar ve “Tövbe” filmi de yoktu. Ne Ahmadulina ne de Voznesenskiy henüz şiirlerini yayınlamaya başlamıştı. Ülkede “caz” sözcüğü yasaktı. Üstelik Sovyet

⁷²⁶ S.Volkov, 2018, a.g.e., s. 16.

⁷²⁷ İ.Falikov, 2017, a.g.e., s. 37.

⁷²⁸ a.g.e., s. 37.

vatandaşlarının yurtdışına düzenledikleri özel gezileri de henüz yoktu.

1953 yılında tek ve bütünüyle muhalif olan sadece bendim.”⁷²⁹

Şair “Yaşlandıkça daha açık hale geliyoruz” dizesiyle giriş yaptığı poemasında ilk iş olarak özeleştiriyeye soyunmuştur. Yevtuşenko’nun yaşamı boyunca savunduğu ve eserlerine yansıttığı düşünceler, eleştirmenler tarafından “bukalemunluk” olarak algılanmıştır. Bahsi geçen eleştirinin amacı da şairin davranışlarına ve düşüncelerini ifade etme şekline karşı yakıştırılan bu tabirden rahatsız olduğunu ve bu yakıştırmanın, kişisel ve ahlaki gelişim yasalarına ters düştüğünün altını çizmektir. Çünkü gözden kaçmaması gereken nokta kişinin yaş alması ve yaşadığı ortamda gerçekleşen faaliyetlere tanıklık etmesi sonucunda, duygu ve düşüncelerinin belirli oranlarda evrim geçirdiği gerçeğidir. Kişi, bencillik derecesinde algılanmasına mahal vermemek şartıyla, kendi faydasını gözeterek bulunduğu durum ve şartlara uygun bir şekilde başkalaşım geçirebilmektedir. Bu doğrultuda Yevtuşenko eleştiri dozlarını artıran kişilere karşı bir açıklama şeklinde algılanabilecek şu dizeleri kaleme almıştır:

(...)

Eğer insanlara öncekinden
daha farklı bakıyorsak,
onlarda yeni bir şey keşfettiysen eğer
demek ki onu önce kendimizde keşfetmişizdir.
Tabii ki o kadar uzun yaşamadım,
ama yirmi yaşında hayatı yeniden gözden geçiriyorum:
susmam gerekirken konuşmuş,
konuşmam gerekirken susmuşum.⁷³⁰

(...)

Zima Kavşağı poemasının bütününde, önemli bir sorunu çözmek için anavatanına giden ve orada o an gördükleriyle geçmişte yaşadıklarını kıyaslama yaparak anlatan bir lirik kahraman bulunmaktadır. Yevtuşenko’nun lirik kahramanı yani kendisi ilk dizelerde

⁷²⁹ İ.Falikov, 2017, a.g.e., s. 24.

⁷³⁰ Ye.A.Yevtuşenko, **Prisyaga prostoru**, İrkutsk, Vostočno-Sibirskoye kniznoye izdatelstvo, 1978, s. 179.

kişisel sınırları çerçevesinde yer verdiği değişim olgusuna, değişen zamanı ve dönüşen mekanları da dahil etmektedir:

(...)
Peki nerede şimdi o,
Ukrayna, ana vatan?
Ona geri dönüş yolu yok artık
Şafakta tatlı tatlı şarkı söyleyen
bülbulü bulmak da imkânsız.
El değmemiş ücra yerin etrafında,
ne atla ne yaya
ne atla ne yaya
ne koşarak ne de uçarak.⁷³¹
(...)

Poemada lirik kahramanın ruh hali günün zaman dilimleriyle karşılaştırılmaktadır. Şair, ruh durumunu yansıtmak için gece ve gündüz metaforik arketiplerini kullanmıştır. “Gece” imgesi aracılığıyla yazar endişe, gelecek korkusu ve cevapsız kalan soruları ifade etmektedir. Uzun zamandır beklenen sabahın gelişyle ruh hali değişir.⁷³²

(...)
Patika, gece gölgeleri arasında uzanıyordu
günden kalan ayak, çizme ve at nalı izlerinde,
gölge veren yüksek otlar arasında.
ve kalay renkli koca dulavrat otları arasında.
Özgürce ama bir o kadar da endişeli biçimde anlattım
düşündüğüm her şeyi ve sitem ettiğim herkesi.⁷³³
(...)

Yevtuşenko, hemen her şiirinde okurun karşısına çıkarttığı “sıradan insanlar” a bu poemasında da yer vermeyi ihmal etmemiştir. Sıradan insanların yaşamının, kaderinin ve maneviyatının gerçek duygu ve düşüncelerin bir yansıması olarak betimi,

⁷³¹ Ye.A.Yevtuşenko, 1978, a.g.e., s. 180.

⁷³² Ye.A.Çudinova, 2016, a.g.e.

⁷³³ Ye.A.Yevtuşenko, 1978, a.g.e., s. 201.

Yevtuşenko'nun lirik kahramanının bu küçük insanlara karşı sempati duyması ile ifade edilmektedir:

(...)

Zima lokantasında boğucu bir yaz soluğu.
Yavru domuzları boğazlıyorlardı gürültüyle mutfağın arkasında.
Tepsiler ve yüzler parlıyordu...

Pencerelerde, üzerleri sinek dolu
yapışkan bantlar asılı. Miyop bir öğretmen
gözlerini kısarak menüye bakıyor,
bir çiftçi kız sulu çorbayı beğenmediği için şikâyet ediyor,
ve kapkara kollu bir oduncu
garsonu çağırmak için çatalla bardağı tıkırdatıyor.
Zima lokantasında gürültü olağanüstü,
oradan oraya uçan garsonların gittikçe artan gürültüsü...⁷³⁴
(...)

Yevtuşenko'nun otobiyografik şiiri olarak nitelendirebileceğimiz poemada, sık sık doğa betimlemelerine yer verilmiştir. Bunun yanı sıra şair gerek doğa betimlemelerini gerekse de kişi ve mekân betimlemelerini yaparken algıyı zorlaştırmayan, okur tarafından kolay anlaşılabilen somut metaforlar kullanmayı tercih etmiştir.⁷³⁵ Örneğin bir evin zihinsel resmi, gardırop, yatak, kapı, çorba kaseleri, mutfak eşyaları, masa gibi detaylardan bahsedilerek oluşturulur. Lirik kahramanın su çekmeye gittiği kuyu, kuyunun kokusu ve su dolu kovasının kenarlara çarpa çarpa gelişi poemada ete kemiğe bürünmüştür sanki. Moskova'dan gelen önemli konuk yani lirik kahramanın, yatırılmış, ıslak saçları, temiz gömleği ve çelimsiz vücudu okurun rahatlıkla algılayacağı bir çağrışımlar zinciri olarak sunulmuştur. Yevtuşenko yaratılan görüntülerin hem somut ifadesine hem de doğruluğuna önem vererek ayrıntılı bir anlatım benimsemiştir.

⁷³⁴ Ye.A.Yevtuşenko, 1978, a.g.e., s. 197.

⁷³⁵ Ye.A.Çudinova, 2016, a.g.e.

Poemada Yevtuşenko'nun, Stalin sonrası dönemde değişen yaşamı baz alarak ülkesinin kaderi üzerine akıl yürütme çabalarını gözlemlemek mümkündür. Okur da şairle birlikte hareket ederek akıl yürütmeye başlar ve sonuç olarak sanal bir diyalog oluşur.⁷³⁶ İnsancıl değerler ışığında ince bir lirizm ve nezaketle yazılmış olan poemadaki kolektif karakter de tıpkı şairin kendisi gibi ahlaki bir standart bulmaya çalışmaktadır. Onun için bu uzak istasyon, Rusya'nın parlak geleceğine giden yol anlamına gelmektedir.⁷³⁷ Bu durum poemanın son dizelerinde Zima'nın, bizzat kendisinin lirik kahramanla konuşmasından ve kahramana “çözülme dönemi”nin manevi durumuna uygun bir şekilde öğüt vermesinden anlaşılmaktadır.⁷³⁸ Bu öğütler okur tarafından slogan olarak da algılanan şu dizelerden oluşmaktadır:

(...)

Zima Kavşağı'nın bana söylediği şuydu:

“Mütevazi bir hayat yaşıyorum, yemek için fındık kırıyorum,
lokomotiflerle sessizce tütüyorum,
yaşadığımız zaman hakkında çokça düşünüyorum,
onu seviyorum ve ona katlanıyorum.

Bu durumda olan tek kişi sen değilsin dünyada
düşüncelerinde, mücadelede ve araştırmalarında.

Üzülme evlat, cevap vermediysen eğer
sana sorulan soruya.

Sabırlı ol, bak gör, dinle,
ara, ara, ara!

Tüm dünyayı gez dolaş.
Gerçek her zaman iyidir,
ama mutluluk, mutluluk daha iyidir,
yine de gerçek olmadan mutluluk olmaz.

Mağrur bir başla dünyayı dolaş,
kalbin de gözlerin de,

⁷³⁶Ye.A.Çudinova, 2016, a.g.e.

⁷³⁷Ye.A.Kornakova, **NATSİONALNO-KULTURNAYA SPETSİFİKA SOVETSKOY DEYSTVİTELNOSTİ İ YİYO YAZIKOVOYE OTRAJENİYE V POEZİİ YE.A. YEVTUŞENKO**, Vestnik RUDN. Seriya:Russkiy i inostranniyе yazıki i metodika ih prepodavaniya, 2017 Vol. 15 No 1 103-112, s. 107.

⁷³⁸ Ye.A.Çudinova, 2016, a.g.e.

hep ileride olsun,
yüzünde ise
kamçısı ıslak çam iğnelerinin,
kirpiklerinde,
gözyaşları ve fırtına.
İnsanları sev,
anlayacaksın onları.
Unutma,
aklımda sen olacaksın.
Zor olacak ve
bana geri döneceksin...
Şimdi git!”
Basıp çıktım.
Ve yoldayım hala.⁷³⁹

Yevtuşenko’nun çok sayıda şiirinin ve kitaba ismini veren poemasının bulunduğu *Zima Kavşağı* adlı derlemesi çeşitli eleştiriler ve sansür engelini aşamamış, ancak şairin poemaya yeni şiirler eklemesiyle eseri bambaşka bir içeriğe taşıyarak yeniden okura sunmasının ardından basılabilmektedir.⁷⁴⁰ Kitap çevirmen Özdemir İnce tarafından 1985 yılında dilimize aktarılmıştır.

3.4.2. Bratsk HES (1965)

*“Hiç kimse bu şiirimi sansür kadar takdir etmedi.”*⁷⁴¹

Ye. A. Yevtuşenko

İnşasına 1954’te başlanan ve 1967’de tamamlanan dev yapı Bratsk Hidroelektrik Santrali, Sibirya’nın İrkutsk Bölgesi, Bratsk şehrinde Angara Nehri üzerinde bulunmaktadır. Santral Rusya’daki en büyük hidroelektrik güç üreticisi unvanına sahiptir.

⁷³⁹ Ye.A.Yevtuşenko, 1978, a.g.e., s. 204.

⁷⁴⁰ Ye.A.Yevtuşenko, **Volçiy pasport**,, Moskva, Vagrius, 1998, s. 236.

⁷⁴¹ Ye.A.Yevtuşenko, 1998, a.g.e., s. 262.

Bratsk Hidroelektrik Santralini inşa etme kararı 1954 yılının Eylül ayında alınmış, aynı yıl ilk işçiler ve ekipman Bratsk'a getirilmiş ve 21 Aralık 1954'te inşaatın temelleri atılmıştır. Santralin inşaatının başlaması aynı zamanda, büyük bir Sibiryâ şehrinin inşaatının başladığının da habercisi olmuştur. Dolayısıyla Bratsk'ın çalışma yerleşimi, hükümetin yayınlamış olduğu bir kararname ile bölgesel bir itaat şehri statüsü almıştır.⁷⁴² Bu inşaatta yaşayan kişiler ve yaşanan anlar, geçmişin kişi ve zamanlarıyla birleşerek Yevtuşenko'nun aynı isimli poemasını oluşturmuştur.

Yevtuşenko *Zima Kavşağı*'ndan sonra yaklaşık on yıl kadar poema yazmaya ara vermiştir. 1963 yılında yayınlanan *Fuku* isimli poeması da uygulanan katı sansürden nasibini almıştır. Kendisinin ve yapıtının gördüğü muameleden dolayı çok üzülen şair, mekân ve ortam değişikliğinin kendisine iyi geleceği düşüncesiyle bir süreliğine Zima Kavşağı'nda akrabalarının yanında kalmaya başlar. Zima'da kaldığı dönemde “Globus Kulübü”nün başkanı ve Bratsk hidroelektrik santralının memuru olan Fred Yusfin'in şairi araması ve diğer inşaatçılar adına onu Bratsk'a davet etmesi ile şairin en kıymetli eserlerinden birinin de temelleri atılmış olur. Davetin ardından şair hiç vakit kaybetmeden “Friedrich Engels” gemisiyle Bratsk'a gider. Limanda Yevtuşenko'yu kalabalık bir işçi grubu karşılar. Teknelerle vapura çıkan, av tüfekleriyle havaya ateş açan şiir tutkunu inşaatçılardır bu insanlar. Şair burada tanıştığı birçok kişiyle ömür boyu sürecek arkadaşlıklar kurmuş ve onlardan kardeşlerim diye bahsetmiştir. Bu kişilerden Aron Gindin, Feliks Kagan, Alyoşa ve Nataşa Marçuk şairin kendi tabiriyle poemada bulunan birçok şiirinin ortak yazarları olmuşlardır.⁷⁴³ Yevtuşenko'nun “şaşırtıcı bir şekilde dört bin beş yüz dizelik bir poema yazdım, 1963'ün Eylül'ünde başladım ve 1964 yılının Nisan ayında tamamladım.”⁷⁴⁴ şeklindeki açıklamasıyla bizzat kendisinin bile hayret

⁷⁴² **Naş Bratsk**, gorodskoy portal, Bratskaya GES http://nashbratsk.ru/wiki/?SECTION_ID=142&ELEMENT_ID=2516 adresinden 24.10.2022 tarihinde alınmıştır.

⁷⁴³ Ye.A.Yevtuşenko, 1998, a.g.e., s. 262.

⁷⁴⁴ a.g.e., s. 263.

ettiği hızda yazdığı üçüncü poeması olan *Bratsk HES (Bratskaya GES)*'in okurla buluştuğunda takvimler 1965'i göstermektedir.

Sansür engeline takılan poemanın 1965 yılında “Yunost”un dördüncü sayısında yayınlanması ancak birtakım değişikliklerin yapılmasının ardından gerçekleşmiştir. Örneğin poemanın bölümlerinden biri olan *Dolandırıcı (Prohindey)* şiiri yapıttan çıkarılmış, ilaveten esere üç bölüm eklenmiştir. Bununla birlikte poemada toplamda beş yüz doksan üç dize düzeltilmiştir.⁷⁴⁵ Şair poemasının sansür boyunduruğu altına gireceğini öngörmekle birlikte kalemini özgürce oynatma konusunda yine de oldukça kararlı davranmıştır. Bu durumla ilgili olarak yaptığı bir açıklama şöyledir:

“*Bratsk HES*'i Senej'deki sanatçıların ve Sukhanov'daki mimarların evinde yazdım, sadece ara sıra benim için bir mayın tarlası gibi tehlikeli olan Moskova'ya gidiyordum. Bana elinden geldiğince yardım eden “Yunost” dergisi editör yardımcısı S. H. Preobrajenskiy “*Poemanızın basılmasını istiyorsanız, yazarken başınızı eğik tutun!*” diyerek beni uyardı. Ama ben her şeye bu kadar meraklıyken, o uzun burun nasıl olurdu da çıkıntılık yapmazdı ki.”⁷⁴⁶

Şairin 20. yüzyılın ikinci yarısında, oldukça gergin bir dönemde yazdığı poema, 26 farklı şiirden oluşmakta, Rus hayatından ve Rusya tarihinden bir fotoğraf koleksiyonu niteliğini taşımaktadır. Rusya'nın geçmişine, şimdisine ve kısmen geleceğine dair görüşlerin betimlendiği poema, iki zıt kutupta yer alan iki devasa anıt Mısır Piramidi ile Bratsk Hidroelektrik Santrali arasında geçen bir diyalog üzerinde temellenmiştir. Piramit, ilkelliğin ve modası geçmişliğin somut bir betimiyken, Bratsk HES daha iyimser ve yenilikçi bir anlayış çerçevesinde okura yansıtılmıştır. Bu temelde yükselen yapıyla birlikte şair, Bratsk HES'in Mısır Piramidine karşı bir cevap olduğunu, bir piramit ve bir barajın özünde zaten eşit olamayacağını, aralarında mevcut bir çelişki olduğunu bildiğini

⁷⁴⁵ Ye.A.Yevtuşenko, 1998, a.g.e., s. 270.

⁷⁴⁶ a.g.e., s. 262.

ifade etmektedir. Buradan yola çıkarak poemanın “kardeşlik ve özgürlük anıtı”⁷⁴⁷ olduğunu vurgulamış ve *Bratsk HES* aracılığıyla ülkesi ve insanlık için duyduğu kaygıyı dile getirmiştir.

Yevtuşenko poemasına, *Poemadan Önce Dua (Molitva pered poemoy)* ve *Önsöz (Prolog)* ismini verdiği iki şiiriyle başlamaktadır. *Poemadan Önce Dua (Molitva pered poemoy)* şiirinin ilk satırlarının, şairin edebi yaratıcılığının bir manifestosu ve sanat hayatına yerleşen bir slogan olan “*Rusya’da şair, bir şairden daha fazlasıdır*” dizesiyle başlıyor olması esere yüklenen anlamların ön gösterimi niteliğindedir:

Rusya’da şair, bir şairden daha fazlasıdır.
Yalnızca ona nasip olmuştur,
vatandaşlığın gururlu ruhunun dolaştığı,
rahatı ve huzuru olmayanların,
şair olarak doğması.⁷⁴⁸
(...)

Sonraki satırlarla birlikte şair o döneme kadar yaşanan olaylardan kısaca bahseder. Kendisinden önce olan her şeyi gözden geçirme mahareti şairi tarihe yakınlaşmaya iter.⁷⁴⁹ Bu yakınlaşma okurla şair arasında da gerçekleşir. Her insanın kendinden bir parçayı bulabildiği şiirler geçmişle şimdi arasında kurulan köprü görevini üstlenir. Ardından şair Rusya’nın ünlü şairlerinin isimlerini zikretmeye başlar. Böylece okur Yevtuşenko’nun sessizce ve alçakgönüllülükle dizlerinin üzerine çökmesine ve büyük şairlerden yardım istemesine tanıklık etmiş olur:

(...)
Ve sessizce diz çökerek,
hazırım hem ölüme hem de zafere,
yardımınızı istiyorum acizane,

⁷⁴⁷Yevgeniy Yevtuşenko “Bratskaya GES”, 1965 god, Sto leksiya s Dmitriyem Bıkovi, Vıpusk, No.66 https://tvrain.ru/lite/teleshov/sto_leksij_s_dmitriem_bykovym/bratskaya_ges_bykov-426936/ adresinden 26.10.2022 tarihinde alınmıştır.

⁷⁴⁸ Ye.A.Yevtuşenko, 1967, a.g.e., s. 67.

⁷⁴⁹ İ.Zolotusskiy, POET İ POEMA, LİTERATURNAYA GAZETA, No. 69, 12 iyunya 1965 g.

büyük Rus şairleri.⁷⁵⁰

(...)

Şair, Puşkin'den “şiir ahengini, özgür ifade şeklini ve büyüleyici sonunu”; Lermontov'dan, “keskin bakışını, kibir zehrini ve bir hücre gibi tecrit edilmiş ruhunu”; Nekrasov'dan “ilham perisini ve kaba ifadesini”; Blok'tan “sonsuz bilmeceyi çözmek için kehanet sisini ve iki eğik kanadı”; Pasternak'tan “sonsuz kadar kendi içinde yanacak olan ışığını”; Yesenin'den “insanlar, hayvanlar, bitkiler ve dünyadaki diğer her şeyi umarsızca sevebilme hassasiyetini” ve Mayakovski'den “bas sesini, isyanı ve uzlaşmazlığı” talep etmektedir. Bu bağlamda sıranın kendi nesline geldiğini, kendisini de bu zincirin bir halkası gibi hissetmek istediğini ve onların hayır duasını beklediğini ifade etmektedir.⁷⁵¹

Poemadan Önce Dua (Molitva pered poemoy) şiirinden sonra gelen ikinci şiir *Önsöz (Prolog)*'de otuz yaşlarındaki Yevtuşenko'nun kendi gözünden, günlük yaşam koşturmacasındaki insanlar, geçmiş ve şimdiki zaman değerlendirmesi, “başlangıçlar” ve “bitişler”, kıyaslamalar, özlemler ve beklentiler betimlenmektedir:

(...)

Güçsüzlerin ve yağ bağlamışların olmadığı,

dolarsız, altınsız ve pesetasız,

sınırların olmadığı,

sahtekâr yönetimlerin olmadığı

kötü kokan gazetelerin ve füzelerin olmadığı,

bir dünya hayal ettim.

El değmemiş bir dünya hayal ettim,

yeni filizlenen kuş kirazı,

bülbüllerle ve karatavuklarla dolu,

bütün halkların kardeşlik ve dostlukla yaşadığı

iftiranın ve zorbalığın olmadığı,

havasının nehirdeki bir sabah kadar temiz olduğu

⁷⁵⁰ Ye.A.Yevtuşenko, 1967, a.g.e., s. 67.

⁷⁵¹ İ.Zolotusskiy, 1965, a.g.e.

Galya ile yaşadığımız yerde, sonsuza dek
ölümsüz,
yanak yanağa göreceğimiz bir rüya gibi...⁷⁵²
(...)

Yevtuşenko'nun bu poemadaki şiirleri herhangi bir kategoriden bağımsız tamamen tarihsel sıralamaları gözetilerek tertip edilmiştir. Bahsi geçen dönemde bağımsız bölümlere sahip şiirlerin yayınlanmasının daha kolay oluşu⁷⁵³ ve şairin sanatsal düşüncesinin özelliklerini bu şekilde sergileme yolunu seçmesi ortaya bu çok türlü tasarımın çıkmasına sebep olmuştur. Şair bu poemasında tarihsel çerçevede değerlendirilen kişi ve olayları bir bir toplamış, sonradan onları tek çatı altında birleştirmiş, bizzat zamanın kendisini dün ve bugün şeklinde bu birlikteliğe dahil etmiştir. Bahsi geçen şiirleri içeriği kapsamında değerlendirdiğimizde şu kategoriler karşımıza çıkmaktadır:

1.Topluluk Kategorisi: Şairin poemada yer alan *Mısır Piramidinin Duası* (*Molitva yegipetskoy piramidi*), *Bratsk HES'in Monoloğu* (*Monolog Bratskoy GES*), *Dekabristler* (*Dekabristı*), *Petraşevistler* (*Petraşevtsı*), *Bolşevik ve Çatlak* (*Treşina*) başlıklı şiirleri bu kategoriye dahil edilebilir. Bu şiirlerde bilhassa öne çıkan topluluklar, yapıların inşaatında çalışan işçiler ve Mısırlı köleler olmuştur. Yevtuşenko bilinçli bir şekilde, M.Ö. 2500 yıllarında yapımı tamamlanmış kadim bir yapıda çalışan kişiler ile 20. yüzyılda inşa edilen modern bir mimaride ter döken insanları bir arada vermeyi tercih etmiştir. Burada altını ısrarla çizdiği konu her iki yapının ortaya çıkmasında emek veren insanların aynı sınıflandırmaya tabii olmadığı düşüncesidir. Piramit'in çalışanları Mısırlı köleler iken Bratsk HES'te çalışan emekçiler çeşitli sosyal sınıflara ait işçiler olmuştur. Konuyla ilgili olarak şair poemanın girişinde şu açıklamayı yapmıştır:“Bratsk'ta sadece

⁷⁵² Ye.A.Yevtuşenko, 1967, a.g.e., s. 75.

⁷⁵³ V.P.Prişepa, **Rossiyskogo Oteçestva poet (Y. A. Yevtuşenko:1965-1995 gg.)**, Abakan: İzdatelstvo Hakasskogo gosudarstvennogo universiteta im. N. F. Katanova, 1996.
http://www.russofile.ru/articles/article_134.php#G04 adresinden 28.10.2022 tarihinde alınmıştır.

elektrik santralini yapanların kahramanca çabalarına değil, insanlığın en yüksek ideallerini gerçekleştirme savaşında hayatlarını vermiş olan, Rusya'nın tüm erkeklerine ve kadınlarına yer verdim.”⁷⁵⁴ Bu bağlamda Yevtuşenko'nun bir karşılaştırmaya bile gerek duymadan Rus işçilerin, antik dönem kölelerinin konumuna asla düşmeyeceklerini ifade ettiği çıkarımında bulunmak mümkündür. Hatta poemada yer verdiği *Komün Üyeleri Köle Olmayacak (Kommunarı ne budut rabami)* isimli şiiriyle de bu düşüncesine atıfta bulunmaktadır.

Kategoriye dahil olan diğer topluluklar, çeşitli siyasi faaliyetlerin altına imza atarak adını tarihe yazdıran ve Rus edebiyatını da etkileyen gruplardır. Bunlar; 1825 yılının Aralık ayında çarlığa meydan okuyan Dekabristler, 1849'da Nikolay rejimi ile çatışmaya giren, muhalif Mihail Vasilyeviç Butaşeviç-Petraşevskiy önderliğinde örgütlenen Petraşevistler,⁷⁵⁵ 1917 Ekim Devrimi ile iktidara gelen Bolşevikler ve her faaliyette yer alan askerlerdir.

2. Önemli Kişiler ve Kişilikler Kategorisi: Poemanın *Stenka Razin'in İdamı (Kazn Stenki Razina)*, *Çernişevskiy, Elçiler Lenin'e Yürüyor (İdut hodoki k Leninu)* ve *Mayakovskiy* isimli şiirleri bu kategori altında değerlendirilebilir. Yevtuşenko bahsi geçen isimleri tekrar tekrar anarak onların tarihe damga vuran kişiliklerini, bireysel özelliklerini ve faaliyetleriyle kitleler üzerinde gösterdikleri etkiyi betimlemiş, onlara olan saygısını göstererek bir nevi gönül borcunu ödemiştir.

3.Sosyo-Politik Kategori: *Simbirsk'te Panayır (Yarmarka v Simbirske)*, *Devrimin ABC'si (Azbuka revolyutsii)*, *Sosyalizmin Betonu (Beton sotsializma)*, *Komün Üyeleri Köle Olmayacak (Kommunarı ne budut rabami)*, *Taygadaki Hayaletler (Prizraki v tayge)*,

⁷⁵⁴ Ye.A.Yevtuşenko, **Bratsk Station and other new poems**, NewYork, Anchor Books, 1966, s. 6.

⁷⁵⁵ Grubun bir araya gelmesinin amacı toplumun yeniden örgütlenmesini organize etmektir. Petraşevskiy tarafından cuma günleri yapılan ve Rus yaşamının en önemli konularından olan serfliğin kaldırılması, basın özgürlüğünün getirilmesi, sansür ve yargı gibi konuların yanı sıra edebi yeniliklerin de tartışıldığı toplantılara katılanlar arasında devlet yetkilileri, askerler ve yazarlar bulunmaktadır. S. Şedrin ve F. Dostoyevski'nin de bu isimler arasında yer aldığı kaynaklarda belirtilmektedir.

Birinci Kademe (Perviy eşelon), İvan Stepaniç Ölme (Ne umiray, İvan Stepaniç), Sevgililerimizin Gölgeleleri (Teni naşih lyubimih), Mezunlar Balosu (Bal vıpusknikov), Bir Zayıflık Anında (V minutu slabosti) ve Şiir Gecesi (Noç poezii) isimli bölümler poemada yer alan politik ve sosyal içerikli şiirlerdir. Edebiyat eleştirmeni İ.Zolotusskiy bu şiirleri, hikâyenin hareket etmeye ve yaşamaya başladığı yerler olarak değerlendirmiştir.⁷⁵⁶

4.Sıradan İnsan Kategorisi: Kucak dolusu çiçek taşıyan bir köylü kadının betimlendiği, betimlenen bu kadınla birlikte anavatan ve anne imgelerinin zikredildiği şiir *Küre Çiçekleri (Jarki)*; Santralin inşaatında beton işçisi olarak çalışan, aşık olduğu, hamile kaldığı ancak baba olmayı kabul etmeyen bir erkek yüzünden intiharın eşiğinden dönen, sonrasında küçük bir erkek çocuğu dünyaya getiren yetim Nyuşka Burtova'nın başından geçenlere tanık olduğumuz şiir *Nyuşka*, kadın karakterlerin ana kahramanı oluşturdukları şiirlerdir. Yevtuşenko'nun aktardığına göre *Nyuşka* şiirinden dolayı poemanın basılmama ihtimali gün yüzüne çıkmıştır. Çünkü bu bölümde hamile kalan, aldatılan, kandırılan, terk edilen ve dünyaya babasız bir çocuk getiren Nyuşka ile Rusya'nın imgesi betimlenmektedir. Bu durum da oldukça aşağılayıcı anlamlar yaratacaktır.⁷⁵⁷ Ancak şiir çıkarılmadan poemanın basımı gerçekleşmiştir.

Ana kahramanı, 40 yaşlarında, kır saçlı, hiç evlenmemiş ve kendi küçük dünyasında yaşayan sıradan bir erkek memur İzya Kramer olan şiir *Işık Kontrolörü (Dispetçer sveta)*, bu kategori sınırlarına dahil edebileceğimiz diğer bir şiir olmuştur.

Yapılan literatür taramalarında Yevtuşenko'nun ilk başta, geniş bir tarihsel altyapı ve kahramanlar ordusuyla edebi arenada kıymetli bir yer edinen dev yapıt *Bratsk HES'i Şiir Gecesi (Noç poezii)* isimli şiirinin şu son dizeleriyle bitirmiş olduğu bilgisine ulaşılmıştır.

(...)

⁷⁵⁶ İ. Zolotusskiy, 1965, a.g.e.

⁷⁵⁷ Ye.A.Yevtuşenko, 1998, a.g.e., s. 265-266.

Kim bilir belki Rus olduğum için,
Ve fakat sadece Rus olduğum için değil,
Her bir eklemimle,
Etimle, kemiğimle inanıyorum ki:
Yerküre, korku ve acizlikten kaynaklanan
Dünya yalanını yerle bir edecek.
Hiç kimse değil, en çok kim acı çekiyorsa
Sadece o, yani Rusya, dünyayı kurtaracak!⁷⁵⁸

Yevtuşenko bu satırları önce babasına okumuştur. Dizeleri dinleyen babası şaşkınlıkla ve biraz da kızgınlıkla şairi soru bombardımanına tutmuştur:

“Jenya kimin daha fazla ve kimin daha az acı çektiğini tarttığın özel bir terazin mi var? Hı, söylesene? Mesela insanlar Afrika’da yaşadılar, Hindistan cevizi ağaçlarına tırmandılar. Sonra insanlar geldiler ve onları bir yere götürmeye başladılar ve nedense köle yaptılar... Peki, daha mı az acı çektiler, ne oldu? Böyle bir düşünceye nasıl sahip oldun? Kimin daha çok, kimin daha az acı çektiği nasıl hesaplanabilir ki?”⁷⁵⁹

Bu cümleler Yevtuşenko’da adeta bir aydınlanma yaratır ve hemen ardından bahsi geçen dizeler bizzat şairin kendi iradesiyle, öz sansürüyle poemadan kaldırılarak aşağıdaki dizelerle yapıt yeniden tamamlanmıştır:

(...)
Şöhreti düşünmeden tüm hayatını vermek,
sırf yeryüzündeki tüm insanların
“Biz köle değiliz” demeye hakkı olsun diye,
bundan daha saf ve erdemli bir kader yok.⁷⁶⁰

Bratsk HES, Yevtuşenko’nun Rusya’ya ışık tutan bir enerji santralinin yarattığı Sibiryա sembolü ile Rusya tarihi boyunca bir hapishane olarak görülen Sibiryա sembolünü karşılaştırdığı çok kapsamlı bir poemadır. Kendisi de poemanın şiirlerinden olan *Taygadaki Hayaletler (Prizraki v tayge)* de bu konuya atıfta bulunarak şöyle der:

⁷⁵⁸ S.Volkov, A.Nelson, *Dialogi s Yevgeniyem Yevtuşenko*, Moskva, Literaturno-hudojestvennoe izdaniye, 2018, s. 269.

⁷⁵⁹ S.Volkov, A.Nelson, 2018, a.g.e., s. 269.

⁷⁶⁰ Ye.A.Yevtuşenko, 1967, a.g.e., s. 235.

(...)
düşünmemiştim, dönüştüreceğinizi
Rusya'nın eski Sibirya hapishanesini
geleceğin Rusya'sının ışık kaynağına.⁷⁶¹
(...)

Yine benzer bir atıf *Birinci Kademe (Perviy Eşelon)* başlıklı şiirin dizelerinde de kendini gösterir:

(...)
“Biz kendimizi kendimiz “sürdük”
Fevkalade bir sürgüne!
Sibirya,
tüm ışıkların
en parlağı ol,
neşelen
ve sevin!
Sen cezaydın,
şimdiyse
bir ödül!”⁷⁶²
(...)

Yevtuşenko bu poemada oldukça ayrıntılı ve zor bir anlatım yöntemi benimsemiştir. Edebiyat eleştirmeni ve yazar İ.Zolotusskiy, 1965 yılında “Literaturnaya gazeta” da yayınlanan “Poet i poema” (Şair ve şiir) isimli eleştiri yazısında bununla ilgili şöyle bir değerlendirme yapmıştır: “Poemayı okumak oldukça zahmetli. Okumaya başlıyorsun ancak ortasına geldiğinde başında ne olduğunu unutuyorsun, sonuna geldiğinde ise ortasında ne vardı hatırlamıyorsun bile.”⁷⁶³ Bu eleştirisinin yanı sıra açık sözlü ifadeleri aracılığıyla Yevtuşenko'nun ikinci bir kimliğiyle okuru tanıştırdığının

⁷⁶¹ Ye.A.Yevtuşenko, 1967, a.g.e., s. 146.

⁷⁶² Ye.A.Yevtuşenko, 1967, a.g.e., s. 150.

⁷⁶³ İ.Zolotusskiy, 1965, a.g.e.

ayrıntısını da veren eleştirmen, şairin poemadaki konumu ile ilgili şu ifadeleri kullanarak poema hakkındaki eleştirisini somutlaştırmak için kanıtlar sunmaya çalışmıştır:

“Yevtuşenko’yu okurken, her zaman iki Yevtuşenko görürsün, biri kesin ve keskin konuşan Yevtuşenko, diğeri ise yaklaşık olarak ve muğlak konuşan Yevtuşenko. *Bratsk HES*’de de tıpkı böyle. Poemada tarihçi Yevtuşenko, şairin kayboluşunu birdenbire hissettiğimiz ikinci Yevtuşenko’dur. Bu Yevtuşenko bir illüstratör, gerçekleri tekerlemeler diline çeviren bir hikâye anlatıcısıdır. “⁷⁶⁴

Genel çerçevede değerlendirildiğinde, birçok eleştirmene göre şair, poemasında Bratsk Hidroelektrik Santrali’nin inşa edilmesinden dolayı resmi organlara sonsuz destek vermektedir. Eşi benzeri görülmemiş böyle muazzam bir projeyi yapan ve yürüten insanlarla adeta gurur duymaktadır. Ancak gerçek manada bu yapı Yevtuşenko’ya göre teknik bir düşünce şaheserinden ibarettir. Sovyetlerde mahkumların ve kölelerin emeği olmadan yapılan ilk büyük inşaat projesidir. Birçok milletten insan orada çalışmıştır. Bu özelliği ile santral umudun bir sembolü,⁷⁶⁵ küresel ve bölgesel olayları birbirine bağlayan bir fresk olmuştur.⁷⁶⁶ Bu doğrultuda poemada okura iletilmesi amaçlanan düşüncenin, tarihsel değerler ve kültürel alıntılar ışığında Lenin normlarının yeniden canlandırılması, saf devrimci beyinlerin ön plana çıkarılması ve ortak bir emeğin ürünüyle başarı duygusunun tadılması olduğu çıkarımında bulunmak mümkündür.

Bratsk HES bizzat şairinin ifadesiyle, gençlerin terör ve işkence zamanıyla ilgili gerçeğin en azından bir kısmını öğrenebilecekleri son kütüphane kaynaklarından biri olarak uzun süre kalabilecek potansiyelde bir eser olmuştur.⁷⁶⁷ Poema tarihsel gerçeklerin

⁷⁶⁴ İ.Zolotusskiy, 1965, a.g.e.

⁷⁶⁵ Yu.Belikov, “**K vam prişol seryozniy čelovek!**” *Beseda s poetom Yevgeniyem Yevtuşenko*, Literaturniye izvestiya, No.15 (45), 2010.

⁷⁶⁶ İ.Zolotusskiy, 1965, a.g.e.

⁷⁶⁷ Ye.A.Yevtuşenko, 1998, a.g.e., s. 269.

felsefi bir genellemesi olarak değil, tarihi bir gerçek olarak ve “Altmışlar Kuşağı”nın gerçekleşmemiş umutlarının bir anıtı ⁷⁶⁸ olarak belleklerde ve kaynaklarda yer etmiştir.

⁷⁶⁸ Ye.A.Yevtuşenko, 1998, a.g.e., s. 262.

SONUÇ

20. yüzyılın ilk yarısında Rusya’da sanat siyasi otoritelere bağımlı bir konumda yer almıştır. Ancak Rusya tarihinin en önemli ve etkileyici figürlerinden olan Stalin’in ezici ve benmerkezci devlet anlayışı 1953 yılı Mart ayı itibariyle son bulmuştur. Bu tarihten itibaren 1954-1969 yılları Kruşçev yönetimi dönemi, siyaset bilimciler ve tarihçiler tarafından “çözülme dönemi” olarak isimlendirilmiştir. Bu dönemde oldukça belirgin olan en önemli nokta ülkenin manevi ve kültürel yaşamını etkileyen değişikliklerin gerçekleşmeye başlamasıdır. Bahsi geçen değişiklikler arasında en dikkat çeken ise edebi yaşamda özgürleşme faaliyetlerinin önünün açılması olmuştur. Yaratıcılığın canlandırılması, hararetli tartışma ortamlarının yaratılması, dergi, gazete ve yayınevlerinin aktif bir şekilde çalışması gibi bir dizi faaliyet edebi alandaki önemli değişimlerin göstergesi olarak karşımıza çıkmıştır. Bununla birlikte erken dönem yasaklı konuların yoğun bir biçimde yazınbilim alanına girmeye başlaması, birçok dogmanın ve yasağın kaldırılması, sanatçıların eserlerinin itibarının iadesi, bu yılların edebi açıdan kalitesi ve yaratıcı süreç üzerinde olumlu etkiler yapmıştır.

Kısa ve devamlılığının öngörülemediği “çözülme dönemi”, Stalin sonrası şiirin dönüşümü ve gelişimi olarak kayıtlara geçen, en geniş duygu yelpazesinin, felsefi ve içsel endişelerin ifade yollarının arandığı küresel bir fikir ve yeniden düşünme dönemi olmuştur. Kişisel özgürlük ve görev bilinci, insani ve estetik niteliklerin bir arada olması, toplu bir güce ve gücün zulmüne karşı bilinçlenme hakkındaki sorular, sayısız yeteneğin doğuşuna yol açmıştır. Bu dönem, faaliyetleri 1950’li yıllarda başlamış olan bir kuşağın doğuşuna da şahitlik etmiştir. Aralarında filozofların, gazetecilerin, ressamların, müzisyenlerin, sosyologların, sinema ve tiyatro sanatçılarının bulunduğu kuşağın odak noktasını edebiyatçı temsilciler oluşturmuştur. “20. Kongre’nin Çocukları” olarak da adlandırılan “Altmışlılar Kuşağı” edebi arenaya sağlam bir giriş yapmıştır. Rus edebiyat tarihine büyük katkılar sağlayan bu yılların edebiyatçılarının edebi faaliyetlerindeki

zeminini ise keskin ve korkusuz yayınlarla öne çıkarılan şiir türü oluşturmuştur. Şairler şiirleriyle, onurun ve erdemin varlığı ile hümanist yaklaşımın gücünü topluma hatırlatmaya çalışarak manevi yaşamın harekete geçirilmesini hedeflenmişler, ruha, düşünceye ve insan odaklı duygulara olan ilginin bir betimi olarak şiirlerini birbiri ardına okuyucuyla buluşturarak zengin bir edebi miras oluşturmuşlardır.

Totaliterliğin insanlık dışı doğasının reddi, toplumsal yaşamın demokratikleşmesi ve liberalleşmesi, vatandaşların anayasal haklarını koruma, konuşma ve düşünce özgürlüğü için mücadele bağlamında ele alınan temalar, “Altmışlılar Kuşağı” şairlerinin ilk şiirlerinde yoğunlaştıkları motifler olmuştur. Bu yıllarda özellikle Yevtuşenko, Voznesenskiy, Ahmadulina ve Rojdestvenskiy, “büyük şairler dördlüsü” olarak şiirleri sahnelere ve sokaklara taşımışlardır. 20. yüzyıl Rus edebiyatında önemli bir kilometre taşını ifade eden ve “büyük şairler dördlüsü”nün yüksek sesle icra ettiği “majör şiir”, edebi ve kültürel yaşama değer katmanın yanı sıra toplum üzerinde de büyük bir etki bırakmıştır. Bununla birlikte yüksek perdeden okunan “majör şiir”e karşı bir oluşum olarak ifade edebileceğimiz, çağdaşlığın ulusal ve sosyal kaynaklarını anlama arzusunun yoğunlaştığı ve gerçekliğin sanatsal olarak yorumlanmasında tarihsel bir yaklaşımın benimsendiği, popüleritesi, “majör şiir” sanatçılarının popüleritesinden daha düşük olmayan N.Rubtsov, V.Sokolov, N.Tryapkin, A.Peredreyev ve A.Jigulin gibi “minör şiir” şairlerinin eserlerinin de Rus edebi mirasına büyük katkı sağlamış olduğunu söylemek mümkündür.

Sansür tahakkümünün bir sonucu olarak, Sovyet yayıncıları sadece okurun ilgisini çeken yayınlar değil, aynı zamanda partinin kurallarına boyun eğildiğinin göstergesi niteliğinde baskılar yapma amacı gütmüşler, yazarlar ve şairler ise konu ve ideolojik yönelim açısından yayıncıların istediklerini üretmek konusunda aktif olmuşlardır. Parti kurallarına boyun eğmiş durumda olan halkın, partinin dikte ettiği değerleri taşıyan sanat eserleriyle ilgileneyeceği, daha doğrusu ilgilenmek zorunda olduğu gerçeğinin sanatçıyı her

taraftan kısıtması, sanatçının toplumda var olmak için kontrol mekanizmasına teslim olmasına sebebiyet vermiştir. Edebi arenaya bir an önce girebilmek uğruna, soyut ve yol gösterici bir güce, sansüre boyun eğmek zorunda kalan isimlerden biri de Yevtuşenko olmuştur. Yevtuşenko'nun edebi serüvenin resmiyet kazanması 1949 yılında “Sovetskiy sport” aracılığıyla gerçekleşmiştir. 17 yaşından itibaren düzenli olarak şiirler yayınlamaya başlayan şairin ilk dönem şiirlerinin genel olarak “bu arenada ben de varım”ı göstermeye çalıştığı, ilgili yayınevinin konu konseptiyle ters düşmeyen günlük ve oldukça genel konulardan oluştuğu görülmüştür. Ancak Yevtuşenko'nun zamanı yakalamak, ona ayak uydurmak, anı yansıtmak ve en önemlisi yazmak istediği her konuda özgür hissetmek gibi dinamikleri gözetmesi şairin mesleki açıdan erken olgunlaşmasına sebep olmuş, toplumsal yaşam içerisinde yer alan tüm motifler, şiir çerçevesi içerisine yerleşmiş ve karakterinde yuvalanan hümanist ve felsefi yaklaşım vizyonu 1952 yılından itibaren şiirlerine yansımaya başlamıştır.

Çalışmamızın amacı doğrultusunda ayrı ayrı incelediğimiz motiflerin analizi ışığında aşağıda sıralanan çıkarımlarda bulunmak mümkündür:

Yevtuşenko'nun, “ideoloji ve politika” motifi çerçevesinde incelemiş olduğumuz *Bir Mayıs'ı Kutlayın (Prazdnuyte Pervoye Maya, 1954)*, *Devrim Şarkıları (Pesni revolyutsii, 1955)*, *Komünistler (Kommunisti, 1956)*, *Irpın (İrpen, 1961)*, *Stalin'in Mirasçıları (Nasledniki Stalina, 1961)* ve *Korkular (Strahi, 1962)* isimli şiirlerinde, şairin resmi kültürün gelişme olanaklarını tüketmekte olduğunun farkına çok erken varmış olduğu görülmüştür. Şair bu durumun önüne geçmek için okuyucuların dikkatini daha önce Stalinist ideolojiler tarafından reddedilen değerlere çekmeye çalışmıştır. Şair çok yönlü ve çeşitli türlerde verdiği şiirlerinde bir yandan rejime bağlılığını gösteren diğer yandan da karşıt görüşünü yansıtmaktan çekinmeyen dürüst davranışıyla ustaca bir denge kurmayı başarmıştır.

II. Dünya Savaşı'ndan yeni çıkmış olmanın verdiği zafer sarhoşluğu savaş sonrası ilk on yılda Rusya'da hayata geçirilen yapıtların genel çerçevesini oluşturmuştur. Yevtuşenko'nun 1950'li yılların ikinci yarısından itibaren öne çıkan yaratıcı faaliyetlerinde de bu bağlamda “savaş” motifinin daha baskın olduğu görülmüştür. Savaşın karanlık yüzü, cephede canlarıyla mücadele eden insanların yaşadığı acılar ve geride kalanların verdiği yaşam mücadeleleri, savaş yıllarında halkın çektiği sıkıntıyı bizzat deneyimlemiş bir kişi olarak şairin çalışmamızda analiz ettiğimiz *Muharip* (Frontovik, 1955), *Düğünler* (Svadbi, 1955), *Bal* (Myod, 1960), *Ruslar savaş istiyor mu?* (Hotyat li russkiye voynu?, 1961), *İtalyan Gözyaşları* (İtalyanskiye slyozy, 1961) ve *Bu yüzyılda insan hayatının değeri çok düşük ...* (Tak mala v etom veke poka što çeloveçeskoy jizni tsena, 1965) isimli şiirlerinde yansıma bulmuştur.

“Kadın ve aşk” motifinin, güzelliğin ve aşkın somutlaştırılması bağlamında Yevtuşenko'nun tüm sanatsal yaşamı boyunca çalışmalarının ana temalarından biri olduğu görülmüştür. Şair, kadınlara her zaman saygı duymuş ve onları hayatının vazgeçilmezi olarak tanımlamıştır. Kadın imajı, kadınların kaderi, şairin her zaman özel bir hassasiyetle yaklaştığı konular olarak incelediğimiz *Sen aşk konusunda olgusun...* (Tı bolşaya v lyubvi..., 1953), *Birbirimizi anlamamak korkutucu* (Ne ponimat drug druga straşno, 1956), *Yalnızlık* (Odinoçestvo, 1959), *Vagonda itişip kakışıyorlar ve fanfanca konuşuyorlar* (V vaagone şarkayut i şamkayut, 1960), *Büyü* (Zaklinaniye, 1960) ve *Her zaman bir kadın eli var* (Vsegda naydyotsya jenskaya ruka, 1961) isimli şiirlerinin odak noktasını oluşturmuştur. Yevtuşenko'nun erken dönem şiirlerinde görülen erotizm ve bedensellik yansımaları da şairin “kadın ve aşk” motifi sınırlarına dahil ettiğimiz özneliliğinin bir göstergesi niteliğindedir. Aşk konusunu manevi içerikten koparmadan bedensel içerik olarak ifade etmeyi uygun gören şairin, insan ilişkilerinin en mahrem yönleri hakkında samimi konuşması, erotik bileşenleri açık etmesi ve sanata bedensellik kültü getirmesi o dönemde Sovyet şiirinde gösterdiği cesur yeniliğin ifadesi olmuştur.

Bahsi geçen konuya örnek teşkil eden şiirleri arasında çalışmamıza dahil ettiğimiz *Fısıltıyla sordun bana (Tı spraşivala şyopotom...,1957)*, *Kadın ressamlar (Hudojnitsı, 1958)*, *Sudan bir kadın çıktı (İz vodi vıhodila jenşına...,1958)* ve *Her zaman bir kadın eli var (Vsegda naydyotsya jenskaya ruka,1961)* eserlerinde bu bileşenler açıkça gözlemlenmiştir. Ayrıca 85 yıllık yaşamına sığdırmış olduğu dört evliliğin de motif bağlamında şairin yapıtlarına katkı sağlamış olduğunu söylemek mümkündür.

Yevtuşenko edebi kariyerinin ilk yıllarından itibaren gezgin kimliğiyle ön plana çıkmıştır. Şair şiirsel kaynaklarını çoğaltmak ve ülke sınırları içerisinde yayınlanması konusunda sorun yaşayabileceği eserlerini okura ulaştırmak konusunda daha özgür hissedebilmek amacıyla yurtdışı seyahatlerine ağırlık vermeyi tercih etmiştir. Öngördüğü düşüncelerini uygulamaya geçirmekle birlikte, bu gezi rotalarını, bulunduğu coğrafyaları ve tanık olduğu manzaraları da şiirlerinde konumlandırmaya başlayarak sanatında yeni bir içerik oluşturmuştur. Şairin konu bağlamında farklı yıllarda yazmış çok sayıda şiiri bulunmaktadır: *Üçüncü Kar (Tretiy neg, 1953)*, *Eski iş bitecek (Rabota davnyaya konçayetsya ,1956)*, *Tuzlama kokusu geliyor (Pahnet zasolami 1956)*, *Nemli toprakta uzanıyorum (Ya na sıroy zemle leju, 1956)*, *Kutsal Rus toprağı (Blagoslovenna russkaya zemlya, 1957)*, *Vyatskiye Polyanı Şehri (Yest gorod Vyatskiye Polyanı, 1957)*, *Vinç operatörü Veroçka (Şto zastavlyayet kranovşitsu Veroçku, 1958)*, *Keyifli olmaz yağmur altında yol (Doroga v dojd -ona ne sladost, 1960)*, *Lüzumu Yok (Ne Nado, 1960)* gibi şiirlerini doğanın şeffaf bir betimi olarak değerlendirmek mümkündür. “Doğa” motifi çerçevesinde şairin bazı şiirlerinde bir alt tema olarak ekolojik dengeye atıfta bulunduğu görülmüştür. Yolculukları esnasında balıkçılık ve avcılık faaliyetleri ile insanoğlunun doğayı nasıl düşüncesizce yok ettiğine tanıklık etmesi şairin ahlaki unsurlar ölçüsünde değerlendirdiği *Orman Tavuğu Üretim Yeri (Gluhariny tok, 1960)*, *Yaralı Hayvan (Podranok, 1963)*, *Kaçak Avlanma Şiiri (Ballada o brakonyerstve, 1964)* ve *Fokların Şiiri (Ballada o nerpah, 1964)* isimli şiirlerine konu olmuştur.

Rus kültürünün ayrılmaz bir parçası olan “anavatan” motifinin Yevtuşenko’nun erken dönemde kaleme aldığı şiirlerinde daha baskın olduğu görülmüştür. Şairin “anavatan” motifini, Sovyet ve Rus gerçekliğinin özelliklerini oluşturan ulusal ve kültürel bileşenlerin ışığında, hissettiği güçlü duygular yardımıyla yapmacıklıktan uzak bir çerçevede ele almıştır. Bununla birlikte şairin şiirlerinde konumlandığı “anavatan” motifinin çeşitli imgeler yardımıyla kapsamını genişletmiş olduğu görülmüştür. Analizi yapılan *Sen öğrettin bana Rusya (Rossiya, tı menya uçila, 1955)*, *Volga (1958)*, *Ne lanet bir güç ne lanet bir tutku...(Kakaya çyortovaya sila, kakaya çyortovaya strast ..., 1963)* isimli şiirlerde şairin ülke sınırları içerisinde yer alan herhangi bir bölge, bir şehir veya bir nehir nezdinde aslında Rusya’ya yaptığı vurgu ön plana çıkmıştır. Yine şiirlerde “anavatan” motifinin diğer bir imgesi olarak “vatandaşlık” kavramının öne çıktığı görülmüştür. Yevtuşenko’nun *Vatandaş olmak; Zor yetenek (Grajdansvennost-talant nelyohkiy, 1958)* ve *Beyaz Kar Taneleri Düşüyor...(İdut belıye snegi, 1965)* isimli şiirlerinde şairin sanatsal yaratıcılığındaki ve şiirsel yeteneğindeki benzersizliğinin, Rusya’da her dönemde büyük önem taşıyan ve doğuştan kişinin maneviyatına yerleştiğine inanılan vatandaşlık duygusunun yoğunluğu ile bütünleşmiş olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Yevtuşenko için manevi problemleri çözmek öncelikli ve önemli bir eylem olmuştur. Çalışmamızın bu motif sınırlarında incelemeye tabii tutulan faaliyet, şairin şiirlerinde açık sözlü olma, ruhunu başkalarının önünde ortaya dökebilme ve rahatlama imkânı gibi temel bir tatmin duygusunun deneyimlenmesi olarak betimlenmiştir. Şairin, motif çerçevesinde analizini yaptığımız *Kıskançlık (Zavist, 1955)*, *Öndeyiş (Prolog, 1955)*, *Benim için endişelenin (Trevojtes obo mne, 1956)*, *Bana ne olduğunu anlamıyorum (Ne ponimayu, što so mnoyu stalos?, 1956)* ve *Boşluk (Pustota, 1960)* isimli şiirleri bağlamında eserlerdeki hikâyelerin birinci tekil şahıs tarafından anlatıldığı,

samimi ve kişisel konulara değinildiği dolayısıyla şiirlerin otobiyografik karaktere sahip olduğu görülmüştür.

İnsanın iç dünyası, maneviyatı, özü, Yevtuşenko için sanatsal çalışmalarının ve araştırmalarının ana hedefi olmuştur. Şair özellikle “insan”ı anlatma konusunda attığı adımlarla adından söz ettirmiştir. Şiirlerini yazarken insanlara yakın bir tutum sergilemiş, resmi sınırları ve ayrıcalıklı düşünceleri samimiyet ve içtenlik potasında eriterek, okurların sanki kendileri yazmışçasına şiiri benimsemelerini amaçladığını *Gri bir hayat yaşadığımı düşünüyorlar* (*Şitayut şto jivu ya jiznyu seroy*, 1957) isimli şiiriyle somutlaştırmıştır. Bununla birlikte her sınıftan, her meslekten, dinden ve ırktan insanın biricikliği ve var olduğu gibi kabul görmesi gerektiği konusunun altını çizen şair lirik tarzının “dünyada ilginç olmayan insan yoktur” ilkesine dayandığının kanıtı niteliğinde *İnsanlar* (*Lyudi*, 1960) şiirini kaleme almıştır. Benzer şekilde şairin *Gana'nın renk çeşitliliği* (*Tsvetoviye gammu Gani*, 1960), *Babiy Yar* (1961) ve *Burnu Havada Faşizm* (*Sopliviy faşizm*, 1962) şiirlerinin analizi sonucunda “ben” ve “biz, hepimiz” arasındaki ahlaksal kavramı “insan” ve “toplum” arasındaki ana fikir ile ilişkilendirmiş olduğu görülmüştür. Evrensel birlik ve beraberlik fikrini yaratmak için çabalayan şairin şiirlerinde dünyaca ünlü veya herhangi bir sebepten dolayı bir simge haline gelmiş kahramanların yanı sıra hiçbir şekilde çekici olmayan yüzler de yer almıştır. Yevtuşenko, kaderleri oldukça zor olan ve her zaman devam eden çetin bir var olma çabası içinde bulunan bu insanlar nezdinde yazdığı *Mayakovskiy'in Annesi* (*Mat Mayakovskogo*, 1954), *Mağazada* (*V magazine*, 1956) ve *Kasiyer Kız* (*Kassirşa*, 1956) isimli şiirleriyle, bireysel ve toplumsal hassasiyetini şiirlerine yansıtmıştır.

İncelenen motif ve şiir bileşenlerinden yola çıkarak Yevtuşenko'nun genel normlara ve geleneklere bakmadan, yalnızca sosyal içgüdülerine ve zevklerine dayanarak şiirlerini kaleme almış olduğu görülmüştür. Bu bağlamda şair için şiire layık olmayan konu yoktur çıkarımında bulunmak mümkündür. Bununla birlikte şairin siyasi ve

toplumsal konulardaki cesaretine rağmen kariyerini ciddi şekilde zedeleyecek, saygınlığını yitirecek konuları seçmemek konusunda da oldukça dikkatli davrandığı saptanmıştır.

Sovyet edebiyatı ana başvuru kaynaklarına göre 1950’li yıllar itibariyle poemaların edebi sanat üzerindeki hakimiyeti kayda değer ölçüde artış göstermiştir. Sosyal, siyasi ve kültürel yaşamdaki değişikliklere duyarsız kalmayan, bununla birlikte açık sözlülüğünü ve samimiyetini kamusal alanlarda ve halk tribününde ifade eden Yevtuşenko, 20. yüzyılın ortalarında çağın iyimser karakterinin ve pozitif doğasının resmini çizebilmek için tual olarak poema türünü kullanmıştır. Şairin 1955 yılında yayınlanan ilk poeması *Zima Kavşağı (Stantsiya Zima)* ile 1965 yılında okurla buluşan *Bratsk HES (Bratskaya GES)* incelemelerimizi biraz daha derinleştirdiğimiz eserler olmuştur.

İnsancıl değerler ışığında ince bir lirizm ve nezaketle yazılmış olan *Zima Kavşağı (Stantsiya Zima, 1955)* poemasının Yevtuşenko’nun doğup büyüdüğü yerin ve yaşadıklarının bir betimi niteliğinde olduğunu söylemek, bu bağlamda eseri otobiyografik şiir olarak nitelendirmek mümkündür. Önemli bir sorunu çözmek için anavatanına giden ve orada o an gördükleriyle geçmişte yaşadıklarını kıyaslama yaparak anlatan bir lirik kahramanın bulunduğu poema gerek doğa betimlemeleriyle gerek sıradan insanlarıyla gerekse de ahlaki standart arayışıyla ön plana çıkmıştır. Yevtuşenko, lirik kahraman nezdinde değişen zaman ve dönüşen mekanların başkalaşım olgusunu ifade ederek, Stalin sonrası döneme atıfta bulunmuş, ülkesinin kaderi üzerine akıl yürütme çabasına girişmiştir. Şairin bahsi geçen duruma bizzat Zima’nın kendisini de dahil ettiği, bir yerleşim yeri üzerinden okuruna öğüt vererek şiirini didaktik bir yapıya büründürdüğü görülmüştür.

Bratsk HES (Bratskaya GES, 1965) Rusya'nın geçmişine, şimdisine ve kısmen geleceğine dair görüşlerin betimlendiği, iki zıt kutupta yer alan iki devasa anıt Mısır Piramidi ile Bratsk Hidroelektrik Santrali arasında geçen bir diyalog üzerinde temellenmiştir. Yevtuşenko bu poemada yer alan yirmi altı tane şiiri, herhangi bir kategoriden bağımsız tamamen tarihsel sıralamaları gözeterek tertip etmiş, tarihsel çerçevede değerlendirilen kişi ve olayları tek çatı altında birleştirmiş ve bizzat zamanın kendisini dün ve bugün şeklinde bu birlikteliğe dahil ederek okura sunmuştur. Şairin eserde bilinçli bir şekilde, M.Ö. 2500 yıllarında yapımı tamamlanmış kadim bir yapıda çalışan kişiler ile 20. yüzyılda inşa edilen modern bir mimaride ter döken insanları bir arada vermeyi tercih ettiği görülmüştür. Burada şairin altını ısrarla çizmek istediği düşünce her iki yapının ortaya çıkmasında emek veren insanların aynı sınıflandırmaya tabii olmadığıdır. Piramit'in çalışanlarının Mısırlı köleler iken Bratsk HES'te çalışan emekçilerin çeşitli sosyal sınıflara ait işçiler oluşu poemanın dikkat çeken bir özelliğidir. Bununla birlikte poemayı Rusya'ya ışık tutan bir enerji santralinin yarattığı Sibiryա sembolü ile Rusya tarihi boyunca bir hapisane olarak görülen Sibiryա sembolünün karşılaştırıldığı çok kapsamlı bir yapıt bağlamında değerlendirmek mümkündür.

Sonuç olarak, 1920'li ve 1930'lu yıllarda Sovyetler Birliği'nin karakteristik özellikleri arasında en önemli misyonu üstlenen tahakküm, eserleri ve çeşitli faaliyetleri, içerik açısından kontrol ederek parti odaklı sanat eserleri üretme, yaratıcı grup olan sanatçılar, yazarlar ve şairleri belirli standartlarda sabitleyerek yine partiye bağlı kültür taşıyıcıları yaratma amacına ulaşmıştır. Bununla birlikte 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren sanatsal faaliyetlerin hızlanması, Sovyet ideolojisinin, sanatın ve kültürün gelişiminde yaratmaya çalıştığı baskı, sansür ve yasakların, bir sanatsal ürünün içeriğini ve değerini asla etkilemeyeceğini göstermiştir. Kurallar kanun koyucular tarafından kolektif bir biçimde ve ısrarla uygulanmasına rağmen, tam anlamıyla bireysellik ifade eden yaratıcılık, her zaman öznel ve üretken olmuştur.

Genel olarak değerlendirildiğinde Sovyet tarihinde toplumsal iklimde bir değişim dönemi olan 1960'lar, uzun zamandır totaliter rejim etkisinde olan ülkenin, bilincini yeniden kazandığı ve demokratikleşmeye yönelmeye çalıştığı yıllar olmuştur. Stalin mirasını reddeden ve sosyalizm modelinin gerçek anlamda demokratik bir biçimde yaşanması ile birlikte adil ve insancıl özellikler barındırması için çaba sarf eden, en önemlisi sosyalizmi geliştirme fırsatına kesin olarak inanan özgür beyinler olan “Altmışlılar Kuşağı” için faaliyetlerinde başarıyı yakalamış en ünlü Sovyet kuşağı denebilir. Çoğu kaynağa göre sokaklarda gür sesleriyle ve cesur tavırlarıyla biliniyor olmaları onları asi ve düzen bozucu grup konumuna düşürmemelidir. Bu insanların düşüncelerinin temelinde sosyalizmin, özgürlük, eşitlik ve dayanışma ile sentezi bulunmaktadır. Uzun ve yoğun Stalin ideolojilerinin ardından taşlaşmış ve gelecek umudu olmayan bir ülkede, asla yeni ve iyi bir şey olmayacak hissinin “Altmışlılar Kuşağı” ile birlikte silinmeye başlaması, bu kuşağın, toplumsal ve kültürel yaşamın canlanmasına, ülkenin kalkınmasına katkıda bulundukları sonucunu çıkarmaktadır.

Çalışmamız çerçevesinde 1960'lı yıllar üzerine yaptığımız incelemeler neticesinde bu yılların tamamen ve sadece Sovyet fenomeni olarak kabul edilmediği, bütün dünyada benzer faaliyetlerin yaşandığı bilgisine ulaşılmıştır. Birçok ülkede farklı nedenlerle görülen protesto hareketlerini toplumsal değişimin izdüşümü olarak nitelendirmek mümkündür. Çünkü toplum bakımından önemli konuların ortaya çıkması ve bu konuların protesto edilebilirliği, gerçekleşmesi beklenen değişimin ve yeninin mümkün olduğunu gözler önüne sermiştir.

Edebi kariyeri boyunca, düz yazı ve şiir dahil olmak üzere birçok türde eserler veren ve beyaz perdede adından söz ettiren Yevtuşenko'nun Rus edebiyatına ve kültürüne olan katkısının önemini belirtmek yerinde olacaktır. Yevtuşenko için daha fazla üretmek ve daha farklı alanlarda daha çok kişiye dokunmak öncelikli bir durum olduğu için bu aktifliğin de sanatına önemli ölçüde yansıdığı görülmüştür. Böylece baskıcı bir yönetimin

aslında yenilenmenin olumlu sebebini oluşturmakla birlikte öngörülerin de ötesinde muazzam bir dönüşüme ön ayak olduğu çıkarımında bulunmak mümkündür.

KAYNAKÇA

- Alekseyeva, L. M. (2007). Znayeş, poçemu ya poşol v aspiranturu? Potomu şto ya prokurorom bıl, *Şestidesyatniki*, sostavitel M. Barbakadze, Moskva, Fond "Liberalnaya missiya".
- Akatkin, V. M. (2013). A. T. Tvardovskiy i "molodiye" poetı 50-60-h godov, *Vestnik VGU*, Seriy: Filologiya, No.2, UDK 821.161.1.09, s. 5-10.
- Aksyutin, Yu. V. (2017). Sovetskiy student:takoy je "vnutrenniy vrag", kak dorevolyutsionniy? *İSTORİÇESKAYA EKSPERTİZA*, Jurnal retsenziy No.3(12).
- Andriyaş, G. S. (2006). *İstoriya russkoy literaturı XX veka*, Moskva; MiİT.
- Angarskiye vedomosti, 15 iyulya 2015 goda, No.57 (874) Yevgeniy Yevtuşenko: Mı odilis v strane, kotoroy bolşe net.
- Anniskiy, L. (2016). *Yevgeniy Yevtuşenko, stihotvoreniya proza*, Moskva.
- Applebaum, A. (2003). *GULAG*, Ankara, Arkadaş Yayınevi.
- Arslan, H. (2017). Rusça "seni seviyorum" çıktı ağzımdan, *Medya Günlüğü*, <https://medyagunlugu.com/haber/rusca-seni-seviyorum-cikti-agzimdan-1-46961> adresinden 05.03.2021 tarihinde alınmıştır.
- Avik, Yu. O., Antonov, V. P. *Aforistiçnost kak otliçitel'naya çerta idiosilya Ye. A. Yevtuşenko (Na primere Stihotvoreniya "Karyera")* UDK 801.65:808.1.
- Avtor iz. Per. S. Angl. Nikolaya Edelmana, "Zapret na dvusmyslennost: sovetskaya tsenzura praktika 1930-h godov", (original statı: Plamper J. Abolishing Ambiguity: Soviet Censorship Practices in the 1930s // Russian Review. 2001. Vol. 60. № 4. P. 526—544.)
- Balan, D. (2003). "Tihaya", "Poçvennaya" i "Slavyanofilskaya" Poeziya, *Literaturnaya uçyoba*, No.2, S.128-134.
- Barakov, V. N. (1997). *Çuvstvo zemli: "poçyotnoe" napravleniye v russkoy poezii i yego razvitiye v 60- e—80-e godı XX veka*, Moskva: Vologda.
- Barbakadze, M. (2007). *Şestidesyatniki*, Moskva, Fond "Liberal'naya Missiya".
- Belikov, Yu. (2010). "K vam prişol seryozniy çelovek!" Beseda s poetom Yevgeniyem Yevtuşenko, *Literaturniye izvestiya*, No.15 (45).
- Beloşapka, N. V. (2012). Gosudarstvo i kultura v SSSR: ot Hruşyova do Gorbaçyova, *Monografiya*, İjevsk.
- Belousenko, A. Yevgeniy Aleksandroviç Yevtuşenko, *Elektronnaya biblioteka*, <http://www.belousenko.com/wr Evtushenko.htm> adresinden 07.04.2021 tarihinde alınmıştır.
- Belyum, A. V. *Bolşaya rossiyskaya entsiklopediya*.
- Berdıyayev, N. A. *Samopoznaniye*, <https://predanie.ru/book/69711- samopoznanie/#/toc18> adresinden 18.03.2019 tarihinde alınmıştır.
- Berg, M. (2000). *Literaturokratiya, problema prisvoyeniya pereraspradeleniya vlasti v Literature*, Moskva, novoye literaturnoye obozreniye.

- Berger, J. (2007). *Sanat ve Devrim*, İstanbul, Agora Kitaplığı.
- Bestavaşvili, A. V *Poiskah utraçennogo imuşestva*, Moskva,
<https://www.apsny.ge/analytics/1282270373.php> adresinden 27.12.2020 tarihinde alınmıştır.
- Bikov, L. P., Podçinyonov, A. V., Snigireva T. A., (1994), *Russkaya literatura XX veka, problemi i imena*, Yekaterinburg.
- Bikov, D. (2016). *Mayakovskiy, Tragediya Buff v şestideystviyah*, Moskva, Molodaya Gvardiya.
- Bikov, D. (2019). *Şestidesyatniki, Literaturniye portreti*, Moskva, Molodaya Gvardiya.
- Bikov, D. Yevgeniy Yevtuşenko, http://www.limonow.de/myfavorites/DB_60.html#08 adresinden 07.06.2021 tarihinde alınmıştır.
- Bikov, L. P., Podçinenov, A. V. (1994). *Russkaya Literatura XX veka, problemi i imena*, Kniga dlya učiteley i uçaşihsy, Yekaterinburg.
- Bogdanova, P. B. (2014). *Rejissorı-semidesyatniki: kultura i sudbi, Şestidesyankiki. Otkaz ot Stalinizma*, Moskva, Novoye literaturnoye obozreniye.
- Bogdanova, P. B. (2015). “Ottepelnıye strategii rejisserov şestidesyatnikov”. *NİO*,UDK 74, №7, s.19-22.
- Bogdanova, V. (2017). *Yevgeniy Yevtuşenko i Bella Ahmadulina. Odnă tainstvennaya strast*, Moskva, Algortim.
- Bolşakova, O. V., Blyum, A.V. (2000). “Sovetskaya tsenzura v epohu totalnogo terrora, 1929-1953”, 2001.04.015, SPB., Akad. Proyekt, s.47-51.
- Boroday, A. D. (2000). *Kulturnaya politika v sovetskom obşestve: tendentsii i protivoreçiya formirovaniya molodoy hudojestvennoy intelligentsii.(Vtoraya polovina 50-h-80- e gg.)*, avtoreferat.
- Brusilovskaya, L. B. (2019). “Ottepel” kak fenomen oteçestvennoy globalizatsii, *Mejdunarodniye Lihaçevskiye nauçniye çiteniya*, s.314-315.
- Burdina, Ye. A. (2011). Leksiçeskiy kompleks “zima” kak natsionalnaya konstanta v yazıke Russkoy poezii, *Vestnik MGOU*, Seriya “Russkaya filologiya”, No. 6, UDK 811.161.1’37, s.7-12.
- Buzukaşvili, M. (2011). *Yevgeniy Yevtuşenko o “Babyem yare”*, Yevreyskiy obozrevatel, (Nyu-York), Nomer: 05/225, Sintyabr, <https://jew-observer.com/eto-bylo-bylo/evgenij-evtushenko-o-babem-yare/> adresinden 11.08.2022 tarihinde alınmıştır.
- Camalova, M. K., Gacimuradova, H. M. (2021). Ekspressivnost odnosostavniñ predlojeniy v poezii Yevgeniya Yevtuşenko, ISSN 1991-5497. *MİR NAUKİ, KULTURI, OBRAZOVANIYA*, No.1 (86), s.439-442.
- Cohen, S. F. SOCIAL DIMENSIONS OF DE-STALINIZATION, 1953-64, *Final Report to National Council for Soviet an East European Research*, 624-17.

- Connerton, P. (1999). *Toplumlar Nasıl Anımsar?*, (A. Şenel, Çev.) İstanbul; Ayrıntı Yayınları.
- Çeremin, G. S. (1950). *OBRAZ İ B. STALİNA B SOVETSKOY HUDOJESTVENNOY LİTERATURE*, Moskva. <http://www.philology.ru/literature2/cheremin-50.htm> adresinden 15.05.2020 tarihinde alınmıştır.
- Çudinova, Ye. A. (2016). Osobennosti metaforičeskoj obraznosti v poezii 1950-60 h godov, ("Stantsiya Zima" Ye. A. Yevtuşenko), *Noviy filologičeskiy vestnik*, Tekst nauçnoy stati po spetsialnosti "Yazık i literaturov".
- Çukovskiy, K. (1994). *Dnevnik 1936-1969*, Moskva, Sovremenniy pisatel.
- Damberg, S.V., Semenov, V.Ye. (2001). L. B. Brusilovskaya. Kultura povsednevnosti v epohu "ottepeli" (metamorfozı stilya), *Obşestvenniye nauki i sovremennosti*, Moskva, İzd-vo URAO.
- Davidova, T. T., Suşilina, İ. K. *Sovremenniy literaturniy protses v Rossii, Çast II. POEZİYA* <http://www.hi-edu.ru/e-books/xbook699/01/part-006.htm> adresinden 23.04.2022 tarihinde alınmıştır.
- Davidson, D. (1990). *Şto oznaçayut metaforı*, Teoriya metaforı, M., s.172-193.
- Den Poezii 1956-1981*, (1982). İzbrannoye, Moskva, Sovetskiy pisatel.
- Deutscher, İ. (1990). **STALİN, BİR DEVRİMÇİNİN HAYATI: 2**, İstanbul, Sosyal Yayınlar.
- Dobrenko, Y. *Uroki "Oktyabrya"* <https://voplit.ru/article/uroki-oktyabrya/> adresinden 13.11.2020 tarihinde alınmıştır.
- Drobinin, G. D. (2019). *İstoriya Russkoy literaturı: Andergraundnaya poeziya vtoroy poloviny XX veka, Andergraund, Şestidesyatniki i ofitsialnaya poeziya*, Samara.
- Dubrovina, N. V. (2011). Sotsialistiçeskiy realizm: metod ili stil, ISSN 1810-0201. *Vestnik*, TGU, vıpusk 7 (99), 2011.181-185.
- Duryagina, A. (2017). Tema mirov v stihotvorenii Yevgeniya Yevtuşenko "Lyudey ne interesnih v mire net...", *Amurskiy nauçniy vestnik*, No.3, UDK 82-1.
- Dzutseva, N. A. (2012). Smısl slova "zaklinaniye" v hudojestvennoy strukture stihotvorenıy russkih poetov, *FİLOLOGİYA*, UDK81, s.213-217.
- Eagleton, T. (2012). *Marksizm ve Edebiyat Eleştirisi*, İstanbul, İletişim.
- Ehrenburg, İ. (1976). *Fırtına*, İstanbul, Sosyal Yayınlar.
- Ehrenburg, İ. (1990). *Lyudi, godı, jizn*, kniga VII, Tom.3, s.262-373, http://www.belousenko.com/books/Erenburg/erenburg_memoirs_7.htm adresinden 09.10. 2020 tarihinde alınmıştır.
- Epşteyn, M. (1990). *Yevgeniy Yevtuşenko (Priroda, mir, taynik vselennoy...), Sistema peyzajnih obrazov v russkoy poezii*, Moskva, Vişşaya şkola.
- Estrada Rossii, XX vek: (2004). *Entsiklopediya*, Moskva, Olma Press.
- Falikov, İ. (2017). *Yevtuşenko, Love Story*, Moskva, Molodaya gvardiya.

- Figes, O. (2011). *Karanlıkta Fısıldaşanlar, Stalin Rusya'sında Özel Yaşam*, (N. Elhüseyni, Çev.) İstanbul, Yapı Kredi Yayınları.
- Figes, O. (2018). *Nataşa'nın Dansı, Rusya'nın Kültürel Tarihi*, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları.
- Freville, J., Plehanov, G. (1991). *Sosyalist Açından Toplum, Sanat ve Eleştiri*, İstanbul, Yön.
- Fox, M. S. (1992). Glavlit, Censorship and the Problem of Party Policy in Cultural Affairs, 1922-28, *Soviet Studies*, Vol. 44, No. 6 (1992), s. 1045-1068.
- Gacımuradova, B. N. (2003). *İndividualno-avtorskiye neologizmi v sovremennoy poezii* (Slovoobrazovatelnya i semantiko-stilistiçeskaya harakteristika), Mahaçkala.
- Gasparov, M. L., Yurçenko, T. G. Sovetskaya epoha, *Bolşaya rossiyskaya entsiklopediya*.
- Gennadyevna, O. T., Vladimirovna, D. A., (2017). Sravnitelnyy oborot v poezii Ye. A. Yevtuşenko, *European international research and practice conferences*, UDC 811.16, s.68-79.
- Gizdulın, E. F., Akbarov, O. A. (2021). Vidoviye osobennosti liriki Ye. Yevtuşenko, *Obşestvo i innovatsii*, Special Issue –10 / ISSN 2181-1415, 47-51.
- Gorbaçevskiye çteniya, *Vremya peremyon: ideyi i lyudi*, (2015). Moskva, SamPoligrafist.
- Gorbunov, S. A. (2020). Velikaya Oteçestvennaya voya 1941-1945 gg. v proizvedeniyah sovetskih pisateley i poetov, *Mejdunarodnaya nauçno-praktiçeskaya konferentsiya*, Bryansk, s.22-24.
- Gordon, D. *Geroi smutnogo vremeni, Yevgeni Yevtuşenko: "Jeleznyy Feliks v pıl podvalov tiçotsya. Ya etomu nemnojeçko pomog..."*
https://www.gordon.com.ua/books/heroes/yevtushenko/view_print/ adresinden 01.12.2020 tarihinde alınmıştır.
- Goryayeva, T. (2010). *Politiçeskaya tssenzura v periyod stagnatsii i krizisa vlasti i ideologii v SSSR (1969-1991gg.)* <https://polit.ru/article/2010/07/06/goryaeva/> adresinden 21.03.2021 tarihinde alınmıştır.
- Graşenkov, İ. (2008). Tssenzura literaturnogo tvorçestva i peçati v SSSR (1929-1941 gg.), *Vlast*, s. 85-88
- Groys, B. (1992). *The Total Art of Stalinism*, New Jersey.
- Gusev, V. (1965). Forma i sut, *LİTERATURNAYA GAZETA*, No. 98, 19 avgusta.
- Gültekin, M. K. (2017). Zima'da Kış Yün Çorapsız Geçmez Sevgili Yevtuşenko, *Kirpi Dergisi*.
- Hazanova, O. Ye. (2017). Yuri Rozhdestvensky on Semiotics of Literature and Modern Literary Process, *University of London*, 21st October.
- Horos, V. G. (2018). *Kak i poçemu "shlopnulis" şestidesyatiye*, UDK [82+94] (470) «196».
- Horina, O. N. (2011). Yevgeniy Yevtuşenko. Osobennosti poetiçeskogo mirovozzreniya, *Rol liçnosti v istorii: realnost i problemi izuçeniya: nauç.sb. (po materialam 1-y Mejdunarodnoy nauçno-praktiçeskoy İnternet-konferentsii)*, Minsk, s. 81-84.
- Huevel, K. V. (1987). Yevgeny Yevtushenko - His Poetry Engaged and Enraged Readers at Home and

- Abroad, *The Progressive Magazine*,
<https://progressive.org/magazine/RememberingYevgenyYevtushenko/> adresinden
 24.09.2022 tarihinde alınmıştır.
- İrçinova, B. A. (2017). *Poeti iz SSSR*, Elista.
- İstoriya Russkoy Literaturı XX veka*, (2006), çetıryoh knigah, kniga tretıya 1940-1960 godı, Moskva
 "Vısshaya škola".
- İstoriya Russkoy Literaturı XX veka*, (2014), Pervaya Polovina, V dvuh knigah, Kniga 1, Moskva, Flinta.
- İvanova, G. M. (2006). *İstoriya GULAGa 1918-1958 Sotsialno- ekonomičeskiy i politiko-pravovoy aspektı*, Moskva, Nauka.
- İvanova, Y. V. (2017). *O poetike individualnogo stilya Y. Yevtuşenko*, DOI:10.24249/2309-9917,
<http://www.stephanos.ru/izd/2017/2017-26-11.pdf> adresinden 07.06.2021 tarihinde alınmıştır.
- İvanova, Ye. V. (2017). *"İ yesli ya umru na belom svete, to ya umru ot şastıya, şto jıvu..." (O poetike individualnogo stilya Ye. Yevtuşenko)*, Moskva, DOI:10.24249/2309-9917-2017-26-6-141-145.
- Jdanov, A. (1952). *Doklad o jurnalah "Zbyozda" i "Leningrad"*, Gospolitizdat.
- Jegalov, L. *Umirayut v Rossii strahi...*, *O politiçeskoj aktualnosti odnoy iz simfoniy Şostakoviça, Ne zavisimaya* https://www.ng.ru/ng_politics/2014-10-07/14_shostakovich.html adresinden 25.12.2021 tarihinde alınmıştır.
- Jivayev, V. A., Polyanskaya, A. V., Çikova, A. A., İvanova, Yu. S., Jeleznaç, N. İ., Kobzeva, N. A. (2021). *Hotyat li Russkiye voynı?*, UDK: 94(47):355.48"1941/1945, Tomsk.
- Kazak, V. (1996). *Leksikon russkoy literaturı XX veka, "Kultura"*, Moskova.
- Kapanadze, O. (2013). *Nasledniki Stalina*, Proza.ru, <https://proza.ru/2013/11/05/1584> adresinden 23.12.2021 tarihinde alınmıştır.
- Kasimov, Y., Sovetskiy renesans i şestidesyatniki (razmışleniya o poezii russkih i azerbaydjanskih şestidesyatnikov), *Voprosı duhovnoy kul'turı-Filologiçeskiye nauki*.
- Kiparisova, S. O., Hviçiya, V. G., *Velikaya oteçestvennaya vojna skvoz prizmu Russkoy poezii*, Ryazan, UDK 82.01, s. 432-435.
- Klyuçnikova, Ye. (2008). *Rossiyskaya gazeta-Federalniy vıpusk № 0(4710)*, So mnoyu vot şto proishodit, <https://rg.ru/2008/07/18/evtushenko.html> adresinden 09.07.2022 tarihinde alınmıştır.
- Kollektiv avtorov KRAMOLA, (2005). *İnakomıshıye v SSSR pri Hruşyevı i Brejnevı 1953-1982 gg.*, Moskva, Materik.
- Kolobov, V. V. (2015). *Pisatelskiy dnevnik A.V. Jigulina v istoriko-literaturno kontekste*, ISSN 2413-6859. *Vestnik TGU*, vıpusk 4 (4), 29-34.
- Kolobov, V. V. (2016). *İz pokoleniya "şestidesyatnikov" (dnevnikoviye zapisi A. V. Jigulina ob Ye. A. Yevtuşenko)*, UDK 070(091), s. 107-111.

- Kondakov, İ. V. (2018) Fenomen “estradsnosti” v kulture ottepeli, *K istorii oteçestvennoy kulturni i iskustva*, HK 2018, No. 4.
- Konev, V. P. (2004). *Sovetskaya hudojestvennaya kultura perioda 30-h – 80-h godov. XX veka: teoretiko-istoričeskiy analiz*, Kemerov.
- Konohova, A. S. (2015). *Formirovaniye mirovozzreniya sovetskoy molodyoji, 1953-1964 gg. (Na materialah Leningrada i Leningradskoy oblasti)*, Sankt-Peterburg.
- Korkosenko, S. G. (redaktor-sostavitel), (2000). *Osnovi tvorçeskoj deyatelnosti jurnalista*, SPB, Znaniye.
- Kornakova, Ye. S. (2017). Natsionalno-kulturnaya spetsifika sovetskoy deystvitelnosti yiyo yazıkovoye otrajeniye v poezii Ye. A. Yevtuşenko. *Vestnik RUDN*. UDK 81’373 DOI:10.22363/2313-2264- 2017-15-1, s.103-112.
- Kornakova, Ye. S. (2017). Osobennosti slovesno-hudojestvennogo voploşeniya kontsepta “grajdanstvennost” v poezii Ye. A. Yevtuşenko, *Vestnik RUDN*. Seriya: Teoriya yazıka. Semiotika. Semantika, Vol. 8, No 2, s.464-471.
- Kornakova, Ye. S. (2017). *Lingvistiçeskaya Reprezentatsiya Kontsepta Grajdanstvennost v Tvorçestve Y. A.Yevtuşenko*, (dissertatsiya), Moskva.
- Korovitsina, N. (2019). *Kak jivut tesentralnoye yevropeytsı posle “Barhatnih” revolyutsiy Polyaki, Çehi, Slovaki*, Moskva, İye Ran.
- Kostyurina, N. Yu. (2012). *İstoriya literaturı*, Uçebnoye posobiye, Komsomolsk na Amure.
- Kozinets, S. B., Migurskiy, A .S. (2020). *Slovar okkazionalizmov russkoy poezii, vtoroy polovini XX-naçala XXI vv.*, Saratov, Saratovskiy istoçnik.
- Kozlov, D. S. (2013). *Komsomol i samoidentifikatsiya molodyoji v usloviyah “ottepeli” 1950-1960-h gg.*(Na materiale Yevropeyskogo severa SSSR), Arhangelsk.
- Kozlov, D. S. (2014). *Naslediye ottepeli: K voprosu ob otnoşeniyah sovetskoy literaturı i obşestva vtoroy polovini 1960-x godov*, No.125, NLO1 https://www.nlobooks.ru/magazines/novoe_literaturnoe_obozrenie/125_nlo_1_2014/article/10811/ adresinden 01.09.2020 tarihinde alınmıştır.
- Kozlova, A. G. (2006). Osobennosti voploşeniya temi lyubvi v pozdney lirike Yevgeniya Yevtuşenko, *Literaturovedeniye, Russkaya filologiya: Vestnik Harkovskogo natsionalnogo pedagogiçeskogo universiteta imeni G.S.Skovorodi*, No.4 (59) UDK 821.161.1, s. 38-43.
- Kravtsova, O. Yevgeni Yevtuşenko: “Sotsialniy tip” sovetskogo çeloveka. Model “çelovek/sotsium” <https://www.netslova.ru/kravtsova/evtushenko-st.html> adresinden 30.05.2021 tarihinde alınmıştır.
- Kravtsova, O. (2013). Yevgeniy Yevtuşenko: perviye şagi v bolşuyu poeziyu, *Sever*, No:11, <http://litbook.ru/article/5025/> adresinden 30.06.2021 tarihinde alınmıştır.
- Kravtsova, O. (2014). *Monologi Yevtuşenko: vibor i alternativnaya realnost*, Stavropol, Sever, No.11, Litbuk, <http://litbook.ru/article/5966/> adresinden

21.10.2021 tarihinde alınmıştır.

- Kravtsova, O. V. Lirika Ye. A. Yevtuşenko 1950 h godov: Romantiçeskiy obraz "novogo çeloveka". Stanovleniye hudojestvennogo mirovozzreniya, *Vestnik Stavropolskogo gosudarstvennogo universiteta*, 51/2007, UDK 82.09, 190-195.
- Krayçinskaya, A. S. Velikaya Oteçestvennaya voyna b russkoy rok-poezii, UDK 80, Fundamentalniye i prikladniye nauçniye issledovaniya, *XXXVI Mejdunarodnaya nauçno-praktičeskaya issledovaniya*, MTSNS "Nauk i prosveşeniye", 222-224.
- Krivoruçenko, V. K., Pijikov, A. B., Rodionov, V. A. (tarih yok). *Kollizii "Hruşyovskoy ottepeli", Politicheskaya sistema: Konglomerat, Totalitarnosti, Avtoritarnosti i demokratii*, <https://www.mosgu.ru/nauchnaya/publications/professor.ru/Krivoruchenko&Pygikov&Rodionov/> adresinden 18.03.2021 tarihinde alınmıştır.
- Kruşçev, N. S. (2011). *Doklad na zakritom zasedanii XX syezda KPSS 24-25 fevralya 1956 g.o. "Kto takie şestidesyatniki? İh rol v russkoy kul'ture, Şto posle nih ostalosh i ostalos li?* Moskva, PRZEGLĄD RUSYCYSTYCZNY, nr 2 (134).
- Kulturologiya, Etapı i osnovniye tendentsii razvitiya rossiyskoy kultury (Çast II)*, (2013), Kazan.
- Kuznetsov, A. (1991). *Babiy Yar*, roman dokument, Moskva, Sovetskiy pisatel, Olimp.
- Lavinskiy, L. (1986). *Gorizontı sovremennoy poemi, Voprosı literaturı*, No. 4.
- Lenin, V. İ. Partiynaya organizatsiya i partiynaya literatura, (1905), *Novaya jizn*, No:12, 13 noyabrya 1905 g., Publikuyetsya po tekstu Soçineniy V. İ. Lenina, 5, izd., tom.12, str.99-105, http://www.revolucia.ru/org_lit.htm adresinden 20.05.2020 tarihinde alınmıştır.
- Lenin, V. İ. (1970). *Polnoye sobraniye soçineniy*, izd.5-oe, Moskva, Politicheskoy literaturı, Tom 42., Levada, Yu. A. *Pokoleniya XX. veka: vozmojnosti issledovaniya*.
- Levada, Yu. A. (2011). *Soçineniya: izbrannoye: sotsiologičeskiye oçerki, 2000-B2005*, Moskva.
- Levçenko, İ. Ye. *İstoçnikovedeniye tsenzurı sovetskogo perioda*, UDK 93.09 3BBK 66.0, s.1318-1328.
- Leyderman, N. L., Lipovetski, M. N. (2003). *Sovremennaya literatura 1950-1990-e godı, V dvux tomah, Tom I 1953-1968*, Moskva, Akademiya.
- Literaturnaya Rossiya, *Slavi net, no i zabvenya net*, № 2007 / 17, 23.02.2015 <https://litrossia.ru/item/1862-oldarchive/> adresinden 11.11.2020 tarihinde alınmıştır.
- Lopatin, V. V., Lopatina, L. Ye. (2001) *RUSSEİY TOLKOVİY SLOVAR*, İstanbul, Multilingual.
- Lukyançuk, B., *"Tihaya Lirika" poeta Viladimira Sokolova*, <http://www.marie-olshansky.ru/ct/vsokolov1.shtml> adresinden 01.09.2021 tarihinde alınmıştır.
- Lunaçarskiy, A. V. (1967). *Estetika, literaturnaya kritika, Sobraniye soçineniy v vosmi tomah, Tom 7, Revolyutsiya i iskusstva*.
- Lunaçarskiy, A. V., *Osnovniye zadaçi sovetskoy vlasti v oblasti iskusstva. (Doklad na VII Vsesoyuznom syezde rabotnikov iskusstv)*, Neizdanniye materialı. T. 82.

<http://lunacharsky.newgod.su/lib/neizdannye-materialy/osnovnye-zadaci-sovetskoj-vlasti-v-oblasti-iskusstva/> adresinden 15.07.2022 tarihinde alınmıştır.

Madriga, İ. (1989). *Publitsisticheskaya poeziya Yevgeniya Yevtuşenko*, (Eskiz o tvorçeskom nasledii poeta. Period 50-80 godov prošlogo veka), Proza.ru, <https://proza.ru/2012/03/02/1584> adresinden 01.05.2022 tarihinde alınmıştır.

Mahinina, N. G. (2012). Obraz pokoleniya v hudojestvenno-dokumentalnom romane V. Aksyonova "Tainstvennaya strast" (roman o šestidesyatnikah), *Vestnik Tatarskogo gosudarstvennogo humanitarno-pedagogičeskogo universiteta. Filologiya i kultura*, No.4, UDK 82-31.

Makedonov, A. (1985). *Sverşeniya i kanuni, o poetike russkoy sovetskoy liriki 1930-1970 h godov*, Leningrad: Sovetski pisatel.

Malgin, A. (tarih yok). Mir tvorçestva Yevgeniya Yevtuşenko. "Tema poeta i poezii tvorçestve Yevtuşenko, Tema poeta i poezii v lirike Yevtuşenko, *Stolicaplus*, <https://stolicaplus.ru/arenda/mir-tvorchestva-evgeniya-evtushenko-tema-poeta-i-poezii-tvorchestve/> adresinden 20.07.2022 tarihinde alınmıştır.

Malgin, A. (1993). BIT ZNAMENITNIM NEKRASIVO, K 60-letiyu Yevgeniya Yevtuşenko, *Jurnal Stolitsa*, No. 29 (87), iyul.

Mangeym, K. (1928). Problema pokoleniy, *Elektronnaya entsiklopediya*.

Manzireva, Y. S. (2016). Sovetskaya hudojestvennaya kultura: retrospektivnyy vzglyad na fenomen, *Culture and Civilization*. 1`2016, УДК 930.85+008.

Markov, A. V., "Usadebnyy tekst" v poezii sovetskikh šestidesyatnikov: Y. A. Yevtuşenko, A.A. Voznesenskiy, B.A. Ahmadulina, DOI: 10.22455/978-5-9208-0627-7-283-295, s.283-295.

Marşak, S. (1971). *O molodih poetah, Nabroski staty, Sobraniye soçineniy v 8 tomah*. T. 6., M. Hudojestvennaya literatura.

Melikli, T. (2010). *Nazım Hikmet v Moskve (1951—1963 godı)* <https://magazines.gorky.media/druzhba/2010/7/nazym-hikmet-v-moskve-1951-8212-1963-gody.html> adresinden 06.01.2023 tarihinde alınmıştır.

Mihaylovna, B. Ya. (2015). Pokoleniye šestidesyatnikov, v obşestvennoy jizni Sovetskogo Soyuza, *İstoriya i politologiya*, No.2 (4), s.29-32.

Mojayev, G. A. *Literatura i iskustvo*, <https://www.booksite.ru/fulltext/1/001/008/107/011.htm> adresinden 15.05.2020 tarihinde alınmıştır.

Moi stihi-ne vinovati, Leonid Maksimenkov oznakomilsya s rassekreçennimi pismami Yevgeniya Yevtuşenko Nikite Hruşyovu, *Jurnal "Ogonyok"* No. 28 ot 17.07.2017.

Morozov, A. *Vne kompromissa: kakim bil politiçeskiy put Yevgeniya Yevtuşenko*, <https://www.rbc.ru/opinions/politics/03/04/2017/58e200aa9a7947d041bb0508> adresinden 17.12.2020 tarihinde alınmıştır.

Morozov, A. (2007). *Yevgeniy Yevtuşenko: "Poet suşestvo ispovedalnoye"*, Vzгляд, Delovaya gazeta,

- <https://vz.ru/culture/2007/7/11/93672.html> 11.06.2022 tarihinde alınmıştır.
- Muratova, Ye. Yu. (2014). Hudojestvennaya rol okkazionalnoy leksiki v tvorçestve Ye. Yevtuşenko, *Russkaya filologiya*, UDK 811.161.1'37 BBK 83, s.59-63.
- Muratova, Ye. Yu. *Pamyat o Velikoy Oteçestvennoy voyne v poezii XX veka*, UDK 821.161.1'37,199-203.
- Musayeva, S. M. (2019). Natsionalniy vopros v kulturnoy politike Rossii epohi perestroyki, ISSN 0321–3056 İZVESTIYA VUZOV. SEVERO-KAVKAZSKIY REGION. *OBŞESTVENNIYE NAUKI*, No. 4, UDK 94(47).084.9 DOI:10.23683/0321-3056-2019-4-64-69.
- Nazarova, A. (2018). Analiz stihotvoreniya Yevgeniya Yevtuşenko "V vagone şarkayut i şamkayut", *Meteor-Siti, Nauka razvitiya*, No. 4 (13), s.14-18.
- Neff, K. (2003). Self-compassion: An alternative conceptualization of a healthy attitude toward oneself. *Self and identity*, 2(2), DOI: 10.1080/15298860390129863, s. 85-101.
- Nekrasov, N. A., *Zametki o jurnalah za sentyabr 1855 goda*, <http://nekrasov-lit.ru/nekrasov/kritika/zametki-o-zhurnalah-za-sentyabr-1855.htm> adresinden 23.04.2022 tarihinde alınmıştır.
- Nemzer, A. (1992). Strast k razrivam, *Zametki o sravnitelno novoy mifologii*, *Noviy mir*, No.4.
- Nesterenko, A. A. (2002). "Grajdanstvennost-talant nelyohkiy" (stilistika obraznosti v "volnolyubivih" v stihaha L. Martinova i Ye. Yevtuşenko v 1950-1960-h godov), *Uçeniye zapiski*, *Obşestvenniye i gumanitarniye nauki*, *Filologiya*, Tom 1, UDK 882-1, s. 108-121.
- Nikultseva, V. V., *Okkazionalniye omonimi v neoleksikone Ye. Yevtuşenko*, *Sovremenniye problemi avtorskoy leksikografii...*, s.91-98.
- Novodvorskaya, V., *Poet na dogovore. Valeriya Novodvorak o Yevgeniy Yevtuşenko*, [http://www.medvedmagazine.ru/articles/Valeriya Novodvorskaya O Evgenii Evtushenko .1171.html](http://www.medvedmagazine.ru/articles/Valeriya_Novodvorskaya_O_Evgenii_Evtushenko.1171.html) adresinden 07.04.2021 tarihinde alınmıştır.
- Ogorodnyaya, O.V., *Lyubovnaya lirika Yevgeniya Yevtuşenko*, Lugansk.
- Ojegov, S. İ., Şvedova, N. Yu., *Tolkoviy Slovar Russkogo Yazıka*.
- Oleynikova, Yu. V., Kontsept "sneg" v individualno-avtorskoy kartine mira Yevgeniya Yevtuşenko, *Repozitoriy BGPU*.
- Pahomova, İ. V. (2014). *Tema lyubvi v hudojestvennom opite epohi serebryannogo veka*, UDK 94 (410).
- Parer, M.Ö. (2002). Rus Edebiyatında Fütürizm, *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi* 42,1-2, 43-65.
- Parer, M. Ö. (2003). Egzotik ve Mistik Öyküleriyle Gumilyov, *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi* 43, 1, 79-94, s.82.
- Parer, M. Ö. (2013). Rus Modernleşmesinde Son Avangart Fenomen: OBERİU, (Bir OBERİU Günlüğü), *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, C.53, S. 2 s.532.

- Parhomenko, T. A., *Sovetskiy Soyuz i Velikaya Oteçestvennaya vojna v poezii russkogo zarubejya 1920-1940-h gg. (po materialam knijnogo sobraniya A.K. Tarasenkova)* UDK 821.161.1.09-1(47-87)"192/194" BBK 83.3(2=411.2)6-45-008.6, 153-157.
- Pavlova, T. A. (2015). Sbornik N. İ. Tryapkina "Skrip moyey kolibeli" kak poetičeskaya kniga, *Vestnik TvGU. Seriya "Filologiya"*, No. 1, s. 335–340.
- Pazderka, J. (2019). *The Soviet Invasion of Czechoslovakia in 1968, The Russian Perspective*, London.
- Perevoznikova, A. K. (2019). Kontsept "rodina" kak sostavlyayuşaya natsionalnogo obraza Rossii v russkoy yazıkovoy kartine mira, *Filosofiya i lingvostranovedeniye*, DOI: 10.24833/2541-8831-2019-1-9-54-61, s.56.
- Perviy syezd sovetskih pisateley 1934, *Stenografiçeskiy otçyot*, zasedaniye pervoye, s.18.
- Poçeptsov, G., Andropov: Jizn mejdu informatsiyey i dezinformatsiyey. Çast 3, *Put na fone kraha SSSR*, s.1-10.
- Poeti iz SSSR, Metodiko-bibliografiçeskiye materialı, posvyaşenniye yubileyam rossiyskih sovetskih poetov: 80-letiyu so dnya rojdeniya Bellı Ahmadulinoy, 85-letiyu so dnya rojdeniya Roberta Rojdestvenskogo, (2017), Elista.
- Pomerantsev, V. (1953). *Ob iskrennosti v literature*, Noviy mir, No. 12, str., 218; <http://vivovoco.astronet.ru/VV/PAPERS/LITRA/MEMO/POMER.HTM> adresinden 19.05.2019 tarihinde alınmıştır.
- Potupov, Ye. (2018). *Nebronzoveyuşiy klassik. Yevgeniy Yevtuşenko: knigi i vstreçi*, Moskva, Krug, ISSN 2083-5485, NR 8, s. 291-294.
- Prişepa, V. P. (1996). Rossiyskogo Oteçestva poet (Y. A. Yevtuşenko:1965-1995 gg.), Abakan: İzdatelstvo Hakasskogo gosudarstvennogo universiteta im. N. F. Katanova.
- Prişepa V. P. (1999). *Paradigma ideyno-estetičeskih poiskov Ye. A. Yevtuşenko (1949-1998 gg.)*, Moskva, http://www.russofile.ru/articles/article_133.php adresinden 15.04.2022 tarihinde alınmıştır.
- Pryadkina, A. Ye. (2017). Okkazionalizmi v tvorçestve Ye. Yevtuşenko i A. Voznesenskogo, *Yazıkovaya politika i voprosı gumanitarnogo obrazovaniya*, Penza, PGU, s.204-207.
- Radiyo svoboda, Stanislav Rassadin, razglyadevşiy "şestidesyatnikov", <https://www.svoboda.org/a/24521376.html> adresinden 22.05.2020 tarihinde alınmıştır.
- Radzişevskiy, V. (2018). Yevgeniy Yevtuşenko: "Ya yey-bogu liriçeskiy poet. A poçemu-to ne mogu ne pisat na politiçeskiye temi, bud oni proklyati", Jurnal "Znamya" 8, <https://znamlit.ru/publication.php?id=7005> adresinden 11.05.2021 tarihinde alınmıştır.
- Rappoport, Ye. (1980). *Poeziya poiska*, Oçerki stati retsenzii, İrkutsk- Vostoçno, Sibirskoye knijnoye, İzdatelstvo.
- Rassadin, S. (tarih yok). *Şestidesyatniki. Knigi o molodom sovremennike*,

<https://vk.com/@uslit-s-rassadin-shestidesyatniki-knigi-o-molodom-sovremennike>

adresinden 07.10.2020 tarihinde alınmıştır.

Rozental, D. E., Telenkova, M. A. (1985). *Slovar-spravochnik lingvističeskikh terminov: posobiye dlya učiteley*, 3-ye izd., ispr. i dop.- M.: Prosvešeniye.

Runin, B. (1960). *Noviy mir*, No.11, Literaturnaya kritika, Spor neobhodimo prodoljit, 217-218.

Russkiye pisateli 20 veka, biografičeskij slovar, (2000). Moskva, Naučnoe izdatelstvo.

Russkoye stihoslojenije, Traditsii i problemi razvitiya, (1985). Moskva, izdatelstvo "Nauka".

Ruzavina, İ. N. (2020). Obraz jenşini v poetičeskoy reči Ye. A. Yevtuşenko, *SLOVO İ TEKST: TEORİYA İ PRAKTIKA KOMMUNİKATSİİ*, Armavir, ARPU, s.206-212.

Ruzavina, İ. N. (2021). Determinologizatsiya kontsepta POLİTİKA v idiosstile Ye. A. Yevtusenکو, *Slovo i tekst: Teoriya i praktika kommunikatsii*, Armavir, AGPU, s. 249-254.

Ruzavina, İ. N. (2021). Dominantniye kontseptı LYUBOV İ JENŞİNA v idiosstile Ye. A. Yevtuşenko, *Kultura, iskusstvo, obrazovaniye: traditsii i inovatsii*, Moskva, s.164-171.

Safarik, A. K. (2008). *A Literature of Conscience: Yevtushenko's Post-Stalin Poetry*, Canada.

Sakallı, C. (2016). *Günümüz Edebiyat ve Eleştiri Kuramları*, Ankara, Anı.

Sannikova, N. Yu. (2005). *Slovotvorčestvo Yevgeniya Yevtuşenko*, Moskva.

Sayed-Şah, A., *Nepokorennaya jena*,

<https://story.ru/istorii-znamenitostej/muzhchina-zhenshchina/nepokorennaya-zhena/>

adresinden 19.01.2021 tarihinde alınmıştır.

Selvinskiy, İ. (1965). VOZROJDENİYE POEMI, *LİTERATURNAYA GAZETA*, No. 86, 22 iyulya.

Semenova, L. V., OBRAZ JENŞİNİ V RANNEY LİRİKE YE. YEVTUŞENKO, *Aktualniye nauçniye issledovaniya v sovremennom mire*, Ukraina, ISCIENCE.IN.UA, Vipusk 2(34) ç. 5, ISSN 2524-0986 76, UDK 811.161, s.76-85.

Serebryakova, Ye. G., *Şestidesyatniki: biografiya pokoleniya*, UDK 316.343.725(470) + 94(470)"1960/1970".

Serebryakova, Ye. G. (2012). *Şestidesyatniki i vlast: ot dialoga k monologu*, vıp.4, UDK 821.161.1.09"19".

Sergey, M. (2020). KAK STİHİ İZ "PRAVDI" STALİ PODPOLNOY LİTERATUROY, Prosodia, Media o poezii, <https://prosodia.ru/catalog/stikhotvorenie-dnya/kak-stikhi-iz-pravdy-stali-podpolnoy-literaturoy/> adresinden 16.05.2021 tarihinde alınmıştır.

Sergeyevna, Ye. K. (2017). *Lingvističeskaya reprezentatsiya kontsepta grajdanstvennost v tvorčestve Ye. A. Yevtuşenko*, Moskva.

Sidorov, Ye. (1983). *Golosom vremeni (Zametki o poezii Yevgeniya Yevtuşenko)*.

- https://a4format.ru/pdf_files_bio/49462631.pdf adresinden 27.08.2022 tarihinde alınmıştır.
- Simmons, E. C. (2008). *POLİTİÇESKİY KONTROL İ SOVETSKAYA LİTERATURA*, (Politikçeskaya lingvistika.-Bip.1(24), Yekaterinburg, s.156-163.)
<http://www.philology.ru/literature2/simmons-08.htm> adresinden 15.05.2020 tarihinde alınmıştır.
- Sipyakina, N. Ya., Antopov, V. P., *Veşiy karakter intimnoy liriki XX veka: Avtobiografiçeskiye çerti*, UDK 821.161.1:82-14"19", s. 41-54.
- Straşnov, S. L. (2020). *K probleme stihotvornogo jurnalizma (na materiale tvorçestva Ye. Yevtuşenko vremen ottepelı)* UDK 821.161. 1–1/29, S. 133-136.
- Strelçuk, V. G. (tarih yok). Okkazonalnoye slovoobrazovaniye v poezii Ye.A. Yevtuşenko, *International Journal of Humanities and Natural Sciences*, vol.1, part 2, s. 172-175.
- Suslov, İ. (2009). *Dissidenti, Şestidesyatniki i "obşestvennost" v SSSR, 1953-1975 godı, Obşestvenniye dvijeniya v Rossii: toçki rosta, kamni pretknoveniya*, Moskva.
- Svetlov, M. (1975). *Sobraniye soçineniy v tryoh tomah*, Tom Tretiy, Stati.Vospominaniya.Vstupleniya.Skazki., Moskva, Hudojestvennaya literatuta.
- Şabalina, Ye. G. (tarih yok). "Ya sibirskoy porodi" (*Stanovleniye haraktera buduşego poeta*), MBOU, g. İrkutsk SOŞ, No.37.<https://infourok.ru/statya-ya-sibirskoj-porody-standovlenie-harakter-a-budushego-poeta-e-evtushenko-4286222.html> adresinden 13.05.2022 tarihinde alınmıştır.
- Şalamov, V. (2013). *Sobraniye soçineniy v şesti tomah, tom 5*, Esse i zametki, zapisanniye knijki 1954-1979, Knijniy Klub Knigovek.
- Şestakov, V. İ. (2019). *Russkiy serebryanniy vek: zapozdavşiy renessans*, SPB, İzdat: "Aleteya".
- Şestakov, V. P. (1991). *Russkiy eros, ili Filosofiya lyubvi v Rossii*, Moskva, Progress.
- Şevçenko, L. (2000). *Yevgeniy Yevtuşenko. Medlennaya lyubov*, Beshitrostniy, Znamya, Nomer 10, <https://magazines.gorky.media/znamia/2000/10/evgenij-evtushenko-medlennaya-lyubov.html> adresinden 15.07.2022 tarihinde alınmıştır.
- Şubin, A. V., *Dissidenti, neformali i svoboda v SSSR*.
https://royallib.com/read/shubin_aleksandr/dissidenti_neformali_i_svoboda_v_ssr.html#327680 adresinden 13.11.2020 tarihinde alınmıştır.
- Şimov, Y. V. (2017). Reabilitatsiya Stalina vklyuçayet protivopostavleniye stalinskogo "jestokogo, no çestnogo" poryadka nineşnemu uşerbnomu i vorovatomu avtoritarizmu, İstoriçeskaya Ekspertiza, *Jurnal retsenzii* N.3(12), Sankt-Peterburg, OOO "Nestor-İstoriya".
- The Heights, (1967). *Yevtushenko's Russia*, Second-Class Postage Paid At Boston, Massachusetts, Friday, October 20, VOL. XLVIII, No. 4.
- Tihomirov, V. V. (2018). *Moya "Ottepel"* UDK 82-94 (470) "196".
- Timofeyev, L. İ. (1985). *Russkoye stihoslojneniye, Traditsii i problemı razvitiya*, Moskva, Nauka.

- Timofeyev, L. N., Turayev, S. V. (1974). *Slovar literaturovedcheskih terminov*, Moskva, Prosveşeniye.
- Tolstoy, L. N., *Polnoye sobraniye soçineniy, Konets veka, uniçtojeniy starogo priznaki i priçini*, T. 36, s. 231, <http://tolstoy.ru/online/90/36/> adresinden 18.03.2019 tarihinde alınmıştır.
- Tvardovskiy, A. T., *Sobraniye soçineniy v şesti tomah, t.5*, Moskva, Hudojestvennaya Literatura.
- Üçgöl, S. (2012). *Göçmen Rus Yazarı Yuri Drujnikov'un Mikroroman Sanatı*, Kayseri, ERÜ.
- Valentinovna, S. L., *Obraz jenşini v ranney lirike Ye. Yevtuşenko, Aktualniye nauçniye issledovaniya v sovremennom mire*, Vıpusk 2(34) ç. 5 ISSN 2524-0986 76 UDK 811.161, s.76-85.
- Vanil, P., Genis, A. (2001). *60-ye Mir Sovetskogo Çeloveka*, Moskva, Novoye literaturnoye obozreniye.
- Veçerniy Saransk, (2009). *Yevgeniy Yevtuşenko: "Ya bıł vlyubçiv, ya bıł vyubçiv!"*, <http://www.vsar.ru/2009/08/evtushenko-o-sebe/> adresinden 05.10.2021 tarihinde alınmıřtır.
- Vereşagina, A. N., Vereşagina, O. N., *Povtor kak priyom v hudojestvennoy literature, analiz stihotvorenıya "İdut belıye snegi" v inostrannoy auditorii, Problemy sovromennogo filologičeskogo obrazovaniya*, s.214-220.
- Vickie Babenko, A. (1977). *Women in Evtushenko's Poetry*, *The Russian Review*, Jul., Vol. 36, No. 3 (Jul., 1977), pp. 320-333.
- Vinitskiy, İ. (2020), *Golıy poet: kak Yevgeniy Yevtuşenko bıł seks-simvolom Ameriki, O neizvestnom portrete poeta v jurnale "Playboy"*, 14 dekabrya,
- Vizualnaya antropologiya: rejimı vidimosti pri sotsializme*, (2009), Moskva.
- Virabov, İ. (tarih yok). *Strasti po şestidesyatım. Beseda c Solomonom Volkovım*. God literaturı. <https://godliteratury.ru/articles/2016/11/08/solomon-volkov-o-shestidesyatnikakh> adresinden 12.09.2020 tarihinde alınmıştır.
- Vlast i oppozitsiya, Rossiyskiy politiçeskiy protses XX stoletiya*, (1995), Moskva, ROSSPEN.
- Vodolazov, G. G. (2018). *"Şestidesyatniki", Hruşyov i XX Syezd*, UDK [82+94](470) «196».
- Volkov, S. M. (2018). *Dialogi s Yevgeniyem Yevtuşenko*, Moskva, Litagent.
- Volkov, S. M. (tarih yok). *Dialogi c Yevgeniyem Yevtuşenko, Yevtuşenkovskaya rifma* <https://biography.wikireading.ru/hBvsLOTAz0> adresinden 09.07.2021 tarihinde alınmıştır.
- Volkov, S., Nelson, A. (2018). *Dialogi s Yevgeniyem Yevtuşenko*, Moskva, Literaturno-hudojestvennoe izdaniye.
- Voronkov, V. M. (2005). *Proyekt "şestidesyatnikov": Dvijeniye protesta v SSSR, Pokolençeskiy analiz sovremennoy Rossii*, M. Novoye literaturnoye obozreniye, s.168-200.
- Voskresenskaya, V. V., *İsskustvo kak sredstvo mirostroyeniya: sotsialistiçeskiy realizm* (

- 1930-ye godi), *Hudojestvennaya kultura*, DOI: 10.24411/2226-0072-2018-00008, s.166-199.
- Voznesenskiy, A., Ognev, V. (1973). *Dialog o poezii, Jurnal "Yunost"*, No. 9.
<https://how-much.net/publ/di/12-1-0-1122> adresinden 13.11.2010 tarihinde alınmıştır.
- Vyatr, Ye. (2009). Vtoroya mirovaya vayna i noviy mirov poryadok, Universitetskaya tribuna, sotsiologiya 1/2012, *Krakowskie Studia Miğdzynarodowe*, No:3 (VI), a.16-26.
- Yakobson, R. (1975). *Lingvistika i Poetika*, (Strukturalizm: "za" i "protiv".- M., 1975), Philology.ru, <http://www.philology.ru/linguistics1/jakobson-75.htm> adresinden 06.06.2021 tarihinde alınmıştır.
- Yaneviç, G. S., Balakin, V. S. *Politiko-kulturnaya sudba "ottepeli"*, UDK 94 (470.55) "19" +169.01+378.4:169.
- Yarmoliç, F. K. (2015). Tsenzura i tsenzuriruyemiye v SSSR v 1920-ye-1930-ye gg. (na materialah Leningrada), *WSCHODNI ROCZNIK HUMANISTYCZNY TOM XII*, 2.223-235.
- Yarmoliç, F. K. (2017). "Rossiya, naçinaya s 1917 goda, predstavlyayet soboy zagadku, kotoruyu mi tšetno pitayemysya razgadat" (*Sovetskaya tsenzura na Severo-Zapade SSSR v 1920-1930-ye gg*), Sankt-Peterburg.
- Yarovoy, A., (2015), Yevtuşenko: "çelovek-stsena", Kiev-Moskva, 24 dekabrya 2008 g., *LİTERATURNAYA UÇYOBA*,. 2015. № 1. s.106-142.
- Yasin, Ye.G. (2007). Şestidesyatniki:Nostalgiya ili Aktualnost, *Şestidesyatniki*, Moskva, Fond "Liberalnaya missiya".
- Yefremov, B. (2019). **Day Bog, jivim uzret Hrista..., (Esse o tvorçestve Yevgeniya Yevtuşenko)**, Stihi.ru, <https://stihi.ru/2019/03/24/6260> adresinden 21.12.2021 tarihinde alınmıştır.
- Yejov İ. S., Şamurin Y..İ. (1925). Russkaya poeziya XX veka, *Antologiya russkoy liriki ot simvolizma do naşih dney*, Novaya Moskva.
- Yermakov, V. D. (2020). Sovetskiye poetı o İ. Staline i stalinizme glazami istorika, UDK 821.161.1-1:321.64(47), *Vestnik SPBGİK*, No:2 (43) iyun, s.17-25.
- Yevtuşenko, Ye. A. (1956). *Şosse entuziastov*, Moskva, Moskovskiy raboçiy.
- Yevtuşenko, Ye. A. (1957). *Obeşaniye*, Moskva, Sovetskiy pisatel.
- Yevtuşenko, Ye. A. (1960). *Stihotvoreniya poemi, Şeli v perrone*.
- Yevtuşenko, Ye. A. (1962). *Nejnost novıye stihı*, Moskva Sovetskiy pisatel.
- Yevtuşenko, Ye. A. (1965). "Bratskaya GES", *Zlektsiy s Dmitriyem Bıkovi*, Vipusk, No-66, https://tvrain.ru/lite/teleshov/sto_leksij_s_dmitriem_bykovym/bratskaya_ges_bykov-426936/ adresinden 22.01.2021 tarihinde alınmıştır.
- Yevtuşenko ,Ye. A. (1966). *Bratsk Station and other new poems*, NewYork, Anchor Books.
- Yevtuşenko, Ye. A. (1966). *Kater svyazi*, Moskva, Molodaya gvardiya.
- Yevtuşenko, Ye. A. (1967). *Pearl Harbor*, (N. Önal, Çev.) İstanbul, Varlık Yayınları.
- Yevtuşenko, Ye. A. (1967). *Bratskaya GES*, Moskva, Sovetskiy pisatel.

- Yevtuşenko, Ye. A. (tarih yok). "Bez stihov lyubiti Rossii ne biti" *Literaturnaya gazeta*, №8(6312), (2-03-2011) https://lgz.ru/article/N8-6312---2011-03-02-/Evg%D0%B5niy-Evtush%D0%B5nko%3A-%C2%ABBD0%B5z-stihov-lyubiti-Rossii-n%D0%B5-b%D1%8Bti%C2%BB15373/?sphrase_id=2583938 adresinden 04.03.2021 tarihinde alınmıştır.
- Yevtuşenko, Ye. A. (1971). Kogda Pegas spotikaetsya, *Literaturnaya gazeta*, 27 okt. s.43.
- Yevtuşenko, Ye. A. (1971). *Ya Sibirskoy porodi*, Irkutsk, Vostočno-Sibirskoye knijnoye izdatelstvo.
- Yevtuşenko, Ye. A. (1973). *İntimnaya lirika*, Moskva, Molodaya gvardiya.
- Yevtuşenko, Ye. A. (1978). *Prisyaga prostoru*, Irkutsk, Vostočno-Sibirskoye knijnoye izdatelstvo.
- Yevtuşenko, Ye. A. (1978). *Utrenniy narod*, Moskva, Molodaya gvardiya.
- Yevtuşenko, Ye. A. (1980). *İzbranniye proizvedeniya v dvuh tomah, Tom perviy, 1952-1965 stihotvoreniya i poemı*, Moskva, Hudojestvennaya literatura.
- Yevtuşenko, Ye. A. (1980). *İzbranniye proizvedeniya v dvuh tomah, Tom vtoroy, 1966-1974 Stihotvoreniya i poemı*, Moskva, Hudojestvennaya literatura.
- Yevtuşenko, Ye. A. (1980). *Talant yest čudo neslučaynoye (kniga statey)*, Moskva, Sovetskiy pisatel.
- Yevtuşenko, Ye. A. (1983). *Yaban Yemişleri*, (M. Özgül, Çev.), İstanbul, Engin Yayıncılık.
- Yevtuşenko, Ye. A. (1985). *Erken Yazılmış Bir Yaşam Öyküsü*, (D. Yuluğ, Çev.), İstanbul, Su Yayınevi.
- Yevtuşenko, Ye. A. (1985). *Zima Kavşağı*, (Ö. İnce, Çev.), Ankara, Kuzey Yayınları.
- Yevtuşenko, Ye. A. (1996). *Rostov-na-Donu*, Feniks.
- Yevtuşenko Ye. A. (1997). *Babi Yar*, (Ü. Tamer, Çev.), İstanbul, Broy.
- Yevtuşenko, Ye. A. (1998). *Volçiy pasport, Prejdevremennaya avtobiografiya*, Moskva, Vagrius.
- Yevtuşenko, Ye. A. (1999). *Strofi veka, Antologiya Russkoy poezii*, Moskva, Polifakt, İtogi veka.
- Yevtuşenko, Ye. A. (2008). *Yevtuşenko: Bolşe çem poet, Vsemirnaya otzivçivost*, No:7, Novoye vremya (The new times), <https://newtimes.ru/articles/detail/4689/> adresinden 11.06.2022 tarihinde alınmıştır.
- Yevtuşenko, Ye. A. (2015). *Sobraniye soçineniy. Tom 3*, Eksmo, <https://www.litmir.me/br/?b=681450&p=24> adresinden 21.12.2021 tarihinde alınmıştır.
- Yevtuşenko, Ye. A. (2015). *Volçiy pasport, Prejdevremennaya avtobiografiya*, İzdatelstvo Kolibri, <https://www.litmir.me/br/?b=153652&p=1> adresinden 01.08.2021 tarihinde alınmıştır.
- Yevtuşenko, Ye. A. (2017). *Sobraniye soçineniy. Tom 7, Stihotvoreniya i poemı 1978 "O Gruziya, nam slyozi vıtıraya..."*, Eksmo, <https://www.litmir.me/br/?b=681863&p=28> adresinden 15.08.2021 tarihinde alınmıştır.
- Yevtuşenko, Ye. A. (2018). *Sobraniye soçineniy, Tom 9*, EKSMO.
- Yevtuşenko, Ye. A. (2005). *Rifmovanniye poslovitsı*, Novıye izvestiya, 16 sentyabrya, <https://newizv.ru/news/army/29-03-2022/oboronnyy-byudzheth-ssha-2023-v-prioritete-iskusstvennyy-intellekt> adresinden 09.07.2021 tarihinde alınmıştır.
- Yevtuşenko, Ye. A., *Sobraniye soçineniy v tryoh tomah, Tom 1*, M: Hudojestvennaya

- literatura <https://www.litmir.me/br/?b=681901&p=12> adresinden 29.04.2021 tarihinde alınmıştır.
- Yevtuşenko, Ye. A., *Tsenzura- luçşaya çitatelnitsa, 9. Tsenzura kak gosudarstvenniy vozduh* http://translatyr.org/librusec/366213#TOC_idp1564562432 adresinden 09.04.2021 tarihinde alınmıştır.
- Yevtuşenko, Ye. A. (2005). *Yevgeniy Yevtuşenko: Perestroyka prodoljayetsya*, La Stampa, InoPressa, 5 marta, <https://www.inopressa.ru/article/05Mar2005/lastampa/evtushinko.html#> adresinden 08.12.2021 tarihinde alınmıştır.
- Yusupova, N. M. (2010). *İdeologikiçeskiye motivi i arhetipi v poezii perioda Velikoy Oteçestvennoy voyny*, UDKYDK 82:801.6, K 65-letiyu pobedi v velikoy oteçestvennoy voyne, 56-61.
- Ulitskaya, L.Y. (2011). *Zelyonniy şater*, Moskva, Eksmo.
- Zavgorodnyaya, D., *Velikiye jenşını velikogo poeta: kogo lyubil Yevgeniy Yevtuşenko*, <https://www.kp.ru/daily/26664/3685862/> adresinden 22.02.2021 tarihinde alınmıştır.
- Zelenov, M. V. (1997). *Glavlit i istoriçeskaya nauka v 20-30-e godı Voprosı istorii*, N.3. s. 21- 35. http://opentextnn.ru/old/censorship/russia/sov/libraries/books/zelenov/index.html?id=1861#_ftn4 adresinden 21.03.2021 tarihinde alınmıştır.
- Zemskaya, Ye. A. (2005). *SOVREMENNIY RUSKİY YAZIK*, Slovoobrazovaniye, Moskva, Flinta.
- Zima. *Gorod kotoryı nam dorog*, Sibirskiye promıslı, Krasnoyarsk, (2013).
- Zudin, A. Yu. (1999). *Grajdanskoye obşestvo i pravovoye gosudarstvo, Kultura sovetskogo obşestva:logika politiçeskoy tarnasformatsii*, No.3, s.59-72.
- Zolotonosov, M., *Şestidesyatniki// Yevgeniy Yevtuşenko// Bolşe, çem poet*. <http://www.idelo.ru/436/20.html#top> adresinden 28.05.2021 tarihinde alınmıştır.
- Zolotusskiy, İ., (1965). *POET İ POEMA, LİTERATURNAYA GAZETA*, 12 iyunya, No. 69.

İNTERNET KAYNAKLARI

Belousenko, A. *Yevgeniy Aleksandroviç Yevtuşenko, Elektronnaya biblioteka*

http://www.belousenko.com/wr_Evtushenko.htm adresinden 21.11.2020 tarihinde alınmıştır.

Biografiya Yevgeniya Yevtuşenko <https://uznayvse.ru/znamenitosti/biografiya-evgeniy-evtushenko.html> adresinden 21.07.2021 tarihinde alınmıştır.

Biografiya russkogo poeta Yevgeniya Aleksandroviça Yevtuşenko!

<http://www.evtushenko.net/bio.html> adresinden 21.07.2021 tarihinde alınmıştır.

Biografiya russkogo poeta Yevgeniya Aleksandroviça Yevtuşenko

<https://klncbs.krd.muzkult.ru/media/2018/08/08/1228918515/evt.pdf> adresinden 18.11.2020 tarihinde alınmıştır.

http://www.bokudjava.ru/P_32.html adresinden 19.01.2021 tarihinde alınmıştır.

<http://content.time.com/time/covers/0,16641,19620413,00.html> adresinden 22.01.2021 tarihinde alınmıştır.

<https://www.culture.ru/poems/26360/chto-znaet-o-lyubvi-lyubov> adresinden 04.10.2021 tarihinde alınmıştır.

Djersinskoye vremya, Dvorets detstva, <https://dzer.ru/1460-dvorec-detstva.html> adresinden 21.07.2021 tarihinde alınmıştır.

Entsiklopediya Vsemirnaya istoriya, <https://w.histrf.ru/articles/article/show/futurizm> adresinden 25.04.2020 tarihinde alınmıştır.

Entsiklopediya vseмирnaya istoriya, <https://w.histrf.ru/articles/poema> adresinden 07.11.2022 tarihinde alınmıştır.

Entsiklopediya Krugosvet, Vnutrennyaya forma slova

https://www.krugosvet.ru/enc/gumanitarnye_nauki/lingvistika/VNUTRENNYAYA_FORMA_SLOVA.html adresinden 12.07.2021 tarihinde alınmıştır.

Estradnaya poeziya,

https://studme.org/297173/literatura/estradnaya_poeziya_evtushenko_voznesenskiy_rozhdestvenskiy_ahmadulina <http://ev-evt.net/stihi/ch/verakran.php> adresinden 08.04.2022 tarihinde alınmıştır.

<https://encyclopedia.usmmm.org/content/tr/article/anne-frank-abridged-article> adresinden 11.08.2022 tarihinde alınmıştır.

<https://gorky.media/context/golyj-poet-kak-evgenij-evtushenko-byi-seks-simvolom-ameriki/> adresinden 05.02.2022 tarihinde alınmıştır.

Jizn i poeziya Nikolaya Rubtsova, Duşa hranit, Stihotvoreniya, ne vključavšiesya pri jizni poeta v sborniki, stihotvoreniya 1976-1971 gg. https://rubtsov-poetry.ru/poetry/shout_1.htm adresinden 29.10.2020 tarihinde alınmıştır.

Krasnaya kniga rossiyskoy estrady, Tom 49, Poeti-pesenniki.

<http://kkre-49.narod.ru/p/evtushenko.htm> adresinden 07.08.2021 tarihinde alınmıştır.

Literaturnaya gazeta, №8(6312) (2-03-2011)

https://lgz.ru/article/N8-6312---2011-03-02-/Evg%D0%B5niy-Evtush%D0%B5nko%3A-%C2%AB%D0%B5z-stihov-lyubiti-Rossii-n%D0%B5-b%D1%8Bti%C2%BB15373/?sphrase_id=2583938

“Tihaya Lirika” poeta Viladimira Sokolova

<http://www.marie-olshansky.ru/ct/vsokolov1.shtml> adresinden 23.10.2020 tarihinde alınmıştır.

“Mne dvatsat let” Kinostudiya im. M. Gorkovo (1964), 2.37.00 (filmde konuşmanın geçtiği dk)

https://www.youtube.com/watch?v=ESkjb_skG_c adresinden 11.10.2020 tarihinde alınmıştır.

Mosfilm, Razgovor c kinovedom: jizn filma “Zastava İlyiça”

https://www.mosfilm.ru/news/?ELEMENT_ID=11826 adresinden 11.10.2020 tarihinde alınmıştır.

Naşa gazeta, Yevgeni Yevtuşenko-ne tolko poet, no i fotograf

<https://nashgazeta.ch/news/cultura/17780> adresinden 04.03.2021 tarihinde alınmıştır.

Naş Bratsk, gorodskoy portal, Bratskaya GES

http://nashbratsk.ru/wiki/?SECTION_ID=142&ELEMENT_ID=2516 adresinden 24.10.2022 tarihinde alınmıştır.

Ne snyatniye filmi: “Sirano de Berjerak” Eldara Ryazonova,

<https://www.kinopoisk.ru/media/article/3070695/> adresinden 28.05.2021 tarihinde alınmıştır.

Nikolay Mihayloviç Rubtsov (1936- 1971), https://www.booksite.ru/rubtsov/data/1427108_408-418.pdf, adresinden 23.10.2020 tarihinde alınmıştır.

Otçyotny doklad Tsentralnogo Komiteta VKP(6) XIX cyezdu partii, Dalneyşey podyom materialnogo blagosostoyaniya, zdravooohraneniya i kulturnogo urovnya jizni naroda,

<http://stalinism.ru/dokumentyi/materialy-xix-s-ezda-vkp-b-kpss.html?showall=&start=5> adresinden 21.04.2020 tarihinde alınmıştır.

<http://www.philology.ru/linguistics1/davidson-90.htm> adresinden 11.05.2021 tarihinde alınmıştır.

Poeziya 60-h godov https://reader.lecta.rosuchebnik.ru/demo/8309-65/data/Chapter_33.xhtml

adresinden 17.12.2020 tarihinde alınmıştır.

Poetu Yevgeniyu Yevtuşenko amputirovali nogu [https://spbdnevnik.ru/news/2013-09-19/poetu-](https://spbdnevnik.ru/news/2013-09-19/poetu-evgeniyu-evtushenko-amputirovali-nogu)

[evgeniyu-evtushenko-amputirovali-nogu](https://spbdnevnik.ru/news/2013-09-19/poetu-evgeniyu-evtushenko-amputirovali-nogu) adresinden 04.03.2021 tarihinde alınmıştır.

Poezo sfera, Poeti o narodnosti poezii, Çast tretya, <https://poezosfera.ru/poety-o-narodnosti-poezii-chast-tret.html> adresinden 03.09.2020 tarihinde alınmıştır.

Russkaya poeziya 1960-h godov kak gipertekst, Anna Ahmatova, https://ruthenia.ru/60s/ahmatova/vse_v_moskve.htm adresinden 11.10.2020 tarihinde alınmıştır.

Russkaya poeziya 1960-h godov, Andrey Voznesenskiy, Lonjyumo <https://ruthenia.ru/60s/vozes/lonzhumo.htm> adresinden 08.08.2020 tarihinde alınmıştır.

Sosyologičeskiy Slovar, <https://gufo.me/search?term=%D0%A0%D0%BE%D0%B4%D0%B8%D0%BD%D0%B0> adresinden 21.04.2022 tarihinde alınmıştır.

“Stolitsa” <http://izbrannoe.com/news/mysli/bulat-okudzhava-my-bolny-mechemsya-v-bredu/> adresinden 09.08.2020 tarihinde alınmıştır.

Tolkoviy slovar Uşakova, <https://dic.academic.ru/dic.nsf/ushakov/1089634> adresinden 11.07.2021 tarihinde alınmıştır.

Vorobyovı gorı, Moskovskiy Dvorets pionerov https://vg.mskobr.ru/elektronnye_servisy/useful_links/moskovskij_dvorec_pionerov/ adresinden 22.07.2021 tarihinde alınmıştır.

Veçerniy Saransk, Yevgeni Yevtuşenko: “Ya bıl vlyubçiv, ya bıl vyubçiv!” <http://www.vsar.ru/2009/08/evtushenko-o-sebe/> adresinden 21.11.2020 tarihinde alınmıştır.

Yevgeniy Yevtuşenko tayno pohoronil sina <https://showbizzz.net/2015/10/evgeniy-evtushenko-tayno-pohoronil-syna.html> adresinden 22.02.2021 tarihinde alınmıştır.

Yevgeniy Yevtuşenko 1932-2017 http://radio_mohovaya9.tilda.ws/evtushenko adresinden 20.08.2020 tarihinde alınmıştır.

Yevgeniy Aleksandroviç Yevtuşenko “Dva sporta” <http://www.evtushenko.net/evgenij-evtushenko-dva-sporta.html> adresinden 02.08.2021 tarihinde alınmıştır.

Yevrei Belostoka v period Vtoroy mirovoy voyny, <https://www.yadvashem.org/ru/education/projects/phoenix/holocaust/ghettos/bialystok.html> adresinden 26.09.2022 tarihinde alınmıştır.

3 iyunya-den pamyati Nazıma Hikmeta, <https://kh-davron.uz/kutubxona/uzbek/memuarlar/k-50-letiyu-so-dnya-smerti-velikogo-tureckogo-poeta-nazyma-xikmeta.html> adresinden 06.01.2023 tarihinde alınmıştır.

ÖZET

20. yüzyılın ilk yarısında hayata geçirilen, Sovyet ideolojisinin kültür ve sanat alanlarında faaliyet göstermesi ve bu alanların merkezi kontrol altına alınması olarak açıklayabileceğimiz “sosyalist gerçekçilik” tasarısı ile edebiyat, sanat ve sinema gibi ülkedeki tüm yaratıcı faaliyetlere otorite odaklılık getirilmiştir. Uygulanan yaptırımlar, Rus yazar ve şairlerin kişisel-sanatsal kaderini olumsuz yönde etkilemiştir. 1953 yılı Mart ayı itibarıyla tahakkümün ortadan kalkmış olması, 1950’lerin ortasından 1960’ların sonuna kadar sürecektir olan “çözülme dönemi”nin ve görece özgürlük faaliyetlerinin başlamasına ortam sağlamıştır. Kısa ve devamlılığının öngörülemediği bir dönem olan “çözülme dönemi”, faaliyetleri 50’li yıllarda başlamış olan “Altmışlılar Kuşağı” ile iç içe geçmiştir. “Altmışlılar Kuşağı” oldukça farklı alanlarda faaliyet gösteren çok sayıda kişi ile temsil edilir. Edebiyatçılar ve bilhassa şairler bu kuşağın en aktif ve popüler kesimini oluşturmuştur. “20. Kongre’nin Çocukları” olarak da adlandırılan “Altmışlılar Kuşağı” keskin ve korkusuz yayınlarla şiirin yeniden canlanmasını sağlamıştır. Düşüncelerinin temelinde sosyalizmin, özgürlük, eşitlik ve dayanışma ile sentezi bulunan kuşak, ülkenin kalkınmasına katkıda bulunmuştur. Çalışmada 20. yüzyılın ikinci yarısından sonra edebi arenada boy gösteren “Altmışlılar Kuşağı”nın şiir sanatı, “büyük şairler dördlüsü” olarak şiirleri sahnelere ve sokaklara taşıyan Ye.Yevtuşenko (1932-2017), R.Rojdestvenskiy (1932-1994), A.Voznesenkiy (1933-2010) ve Bella Ahmadulina (1937-2010)’nın bireysel stilleri bağlamında ele alınmıştır. Grubun en önemli temsilcilerinden Ye.Yevtuşenko’nun 1953-1965 yıllarını kapsayan erken dönem şiirleri ideoloji ve politika, savaş, kadın ve aşk, doğa, anavatan, manevi problemlerin çözümü ile insan ve toplum motifleri çerçevesinde incelenmiştir. Şairin şiirlerinin yanı sıra yine erken dönemde kaleme aldığı *Zima Kavşağı* (*Stantsiya Zima*, 1955) ve *Bratsk HES* (*Bratskaya GES*, 1965) poemaları da tema bağlamında çalışmaya dahil edilmiştir. Eserlerin ortaya

çıktıkları dönem ile esas çıkışlarını belirleyen toplumsal şartlar ve şairin yaratıcılığında belirleyici rolü üstlenen faktörler estetik bütünlük ekseninde açıklanmaya çalışılmıştır. Yevtuşenko'nun, "şiire layık olmayan konu yoktur" düsturuyla yaşamasını, yalnızca genel normlara ve geleneklere bakmadan, sosyal içgüdülerine ve zevklerine dayanarak eserlerini kaleme almasını, edebi faaliyetlerin yanı sıra senarist, aktör, yönetmen ve fotoğrafçı kimliğiyle de adından söz ettirmesini, Rus edebiyatına ve kültürüne muazzam katkısı ile ifade etmek yerinde olacaktır.

Anahtar Kelimeler: sosyalist gerçekçilik, altmışlılar kuşağı, şiir, Ye.Yevtuşenko, R.Rojdestvenskiy, A.Voznesenkiy, Bella Ahmadulina, poema, Zima Kavşağı, Bratsk HES

ABSTRACT

The “socialist realism” proposal, which can be explained as the activity of the Soviet ideology in the fields of culture and art, and the central control of these fields, was implemented in the first half of the 20th century, and all creative activities in the country such as literature, art and cinema were brought to an authority-oriented approach. The imposed sanctions affected the personal-artistic fate of Russian writers and poets negatively. The disappearance of domination as of March 1953 proved a field for the start of the period of “thaw” and the relatively freedom activities that would last from the mid-1950s to the end of the 1960s. The “thaw period”, which was a short and unpredictable period, was intertwined with “The Generation of Sixtiers” whose activities started in the 50s. “The Generation of Sixtiers” is represented by a large number of individuals operating in a wide variety of fields. Literators and especially poets constituted the most active and popular part of this generation. “The Generation of the Sixtiers”, also called the “Children of 20th Congress”, brought about the revival of poetry with sharp and fearless publications. The generation, whose ideas were based on the synthesis of socialism with freedom, equality and solidarity, contributed to the development of the country. In the thesis is discussed the poetry of the “Sixtiers”s, who appeared into the literary arena after the second half of the 20th century and brought poems to the stage and streets as the “great poets quartet”. The new poetry practiced by this generation has been evaluated in the context of individual styles of Ye.Yevtushenko (1932-2017), R.Rozhdestvensky (1932-1994), A.Voznesensky (1933-2010) and Bella Akhmadulina (1937-2010). One of the most important representatives of the group Ye.Yevtushenko’s early period poems, covering the years 1953-1965, were examined within the context of ideology and politic, war, woman and love, nature, homeland, the solution of spiritual problems, and human and society motifs. In addition to the poems, the poetries of Ye.

Yevtushenko *Zima Junction* (*Stantsiya Zima*, 1955) and *Bratsk Station* (*Bratskaya GES*, 1965), which were written in the early period, are also included in the study in the context of the theme. Within this context the period in which the works occurred and the social conditions, that determine their main emerge and the factors that play a decisive role in the creativity of the poet have been tried to be explained on the axis of aesthetic integrity. Ye. Yevtushenko lived by the motto “There is no subject that is not worthy of poetry” and wrote his works based only on his social instincts and tastes, without considering general norms and traditions. In addition to his literary activities, as a screenwriter, actor, director and photographer, it would be appropriate to express with his enormous contribution to Russian literature and culture.

Keywords: socialist realism sixties, poem, Ye.Yevtushenko, R.Rozhdestvensky, A.Voznesensky, Bella Akhmadulina, poetry, Zima Junction, Bratsk Station